

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO
EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

Vol. II

Coraciiformes - Strigiformes - Caprimulgiformes - Cypseliformes
Coliiformes - Trogoniformes - Piciformes

DR. FLORENCE A. Z. BILBROT OZZO

BY A. WANDA UZZI

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1968

ISBN 0-226-00000-0

ANNALEN VAN HET
KONINKLIJK MUSEUM
VAN BELGISCH CONGO

C. — DIERKUNDE
REEKS IV. — DEEL III. — AFLEVERINGEN 1-2
(Bladzijden 1-340)

ANNALES
DU MUSÉE ROYAL
DU CONGO BELGE

C. — ZOOLOGIE
SÉRIE IV. — VOLUME III. — FASCICULES 1-2
(Pages 1-340)

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO
EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

VOL. II

Coraciiformes - Strigiformes - Caprimulgiformes - Cypseliformes
Coliiformes - Trogoniformes - Piciformes

DOOR

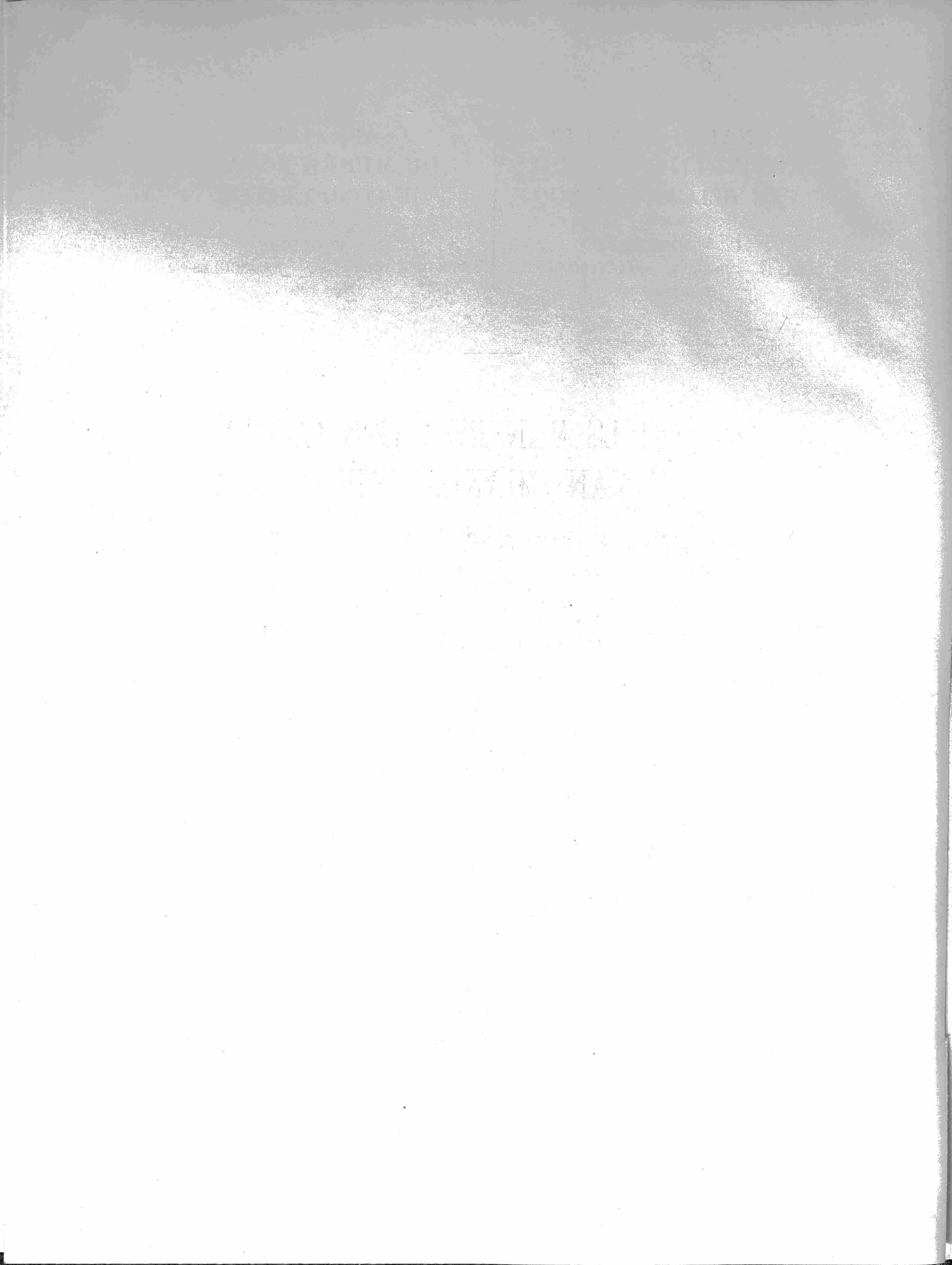
Dr H. SCHOUTEDEN

Ere-Directeur van het Koninklijk Museum van Belgisch Congo
Lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen van België
Lid van het Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut

TERVUREN

1951-1952

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO
EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

IV. — Coraciiformes

Strigiformes - Caprimulgiformes - Cypseliformes

ANNALEN VAN HET MUSEUM
VAN BELGISCH CONGO

C. — DIERKUNDE
REEKS IV. — DEEL III. — AFLEVERING 1
(Bladzijden 1-176)

ANNALES DU MUSÉE
DU CONGO BELGE

C. — ZOOLOGIE
SÉRIE IV. — VOLUME III. — FASCICULE 1
(Pages 1-176)

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO
EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

DOOR

Dr H. SCHOUTEDEN

Ere-Directeur van het Museum van Belgisch Congo
Lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen van België
Lid van het Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut

IV. — Coraciiformes
Strigiformes - Caprimulgiformes - Cypseliformes

TERVUREN

1951

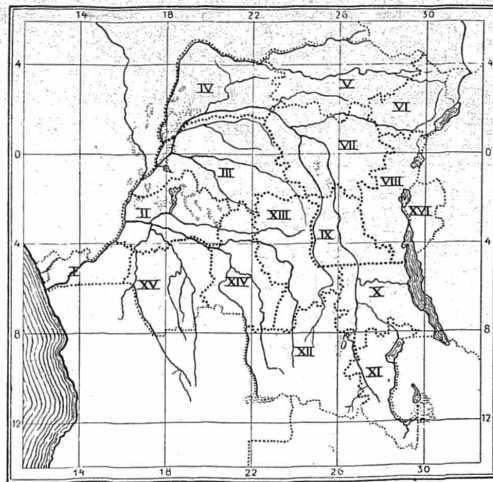
VOORWOORD

In de eerste aflevering van mijn « Vogels van Belgisch Congo en Ruanda-Urundi » heb ik (blz. 5-6) een overzicht gegeven van de algemene indeling van de Vogels die in onze Afrikaanse gebieden leven. 25 Orden en 80 familiën werden vermeld. De eerste 17 Orden van deze lijst zijn in het eerste deel (dus in afleveringen 1-3) van dit werk behandeld. In deze vierde aflevering, die tevens de eerste is van het tweede deel, komen de Orden XVIII-XXI aan de beurt. Aflevering 5 zal handelen over de Orden XXII-XXIV; en dan zal overgegaan worden tot de overgrote Orde XXV, die van de Passeriformes. In mijn eerste aflevering vindt men ook een tabel, die toelaat een Vogel in een van deze 25 Orden gemakkelijk onder te brengen; ik verwijs naar deze tabel (deel I, blz. 7-9).

Sedert het verschijnen van mijn eerste aflevering had ik het genoeg veel aanmoedigen toegestuurd te krijgen, namelijk ook van mijn vrienden in de Kolonie; van deze laatsten verkreeg ik ook een niet geringe praktische hulp door de toezending van Vogels uit hun streek. Talrijke aanwinsten konden zo door het Congo-Museum geboekt worden en brachten mij belangrijke documenten over de verspreiding van veel soorten. Wanneer ik in 1948 kon vermelden dat de verzamelingen van Tervuren reeds het aanzienlijk getal van meer dan 44.000 Vogels bezaten, thans wordt dit cijfer op meer dan 54.000 gebracht ! Het belang van de documentatie die alzo verkregen werd is overgroot. Ik dank hier nogmaals al degenen die zich zo bereidwillig hebben ingespannen om de verzamelingen van hun Congo-Museum aan te vullen. In 't bijzonder stel ik het op prijs de namen te vermelden van de heren ABBELOOS en AELVOET, van Broeder AURELIAAN, van de heren BABILON, BECQUET, BRAUN TER MEEREN, van Eerw. P. CAMPS en COLLARD, van Dr. DANDROY, van Eerw. P. DE CROMBRUGGHE, de heren DEBATTY, DE MEDINA, DE PRETER, DEWIT, DUPUIS, Dr. DYLEFF, de heer ELOY, Dr. FAIN, Rev. FISHER, Dr. FUMIÈRE, de heer HERROELEN, Broeder HUTSEBAUT, Eerw. P. LEONET, de heer LESTRADE, Eerw. P. LOOTENS, Cl. MARÉE, Cl. MESMAEKERS, de heer MISONNE, Col. OFFERMAN, de heer PRIGOCINE, Dr. TURCO, Eerw. P. TAVERNIER, VAN ASSCHE en VAN BOVEN, Rev. VICCARS, de heer VLEESCHOUWERS, Eerw. P. WINDMOLDERS...; maar ook die van mijn trouwe inlandse preparators, GWE en KELE. Een belangrijke aanwinst was de verzameling Vogels die mijn betreurde vriend DE RIEMAECKER tijdens zijn verblijf in Katanga had bijeengebracht.

Voor de twee laatstverschenen afleveringen van de « Vogels » kon ik van mijn geachte vriend, en uitstekende kenner van de Vogels van Uganda en Oost-Afrika, Dr. V.G. VAN SOMEREN, een hele reeks door hem naar de natuur getekende afbeeldingen van Vogels, benevens tal van mooie foto's, te leen krijgen, met de toelating ze in dit werk te reproduceren. Dank zij Dr. VAN SOMEREN konden de « Vogels » aldus een prachtige illustratie erlangen. Zulks is weer het geval met deze vierde aflevering. Ik dank hier hartelijk Dr. VAN SOMEREN voor zijn grote bereidwilligheid.

Ter oriëntering laat ik hier de kaart afdrukken die reeds in mijn « Zoogdieren van Belgisch Congo en van Ruanda Urundi » en ook in de Inleiding tot de « Vogels » verscheen, en die de ligging van de verschillende hier vermelde districten aangeeft. Ik vestig er de aandacht op, dat de grenzen van deze districten getekend zijn volgens de administratieve indeling van 1940 en niet volgens de huidige indeling: om praktische redenen en vooral om eenvormigheid te behouden tussen de « Zoogdieren » en de « Vogels » heb ik de eerste indeling behouden. Het doel van deze indeling in zulke werken is feitelijk de geographische verspreiding van de soorten aanschouwelijk te maken en aan onze vrienden toe te laten gemakkelijk de leemten vast te stellen in de bekende verspreiding en in de verzameling van Tervuren.

Administratieve indeling van Belgisch Congo (1940)

I. Distr. Neder-Congo; — II. Leopold II-meer; — III. Tshuapa; — IV. Congo-Ubangi; — V. Uelè; — VI. Kibali-Ituri; — VII. Stanleystad; — VIII. Kivu; — IX. Maniema; — X. Tanganika; — XI. Opper-Katanga; — XII. Lualaba; — XIII. Sankuru; — XIV. Kasai; — XV. Kwango; — XVI. Ruanda-Urundi.

XVIII. — ORDE CORACIIFORMES

De Orde der Coraciiformes of Scharrelaarachtigen omvat zes familiën: *Coraciidae* of Scharrelaars, *Alcedinidae* of IJsvogels, *Meropidae* of Bijeneters, *Phoeniculidae* of Boom-Hoppen, *Upupidae* of Hoppen, en *Bucerotidae* of Neushoornvogels; sommige auteurs beschouwen de laatste familie als een afzonderlijke Orde.

't Zijn Vogels met korte tarsus; alle tenen op gelijke hoogte ingeplant, teen I naar achteren, tenen 2-4 naar voren gericht; 2-3 aan de basis verbonden, 3-4 langer aldus, de voetsool breed; klauw I meestal fel gekromd, soms (*Upupidae*) veel minder, meestal korter dan de voortenen, soms (*Phoeniculidae*) langer; scheen bevederd, tarsus meestal naakt, soms (*Phoeniculidae*) half bevederd. Snavel zonder washuid aan de basis, recht of gebogen, dun of stevig, met of zonder eindhaak, soms met « helm » aan de bovenkaak.

De jongen worden naakt geboren en moeten door de ouders gevoederd worden. De nesten worden in holten aangelegd.

De zes familiën der Coraciiformes worden als volgt onderscheiden:

1. a. De snavel is lang, dun, puntig, en naar beneden gebogen. .... 2.
b. Niet aldus. .... 4.
2. a. Bovenkop met een kuif lange en brede, zwartgetipte vederen (Afb. 71). Klauw I weinig gebogen. .... *Upupidae* (blz. 73).
b. Geen kuif; de vederen van de bovenkop nooit met zwarte eindvlek. Klauw I fel gekromd. .... 3.
3. a. Tarsus helemaal naakt. Bevedering nooit purper- of groenglanzend. Teen I merklijk korter dan teen 3; klauw 3 langer dan I. .... *Meropidae* (blz. 41).
b. Tarsus bevederd over de basale helft. Bevedering purper- of groenglanzend. Teen I weinig korter dan teen 3; klauw 3 korter dan I. .... *Phoeniculidae* (blz. 65).
4. a. De snavel duidelijk gebogen, zijdelings compres, hoog, de randen van de bovenkaak onregelmatig; geen eindhaak. Een (min of meer ontwikkeld) «helm» aan de bovenkaak (Afb. 73), deze meestal hoger dan de onderkaak. .... *Bucerotidae* (blz. 76).
b. Snavel recht, met (*Coraciidae*) of zonder (*Alcedinidae*) eindhaak. Geen helm. .... 5.
5. a. Snavel puntig, de bovenkaak soms afgestompt, nooit met eindhaak. .... *Alcedinidae* (blz. 15).
b. Snavel met eindhaak aan de bovenkaak. .... *Coraciidae* (blz. 3).

FAM. CORACIIDAE

Dit zijn Scharrelaarachtigen die nauw verwant zijn met onze Europese Scharrelaar (*Coracias garrulus*), die overigens ook, op de trek, in Zwart-Afrika voorkomt.

De Coraciiden zijn nogal grote Vogels, die min of meer bont zijn gekleurd en soms een prachtig kleed vertonen. Hun snavel is of wel (*Coracias*) lang en nogal smal, of wel (*Eurystomus*) kort en breed; de bovenkaak is langer dan de onderkaak en eindigt in een naar beneden gerichte haak; haar rug is afgerond. De poten zijn kort, de tarsus is korter dan teen 3, onbevederd; de tenen zijn stevig, met scherpe, gekromde klauwen en brede zolen, klauw I is korter dan klauw 3; teen I is veel korter dan 3; tenen 2-4 zijn aan de basis verbonden, 3-4 langer aldus. De vleugel vertoont betrekkelijk korte armpennen. 12 stuurpennen; bij verscheidene *Coracias*-soorten steekt de buitenste stuurpen merklijk uit over de andere pennen en is ze fel verlengd en eigenaardig versmald.

De Coraciiden bewonen vooral de savannen, maar worden ook in lichte wouden aangetroffen; men ziet ze dikwijls gezellig vliegen, in prachtkeurige benden. Ze voeden zich bij voorkeur met Insecten, die ze meestal in de vlucht vangen: zó worden soms in hun maag tal van tot betrekkelijk grote Cetoniden gevonden; kleine Werveldieren, Wormen of larven worden echter ook wel op de grond opgenomen.

De nesten worden in boomholten of in andere gaten gebouwd.

Twee genera vertegenwoordigen de Coraciiden in Zwart-Afrika. Men kan ze gemakkelijk onderscheiden:

1. *a.* Snavel zwart, lang, recht, tweemaal zo lang als breed aan de basis. Bovenkop anders gekleurd dan de rug. Buitenste stuurpen dikwijls veel langer dan de andere stuurpennen. . . . . *Coracias* (blz. 4).
  - b.* Snavel geel, kort en breed driehoekig, ongeveer even lang als breed aan de basis. Staart dwars afgesneden. Bovenkop en rug eenkleur. . . . . *Eurystomus* (blz. 10).
- De *Coracias* zijn de echte Scharrelaars; de *Eurystomus* zijn de Rollers of Breedbeckscharrelaars.

GENUS CORACIAS LINNAEUS.

Bij de echte Scharrelaars is de snavel lang en smal, ongeveer tweemaal zo lang als breed aan de basis; hij is zwart bij alle soorten. De bevedering is ten minste gedeeltelijk lichtblauw, b. v. aan de basis van de vliegpennen.

Vijf soorten zijn uit onze gebieden bekend; een zesde zal misschien in het noorden worden aangetroffen. Men kan deze zes soorten als volgt onderscheiden:

1. *a.* Keel, hals en borst zijn wijnkleurig met brede witte strepen. Een witte nekvlek. Buitenste stuurpennen niet verlengd. . . . . *Coracias naevia*.
- b.* Anders gekleurd; soms vertoont de keel fijne witte schachtstrepen, maar is de grondkleur violet of lichtblauw. Buitenste stuurpennen meestal fel verlengd. . . . . 2.
2. *a.* Keel, hals en bovenborst groenachtig wijnkleurig, het overige van de onderzijde donker ultramarijnblauw; lichtblauwe kleur wordt slechts in de vleugels gevonden. . . . *Cor. cyanogaster*.
- b.* Hals en borst zijn of wel lichtblauw of wel lila gekleurd; het overige van de onderzijde lichtblauw. . . . . 3.
3. *a.* Hals en borst lilakleurig, fijn witgestreept. . . . . *Cor. caudata*.
- b.* Hals en borst lichtblauw. . . . . 4.
4. *a.* Vleugel langer dan 180 mm. Buitenste stuurpennen weinig verlengd. . . . . *Cor. garrulus*.
- b.* Vleugel korter dan 180 mm. Buitenste stuurpennen merklijk verlengd. . . . . 5.
5. *a.* Handdekken en buitenste dekvederen donkerblauw gelijk de vleugelboeg. Buitenste stuurpennen distaal spatelvormig verbreed. . . . . *Cor. spatulata*.
- b.* Handdekken en buitenste dekvederen lichtblauw, de vleugelboeg donkerblauw. Buitenste stuurpennen distaal niet verbreed. . . . . *Cor. abyssinica*.

1. - *Coracias abyssinica* HERMANN. — Afb. 2.

Deze soort bewoont het noorden van Zwart-Afrika, van Senegal tot Abessinië (en tot Arabië) en wordt in onze gebieden slechts in aan Soedan grenzende streken aangetroffen, en alleen gedurende het droog seizoen.

De staart is hier ietwat afgerond maar de laatste pen aan iedere zijde is veel langer dan de andere stuurpennen; zij steekt lang over deze uit en is merklijk versmald.

Kop, nek, een groot deel van de vleugeldekkvederen, en de hele onderzijde (met ondervleugeldekkvederen) zijn mooi lichtblauw; de keel, en ook min of meer de borst, met fijne, lichter gekleurde schachtstrepen; een brede voorhoofds- en wenkbrauwstreep en de kin zijn wit; de rug, de schoudervederen en de binnenste armpennen zijn kaneelbruin; de romp, de bovenstaartvederen en de kleine dekvederen zijn donker purperblauw, met of zonder blauwe zoom; de middelste stuurpennen zijn zwart of purperzwart, min of meer violet of blauw gewassen: de volgende pennen zijn basaal donkervioletblauw, maar distaal breed waterblauw gekleurd, de buitenste pen helemaal aldus, behalve de schacht en het verlengde en versmalde gedeelte, die zwart of purperzwart zijn; alle schachten zwart; slagpennen violet of purperzwart, de binnenzoom minder

glanzend of zwart, de buitenvlag min of meer blauw gewassen; basaal zijn de slagpennen lichtblauw (pen I heel kort maar), en het blauw gedeelte steekt uit over de dekvederen, zodat er een blauwe band gezien wordt over de vleugel.

Snavel zwart; poten grauwgroen tot olijfbroin.

Vleugel: 151-175; staart: 115-150 (middelste penne) of 200-300 (buitenste penne); tarsus: 19-25; snavel: 26-35-40 mm.

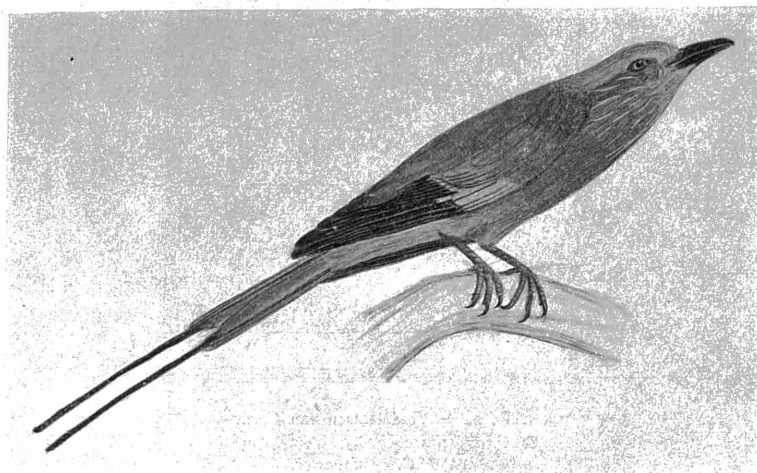
Deze soort lijkt op *Cor. garrulus*, is echter kleiner en de blauwe band van de vleugel is veel beter ontwikkeld; bij de juv., waarbij de buitenste stuurpen nog kort is, geeft de vleugellengte de doorslag.

Zestien exemplaren.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Dramba (SCHOUTEDEN). — Ishwa-vlakte (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Semio (BLANCOU).

Afb. 1. — *Coracias caudata* LINN.

(BREUGELMANS del.).

2. - *Coracias caudata caudata* LINNAEUS. — Afb. 1-2.

Dit is de Langstaart-Scharrelaar, of « Gewone Troupand » van de Zuid-Afrikaanders. Hij wordt van Zuid-Afrika tot Somaliland, enerzijds, tot Angola en Zuid-Congo, anderzijds, gevonden.

De typische vorm van *caudata* heeft een grauwbruine, maar fel groen of groenblauw gewassen, bovenkop en nek; de rugvederen, de schoudervederen en de binnenste armpennen zijn kaneel — tot vaalbruin, min of meer groengezoomd; het voorhoofd, de wenkbrauwen en de kin zijn wit; kleine dekvederen, romp en bovenstaartvederen zijn donkerpurperblauw, de langere bovenstaartvederen en de andere vleugeldekvederen zijn groenblauw tot lichtblauw; middelste stuurpennen grauwbruin tot olijfbroin, min of meer blauwgroen gewassen; de andere stuurpennen waterblauw, met zwarte schacht en zwarte eindvlek; aan de laatste pen is heel het verlengd eindstuk zwart (of is de buitenvlag basaal lichtblauw); slagpennen zwart, de buitenvlag donkerblauw tot purperblauw gewassen, het basaal gedeelte lichtblauw (pen I alleen aan de binnenvlag); keel en borst violetrood, de keel met lichter gekleurde (tot witte) schachtstrepn; buik, onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen lichtblauw.

Snavel zwart; poten donker olijfgroen.

Vleugel: 160-180; staart: middelste penne 120-130, buitenste penne 180-220; tarsus: 22-25; snavel: 34-38 mm.

Bij deze soort is de buitenste stuurpen distaal versmald en verlengd tot een lang, smal lint.

In Oost-Afrika wordt de vorm *Lorti* aangetroffen, waarvan de keel alleen violetrood is, de borst daarentegen lichtblauw gelijk de buik.

Een tachtigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Ruzizi-vallei (PAUWELS). — Bigoisagua (PILETTE). — Baraka (PAUWELS).

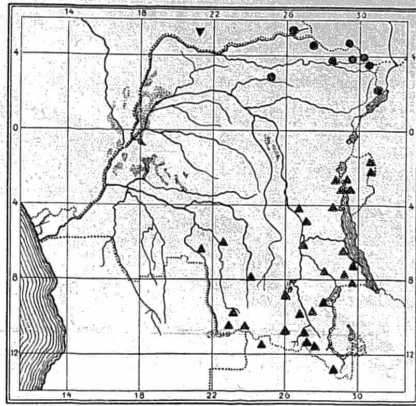
Ruanda-Urundi: Ruzizi-vallei, bij Kanna (SCHOUTEDEN). — Nkungu (LESTRADE). — Kibungu (VERHULST). — Kibungu (LESTRADE). — Gakoma (FAIN). — O. Ruzizi-vallei (BASTIAENS). — Nshiri (LESTRADE). — Rwinkwavu (LESTRADE).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — Moba (DE WITTE). — Plaine St. Louis (BURGEON).

Distr. Opper-Katanga: Kilwa (DE WITTE). — Sakania (BREDO). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Mulando (DE RIEMAECKER). — Nieuwdorp (LEGROS).

Distr. Lualaba: Kando (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Kapolowe (DE WITTE). — Luashi (FREYNE). — Sampwe (BOURGIIGNON). — Kasaji (FISHER).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabwe (WINDMOLDERS).

Afb. 2. — Vindplaatsen van *Coracias*.
 ● *C. abyssinica*. ▲ *C. caudata*.
 ▼ *C. cyanogaster*.

Andere vindplaatsen: O. Marungu (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM). — W. Tanganika-meer (BÖHM). — Kenshambi (KANDT). — Ten O. van Kasongo (GRAUER). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Usumbura (GRAUER). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Luvungi (WHITMAN). — Musosa (BREDO). — Kongolo (RAVEN). — Katodjo (FRECHKOP).

3. - *Coracias cyanogaster* CUVIER. — Afb. 2.

Deze merkwaardige soort bewoont Zwart-Afrika van Senegal tot het Oubangi-Chari-gebied en zou zelfs niet ver van onze noordelijke grens gevonden zijn. CHAPIN denkt dat deze Vogel wel eens over de grens zal aangetroffen worden, dus in het noorden van Ubangi of van Uelé.

Kop, nek en hals, en bovenborst licht groenachtig zijdeglanzend, op wijnroodkleurige grond (de vederen zijn basaal wijnroodkleurig, maar heel breed groenachtig gezoomd); het voorhoofd, de wenkbrauwen en de kin zijn nog lichter gekleurd of zelfs wit; de teugels en de oogomgeving zijn zwart; het overige van de onderzijde, de romp, de boven- en onderstaartvederen, en de dekvederen (de kleine lichter gekleurd) zijn mooi ultramarijnblauw; de bovenrug, de schoudervederen en de binnenste armpennen zijn zwart of bruinzwart maar olijfkleurig gewassen; ondervleugeldekvederen en vleugelrand lichtblauw; slagpennen distaal zwartblauw tot donkerultramarijnblauw (ten minste aan de buitenvlag), de basale helft van de pennen licht blauw (waardoor een lichtblauwe band dwars over de vleugel loopt).

Snavel zwart; poten bruinachtig.

Vleugel: 170-190; staart: 90-125, de buitenste pennen: 145-185; tarsus: 25-28; snavel: 35-40 mm.

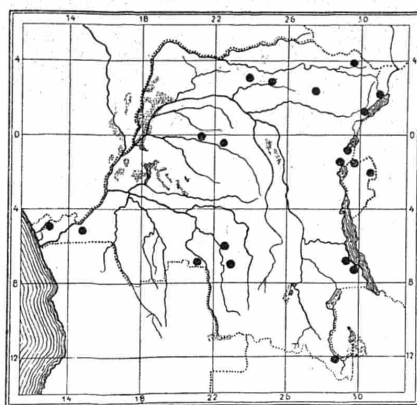
Bij deze *Coracias* is de staart duidelijk uitgesneden en zijn alle stuurpennen distaal puntig versmald; de buitenste pen aan iedere zijde zet zich in een lang, smal eindstuk over.

Deze soort wordt in onze verzameling vertegenwoordigd door één exemplaar, dat uit Portugees Guinea: Bissao (UHLENRUTH), komt.

4. - *Coracias garrulus garrulus* LINNAEUS. — Afb. 3.

Dit is onze Europese Scharrelaar (of « Europese Troupand » van de Zuid-Afrikaanders), die de wintermaanden in Zwart-Afrika, en zulks tot aan de Kaap, doorbrengt, en zo ook in Belgisch Congo wordt aangetroffen; gelijk de meeste trekvogels wordt hij vooral in de savannenstreken gevonden, maar tot in het Evenaarswoud zijn exemplaren van deze soort ingezameld geworden. In de zomermaanden komt de Scharrelaar in zijn typische vorm niet alleen in Europa maar ook in West-Azië en Noord-Afrika voor. Een andere vorm wordt in Azië gevonden.

Bij *C. garrulus* is de staart ietwat afgerond; de middelste en de buitenste pennen steken weinig uit over de andere; het eindstuk van de buitenste pen is versmald. Bij de overige Afrikaanse soorten, met uitzondering van *T. naevia*, zijn de buitenste pennen merkkelijk verlengd.

Afb. 3. — Vindplaatsen van *Coracias garrulus*.

Kop, nek, bovenstaartvederen, de hele onderzijde met inbegrip van de ondervleugeldekvederen, de middelste en de grote vleugeldekvederen, zijn lichtblauw of groenblauw, de keel met lichter gekleurde schachtstrepen; het voorhoofd (ten minste aan iedere zijde), de kin en meestal ook de wenkbrouwen, zijn wit; de bovenrug, de schoudervederen en de binnenste armpennen zijn kaneel- tot vaalbruin, de romp en de kleine vleugeldekvederen zijn ultramarijn tot purperblauw; de slagpennen met blauw gewassen buitenvlag; middelste stuurpennen grauwwaai, maar fel blauwgroen of blauw gewassen, de andere pennen distaal waterblauw, basaal donkerblauw, met min of meer breed zwartgezoomde binnenvlag; het versmald eindstuk van de buitenste stuurpen is zwart, gelijk alle schachten; aan de onderzijde zijn de slagpennen breed purperblauw aan de binnenvlag; het donker gedeelte van de stuurpennen is fel blauw of purperblauw gewassen.

Snavel zwart; poten okergeel tot bruin.

Vleugel: 183-205; staart: 112-145; tarsus: 23-25; snavel: 33-41 mm.

Bij de *Juv.* zijn de blauwe gedeelten min of meer grauwwaai en de buitenste stuurpennen korter dan de andere en distaal niet zwart noch versmald.

Een twintigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Loala-Yindu, Kisantu (GOOSSENS). — Kibamba (COLLART).

Distr. Tshuapa: Boende (WIJNANTS). — Bokungu (DUPUIS).

Distr. Uelé: Likati (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Ishwa (VRIJDAGH). — Kasenyi (MEV. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Goma (DERCHE). — Bobandana (GHESQUIÈRE). — Rwindi (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Nkungu (LESTRADE). — Rwankwafu (LESTRADE). — Kibungu (LESTRADE).

Distr. Tanganika: Boudewijnstad (CHARLIERS).

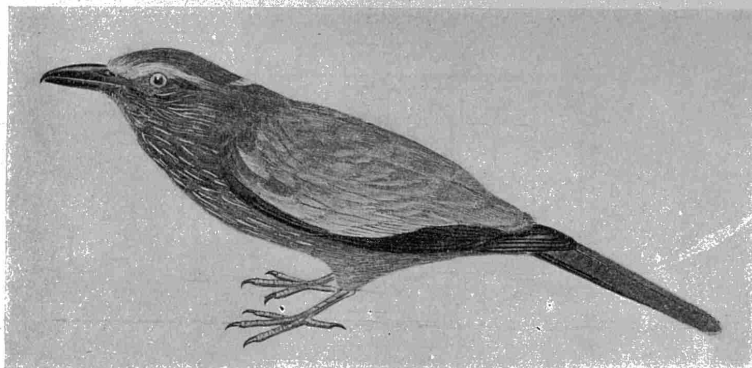
Distr. Kasai: Gombe (SCHOUTEDEN). — [Katombe (VAN ASSCHE)].

Andere vindplaatsen: Ruasa-vulkaan (MECKLEMBURG). — Kalonga (MOURITZ). — Pala (STORMS). — Medje (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Lamia-woud (DE WILDE).

5. - *Coracias* [*Eucoracias*] *naevia* DAUDIN. — Afb. 4-5.

Dit is een zuiver Afrikaanse soort, die over de savannenstreken van Noord-, Oost- en Zuid-Afrika wordt gevonden en er door twee vormen wordt vertegenwoordigd. Bij deze soort zijn de buitenste stuurpennen niet verlengd en is de staart recht afgesneden.

Bij de typische vorm, *naevia naevia*, zijn kop, nek, hals en de hele onderzijde roodwijnkleurig, de bovenkop donkerder en ietwat groen gewassen; wangen, keel, borst en min of meer ook de borst met brede

Afb. 4. — *Coracias naevia* DAUDIN.

(BREUGELMANS del.).

witte schachtstrepen; rug, schouderveren en binnenste armpennen, olijfgroen; romp en gedeeltelijk ook de kleine vleugeldekveren mooi violet- of lilarood; de bovenstaartveren ultramarijnblauw; voorhoofd, kin en wenkbrauwen wit; op de achterkop een min of meer duidelijke witte vlek (witte veren); vleugelboeg en kleine dekveren langs de rand ultramarijnblauw, de andere vleugeldekveren kaneel- of licht kastanjebruin; slagpennen zwart, met purperblauw gewassen buitenvlag en waterblauwe basis; de binnenvlag min of meer breed zwartgezoomd; onderstaartveren mooi violet; stuurpennen zwartblauw of purperzwart, de middelste min of meer fel groen gewassen.

Bij de vorm *mossambica* is de bovenkop fel groen gewassen: de veren zijn min of meer breed groen gewassen en soms is slechts de schacht nog wijnkleurig.

Snavel zwart; poten olijfgroen.

5 a. - *Coracias naevia naevia* DAUDIN.

Dit is de noordelijke vorm, die van Senegal, over Soedan en Noordoost-Afrika tot in het Tanganyika Territory wordt gevonden. Hij schijnt slechts in de noordoostelijke hoek van onze Kolonie, bij het Albertmeer, voor te komen.

Vleugel: 170-180; staart: 136-150; tarsus: 25-27; snavel: 36-42 mm.

Een enkel Congolees exemplaar.

Distr. Kibali-Ituri: Ishwa-vlakte (VRIJDAGH).

Geen ander vindplaats. BLANCOU heeft deze Scharrelaar in Semio gevonden.

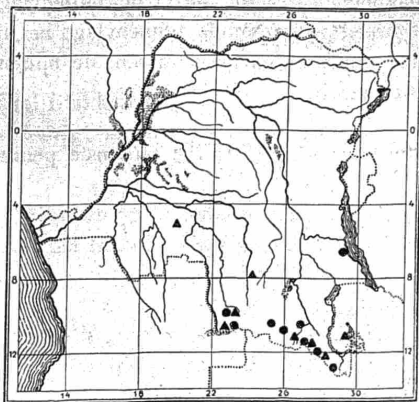
5 b. - *Coracias naevia mossambica* DRESSER. — Afb. 5.

De zuidelijke vorm van *naevia* (de « Groot Troupand ») wordt van Zuid-Afrika tot Angola, het zuiden van Belgisch Congo en Noord-Rhodesië gevonden. Zijn afmetingen zijn groter dan die van de typische vorm:

Vleugel: 195-205; staart: 150-165; tarsus: 26-27; snavel: 44-48 mm. De bovenkop is fel groen gewassen en de ondervleugeldekvederen zijn intensief wijnrood gekleurd.

Tien exemplaren.

Distr. Lualaba: Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Dilolo (DELVAUX). — Kasaji (FISHER).

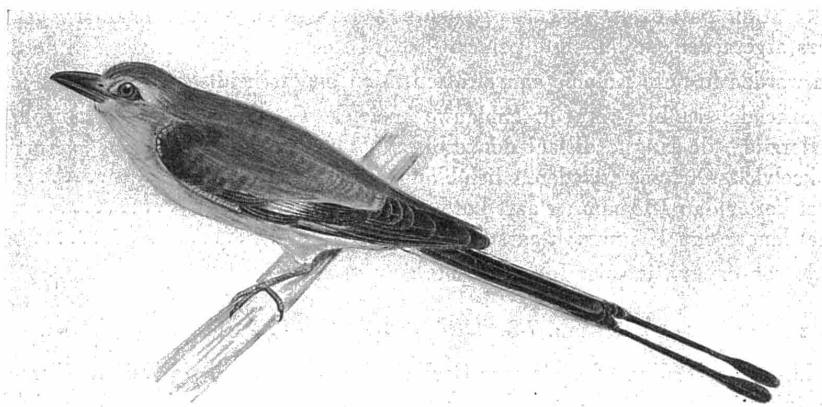

Afb. 5. — Vindplaatsen van *Coracias*.
 ▼ *C. naevia naevia*.   ▲ *C. n. mossambica*.
 ● *C. spatulata*.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (DEVROYE). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

Distr. Kwango: Baâba (CHARLIERS).

Andere vindplaatsen: Mushoshi (MOURITZ). — Bangwelo-meer (NEAVE).

Afb. 6. — *Coracias spatulata* TRIM.

(BREUGELMANS del.).

6. - *Coracias* [*Trimenornis*] *spatulata* TRIMEN. — Afb. 5-6.

Dit is de Zuid-Afrikaanse « Knopstert-Troupand », of Knopstaart-Scharrelaar, die het zuiden van Afrika bewoont en slechts tot in het noorden van Angola en Katanga, enerzijds, en tot ten zuiden van het Tanganyika-Territory, anderzijds, wordt gevonden.

De staart is ietwat uitgesneden, maar de laatste stuurpen aan iedere zijde is over de andere pennen merklijk verlengd, eerst smal, maar apicaal spatelvormig verbreed (van daar de benaming « Knopstaart » van de Zuid-Afrikaanders).

Bovenkop en nek groenachtig- of olijfbruin; een brede, witte voorhoofds- en wenkbrauwstreep; kop zijden en de hele onderzijde, ondervleugeldekvederen inbegrepen, lichtblauw; vederen van de rug en schoudervederen ietwat olijfbruin (de vederen zijn kaneelbruin met groene zoom); de binnenste armpennen zuiver kaneelbruin; romp en bovenstaartvederen ultramarijnblauw; vleugelrand lichtblauw; kleine dekvederen, de buitenste midden- en grote dekvederen, en de handdekvederen ultramarijnblauw tot purperblauw; de grote armdekvederen blauwgroen; slagpennen distaal zwart, de buitenvlag purperblauw gewassen; basaal zijn de slagpennen lichtblauw, met breed witgezoomde binnenvlag; het blauw gedeelte vormt een dwarse vleugelband; stuurpennen zwart, maar purperkleurig gewassen, de buitenste echter grotendeels lichtblauw en slechts distaal zwart; alle schachten zwart.

Snavel zwart; poten olijfbruin.

Vleugel: 160-170; staart, middelste pennen 150-170; buitenste pennen: 215-135; tarsus: 20-23; snavel: 30-35 mm.

Bij de Juv. is de bovenzijde valer gekleurd, de borst is grauwbrown tot licht kaneelbruin; de buitenste stuurpen is niet verlengd en de drie buitenpennen zijn distaal kaneelbruin aan de buitenvlag.

Twintig exemplaren

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN).

Distr. Opper-Katanga: Nieuwdorp (LEGROS). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Sakanian (BREDO). — Kafubu (DE RIEMAECKER). — Kasapa-riv. (DE RIEMAECKER). — Tumbwe (DE RIEMAECKER). — Mulando (DE RIEMAECKER). — Kifumanshi-riv. (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kando (DE WITTE). — Dilolo (DELVAUX). — Kanzenze (DE WITTE). — Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Kambove (NEAVE). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Opper-Lualaba (NEAVE).

GENUS EURYSTOMUS VIELLOT.

De Breedbeckscharrelaars of -rollers hebben een breed driehoekige snavel, die ongeveer even lang is als breed aan de basis en die geel of oranjegeel is gekleurd. De vleugels zijn nooit lichtblauw gekleurd, de staart wel. Deze is dwars afgesneden, de buitenste pennen niet (of slechts weinig) langer dan de andere.

Drie soorten worden in onze Kolonie aangetroffen. Men onderscheidt ze als volgt:

1. a. Een glanzende, lichtblauwe of groenblauwe keelvlak. Onderstaartvederen kaneelbruin gelijk de onderzijde, de langste distaal donkerblauw tot blauwzwart. . . . . *Eurystomus gularis*.
- b. Geen keelvlak. Onderstaartvederen lichtblauw. . . . . 2.
2. a. Vleugel korter dan 195 mm.; staart korter dan 108 mm. . . . . *Eur. afer*.
- b. Vleugel langer dan 195 mm.; staart langer dan 108 mm. . . . . *Eur. glaucurus*.

De onderzijde van de Juv. is soms fel met lichtblauw gemengd.

1. - *Eurystomus afer* LATHAM. — Afb. 7-8.

Deze soort, de Gewone Roller, of « Gewone Geelbek-Troupand » van de Zuid-Afrikaanders, heeft een heel grote verspreiding in Zwart-Afrika, van het noorden tot Z. Rhodesië en Transvaal in het zuiden, en komt soms in groten getale voor. Ze wordt door verscheidene vormen vertegenwoordigd, waarvan vijf in onze gebieden worden herkend.

Algemene bevedering kaneelbruin, de onderzijde ten minste (meestal ook de bovenkop) lila of violet gewassen, soms heel hevig aldus; de bovenstaartvederen blauw of kaneelbruin volgens de vormen; onderstaartvederen lichtblauw tot violetblauw; vleugelrand donkerblauw tot purperblauw; slagpennen donkerblauw tot purperblauw of -zwart, de buitenzoom min of meer blauw gewassen, de binnenvlag min of meer breed zwart (aan de onderzijde blauw); middelste stuurpennen lichtblauw (tot waterblauw aan de binnenzoom), maar distaal blauwzwart of purperzwart, tot zuiver zwart aan het einde.

Snavel geel of oranjegeel; poten olijfbruin.

Vleugel: 165-180; staart: 90-110; tarsus: 16-18; snavel: 23-25 mm.

De Juv. hebben een met blauw gemengde onderzijde.

De vijf vormen die in onze gebieden voorkomen kunnen als volgt worden onderscheiden :

1. *a.* De bovenstaartvederen zijn alle blauw of groenblauw. Middelste stuurpennen grotendeels blauw. .... 2.
b. Ten minste de middelste bovenstaartvederen zijn kaneelbruin. Stuurpennen grotendeels zwart. 3.
2. *a.* De onderzijde is minder hevig lilakleurig dan bij de volgende vorm, de bovenstaartvederen zijn lichter blauw, de bovenzijde lichter kaneelbruin. .... *E. afer suahelicus.*
b. Onderzijde fel lilakleurig, bovenstaartvederen donkerder blauw, bovenzijde meestal donkerder kaneelbruin. .... *E. afer pulcherrimus.*
3. *a.* Onderzijde en wangen fel lilakleurig. .... *E. afer afer.*
b. Onderzijde minder lilakleurig; wangen veeleer bruin, niet lilakleurig. .... *E. afer rufobuccalis.*

Afb. 7. — *Eurystomus afer* LATHAM.

(VAN SOMEREN del.).

In dichte wouden komt deze vogel veeleer in meer open plaatsen voor; in savannenstreken daarentegen wordt hij meer in beter beschaduwde plaatsen aangetroffen, bij voorbeeld in bomen met dicht loof, bij voorkeur bij het water. Over het trekken van de savannenbewoners is eigenlijk nog weinig bekend; in het woud is *afer* een standvogel, volgens CHAPIN.

1 *a.* - ***Eurystomus afer afer*** LATHAM. — Afb. 8.

Dit is de vorm die in het westen van onze Kolonie, en voornamelijk in Neder-Congo, voorkomt.

Een zestigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Mayumbe (CABRA). — Opper-Mayumbe (DIJEDERRICH). — Kisantu (GOOSENS). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Banana (VERMOESEN). — Vista (SCHOUTEDEN). — Banana (SCHOUTEDEN). — Ganda Sundi (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (SCHOUTEDEN). — Banana (SCHWETZ). — Thijsstad (SCHWETZ). — Boma (DARTEVELLE). — N'Sengi (DARTEVELLE). — Manzadi (DARTEVELLE). — Boma

(COCU). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (RIJCKMANS). — Banana (VRIJDAGH). — Leopoldstad (HENRION). — Muanda (WITVROUWEN). — Kisantu (ANASTASE). — Leopoldstad (COART). — Banana (MARÉE).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Bokalakala (GWE).

Distr. Kwango: Leverstad (MEVR. TINANT). — Atene (CHARLIERS).

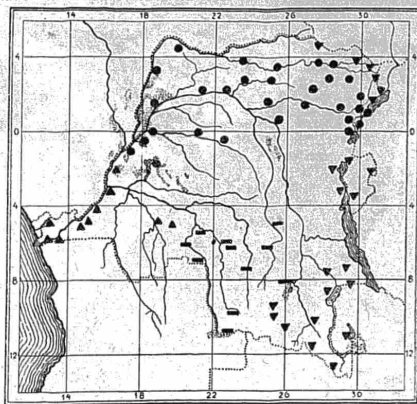
Andere vindplaats: Maluku (CHAPIN).

1 b. - *Eurystomus afer pulcherrimus* NEUMANN. — Afb. 8.

Deze vorm werd beschreven van Malanje, in Angola, en komt in het zuiden van onze Kolonie voor.

Een veertigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Dilolo (DE WITTE). — Dilolo (HUTSEBAUT). — Kasaji (FISHER). — Kadia (DEWIT).

Afb. 8. — Vindplaatsen van *Eurystomus afer*.

▲ *E. afer afer*. ● *E. af. rufobuccalis*.
■ *E. af. pulcherrimus*. ▼ *E. af. suahelicus*.

Distr. Kasai: Tshisika (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Merode (WINDMOLDERS). — Kamisi-Dibaya (WINDMOLDERS). — Gombe (SCHOUTEDEN). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Hemptinne-St-Benediktus (CALLEWAERT).

Distr. Sankuru: Tshipama (DRION). — Tshofa (GHESQUIÈRE). — Kabinda (WINDMOLDERS).

Andere vindplaats: Kabambaie (SCHOUTEDEN).

1 c. - *Eurystomus afer rufobuccalis* REICHENOW. — Afb. 8.

Deze vorm wordt vooral in Midden- en Oost-Congo gevonden.

Een honderdtal exemplaren.

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Boende (WIJNANTS). — Lukolela (BOURRY). — Bokungu (DUPUIS).

Distr. Leopold II-meer: Inongo (HUISMAN).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (CHRISTY). — Elisabetha (MEVR. TINANT). — Panga (BOCK).

Distr. Congo-Ubangi: Libenge (GOLENAUX). — Dula (VRIJDAGH). — Bumba (WEYNS). — Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Nieuw Antwerpen (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Angodia (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS). — Bondo, Kule Matundo (DE RIEMAECKER).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE).

Distr. Kivu: Irumu (GRAUER). — Beni (CHRISTY). — Beni (BONNEVIE). — Lesse (J. BEQUAERT).

— Lufungula (PILETTE). — Marisawa (PILETTE). — Buwissa (PILETTE). — Malende, Bogoro (DYLEFF). — Oud Missiepost-St-Gustaaf (BONNEVIE).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Zoro (CHAPIN). — Semliki-vallei (CHAPIN). — Yambuya (JAMESON). — Dussuma (EMIN). — Rungu (EMIN). — Nyangabo (EMIN). — Kinyawanga (EMIN). — Ukaika (GRAUER). — W. Ruwenzori (DE WILDE). — Mawambi (GRAUER). — Ekibondo (REHN). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Kasenyi (REHN). — Kasindi (GYLDENSTOLPE). — Masidongo (GYLDENSTOLPE). — Simbo (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambutti (GYLDENSTOLPE). — Dungu.

1 d. - *Eurystomus afer suahelicus* NEUMANN. — Afb. 8.

Het verspreidingsgebied van deze vorm strekt zich uit van de Kenya Colony tot de savannen van Noord- en Oost-Congo en tot Katanga.

Een tachtigtal exemplaren.

Distr. Uelé: Dika (SCHOUTEDEN). — Alipago (VRIJDAGH). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Aba (DE CALONNE). — Dramba (SCHOUTEDEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Kawa-woud (BREDO). — Mahagi (VRIJDAGH).

(Deze exemplaren werden vroeger door CHAPIN voor *aethiopicus* NEUM. aangezien).

Distr. Kivu: Mulungu (HENDRICKX).

Ruanda-Urundi: Nkungu (LESTRADE).

Distr. Tanganika: Musosa (BREDO).

Distr. Opper-Katanga: Nieuwdorp (LEGROS). — Kabeza (LEMAIRE). — Lukafu (DE WITTE). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Sakania (HUTSEBAUT). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Mulando (DE RIEMAECKER). — Lubumbashi (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kanzenze (DE BAILLET). — Lualaba-kraal (DE BAILLET). — Funda Biabo (DE BAILLET). — Musolo (DE BAILLET). — Kinda, Kutundu (DE BAILLET). — Kanzenze (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Kisenyi (STEGMANN). — Tenke (CAPELLO en YVENS). — Musembe, Marungu (BÖHM). — Luvua (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM). — Lugoma-riv. (BÖHM). — Kambove (NEAVE). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Bangwelo-meer (AOSTA). — Uvira (GRAUER). — Usumbura (GRAUER).

2. - *Eurystomus glaucurus* MÜLLER. — Afb. 9.

Grote soort die haar broedgebieden vooral heeft op Madagaskar en die naar Oost-Afrika en tot in onze Kolonie trekt.

De kleurverdeling van de Grote Roller is dezelfde als bij *Eur. afer*, maar de afmetingen zijn veel groter: Vleugel: 197-220; staart: 120-130; tarsus: 18-20; snavel: 31-33 mm.

De algemene kleur is echter donkerder dan bij *afer*.

Een dertigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder Congo: Mayumbe (SOLON).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Nieuw Antwerpen (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Angu (HUTSEBAUT). — Angu (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Elisabetha (MEV. TINANT). — Banalia (NAHAN).

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Tembwe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN).

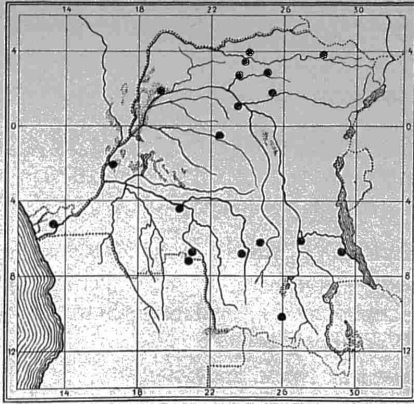
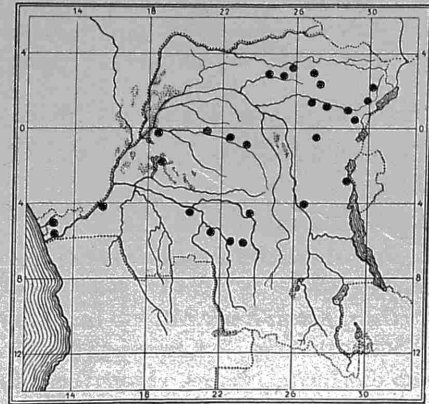
Distr. Sankuru: Tshipama (DRION). — Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE MONTPPELLIER).

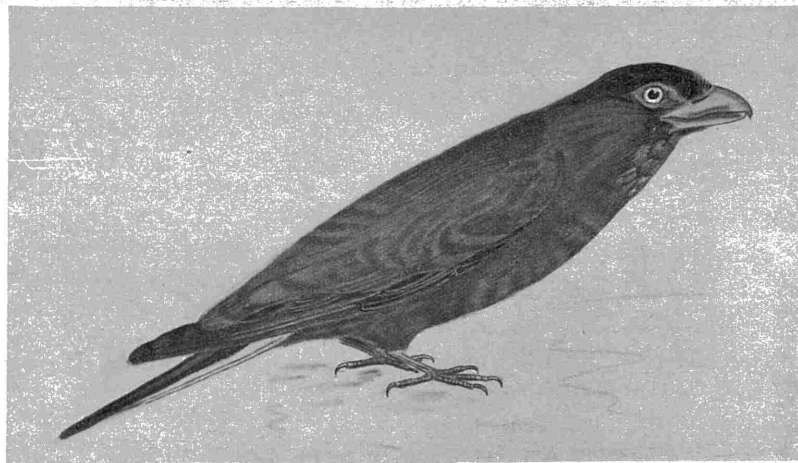
Andere vindplaatsen: Gombe, Kasai (SCHOUTEDEN). — Tshisika (SCHOUTEDEN). — Niangara/Dungu (CHAPIN). — Mulungu (HENDRICKX).

3. - *Eurystomus gularis* VIEILLOT. — Afb. 10-11.

Deze soort (de Blauwkelige Roller) wordt gevonden van Sierra-Leone tot Uganda, enerzijds, tot Angola, anderzijds. In onze gebieden komt de vorm *neglectus* voor; de typische vorm wordt slechts in West-Afrika gevonden. De soort wordt vooral in het woud aangetroffen.

Afb. 9. — Vindplaatsen van *Eurystomus glaucurus*.Afb. 10. — Vindplaatsen van *Eurystomus gularis*.3 a. - *Eurystomus gularis neglectus* NEUMANN.

Kop, nek, binnenste armpennen, vleugeldekvederen en het overige van de bovenzijde zijn kaneelbruin gekleurd, de kop meestal ietwat donkerder, de bovenstaartvederen purperzwart tot violethlauw; middelste stuurpennen zwart, de andere basaal en aan de buitenvlag blauw, aan de binnenvlag lichtblauw tot water-

Afb. 11. — *Eurystomus gularis* VIEILLOT.

(BREUGELMANS del.).

blauw; handdekvederen en slagpennen blauwzwart tot purperzwart, de binnenvlag min of meer breed zwart-gezoomd (aan de onderzijde, blauw); vleugelrand en ondervleugeldekvederen violet of lila gekleurd, de langste echter blauw. — Onderzijde kaneelbruin, maar min of meer hevig lila of violet gewassen (vederzomen), de langste onderstaartvederen met donkerblauw tot blauwzwart einde; teugel zwart, keel mooi lichtblauw (vederzomen).

Snavel geel; poten olijfbruin.

Vleugel: 150-155; staart: 100-105; tarsus: 16-17; snavel: 23-26 mm.

De Juv. gelijken op *afer*, verschillen er echter van door de zwarte onderstaartvederen.

Bij de typische vorm zijn de bovenstaartvederen lichtgekleurd en is de onderzijde minder violet gewassen.

Een vijftigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Boma (COCU). — Kai Bumba (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (MAES).

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN). — Ikela (DUPUIS). — Boende (WIJNANTS). — Bokungu (DUPUIS). — Bulukutu (DUPUIS). — Boende (HUYPENS).

Distr. Leopold II-meer: Inongo (HUISMANS).

Distr. Uelé: Bongo, Medje (CHRISTY). — Poko (CHRISTY). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Gabu (VRIJDAGH). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Kondo (VRIJDAGH). — Titule (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Mawambi (GRAUER). — Mongbwalu (MEYR. LEPERSONNE).

Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF).

Distr. Kivu: Luvungi (PAUWELS). — Ukaika (GRAUER). — Ikanga (CHRISTY). — Bendela (CHRISTY). — Assumba (CHRISTY). — Bitakengo (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE).

Distr. Maniema: Wazimba-woud, Kasongo (VAN DELFT).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Hemptinne-St-Benediktus (CALLEWAERT). — Merode (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Dumbi (SCHOUTEDEN). — Beni (GYLDENSTOLPE). — Saidi (REHN). — Irumu (EMIN). — Utumbi (EMIN). — Moera (GRAUER). — Risimu (CHAPIN). — Batama (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Penge (CHAPIN). — Ukaika (GRAUER). — Kalehe/Lutunguru (DE WILDE).

FAM. ALCEDINIDAE

De Alcediniden zijn de IJsvogels, die ook in onze Belgische fauna zijn vertegenwoordigd en die in Zwart-Afrika in twee groepen worden ingedeeld: de echte IJsvogels of Vis-IJsvogels en de Jager-IJsvogels.

't Zijn stevig gebouwde vogels, soms (*Megaceryle*) (Afb. 14) van grote afmetingen, maar soms ook nogal klein (*Ispidina* enz.) (Afb. 12-13), waarvan de bevedering meestal bont gekleurd, soms ook eigenaardig zwart-wit is. De snavel is recht, lang, meestal puntig (soms ook, bij *Myioceyx*, met afgeronde punt), hoger dan breed aan de basis of breder dan hoog; handpen I is lang maar korter dan 2, deze is de langste pen of ietwat korter dan 3, 5 korter dan 2; armpennen lang; de staart is min of meer lang, soms langer, soms korter dan de snavel en bestaat uit 12 pennen. De poten zijn kort, tarsus naakt; de voortenen (2-4) zijn aan de basis verenigd, 3-4 meer aldus; de zolen zijn verbreed; klauw 1 is gekromd en korter dan klauw 3 of even lang als deze, en klauw 4 is de kortste klauw; teen 2 reikt meestal niet tot aan de basis van klauw 3 of 4 (wel bij *Ceryle* en *Megaceryle*). De twee geslachten dragen een zelfde kleed, behalve bij *Ceryle* en *Megaceryle*.

De Alcediniden leven bij voorkeur bij het water of in savannelanden; in woudland worden ze vooral langs de rivieren aangetroffen. De ene (de Vis-IJsvogels) voeden zich in hoofdzaak met Vissen of andere waterdieren, Kikvorsachtigen (Afb. 14), Insecten, Schaaldieren, en worden dus noodzakelijk aan de oevers gevonden; de andere (de Jager-IJsvogels) voeden zich met Insecten die ze in de vlucht vangen en worden tot op grote afstand van het water aangetroffen.

De echte Vis-IJsvogels bespieden het water van op een tak b. v. en schieten van daar op de prooi die ze in 't water bemerken; ze gaan nooit in 't water om prooien te vissen, noch op de grond zitten om voedsel te zoeken.

Andere Vis-IJsvogels vissen op een heel andere manier: 't zijn de Alcediniden van de groep *Cerylinae* (*Ceryle*, *Megaceryle*), de Stootvissers of Stoot-Visijsvogels. Deze vogels zweven op de plaats enkele meters boven het water, met snelle vleugelslag; hij schijnt in de lucht te hangen, en « bidt » zoals men zegt; hij kan zó gedurende verscheidene minuten het water bespieden om dan plots in 't water te schieten en er een visje te vangen; wordt deze poging met geen succes bekroond, dan vliegt de vogel wat verder en begint

Afb. 12. — *Corythornis cristata* PALL.
(VAN SOMEREN fot.).

Afb. 13. — *Corythornis cristata* PALL.
een Kikvors opnemend.
(VAN SOMEREN fot.).

Afb. 14. — *Megaceryle maxima maxima* PALL.
(VAN SOMEREN del.).

Afb. 12. — *Corythornis cristata* PALL.
(VAN SOMEREN fot.).

Afb. 13. — *Corythornis cristata* PALL.
een Kikvors opnemend.
(VAN SOMEREN fot.).

Afb. 14. — *Megaceryle maxima maxima* PALL.
(VAN SOMEREN del.).

weer te « hidden »; wordt een prooi bemachtigd, dan gaat de vogel op een tak zitten om ze te verslinden. Zulke IJsvogels hebben dan ook de naam verdiend van « Stootvissers ».

De Jager-IJsvogels daarentegen houden zich alleen met Insecten bezig; ze zitten op bomen en van daar bespieden ze de omgeving en storten ze op voorbijvliegende Insecten, Vlinders, Kevers, Sprinkhanen enz.: zelfs grote soorten worden zo opgenomen.

De Alcediniden worden verdeeld in drie subfamiliën: de *Daceloninae* of Jager-IJsvogels (*Halcyon*), de *Alcedininae* of echte Vis-IJsvogels (*Alcedo*, *Corythornis*, *Ispidina*, *Myioceyx*), en de *Cerylinae* of Stootvissers (*Ceryle*, *Megaceryle*).

Alle Vis-IJsvogels (*Alcedininae* en *Cerylinae*) nestelen in de grond, aan steile rivieroeveren b. v. Ze graven in 't zand of in leemachtige grond een lange gang die eindigt op een verbreding die de eigenlijke nestkamer is.

De Jager-IJsvogels (*Daceloninae*) daarentegen broeden in holle bomen of in holtten in de grond die ze echter niet zelf graven.

Zeven genera worden in onze gebieden gevonden. Men zal ze als volgt onderscheiden:

1. a. Kleine soorten: de vleugel is ten hoogste 65 mm. lang; de staart is korter dan de snavel, deze is rood of oranjekleurig. . . . . 2.
 b. Grotere soorten: de vleugel is ten minste 70 mm. lang; de staart is langer dan de snavel, soms (*Alcedo*) even lang, maar dan is de snavel zwart. . . . . 4.
2. a. De snavel is zijdelings compres, hoger dan hij breed is op hoogte van de neusgaten; een kuif lange dwarsgestreepte vederen aan de kop. . . . . *Corythornis* (blz. 32).
 b. De snavel is min of meer plat, ten hoogste even hoog als breed bij de neusgaten; geen kuif. . . . 3.
3. a. De snavel is even hoog als breed bij de neusgaten; de bovenkop is zwart, met blauwe dwarse strepen. . . . . *Ispidina* (blz. 30).
 b. De snavel is breder dan hoog bij de neusgaten; bovenkop roodbruin, het voorhoofd smal zwart. . . . . *Myioceyx* (blz. 29).
4. a. Geen blauw noch blauwgroen in de bevedering; vleugels wit en zwart getekend. . . . . 5.
 b. Blauw of blauwgroen in de bevedering; vleugels nooit zwart-wit. . . . . 6.
5. a. Vleugel langer dan 180 mm. Aan de bovenzijde is de vogel zwart met witte tekeningen; de onderzijde is gedeeltelijk roodbruin. . . . . *Megaceryle* (blz. 39).
 b. Vleugel ten hoogste 150 mm. lang. Boven- en onderzijde zwart-wit gekleurd. . . *Ceryle* (blz. 37).
6. a. De snavel is zijdelings compres, hoger dan breed bij de neusgaten; hij is zwart en ten minste even lang als de staart. . . . . *Alcedo* (blz. 35).
 b. De snavel is niet hoger dan breed bij de neusgaten; hij is korter dan de staart en ten minste gedeeltelijk rood. . . . . *Halcyon* (blz. 17).

GENUS HALCYON SWAINSON.

Dit zijn de Jager-IJsvogels, die Insecten in de vlucht vangen en nooit in 't water vissen.

Middelgrote vogels, met snavel breder dan hoog ter hoogte van de neusgaten, de bovenkaak puntig, met min of meer afgeronde rug. De staart is langer dan de snavel en min of meer afgerond. Teen 2 reikt niet tot aan de basis van klauw 3 of 4. Bevedering gedeeltelijk lichtblauw of blauwgroen tot violet; snavel ten minste gedeeltelijk rood. (Bij de Juv. zijn beide kaken zwart, met lichtgekleurde punt).

Verscheidene soorten komen in onze gebieden voor. Ze worden als volgt onderscheiden:

1. a. Beide kaken zijn rood of roodachtig, ten minste voor het grootste gedeelte. . . . . 2.
 b. De onderkaak is zwart, de bovenkaak is ten minste grotendeels rood. . . . . 5.
2. a. Bovenkop en nek mooi roodbruin. . . . . *Halcyon badia*.
 b. Nooit aldus. . . . . 3.
3. a. Kleine soort: de vleugel korter dan 92 mm. Bovenkop duidelijk donker langsgestreept. Ondervleugeldekvederen wit. Vleugeldekvederen gedeeltelijk wit gezoomd. . . . . *Halc. chelicuti*.
 b. Grotere soorten: de vleugel langer dan 92 mm. Bovenkop soms (*H. albiventris*) fijn langsgestreept, maar dan zijn de ondervleugeldekvederen okergeel. Dekvederen nooit wit gezoomd. 4.

4. *a.* Bovenkop en nek fijn donker gestreept. Ondervleugeldekvederen okergeel. Achterlijf min of meer okergeel tot roestbruin gewassen. Geen violetblauwe kleur in de vleugel noch de staart. .... *Halc. albiventris.*
b. Bovenkop en nek niet gestreept. Ondervleugeldekvederen donkerbruin tot chocoladebruin. Achterlijf donker roestbruin tot chocoladebruin; in het eerste geval zijn de blauwe gedeelten van vleugel en staart violetblauw, niet lichtblauw. .... *Halc. leucocephala.*
5. *a.* Schouder- en dekvederen zijn zwart. Borst prachtig blauwgekleurd. .... *Halc. malimbicus.*
b. Schouder- en dekvederen zijn lichtgrauw. Borst fijn grauw gestippeld of dwarsgestreept, soms blauw gewassen. .... *Halc. senegalensis.*

1. - **Halcyon [Chelicutona] albiventris** SCOPELI.

Deze soort wordt gevonden in de savannen van het Oosten van Zuid-Afrika tot en met het Tanganika-meer, enerzijds, tot Neder-Congo en Loango, anderzijds. De typische vorm bewoont het zuidelijk gedeelte van dat woongebied; in onze gebieden wordt de vorm *orientalis* aangetroffen; in Noordoost-Afrika treft men de vorm *Erlangeri* aan.

Afb. 15. — *Halcyon albiventris* Scop.
(BREUGELMANS del.).

1 *a.* - **Halcyon albiventris orientalis** PETERS. — Afb. 15 en 17.

Bij deze vorm zijn de vleugels korter dan bij de typische vorm.

Bovenkop en kopzijden bruin, min of meer duidelijk fijngestreept (donkere schachtstrepen); een witachtige wenkbrauwstreep; nek licht bruinachtig, een soort van nekkraag vormend, met fijne, donkere schachtstrepen; bovenrug, schouder- en dekvederen donkerbruin bij de wijfjes, zwart of roetzwart bij de mannetjes; romp en bovenstaartvederen lichtblauw; stuurpennen donkerder blauw of groenblauw, de schachten en de binnenzomen (aan de buitenste pennen, ook de buitenzoom en de eindzoom), bruinzwart tot zwart; handdekvederen blauw of groenblauw, met zwart einde; slagpennen zwart, de binnenvlag van de basis af min of meer breed okergeel of licht okerbruin; de buitenvlag basaal zwart, dan (voorbij de dekvederen) blauw of groenblauw, de armpennen breder aldus, de binnenste ook aan de binnenvlag gekleurd. Onderzijde van de snavel af wit, of soms ook, van de borst af, min of meer okergeel tot roestbruin gewassen; de borst lichtjes fijn gestreept (bij de typische vorm zijn deze strepen scherper); ondervleugeldekvederen okergeel; stuurpennen donkerbruin tot zwartbruin aan de onderzijde.

Snavel rood (bij de Juv., zwart met roodachtige basis);

Vleugel: 97-106; staart: 65-75; tarsus: 14-16; snavel: 43-46 mm.

Bij de typische vorm is de vleugel 105-110 mm. lang; de staart: 70-80, de tarsus: 15-17; de snavel: 47-52 mm. volgens REICHENOW. CHAPIN rekent echter bij *orientalis* exemplaren in onze verzameling, uit Lukafu, waarvan de vleugel 109-110 mm. lang is.

Een dertigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Kimpoko, Kisantu (GOOSSENS). — Leopoldstad (MAES). — Kimpese (STERCKX). — Thijsstad (SCHWETZ). — Vista (VLEESCHOUWERS). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (PERTEAUX). — Leopoldstad (HENRION). — Gombe bij Matadi (HENRION).

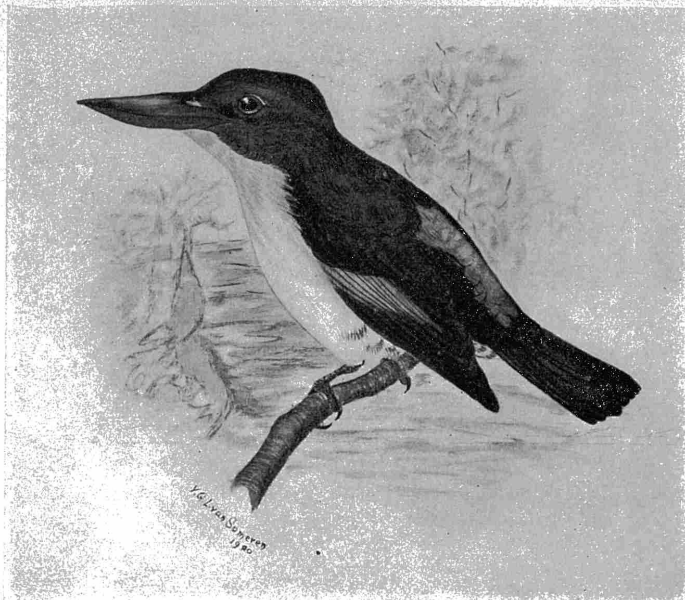
Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Eala (VERLAINE).

Distr. Tanganika: Moba (DE WITTE). — Pala (STORMS). — Boudewijnstad (HUTSEBAUT). — Kiambi (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lukafu (DE WITTE). — Opper-Lufira (LYNES). — Sakania (BRED0). — Lubumbashi-riv. (DE RIEMAECKER). — Kafubu-riv. (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Nyonga (DE WITTE). — Kansenia (DE WITTE).

Afb. 16. — *Halcyon badia* VERR. (VAN SOMEREN del.).

Andere vindplaatsen: Boma (CHAPIN). — Matadi (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Manyanga (BOHNDORFF). — Kingoyi (LAMAN). — Mukimbungu (LAMAN). — Kambove (NEAVE). — Kamaiambi (SCHOUTEDEN). — WHITE vond deze vogel in Mwinilunga (N. W. Rhodesië).

2. - *Halcyon badia* VERREAUX. — Afb. 16-17.

Mooi gekleurde soort, die van Liberia tot Congo en Uganda wordt gevonden. In onze gebieden komt slechts de typische vorm voor; hij wordt in Uganda door de vorm *budongoensis* SOM. vervangen, lichter gekleurd en ietwat groter. De soort wordt alleen in woudstreken aangetroffen.

2 a. - *Halcyon badia badia* VERREAUX.

In onze Kolonie wordt deze IJsvogel slechts gevonden van de streek van Kunungu tot Uelé en het woud van Oost-Congo. Geen exemplaar is mij bekend uit Mayumbe, al is de soort in Loango gevonden geworden.

Bovenkop en kopzijden, nek en bovenrug, schouder- en dekvederen, zijn mooi donkerchocoladebruin of bruinrood (de vederen zijn zwart, met gekleurde zoom); romp in het midden hemelsblauw, zijdelings zwart; zijdelingse bovenstaartvederen zwart, maar distaal min of meer blauw gewassen, de andere hemelsblauw; stuurpennen donkerder blauw, ten minste distaal en aan de binnenvlag zwartgezoomd; slagpennen zwart-

bruin tot zwart, de binnenvlag ten minste breed witgezoomd, het door de dekvederen niet bedekte deel van de buitenvlag grotendeels mooi lichtblauw, het einde echter zwart. Onderzijde van de snavel af wit, de borstvederen meestal heel fijn donkergezoomd, de schenen distaal grauwwaarschijnlijk bevederd; ondervleugeldekvederen gedeeltelijk wit, gedeeltelijk zwart.

Snavel rood (zwart met rode punt bij de Juv.); poten donkerrood of roodbruin.

Vleugel: 93-100; staart: 55-62; tarsus: 11-13; snavel: 42-45 mm.

37 exemplaren in ons bezit.

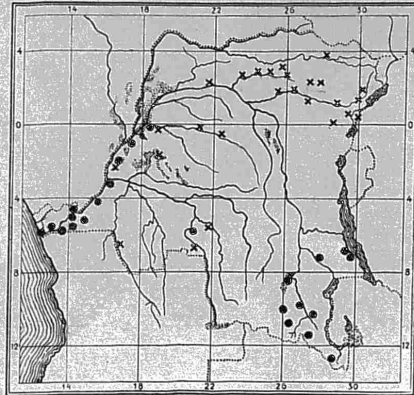
Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Inongo (GENOT).

Distr. Tshuapa: Boende (WIJNANTS). — Bokungu (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Lisala (MEYER, BABILON).

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). —

Titule (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Afb. 17. — Vindplaatsen van
● *Halcyon albiventris*. × *H. badia*.

Distr. Stanleystad: Panga, Wambanga (BOCK). — Avakubi (CHRISTY). — Yangambi (BECQUET).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Mawambi (CHRISTY).

Distr. Kivu: Lesse (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Beni (LISFRANC). — Butembo, Goma (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF). — Bilolo (DYLEFF en DANDUY). — Ngumba (PRIGOGINE).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Gombe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango: Lukula-riv. (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Batama (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Pawa (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Irumu (EMIN). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Banalia (NAHAN). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Eala (SCHOUTEDEN). — Saidi (REHN). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Semliki (DE WILDE).

3. - *Halcyon [Chelicutia] chelicuti* STANLEY. — Afb. 18-19.

Deze kleine IJsvogel wordt over een groot deel van Zwart-Afrika gevonden, buiten de woudstreken.

3 a. - *Halcyon chelicuti chelicuti* STANLEY. — Afb. 18-19.

De bovenkop is grauwwaarschijnlijk of bruinachtig, met donkere, bruine tot zwartbruine strepen, de achterkop zwart omzoomd; bovenzijde en schoudervederen grauwwaarschijnlijk, min of meer donker, de dekvederen meestal donker, tot zwart, en min of meer breed witgezoomd; romp en bovenstaartvederen mooi lichtblauw; stuurpennen donkerblauw tot groenblauw of hyacintblauw, de binnenvlag ten minste zwartgezoomd; slagpennen donkerbruin, de binnenvlag wit aan de basis, de buitenvlag distaal vuilblauw. Onderzijde wit, van de borst

(1) De exemplaren uit Kilo, Beni, Lesse, hebben langere vleugels en komen dus dichterbij *budongoensis* SOM.

af min of meer geelbruin gewassen, de borst en de flanken met zwartbruine of zwarte, meestal fijne, schachtstrepes; de vederen van de borst distaal meestal fijn donkergezoomd; onderzijde van de stuurpennen donkerbruin; ondervleugeldekvederen wit.

Bovenkaak donkerbruinrood of rood, onderkaak rood met donker einde; poten donkerrood.

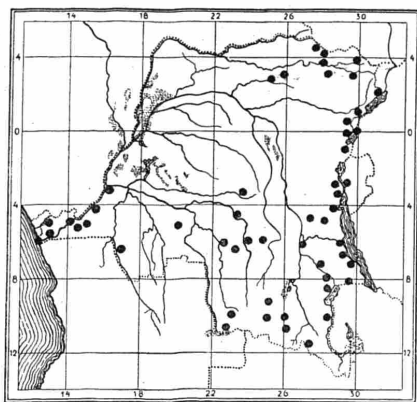
Afb. 18. — *Halcyon chelicuti* STANLEY.
(BREUGELMANS del.).

Vleugel: 73-87; staart: 43-55; tarsus: 10-15; snavel: 30-36 mm.

In onze gebieden komt slechts de typische vorm voor (*hylobius* GROTE is er een synoniem van).

Ongeveer 175 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS). — Kisantu (GOOSSENS). — Mayumbe (SOLON). — Boma (SCHOUTEDEN). — Thijsstad (SCHWETZ). — Boma (DARTEVELLE). — Manzadi (DARTEVELLE). — Ngon-

Afb. 19. — Vindplaatsen van *Halcyon chelicuti*.

go Mbata (Mevr. M. BEQUAERT). — Leopoldstad (RIJCKMANS). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Boma (VRIJDAGH). — Leopoldstad (HENRION). — Zambi (VAN SACEGHEM).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Bafuka (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Ischwa (VRIJDAGH). — Kasenyi (VRIJDAGH). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Nierombe (SCHOUTEDEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Boga (PILETTE). — Kasenyi (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS). — Uvira (PAUWELS). — Uvira (GRAUER). — Baraka (GRAUER). — Mawagongo (PILETTE). — Bigoisagua (PILETTE). — Molekera (PILETTE). — Sanghe/Ruzizi (PILETTE). — Uvira (PILETTE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Semliki (BONNEVIE). — Karemi (BONNEVIE). — Kamabo (BONNEVIE). — Beni (MARLIER). — Molindi-riv. (DE WITTE). — Mabenga (HACKARS).

Ruanda-Urundi: Ruzizi-riv. (BASTIAENS).

Distr. Tanganika: Lobozi-riv. (STAPPERS). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Kiambi (DE WITTE). — Musosa (BREDO). — Albertstad (HUTSEBAUT).

Distr. Maniema: Dogodo-riv. (PILETTE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lukonzolwa (DE WITTE). — Kasenga (DE WITTE). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Naar Kambove (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kanzenze (DE BAILLET). — Funda Biabo (DE BAILLET). — Kangué (DE BAILLET). — Kinda (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). — Kanzenze (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Dilolo (FREYNE). — Kasaji (FISHER).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Lodja (GHESQUIÈRE). — Kabinda (WINDMOLDERS). — Bibanga (MEVR. M. BEQUAERT).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Hemptinne (WINDMOLDERS). — Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ). — Kilembe (LYNES).

Andere vindplaatsen: Rungu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Zoro (CHAPIN). — Luvua-riv. (BÖHM). — Luvule-riv. (BÖHM). — Lufua-riv. (BÖHM). — Kasindi (ARRHENIUS). — Mukimbungu (LAMAN). — Mswa (EMIN). — Tobbo (EMIN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Muanda (SCHOUTEDEN). — Bogoro (VRIJDAGH). — Moero-meer (ASCENSO). — Dungu (EMIN). — Rugetsi-riv. (DE WILDE). — Semio (BLANCOU).

4. - *Halcyon* [*Pseudalcyon*] *leucocephala* MÜLLER. — Afb. 20-21.

Deze soort bewoont vooral de savannen of de lichtbeboste streken. Zij wordt van Senegal tot Noord-oost-, Oost- en Zuid-Afrika, Angola en Congo aangetroffen.

Bovenkop, kopzijden en nek vaalgrauw tot bruinachtig grijs, de schachten soms donkerder; een smalle, witte of ten minste lichtgekleurde teugel- en wenkbrauwstreep, een zwarte vlek vóór het oog; de nek kan lichter gekleurd zijn dan de bovenkop en van achteren min of meer duidelijk roestbruin gezoomd; bovenrug, schouder- en dekvederen zwart, de handdekvederen blauw; romp en bovenstaartvederen mooi blauw tot groenblauw of violet; stuurpennen eveneens, of donkerder blauw tot violetblauw, de binnenvlag van de pennen zwartgezoomd, behalve aan de twee middelste pennen, deze soms aan beide zijden donker gezoomd; slagpennen zwart, de basis van de binnenvlag wit; de buitenvlag der handpennen, deze van de binnearmpennen over een langere afstand, buiten de dekvederen, grotendeels blauw of violet, distaal zwart. Kin, keel en borst wit, de borst meestal min of meer grijs of grijsbruin gewassen; buik, flanken, onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen roestbruin tot kastanjebruin tot donkerchocoladebruin; stuurpennen zwartbruin aan de onderzijde.

Snavel rood; poten vuilrood.

Vleugel: 98-104; staart: 65-75; tarsus: 13-15; snavel: 40-46 mm.

Bij de Juv. is de borst fel grijs gewassen en zijn de bovenzijde en de vleugels grijsbruin.

Drie vormen komen in onze gebieden voor. De typische vorm, *leucocephala leucocephala*, heeft een donkergekleurde buik, tot donkerchocoladebruin, en de blauwe gedeelten van de vogel zijn mooi blauw tot groenblauw. Bij de vorm *pallidiventris* is de buik lichter gekleurd, lichtkastanjebruin tot roestbruin, en zijn de blauwe gedeelten van de typische vorm violet. De vorm *centralis* heeft een betrekkelijk donkere buik maar de blauwe gedeelten zijn duidelijk violetgetint.

4 a. - *Halcyon leucocephala centralis* NEUMANN.

CHAPIN heeft een exemplaar uit Beni, in ons bezit, aangezien als *centralis*.

4 b. - *Halcyon leucocephala leucocephala* MÜLLER.

Deze vorm bewoont het noorden van onze Kolonie. Volgens CHAPIN komt hij daar slechts tussen November en April voor en trekt hij dan naar Soedan. Hij wordt ook in Neder-Congo aangetroffen.

Meer dan vijftig exemplaren in onze verzameling.

Distr. Congo-Ubangi: Libenge (VACHAUDEZ).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Tukpwo (VRIJDAGH). — Bambesa (VRIJDAGH). — Kufundu (VRIJDAGH).

Afb. 20. — *Halcyon leucocephala* MÜLLER.
(VAN SOMEREN fot.).

Distr. Kibali-Ituri: Dramba (SCHOUTEDEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Kasenyi (LEFÈVRE). — Kosenyi (SCHWETZ). — Ischwa (VRIJDAGH). — Kasenyi (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH). — Kawa (BREDO).

Distr. Kivu: Rwindi-riv. (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Opper-Semliki (CHAPIN). — Semio (BOHNDORFF). — Irumu (GRAUER). — Mahagi (VRIJDAGH). — Niarembe (VRIJDAGH). — Dombo-riv. (DU BOURG DE BOZAS).

4 c. - *Halcyon leucocephala pallidiventris* CABANIS.

Deze vorm bewoont het zuiden van onze Kolonie, Katanga en Kasai, van Mei tot October, en keert dan naar het zuiden terug. Exemplaren van deze vorm worden soms ook ten noorden van het centrale woud aangetroffen, samen met de typische vorm.

Een honderdtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (ANASTASE). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (DE RIEMAECKER).

Distr. Leopold II-meer: Dwa (GWE). — Kwamouth (KELE).

Distr. Kwango: Atene (CHARLIERS). — Willem-watervallen (SCHWETZ).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS).

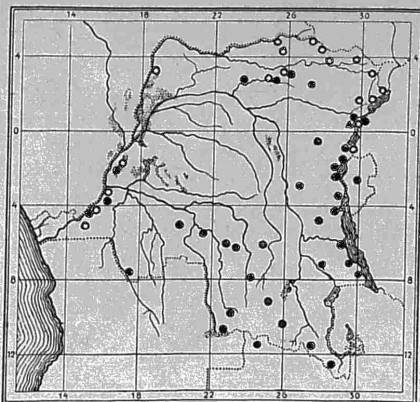
Distr. Lualaba: Kangué (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Kasaji (FISHER).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lubumbashi-riv. (DE RIEMAECKER). — Kafubu-riv. (DE RIEMAECKER).

Distr. Tanganika: Kilewa (STAPPERS). — Kiambi (DE WITTE). — Albertstad (HUTSEBAUT).

Distr. Maniema: Dogodo-riv. (PILETTE). — Munie Mboka (PILETTE). — Lubilu (PILETTE). — Manakwa (PILETTE). — Mawangongo (PILETTE). — Karomo, N. Kasongo (VAN DELFT).

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS). — Uvira (PAUWELS). — Kiloso (PILETTE). — Kadjudju (BABAUT). — Kamande (HACKARS). — Mulungu (HENDRICKX). — Bobandana (GHESQUIÈRE). — Lutunguru (PRIGOCINE).

Afb. 21. — Vindplaatsen van *Halcyon leucocephala*.
● *H. l. pallidiventris*. ○ *H. l. leucocephala*.
▲ *H. l. centralis*.

Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN). — Gisagara (FAIN). — Karambi (LESTRADE).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Buta (HUTSEBAUT). — Malengoya (HUTSEBAUT). — Angodia (HUTSEBAUT).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF). — Gangambi (BECQUET).

Andere vindplaatsen: Medje (CHAPIN). — Pala (BÖHM). — Beni (CARRUTHERS). — Moera (GRAUER). — Banda (LYNES). — Moera (GRAUER).

WHITE vermeldt deze vogel voor Mwinilunga (N. W. Rhodesië) als *H. leuc. Swainsoni*.

5. - *Halcyon malimbica* SHAW. — Afb. 22 en 23.

Deze prachtig blauwgekleurde soort wordt gevonden van Senegal tot Uganda, enerzijds, tot Angola, anderzijds. Twee vormen er van worden in onze Kolonie aangetroffen; een derde zou er misschien ook kunnen voorkomen.

5a. - *Halcyon malimbica malimbica* SHAW.

De bovenkop is vaalgrauw, min of meer fel blauw gewassen; een brede, zwarte streep loopt van de snavel tot achter de kop, over het oog; nek, bovenzijde en bovenstaartvederen mooi blauw; stuurpennen donkerder blauw, met zwarte schacht en, behalve de twee middelste pennen, met zwarte binnenzoom; schouder- en dekvederen zwart, handdekken blauw, maar distaal zwart; slagpennen eveneens zwart, maar wit aan de basis van de binnenvlag; armpennen bijna tot aan het einde blauw. Kin, keel, buikmidden, ondervleugeldekvederen en onderstaartvederen zijn wit, deze laatste soms distaal blauwgetint; de grotere onder-

vleugeldekvederen zwart; kop- en halszijden en borst prachtig blauwgekleurd; flanken min of meer grauwwassen; stuurpenen zwart aan de onderzijde.

Bovenkaak rood met zwarte rand; onderkaak zwart, poten rood.

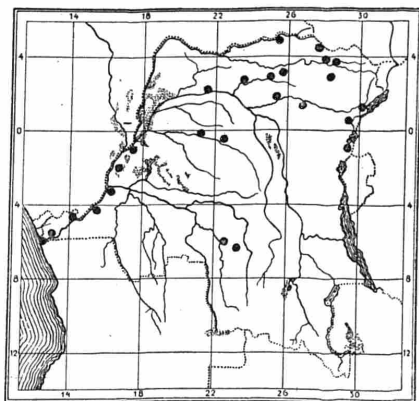

Afb. 22. — *Halcyon malimbica* SHAW.
(VAN SOMEREN del.).

Vleugel: 107-114; staart: 69-78; tarsus: 16-18; snavel: 46-60 mm.

De vorm *Prenticei* heeft langere vleugels: 111-119 mm. volgens CHAPIN.

De typische vorm van *malimbica* wordt slechts in het westen van onze Kolonie gevonden, van Neder-Congo tot West-Uelé en tot Kasai.

Afb. 23. — Vindplaatsen van *Halcyon malimbica*.

Een twintigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Banana (VERMOESEN). — Leopoldstad (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (HENRION). — Boma (COCU).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Tshuapa: Boende (WIJNANTS). — Lukolela (BOURRY). — Bokungu (DUPUIS).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Hemptinne (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Luluaburg (CALLEWAERT).

5 b. - *Halcyon malimbica Prenticei* MEARNS.

Deze vorm wordt gevonden in het oosten van onze Kolonie.

Slechts vier exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Lesse, Semliki (BONNEVIE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (HACKARS). — Bilolo (DYLEFF en DANDROY).

Andere vindplaatsen: Banalia (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Semio (BOHNDORFF). — Dussuma (EMIN). — Ukaika (GRAUER).

5 c. - *Halcyon malimbica Forbesi* SHARPE.

Deze vorm wordt gevonden van West-Afrika tot Kameroen, maar werd ook vermeld van Fort-Crampel, ten noorden dus van de Ubangi-rivier. Hij zou misschien ook in onze noordelijke gebieden kunnen voorkomen. De bovenkop is niet, of slechts weinig, blauw gewassen.

6. - *Halcyon senegalensis* LINNAEUS. — Afb. 24 en 25.

Deze soort wordt over het grootste deel van Zwart-Afrika gevonden, in woudgebieden evengoed als in de savannen. Ze komt overal veelvuldig voor.

Bovenkop en nek zijn bruinachtig grauw tot grauwbruin, soms fel blauw gewassen, soms met fijne, donkere schachtstrepen; rug, schoudervederen en bovenstaartvederen zijn blauw, de romp en de bovenstaartvederen soms veel lichter blauw; stuurpennen blauw, met zwarte schacht en binnenzoom (behalve de twee middelste pennen); een witte of ten minste lichter gekleurde teugel- en wenkbrauwstreep; een zwarte vlek vóór ieder oog, een zwart vlekje of een streep achter het oog. Kopzijden, hals, borst en flanken zijn wit, maar fijn grauw gestippeld of fijn golvend dwarsgestreept, soms duidelijk blauw gewassen; kin, keel, buikmidden en onderstaartvederen wit; slagpennen zwart, de basis van de binnenvlag wit, de handpennen aan de basis van de buitenvlag, de armpennen veel breder blauw, de binnenste armpennen distaal op beide vlaggen blauw.

Bovenkaak rood, met zwarte punt, onderkaak zwart; poten zwart.

Vleugel: 97-112; staart: 65-80; tarsus: 12-14; snavel: 43-50 mm.

Bij de Juv. is de stippeling van de onderzijde merkkelijk scherper afgetekend en reikt ze soms tot aan de keel; de snavel is zwart, met rode basis en punt; een zwarte streep achter het oog.

CHAPIN onderscheidt in onze gebieden drie vormen van deze Vogel. *Senegalensis* s. str. zou vooral de savannenstreken in het noorden, het oosten en het zuiden, behalve de hoger gelegen gebieden van Katanga, bewonen; deze vorm zou echter ook in lichtere gedeelten van het woud voorkomen. De vorm *fuscopilea* zou daarentegen veeleer in woudgebieden gevonden worden. De vorm *cyanoleuca* komt van het Albert-meer tot Katanga voor.

Cyanoleuca is een vorm die lichter is gekleurd, met lichter blauwe gedeelten en vertoont niet alleen bij de Juv. maar ook bij de volwassen vogels een zwarte streep achter het oog, dan wanneer *senegalensis* s. str. en *fuscopilea* op deze plaats bij de volwassen individuen slechts een vlekje hebben; de vleugel meet volgens CHAPIN 107-112 mm.

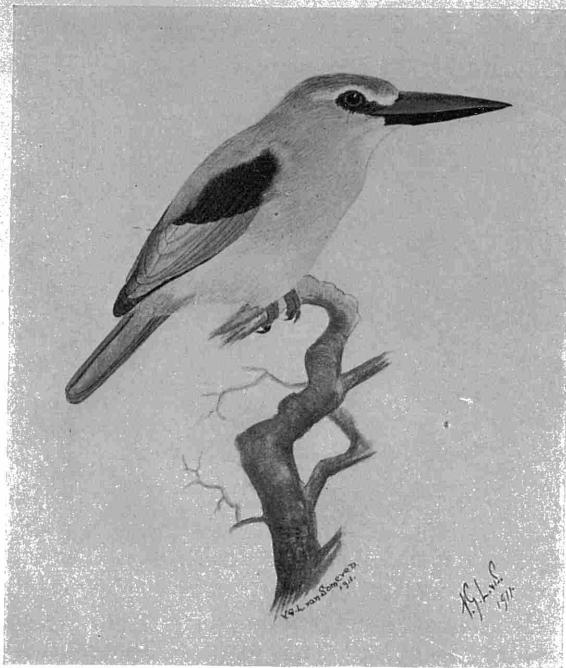
Volwassen *fuscopilea* en *senegalensis* s. str. vertonen geen zwarte streep achter het oog en gelijken veel op elkaar; *fuscopilea* zou een merkkelijk donkerder bovenkop hebben dan de typische vorm. Exemplaren van beide vormen worden echter in dezelfde plaatsen gevonden, zoals CHAPIN en BANNERMAN het vaststellen en het soms heel moeilijk ze in te delen, vooral als ze niet volwassen zijn. CHAPIN geeft als gemiddelde vleugellengte voor *senegalensis* s. str. 97-108 mm., voor *fuscopilea* 94-101 mm. De scheiding tussen de twee vormen is dus minder duidelijk. Ik denk de zienswijze van CHAPIN en BANNERMAN niet te

moeten volgen en verdeel dus ons Congolees materiaal slechts in twee vormen; *fuscopilea* wordt hier als een synoniem van *senegalensis* aangezien.

6 a. - **Halcyon senegalensis cyanoleucus** VIEILLOT.

Een *dertigtal* exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Kakyelo (DE WITTE). — Kilwa (DE WITTE). — Kasenga (DE WITTE). — Elisabethstad (VAN SACEGHEM). — Katofio (LYNES). — Kabunda (BREDO). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

Afb. 24. — *Halcyon senegalensis* LINN.
(VAN SOMEREN del.).

Ruanda-Urundi: Rwaza, Mulera (DOUCE). — Kisenyi (DOUCE). — Gisagara (FAIN). — Mugesera-meer (LESTRADE). — Birira-meer (LESTRADE). — Nshiri (LESTRADE). — Shori (LESTRADE).

Distr. Kivu: Goma (DERCHE). — Kaniki (PILETTÉ). — Mokoto-meren (DE WITTE). — May-ya-Moto (DE WITTE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE).

Andere vindplaatsen: Luvua-riv. (BÖHM). — Lulenge-riv. (BÖHM). — Ischwa (VRIJDAGH). — Kagera-vallei (AOSTA). — Musosa (BREDO).

Deze vorm komt dus vooral voor in Opper-Katanga en langs onze oostgrens aan het Albert-meer.

6 b. - **Halcyon senegalensis senegalensis** LINNAEUS (*fuscopilea* REICHENOW).

Meer dan 300 exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (BECQUET). — Boma (WEYNS). — Malela (LANCE). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Banana (VERMOESEN). — Kifuku Banana (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Soyo (DARTEVELLE). — Tshela (SCHWETZ). — Boma (DARTEVELLE). — Boma (SCHWETZ). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Tumba (Mevr. M. BEQUAERT). — Ngongo Mbata (Mevr. M. BEQUAERT). — Vista (VLEESCHOUWERS). — Kisantu (ANASTASE). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (DE RIEMAECKER). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Ganda Sundi (SCHOUTEDEN). — Tem-

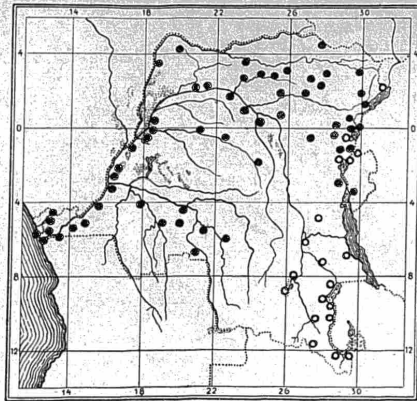
vo (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — [Malela (SCHOUTEDEN). — Kitobola (ROVERE)].

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (KELE). — Keseki (KELE). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Neder Kwilu-riv. (ROULING). — [Inongo (HUISMAN). — Mushie (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tshuapa: Boende (HUYPENS). — Bokungu (DUPUIS). — Momboyo (DUPUIS). — Malela bij Coquilhatstad (CHRISTY). — Eala (SCHOUTEDEN). — Tondou (SCHOUTEDEN). — Opper-Tshuapa (CHESQUIÈRE). — Eala (VERLAINE). — Lukolela (LECOQ). — Eala (CHESQUIÈRE). — Flandria (DE VIRON). — Boende (WIJNANTS). — Flandria (WIJNANTS). — Mondimbi (BOCK). — [Moma (MOLIN)].

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉHTULLE). — Bosodula (VRIJDAGH). — Alberta (MEVR. TINANT). — Lisala (MEVR. BABILON). — Libenge (GOLENVAUX). — Businga (COLLARD). — [Bumba (SCHOUTEDEN). — Nieuw-Antwerpen (SCHOUTEDEN)].

Distr. Uelé: Ibembo (HUTEREAU). — Buta (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Malengoya (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Titule (HUTSEBAUT). — Buta

Afb. 25. — Vindplaatsen van *Halcyon senegalensis*.
● *H. sen. senegalensis*. ○ *H. sen. cyanoleucus*.

(SCHOUTEDEN). — Medje (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Paulis (ABBELOOS). — Aketi (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS). — Banalia (NAHAN). — Stanleystad (CHRISTY). — Malundja (CHRISTY). — Panga (SCHOUTEDEN). — Stanleystad (GELDOF). — Angumu (DYLEFF). — Panga (BOCK). — Ilambi (SCHWETZ). — Isangi (CAMPS). — [Elisabetha (MEVR. TINANT). — Basoko (SCHOUTEDEN)].

Distr. Kibali-Ituri: Lodjo (MEVR. LEPERSONNE). — Kilo (THÉLIE). — Irumu (J. BEQUAERT). — Mongbwalu (MEVR. LEPERSONNE). — Kasenyi (MEVR. LEPERSONNE). — Kawa (BREDO). — Abimva (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Ruzizi-vallei (DERCHE). — Beni (BORGERHOFF). — Beni (PILETTE). — Talia, Semliki (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Lesse (BONNEVIE). — Zambo (BONNEVIE). — Kasindi (BONNEVIE). — Lesse (J. BEQUAERT). — Butembo, Lenda (DYLEFF). — Bilolo (DYLEFF en DANDUY).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN).

Distr. Maniema: Kabambare (PAUWELS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango: Baaba (CHARLIERS). — Atene (CHARLIERS). — Leverstad (MEVR. TINANT).

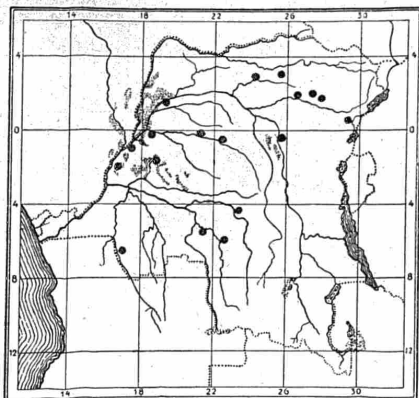
Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT). — Maka (POLL). — Kikongo, Kisale-meer (BRIEN). — Nyonga (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Bumba (CHAPIN). — Lubilo-riv. (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Faradjie (CHAPIN). — Manyanga (BOHNDORFF). — Kibongi (BOHNDORFF). — Nyundu (MECKLEMBURG). — Ipoto (EMIN). — Urumbi (EMIN). — Pongo (ANSORGE). — Bangui (DYBOWSKY). — Banali (NAHAN). — Kingoyi (LAMAN). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Mswa (EMIN). — Yambuya (JAMESON). — Kampi ya Mambutti (GULDENSTOLPE). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Ekibondo (REHN). — Leopold II-meer (ap. DUBOIS).

GENUS MYIOCEYX SHARPE.

Kleine IJsvogels met typische snavel. Deze is merklijk breder dan hoog op de hoogte van de neusopeningen, met afgeplatte (en bij volwassen individuen ietwat gekielde) bovenkaak, waarvan de punt min of meer afgerond of stomp is; hij is merklijk langer dan de staart. De vleugel is ten minste dubbel zo lang als de staart maar ten hoogste 49 mm. lang. Teen 2 is veel korter dan 3 of 4. De bovenkop is lichtgekleurd, het voorhoofd alleen is donker gekleurd.

Een enkele soort.

Afb. 26. — Vindplaatsen van *Myioceyx lecontei*.

1. - **Myioceyx lecontei** CASSIN. — Afb. 26.

Deze eigenaardige kleine Vogel wordt gevonden van de Goudkust tot Loango, Kwango en Kasai, Uganda en Ituri. In onze Kolonie is hij dus wijd verspreid, maar weinige exemplaren er van zijn tot hertoe ingezameld geworden.

Bovenkop roodbruin, min of meer donker, bezaaid met min of meer duidelijke, violetblauwe vlekjes; voorhoofd zwart; kopzijden en nekband lichter roodbruin, ietwat violet gewassen; een witte vlek achter ieder oor, het overige van de bovenzijde, de schouder en de bovenstaartvederen, en de binnenste armpennen zijn donker ultramarijnblauw; de andere slagpennen zijn zwart, de binnenvlag min of meer breed licht roodbruin, van de basis af; stuurpennen zwart; dekvederen zwart, met blauw vlekje vóór het einde. — Keel wit; het overige van de onderzijde roodbruin, min of meer donker; buikmidden, onderstaartvederen en onder-vleugeldekvederen lichter gekleurd; enkele zwarte vlekjes aan iedere zijde van de kin.

Snavel rood; poten rood.

Vleugel : 46-49; staart : 19-22; tarsus : 6-8; snavel : 30-32 mm.

Bij de Juv. zijn de blauwe vlekjes van de bovenkop veel scherper afgetekend; de vederen van de bovenzijde zijn zwart maar distaal breed lichtblauw, gelijk de bovenstaartvederen. Snavel donker aan het einde en aan de middellijn, de kiel min of meer onduidelijk.

Veertien exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Leopold II-meer : Inongo (COLMANT).

Distr. Tshuapa : Bokungu (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi : Bolombo (DEHEYN).

Distr. Uelé : Koteli (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad : Panga (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu : Moera (CHRISTY).

Distr. Sankuru : Lonkala-woud (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai : Luebo (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango : Kasanga (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen : Lukolela (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Ponthierstad (CARRUTHERS). — Ukaika (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Eala (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — « 40 Miles N. of Tshikapa » (LYNES). — Avakubi (WOOSNAM).

GENUS ISPIDINA KAUP.

Kleine IJsvogels, waarvan de snavel op de hoogte van de neusopeningen iets breder dan hij hoog is, met puntige en min of meer fel gekielde bovenkaak. De vleugel is ten hoogste 55 mm. lang; de staart is kort, slechts half zo lang als de vleugel, en is korter dan de snavel. Geen kuif aan de bovenkop, die donker is gekleurd. Teen 2 veel korter dan 3 of 4.

Een enkele soort.

Afb. 27. — *Ispidina picta* BODD.
(BREUGELMANS del.).

1. - *Ispidina picta* BODDAERT. — Afb. 27-28.

Deze soort wordt over een groot deel van Zwart-Afrika aangetroffen, tot in Zuid-Afrika. Ze wordt door drie vormen vertegenwoordigd, waarvan twee in onze gebieden voorkomen, en wordt vooral gezien in lichtere wouden of in de savannen.

Bovenkop zwart, de vederen vóór het einde met een dwarse, blauwe streep; een roestbruine tot roodbruine band loopt aan iedere zijde van de kop, van de basis van de snavel, over het oog, tot rondom de kop; de oorstreek fel violet gewassen, een witte of lichtgekleurde vlek of streep bij ieder oor, daarboven soms (vorm *natalensis*) een donkerblauwe vlek. Bovenzijde, schouder- en bovenstaartvederen ultramarijnblauw; vleugeldekvederen zwart, distaal blauw; stuurpennen zwart, de buitenzoom blauw gewassen; slagpennen zwart, de binnenvlag van de basis af min of meer breed roestbruin gekleurd. Keel wit; het overige van de onderzijde, met onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen, roestbruin.

Snavel en poten rood.

Vleugel : 49-55; staart : 22-28; tarsus : 6-8; snavel : 22-28 mm. In Somaliland treft men een vorm met kortere vleugels aan.

De Juv. heeft een zwarte en kortere snavel; de blauwe gedeelten van de bovenzijde zijn lichter gekleurd, tot lichtblauw; de kopzijden onder de ogen zijn dikwijls zwartgekleurd.

1 a. - *Ispidina picta natalensis* SMITH.

Dit is de Zuidafrikaanse vorm van *picta*, die tot in Katanga en zelfs in Kivu wordt aangetroffen. Deze vorm vertoont een donkerblauwe vlek boven de witte oorvlek. CHAPIN meldt dat jonge *picta* eveneens blauw op deze plaats vertonen.

Elf exemplaren maar in onze verzameling.

Distr. Tanganika: Albertstad (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Kalembelembe (PAUWELS). — Rutshuru-vlakte (GRAUER).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Kisenyi (BASTIAENS). — Rugegera (DOUCE). — Kirinda (LESTRADE).

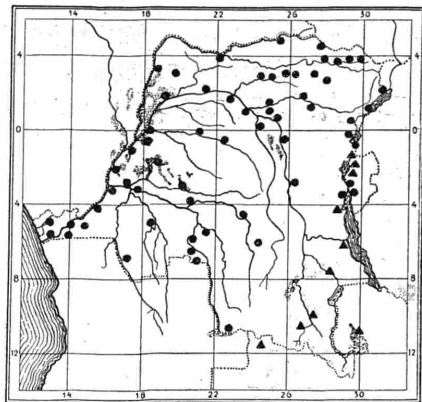
Andere vindplaatsen: Lukonzolwa (ASCENSO). — Luvua-riv. (BÖHM). — Bangwelo (NEAVE). — Musosa (BREDÓ). — Likulwe-riv. (BÖHM). — Bangwelo (NEAVE).

1 b. - *Ispidina picta picta* BODDAERT.

De typische vorm van *picta* heeft een heel grote verspreiding, van Senegal tot Oost-Afrika en over het grootste deel van onze Kolonie, tot in Neder-Katanga.

Ongeveer 250 exemplaren.

Distr. Neder-Congo: « Distr. Cataractes » (WEYNS). — Boma (WEYNS). — Kisantu (GOOSSENS). — Leopoldstad (CHRISTY). — Temvo (LANCE). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Tshela

Afb. 28. — Vindplaatsen van *Ispidina*.
● *Isp. picta picta*. ▲ *Isp. picta natalensis*.

(GHESQUIÈRE). — Tshela (SCHWETZ). — Kaika Boma (DARTEVELLE). — Leopoldstad (MEV. WATERVLIET). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (BECQUET). — Boma (VRIJDAGH). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (MEV. LEPERSONNE). — Gombe/Matadi (HENRION). — Kisantu (ANASTASE). — Leopoldstad (COLBACK). — Malela (LANCE). — Zambi (VAN SACEGHEM).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (DE RIEMAECKER). — Oshwe (MAES). — Dwa (GWE). — Dima (DANIEL). — [Mushie (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tshuapa: Bikoro (SCHOUTEDEN). — Boende (WIJNANTS). — Bokungu (DUPUIS). — Momboyo (DUPUIS). — Coquilhatstad (DE RIEMAECKER). — Flandria (DE VIRON).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Nieuw-Antwerpen (DE LA KÉTHULLE). — Lisala (MEV. BABILON). — Libenge (VRIJDAGH). — Businga (COLLARD). — [Karawa (WALLIN). — Yakoma (ARNOULD). — Bumba (SCHOUTEDEN)].

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Niangara (DE CALONNE). — Buta (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Titule (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Gangala na Bodio (LAUWERS). — Paulis (ABBELOOS). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (CHRISTY). — Stanleystad (WEYNS). — Elisabetha (MEV. TINANT). — Barumbu (GHESQUIÈRE). — Stanleystad (GHESQUIÈRE). — Panga (BOCK). — Isangi (WALCKIERS). — Yangambi (VRIJDAGH). — Yangambi (GERMAIN). — [Ponthierstad (SCHOUTEDEN)].

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Kasenyi (LEFÈVRE). — Kasenyi (MEV. LEPERSONNE). — Kasenyi (BREDÓ).

Distr. Kivu: Uvira (PAUWELS). — Oude Missiepost-St. Gustaaf (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Kimboko (LIPPENS). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (DE WITTE). — May-ya-Moto (DE WITTE). — Beni (LISFRANC). — Rutshuru (HACKARS). — Teturi (MEV. FUMIÈRE). — Lutunguru (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Usumbura (SCHOUTEDEN). — Ruzizi-vallei (SCHOUTEDEN). — Astrida (AURELIAAN). — Gisagara (FAIN).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Kabinda (WINDMOLDERS). — [Bena Bendi (SCHOUTEDEN)].

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Tshisika (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Kabwe (WINDMOLDERS). — Merode (WINDMOLDERS). — Bakwanga (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ). — [Kikwit (MEV. TINANT)].

Andere vindplaatsen: Lukolela (CHAPIN). — Dobo (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Semio (BOHNDORFF). — Yambuya (JAMESON). — Mohasi-meer (MECKLEMBURG). — Lupungu (FROBENIUS). — Mukimbungu (LAMAN). — Kasongo (BOHNDORFF). — Bumba (WHITMAN).

GENUS CORYTHORNIS KAUP.

Kleine IJsvogels, waarvan de vleugel ten hoogste 60 mm. lang is; de staart is kort, slechts half zo lang als de vleugel, en is korter dan de snavel. Deze is op de hoogte van de neusopeningen hoger dan hij breed is, en duidelijk gekield. De tarsus is ongeveer even lang als teen 2, die merklijk korter is dan teen 3 of 4. De bovenkop vertoont een kuif lange vederen.

Afb. 29. — *Corythornis cristata* PALL.
(VAN SOMEREN del.).

Twee soorten worden onderscheiden :

1. *a.* Keel en het midden van de onderzijde zijn zuiver wit; de langste kuifvederen meten 15 mm. . . . . *Corythornis leucogaster.*
- a.* Keel soms wit, maar het midden van de onderzijde nooit zó; de langste kuifvederen bereiken 19 mm. . . . . *Coryth. cristata.*

1. - *Corythornis cristata* PALLAS. — Afb. 12-13 en 29-31.

Deze kleine IJsvogel bewoont onder zijn typische vorm een groot deel van Afrika en wordt op eilanden van de Guinea-golf door een bijzondere vorm vertegenwoordigd. In Zuid-Afrika wordt hij de « Kuifkop-Visvanger » genaamd.

1 a. - *Corythornis cristata cristata* PALLAS.

Bovenkop zwart, lichtblauw of groenblauw dwarsgestreept (ieder veder vertoont een reeks dwarse strepen); een vlek aan iedere zijde van de snavelbasis, de nek, de bovenzijde, de bovenstaartvederen, zijn ultramarijnblauw, de nekvederen dikwijls met blauwe, dwarse streep vóór het einde; kopzijden, hals, het overige van de onderzijde, de onderstaartvederen en de ondervleugeldekvederen zijn roestbruin tot roodbruin, de keel en een streep achter ieder oor zijn wit, het buikmidden is meestal lichter gekleurd dan de flanken; slagpennen zwart of zwartbruin, de armpennen blauw aan de buitenvlag, de binnenste helemaal blauw, de binnenvlag min of meer breed roestbruin; vleugeldekvederen zwart, met min of meer lichte, blauwe eindvlek; stuurpennen zwart, blauw gewassen.

Snavel en poten: rood.

Vleugel: 53-60; staart: 25-30; tarsus: 7-9; snavel: 27-35 mm.

Afb. 30. — *Corythornis cristata* PALL.
(VAN SOMEREN fot.).

Bij de Juv. is de snavel zwart en zijn de rugvederen zwart maar distaal blauw tot hemelsblauw; schouder- en dekvederen zwart, met afgetekend blauw eindvlekje; borst grauwbrown tot vaal roestbruin.

Een honderdtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: « Distr. Cataractes » (CABRA). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Leopoldstad (VAN DELFT). — Muanda (VRIJDAGH). — Banana (SCHOUTEDEN). — Boma (SCHOUTEDEN). — Thijsstad (SCHWETZ).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — [Mushie (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tshuapa: Ikengo (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Lukolela (LECOCQ). — Bokungu (DUPUIS). — Eala (GHESQUIÈRE).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (CHRISTY). — Elisabetha (Mevr. TINANT).

Distr. Uelé: Djamba (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Kufumba, Uéré (VRIJDAGH). — Makongo (VRIJDAGH). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Ischwa (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Beni (BORGERHOFF). — Uvira (PAUWELS). — Kabare (PILETTE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Edward-meer (LIPPENS). — Kamande (HACKARS). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Mokotos (DE WITTE). — Butembo (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Gabiro (VERHULST). — Astrida (FAIN). — Mohasi-meer (LESTRADE).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — Pala (STORMS). — Moba (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad, Kafubu-riv. (SCHOUTEDEN). — Bianos-hoogvlakte (Prins LEO-

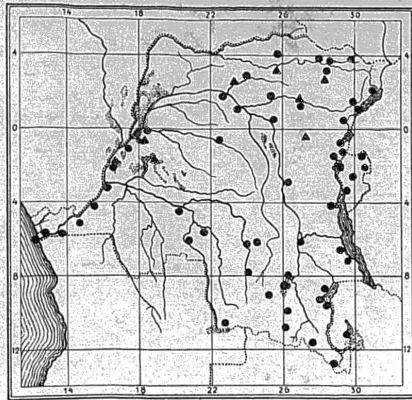
POLD). — Lukonzolwa (DE WITTE). — Kilwa (DE WITTE). — Elisabethstad (LYNES). — Sakania (BREDO). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Kima, Bangwelo-meer (BREDO). — Kole (BREDO).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Nyonga (DE WITTE). — Kando (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Kadia (DEWIT). — Maka/Bukama (DEWIT). — Bukama (DE RIEMAECKER). — Kadia (BRIEN).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Bakwanga (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Kibongi (BOHNDORFF). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Panga (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Bumba (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Faradge (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Irumu (EMIN). — Usumbura (STEGMANN). — Lupungu (FROBENIUS). — Kasongo (GRAUER). — Idjshwi-eiland (GRAUER). — Rungu (EMIN). — Banalia (ap. DUBOIS). — Kasenyi (REHN). — Ekibondo (REHN).

Afb. 31. — Vindplaatsen van *Corythornis*.
● *Cor. cristata*. ▲ *Cor. leucogaster*.

2. - *Corythornis leucogaster* FRASER. — Afb. 31.

Deze mooie kleine soort is bekend van Portugees Guinea tot Angola in het zuiden, tot Ituri in het oosten; ze bewoont woudstreken. Verscheidene vormen worden onderscheiden, waarvan een enkele tot hier toe in onze gebieden werd ingezameld; een tweede zou er kunnen voorkomen.

2 a. - *Corythornis leucogaster* Leopoldi DUBOIS.

Deze vorm is bekend van Midden-Congo tot Ituri en werd maar zelden ingezameld.

Bovenkop zwart en lichtblauw of groenblauw dwarsgestreept (fijne, dwarse strepen vóór het einde van de vederen); een roodbruine of roestbruine, ietwat violet gewassen, vlek vóór ieder oog, aan de basis van de bovenkaak; kopzijden en nek warm roodbruin, een witte streep achter ieder oor; bovenzijde, bovenstaartvederen en schoudervederen ultramarijnblauw; dekvederen zwart, met blauw eindvlekje; stuurpenen en slagpenen zwart, deze laatste met min of meer breed roestbruin gezoomde binnenvlag. Keel en het overige van de onderzijde glanzend wit, de flanken en een borstband roodbruin, min of meer donker; onderstaartvederen ietwat lichter gekleurd.

Snavel en poten rood.

Vleugel: 50-57; staart: 23-25; tarsus: 6-9; snavel: 26-31 mm.

Negen exemplaren in onze verzameling; daaronder het Type-exemplaar van DUBOIS.

Distr. Leopold II-meer: Leopold II-meer (COLMANT). — Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Tondou (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Titule (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDACH). — Paulis (ABBELOOS). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Bumba (WHITMAN). — Itimbiri-riv. tussen Djamba en Koteli (SCHOUTEDEN).

2 b. - **Corythornis leucogaster** BATESI CHAPIN.

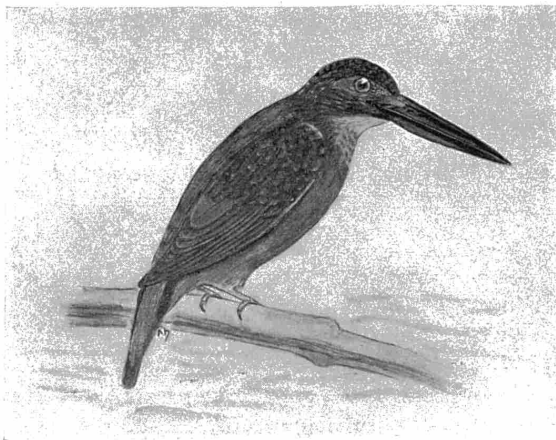
Deze vorm is bekend van Kameroen tot Noord-Angola en zou misschien in Mayumbe kunnen gevonden worden. Wij bezitten een exemplaar er van uit de typische streek: Kameroen, bij Kribi (BATES).

Bij *Leopoldi* vindt men slechts een roodbruine vlek vóór ieder oog; bij *Batesi* is deze vlek groter en loopt ze naar achteren in een wenkbrauwstreep over, die bij *Leopoldi* niet te vinden is.

Vleugel: 53-59,5; staart: 23-25; tarsus: 8-9; snavel: 26,5-31,2 mm.

GENUS **ALCEDO** LINNAEUS.

Dit zijn grotere Alcedininen: de vleugel is ten minste 80 mm. lang. De staart is korter dan de snavel en ongeveer half zo lang als de vleugel. De snavel is zijdelings compres, gekield, merklijk hoger op de hoogte van de neusopeningen dan hij daar breed is. Tarsus even lang als of langer dan teen 2; deze merklijk korter dan 3 of 4. Bovenkopvederen breed en kort.

Afb. 32. — *Alcedo quadribrachys* BONAP.
(BREUGELMANS del.).

Twee soorten in onze Kolonie.

1. a. Rug donkerkobaltblauw. Onderzijde grotendeels roodbruin. Vleugel 160-190 mm. ....
..... *Alcedo quadribrachys*.
b. Rug lichtblauw. Onderzijde grotendeels roestbruin. Vleugel: 80-86 mm. .... *Alc. semitorquata*.

1. - **Alcedo quadribrachys** BONAPARTE. — Afb. 32 en 33.

Deze mooie IJsvogel wordt aangetroffen van West-Afrika tot Uganda en tot Noord-Angola, vooral in woudstreken. In onze gebieden komt slechts de vorm *Guentheri* voor, waarvan het woongebied in Nigeria een aanvang neemt.

1 a. - **Alcedo quadribrachys Guentheri** SHARPE.

Kop en nek zijn ultramarijnblauw, zwart dwarsgestreept; rug en bovenstaartvederen mooi kobalt blauw (violetblauw bij de typische vorm); de langste bovenstaartvederen in het ultramarijnblauw overgaand; binnenste armpennen, schouder- en dekvederen donker ultramarijnblauw, basaal zwart; vleugelboeg roestbruin;

andere slagpennen en stuurpennen zwart of roestzwart, de buitenzoom min of meer duidelijk ultramarijnblauw gewassen; kopzijden ultramarijnblauw, met roestbruine tot witte teugelstreep. Onderzijde, ondervleugeldekvederen en onderstaartvederen roodbruin, kastanjebruin of chocoladebruin, de kin en de keel echter wit, maar min of meer roestbruin gewassen; onderzijde van de stuurpennen zwart; aan de zijden van de borst soms een ultramarijnblauwe vlek.

Snavel zwart, de basis soms lichtgekleurd; poten rood tot oranje-rood.

Vleugel: 72-82; staart: 35-45; tarsus: 9-12; snavel: 40-50 mm.

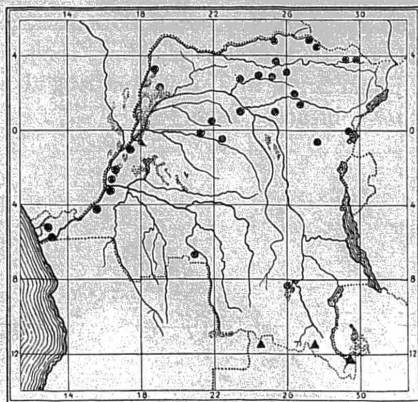
Bij de Juv. zijn de borstvederen blauwgezoomd.

Een zestigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Luki (JULIEN). — Leopoldstad (EE. ZZ. Franciscanessen). — Boma (COCU).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (KELE). — Bolobo (KELE).

Distr. Tshuapa: Lukolela (BELLEFROID). — Lukolela (LECOCQ). — Boende (WIJNANTS). — Bokungu (DUPUIS). — Lukolela (BOURRY).

Afb. 33. — Vindplaatsen van *Alcedo*.

● *Alc. quadribrachys*. ▲ *Alc. semitorquata*.

Distr. Stanleystad: Yangambi (BECQUET).

Distr. Congo-Ubangi: Bomboma (VRIJDAGH). — [Libenge (VACHAUDEZ)].

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Ngai (HUTSEBAUT). — Barisi (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Zambo (BONNEVIE). — Edward-meer (BONNEVIE). — Bilolo (DYLEFF en DANDOX).

Distr. Kasai: « Kasai » (Cie du Kasai). — Tshikapa (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Kiyuyu, Lualaba-riv. (CHAPIN). — Faradje/Rungu (CHAPIN). — Semio (BOHDORFF). — Doruma (BOHDORFF). — Panga (ANSORGE). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Leopold II-meer (ap. DUBOIS). — Wembi (ALEXANDER). — Kibonge (BOHDORFF).

2. - *Alcedo semitorquata* SWAINSON. — Afb. 33.

Deze soort komt in onze Kolonie slechts in het zuiden van Katanga voor. Ze wordt van Zuid-Afrika tot Angola, enerzijds, tot Abessinië, anderzijds, gevonden.

Bovenkop mooi lichtblauw tot hyacintblauw, zwart dwarsgestreept; rug en bovenstaartvederen lichtblauw tot ultramarijnblauw; schouder- en dekvederen donkerder, de midden- en grote dekvederen met lichtere, ronde, eindvlekjes; stuurpennen donkerblauw tot hyacintblauw; slagpennen zwart of bruinzwart, de buitenvlag blauwgezoomd tot vóór het einde; armpennen met blauwe buitenvlag, de binnenste aan beide vlaggen; kopzijden blauw, een witte streep vóór ieder oog. Kin en keel wit of ietwat roest gewassen; het overige van de onderzijde roestbruin tot roestgeel of okergeel, met een grote, blauwe vlek aan iedere zijde van de borst; ondervleugeldekvederen lichter gekleurd; stuurpennen zwart aan de onderzijde.

Snavel zwart, de onderkaak met rode basis bij het wijfje; poten rood.

Vleugel: 80-86; staart: 38-45; tarsus: 10-12; snavel: 42-50 mm. •

Slechts vier exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Monding van de Luombwa-riv. (DE WITTE). — Kakyelo (DE WITTE). — Elisabethstad, Makobo-riv. (DE RIEMAECKER).

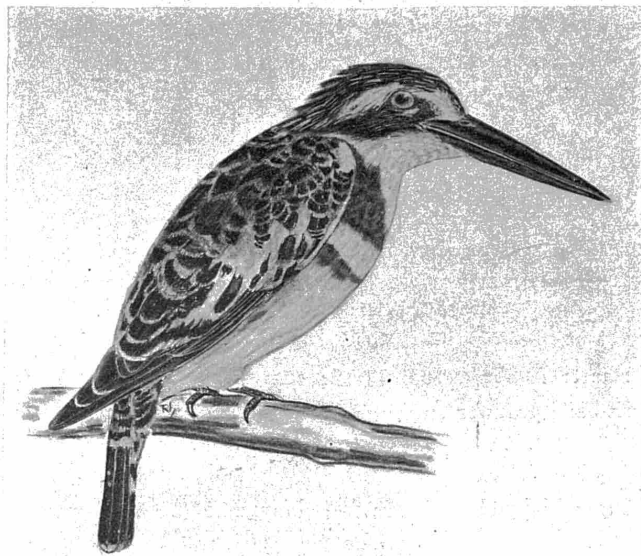
Geen andere vindplaats. De soort is goed bekend uit N. Rhodesië en van het Tanganyika-Territory. WHITE vond ze in Mwinilunga, dicht bij onze zuidelijke grens, in N.-W. Rhodesië.

GENUS CERYLE BOIE.

Dit zijn de Stoot-IJsvogels of Stootvissers, benamingen die zinspelen op hun eigenaardige manier van uit de lucht in het water te stoten om er vissen te vangen.

Middelgrote IJsvogels met zijdelings compresse snavel, deze gekield, puntig, korter dan de staart, en bij de neusgaten hoger dan breed. Tarsus korter dan teen 2, waarvan de klauw tot aan de klauw van teen 3 reikt. Kleurdimorphismus tussen de geslachten.

Een enkele soort: *Ceryle rudis*.

Afb. 34. — *Ceryle rudis* LINN., mannetje.
(BREUGELMANS del.).

1. - *Ceryle rudis* LINNAEUS. — Afb. 34 en 35.

Deze wijdverspreide IJsvogel wordt over heel Zwart-Afrika, maar ook in Azië tot in China gevonden.

Zwart-Afrika wordt door de typische vorm bewoond, die ook in Egypte en in het westen van Azië, tot aan de Perzische golf, wordt aangetroffen.

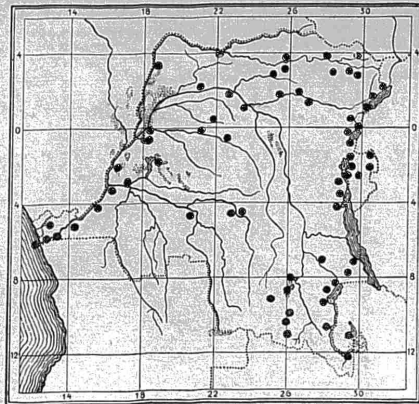
1 a. - *Ceryle rudis rudis* LINNAEUS.

Dit is een der Afrikaanse Vogels die het meest de aandacht trekken van de Kolonialen, wanneer deze Grijze Stootvisser in de lucht « bidt », d.w.z. boven het water op eenzelfde plaats met snelle vleugelslag zweeft om dan plotseling in het water te stoten en er een vis te vangen. Zulk hidden kan verscheidene minuten duren; de vogel verandert van tijd tot tijd van plaats, wanneer hij geen buit in het water opmerkt. Door de kleur is deze IJsvogel niet bijzonder mooi, daar hij slechts zwarte tekeningen vertoont op witte grond.

Bovenkop zwart, maar witgestreept (witte vederzomen); een witte, dwarse band over de nek; boven-

zijde met de schoudervederen en de meeste dekvederen (de grote zijn distaal breed wit) en de bovenstaartvederen zwart, met witte, dwarse strepen en vlekken (de vederen zijn basaal wit, distaal zwart, met brede, witte eindzoom en met witte zijvlekken); stuurpennen basaal wit, distaal zwart, (de middelste pennen breder aldus), met witte eindzoom, de zwarte gedeelten met witte zijvlekken, de witte gedeelten met zwarte vlekken of dwarse banden; de buitenste handpennen zwart, de binnenvlag van de basis af grotendeels wit, de buitenvlag smal witgezoomd; armpennen en binnenste handpennen wit, distaal zwart met witte eindzoom en zijvlekken aan de buitenvlag; de binnenste armpennen soms bijna helemaal wit, distaal gedeeltelijk zwartgevekt. Onderzijde, van de snavel af, wit, met brede (in het midden smaller of afgebroken) zwarte borstband, meestal gevolgd bij de mannetjes (nooit bij de wijfjes), door een tweede, smallere band; over het oog een brede, min of meer met wit gemengde, zwarte streep; een grote, witte vlek aan iedere zijde van de basis van de snavel zet zich als wenkbrauwstreep voort boven het oog, tot op de nek.

Snavel en poten zwart.

Afb. 35. — Vindplaatsen van *Ceryle rudis*.

Vleugel: 128-140; staart: 70-85; tarsus: 11-12; snavel: 50-65 mm.

Bij de Juv. is de borstband grauwer en zijn de vederen van de keel min of meer grauwbruin gezoomd, althans naar de borst toe.

Ongeveer 130 exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Mayumbe (WEYNS). — Mayumbe (SOLON). — Leopoldstad (CHRISTY). — Malela (LANCE). — Banana (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (VAN DELFT). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Vista (VLEESCHOUWERS). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (HENRION). — [Boma (SCHOUTEDEN)].

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (MAES). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — [Mushie (SCHOUTEDEN). — Wombali (VANDERIJST)].

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — [Boende (HUIJPENS). — Coquilhatstad (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN)].

Distr. Congo-Ubangi: Umangi/Lisala (DE LA KÉTHULLE). — Libenge (GOLENTAUX). — Umangi (DE LA KÉTHULLE). — [Yakoma (ARNOULD). — Alberta (Mevr. TINANT)].

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Banalia (NAHAN). — Elisabetha (Mevr. TINANT). — Panga (BOCK). — Monbono (BOCK). — [Basoko (SCHOUTEDEN). — Stanleystad (SCHOUTEDEN)].

Distr. Kivu: Uvira (PAUWELS). — Baraka (PAUWELS). — Uvira (STAPPERS). — Kaniki (PILETTE). — Meleketa (PILETTE). — Kabare (PILETTE). — Edward-meer (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Kamande (HACKARS). — Z. Edward-meer (LIPPENS).

Ruanda-Urundi: Kinunu (DOUCE). — Gabiro (VERHULST). — Kirina (LESTRADE). — Astrida (FAIN). — Ten O. van het Kivu-meer (COLBACK). — Mugesera-meer (LESTRADE).

Distr. Tanganika: Moba (DE WITTE). — Kiambi (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Bianco-hoogvlakte (Prins LEOPOLD). — Luapula/Luombwa (DE WITTE). — Kilwa (DE WITTE). — Kinia (BREDO).

Distr. Lualaba: Musolo-meer (DE BAILLET). — Nyonga (DE WITTE). — Kansenia (DE WITTE). — Kando (DE WITTE). — Kadia (DEWIT). — Kadia (BRIEN). — Maka (POLL).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Inkongo (WILSON).

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Zoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Mampuga-eiland (TUCKEY). — Lufuku-riv. (BÖHM). — Marungu (BÖHM). — Ango-Ango (BÜTTIKOFER). — Kisenyi (STEGMANN). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Luapula-riv. (AOSTA). — Bangwelo-meer (NEAVE). — Ishangi (GRAUER). — Kabare (ARRHENIUS). — Kasindi (ARRHENIUS). — Mswa (EMIN). — Basongo/Gombe (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Bamania (SCHOUTEDEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Tondou (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Niangara (SCHOUTEDEN). — Goma (GYLDENSTOLPE). — Pweto (BREDO). — Mulungu (HENDRICKX).

WHITE vermeldde deze IJsvogel uit Mwinilunga (N. W. Rhodesië).

GENUS MEGACERYLE KAUP.

Reuze Stootvissers, waarvan de vleugel ten minste 190 mm, lang is. De twee geslachten verschillen door de kleur van de onderzijde.

Een enkele soort.

1. - *Megaceryle maxima* PALLAS. — Afb. 14 en 36-37.

Deze Reuze Stootvisser is bekend van West-Afrika over onze Kolonie tot Abessinië en dan tot aan de Kaap.

De bovenkop, de nek en het overige van de bovenzijde, met inbegrip van de bovenstaartvederen, de stuurpennen en de vleugels, zijn zwart (de handpennen meestal veeleer bruinzwart), maar bezaaid met min of meer grote, ronde of dwarse witte vlekjes, die soms ook dwarse strepen vormen, of daarentegen onduidelijk worden, ten minste op bovenkop en rug; de bovenkop soms veeleer witgestreept (zijzomen van de vederen); de vederen van nek, rug, schouders en de dek- en bovenstaartvederen, alsmede de buitenvlag van de armpennen, zijn min of meer breed leikleurig gezoomd (in veel gevallen zijn zelfs de vederen veeleer leikleurig, met zwarte schachtstreep). Keel wit, wangen wit met een rij zwarte vlekken, die van de kin af naar achteren loopt.

Bij het mannetje zijn krop en borst donkerroodbruin tot kastanjebruin; het overige van de onderzijde (behalve de keel) is wit-zwart dwarsgestreept, de zwarte strepen breder dan de witte; buikmidden soms helemaal wit; onderstaartvederen wit, zwartgevekt; ondervleugeldekvederen wit, eenkleurig of met weinige zwarte vlekken, of zwart dwarsgestreept.

Bij het wijfje, daarentegen, zijn krop en borst zwart, de vederen min of meer breed leikleurig gezoomd en met witte rand of witte randvlekken; het overige van de onderzijde is donkerchocoladebruin of roodbruin, met inbegrip van de onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen.

Snavel zwart; poten olijfbruin tot zwart.

Vleugel: 190-205; staart: 110-135; tarsus: 15-17; snavel: 72-100 mm.

Bij de *Juv.* is de hele onderzijde, behalve de keel, roodbruin met wit en zwart gemengd.

Twee vormen worden onderscheiden door CHAPIN. Bij de typische vorm zijn de witte vlekjes op bovenkop en bovenrug groot en heel duidelijk; bij de vorm *gigantea* verdwijnen de vlekken min of meer of, ten minste, zijn ze veel kleiner, bij veel exemplaren is zelfs de rug ongevekt of ongeveer aldus.

De hier vermelde vindplaatsen van *maxima* en *gigantea* tonen dat beide vormen in Katanga, Kivu en Uelé zijn gevonden geworden: dit zou steun verlenen aan de mening van LAUBMANN (1929), die *gigantea* als een mutante van *maxima* aanziet. Toch stellen wij vast dat *maxima* de vorm is die normaal in Katanga, en Oost- en Zuid-Afrika wordt gevonden, dat *gigantea* daarentegen normaal in de andere streken van de Kolonie voorkomt; ook, dat geen exemplaar van *maxima* uit het westen van de Kolonie is bekend. In de verzameling van mijn vriend DE RIEMAECKER, nu in het Congo-Museum, trof ik twee *Megaceryle*-exemplaren

die op een zelfde dag aan de Kafue-rivier, Noord-Rhodesië, waren ingezameld geworden: het éne (♀) vertoont een prachtig witgeklekte bovenzijde, het andere daarentegen (♂) is aan de bovenzijde bijna ongeklekt.

1 a. - *Megaceryle maxima gigantea* SWAISON (*Sharpii* auct.).

Een veertigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (RIJCKMANS). — Leopoldstad (BECQUET). — Muanda (VRIJDAGH). — Kisantu (GOOSSENS).

Distr. Leopold II-meer: Inongo (HUISMAN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Lekana (KELE).

Afb. 36. — *Megaceryle maxima gigantea* SWAINS.
(BREUGELMANS del.).

Distr. Tshuapa: Boende (HUYPENS). — Bokungu (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Libenge (GOLENVAUX). — Monveda (DELHAISSE). — [Yakoma (ARNOULD)].

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH). — Angodia (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Yangambi (BECQUET).

Distr. Kivu: Uvira (PAUWELS). — Baraka (PAUWELS). — Kivu-meer (MOULRON). — Edward-meer (BONNEVIE). — Goma (VAN SACEGHEM). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Kivu-meer (DERCHE). — Bobandana (GILLÈS DE PÉLICHY). — Monding Semliki-riv. (L. LIPPENS).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Opper-Katanga: Monding Luombwa-riv. (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Kasindi (ARRHENIUS). — « Banc d'Anvers », bij Boma (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Bamania (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (SCHOUTEDEN).

l b. - *Megaceryle maxima maxima* PALLAS.

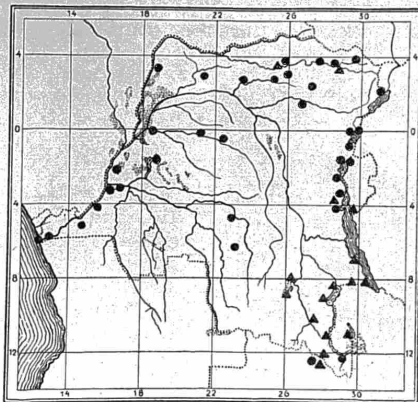
Negen exemplaren.

Distr. Kivu: Monding Semliki-riv. (LIPPENS). — Rutshuru (CHESQUIÈRE).

Distr. Opper-Katanga: Lukafu (DE WITTE). — Pweto (LEMAIRE). — Kiwule op Luapula (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT). — Bukama (RODHAIN). — Kasaji (FISHER).

Distr. Uelé: Angodia (HUTSEBAUT).

Afb. 37. — Vindplaatsen van *Megaceryle maxima*.
● *Meg. max. gigantea*. ▲ *Meg. max. maxima*.

Andere vindplaatsen: Dungu (CHAPIN). — Lufuku-riv. (BÖHM). — Pala (STORMS). — Moliro (ap. DUBOIS). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Bangwelo-meer (AOSTA). — N. W. van het Tanganika-meer (GRAUER). — Z. O. Katanga (MOURITZ). — Lusangwe-riv., bij Musosa (BREDO). — Nyanza, Tanganika-meer (ap. CHAPIN).

FAM. MEROPIDAE

Dit zijn de Bijeneters.

Slanke en fraai gekleurde (maar nooit purper- of groenglanzende) vogels, meestal van kleinere afmetingen, waarvan de puntige, smalle, en nogal lange snavel naar beneden is gebogen (Afb. 39). De poten zijn heel kort, met brede zolen: de tenen 2-4 zijn aan de basis verbonden, 3-4 langer aldus; klauw I is de kortste klauw; alle klauwen zijn gekromd en puntig. De vleugel is lang en spits, met lange armpennen; handpen 2 of 3 is de langste pen. Staart met 12 stuurpennen, of wel dwars afgesneden, of wel gevorkt, of wel met verlengde middelpennen. De twee geslachten dragen een zelfde kleed.

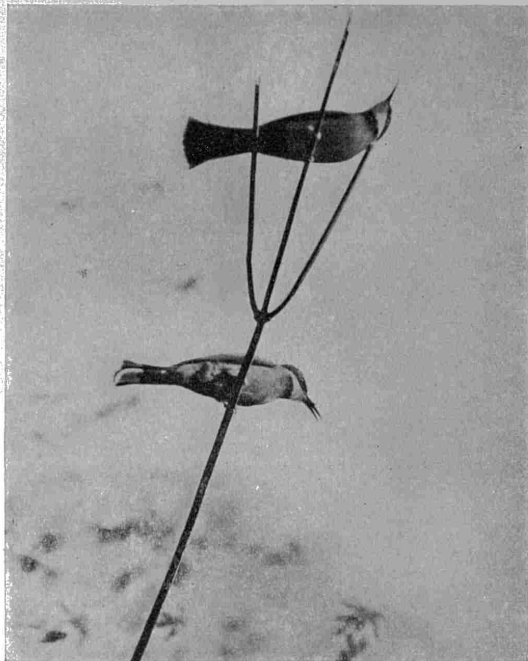
Deze sierlijke Vogels zijn door een hele reeks soorten vertegenwoordigd. De meeste soorten bewonen grasland of lichte wouden; enkele daarentegen houden van het woud (*Melittophagus gularis* en *Mülleri*, maar ook *Meropogon Breweri*; zekere soorten zijn gezellig en vliegen in benden, andere leven meer afgezonderd. Alle voeden zich met Insecten die ze op de vlucht vangen, en zelfs met zulke Insecten als Bijen en Wespen, die door andere insectenetende Vogels meestal vermeden worden. De ene bespiedt de omgeving al zittend op bomen en schieten van daar uit op voorbijvliegende Insecten; andere (*Melittophagus* b. v.) zitten liever op struiken of grashalmen (Afb. 38), maar vangen Insecten op dezelfde wijze.

Alle Bijeneters nestelen in de grond, de ene gezellig, de andere op hun eentje. Ze graven aan steile wanden, aan rivieroeveren b. v., in 't zand of in leemachtige grond, horizontale gangen, die soms tot 2 m. lang zijn, en die op de eigenlijke nestkamer eindigen.

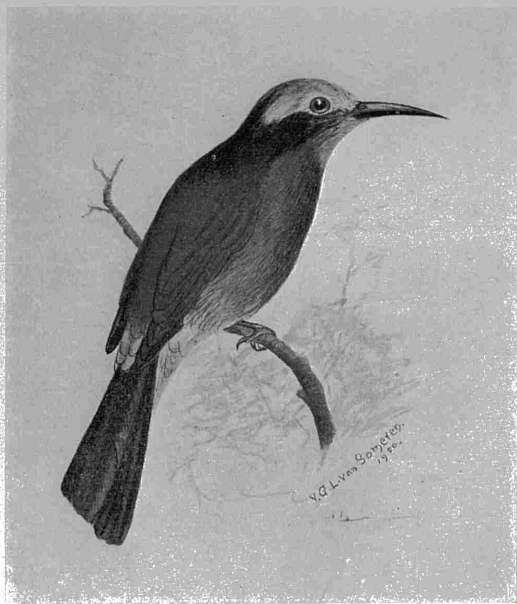
Bijeneters bewonen vooral warme landen. Soms toch verdwalen bepaalde soorten tot in België of Nederland (b. v. *Merops apiaster*, die normaal in het zuiden van Europa broedt).

Vijf genera worden in onze gebieden gevonden. Ze worden als volgt onderscheiden:

1. *a.* De staart is gevorkt, dus distaal uitgesneden: de buitenste stuurpennen zijn merklijk langer dan de middelste en zijn min of meer lang versmald. . . . . *Dicrocercus* (blz. 42).
- b.* De staart is nooit gevorkt maar is distaal dwars afgesneden, of wel zijn de middelste stuurpennen langer dan de andere en distaal min of meer versmald. . . . . 2.
2. *a.* De middelste stuurpennen en de buitenvlag van de buitenste zijn donkergroen; voor het overige zijn de stuurpennen grotendeels donkerroodbruin gekleurd. Kop en hals zijn zwart; het overige van de onderzijde is rood- tot kaneelbruin; bovenzijde donker groen. . . . .
    . . . . . *Meropogon* (blz. 54).
- b.* De stuurpennen zijn anders gekleurd. Boven- en onderzijde eveneens. . . . . 3.

Afb. 38. — *Melittophagus Lafresnayi oreobates* SHARPE.
(VAN SOMEREN fot.).

Afb. 39. — *Melittophagus Mülleri* CASSIN.
(VAN SOMEREN del.).

3. *a.* Eerste handpen zeer kort, merklijk korter dan de halve vleugellengte, soms slechts even lang als de handdekken. Middelste stuurpennen verlengd. . . . . *Merops* (blz. 57).
- b.* Eerste handpen veel langer, ten minste ongeveer half zo lang als de vleugel. . . . . 4.
4. *a.* Middelste stuurpennen verlengd. Stuurpennen lichtgekleurd, meestal zonder zwarte band vóór het einde, soms (*Böhmi*) wel aldus, maar dan ontbreekt er een zwarte, dwarse borstband. . . . .
    . . . . . *Aerops* (blz. 55).
- b.* Middelste stuurpennen meestal niet verlengd, soms wel (*Mel. Mülleri*), maar dan zijn de stuurpennen zwart. Soorten met lichtgekleurde stuurpennen vertonen ook een dwarse, zwarte borstband . . . . . *Melittophagus* (blz. 44).

GENUS DICROCERCUS CABANIS en HEINE.

De staart is gevorkt, de middelste stuurpennen zijn dus merklijk korter dan de buitenste, die puntig toelopen. Handpen 1 is goed ontwikkeld, ongeveer half zo lang als de vleugel; handpen 2 is ietwat korter dan 3 maar langer dan 5.

Een enkele soort.

1. - *Dicrocercus hirundineus* LICHTENSTEIN. — Afb. 40 en 41.

Deze mooie Bijeneter wordt gevonden over een groot deel van de savannenstreken van Zwart-Afrika. In onze Kolonie komen twee vormen en van voor, een in het noorden, een in het zuiden.

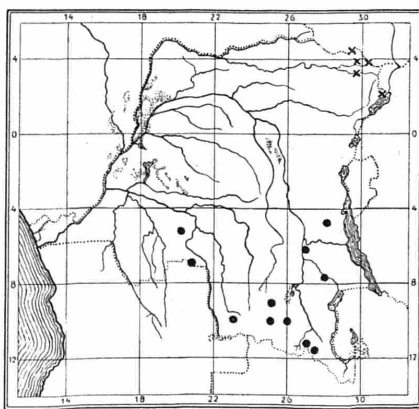
Kop, nek en bovenzijde zijn groen, min of meer donker, en blauw gewassen, het voorhoofd ietwat lichter gekleurd; bovenstaartvederen lichtblauw, stuurpennen lichtblauw tot groenblauw, de middelste heelemaal, de andere met zwartbruine band vóór het einde, dat wit of ten minste lichtgekleurd is, de binnenzomen bruin-

Afb. 40. — *Dicrocercus hirundineus* LICHT.
(BREUGELMANS del.).

zwart; handpennen olijfgroen aan de buitenvlag, de binnenvlag min of meer kaneelbruin, distaal breed zwart, met lichtgekleurde zoom; de binnenste armpennen gelijk de rug. Keel geel, langs achteren door een min of meer donkere blauwe band begrensd; het overige van de onderzijde groen tot blauwgroen, blauwer naar achteren toe, de onderstaartvederen lichtblauw; een brede zwarte wangstreep, die langs onderen wit of blauwwit is gezoomd.

Snavel zwart; poten grauw.

Afb. 41. — Vindplaatsen van *Dicrocercus hirundineus*.
● *D. hir. hirundineus*. × *D. h. Heuglini*.

Vleugel: 88-100; staart: 97-112 (buitenste pen); tarsus 10-12; snavel: 28-35 mm.

Bij de *Juv*, zijn de buitenstuurpennen korter, is de keel groen gelijk het overige van de onderzijde, zonder kropband; ook vertonen de stuurpennen geen zwarte eindband.

De twee vormen die in onze gebieden voorkomen zijn de volgende: *hirundineus hirundineus*, waarbij het voorhoofd groen is gekleurd; *hirund. Heuglini*, waarbij het lichtblauw is.

1 a. - *Dicrocercus hirundineus* Heuglini NEUMANN.

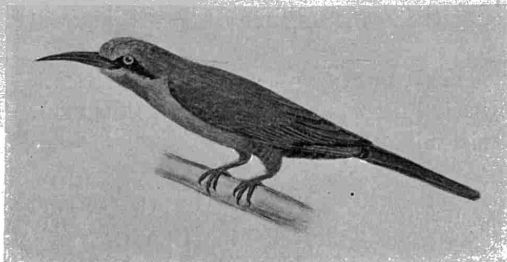
Deze vorm wordt gevonden van Z. Abessinië tot Soedan, Noord-Uelé en Noord-Uganda.

het zwart basaalwaarts meestal blauwgezoomd; middelste en buitenste stuurpennen meestal gekleurd gelijk de rug, de andere mooi roodbruin, distaal groen. Kin zwart; keel mooi rood; krop en het overige van de onderzijde donker roodbruin tot kaneelbruin; de onderstaartvederen ultramarijnblauw; ondervleugeldekvederen roestbruinachtig; de buitenste en middelste stuurpennen zijn aan de onderzijde donkerbruin gekleurd, de andere zijn donkerder roodbruin dan aan de bovenzijde; een zwarte streep over teugel, oog en oor.

Snavel zwart.

Vleugel: 96-105; staart: 85-100; tarsus: 9-11; snavel: 28-35 mm.

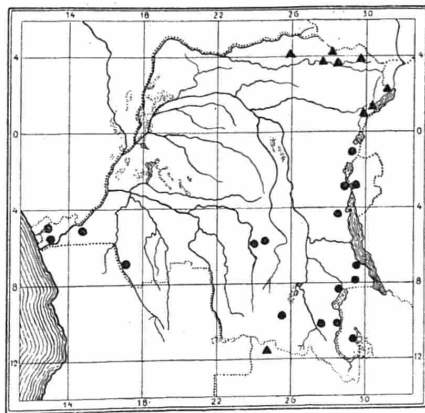
Afb. 42. — *Melittophagus bullockoides* SMITH.
(BREUGELMANS del.)

Een dertigtal exemplaren.

Distr. Uelé: Kufunda (VRIJDACH). — Gangala na Bodio (LAUWERS). — Ango (VRIJDACH).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Gety (Mevr. LEPELSONNE). — Mahagi (VRIJDACH).

Andere vindplaatsen: Dungu (EMIN). — Niangara (CHAPIN). — Gongo/Dungu-riv. (DU BOURG DE BOZAS). — Kasenyi (REHN). — Langomeri (EMIN).

Afb. 43. — Vindplaatsen van *Melittophagus*.
● *M. bullockoides*. ▲ *M. Bullocki*.

2. - *Melittophagus* [*Coccolarynx*] *bullockoides* SMITH. — Afb. 42 en 43

Deze soort wordt gevonden van Natal tot Oost-Afrika, het oosten en het zuiden van onze Kolonie, en wordt zelfs tot in Gaboen aangetroffen. Ze bewoont de savanne.

Voorhoofd wit, maar meestal bruin gewassen; bovenkop roestkaneelbruin, min of meer groen gewassen; nek roestbruin; rug, schouder- en dekvederen groen, de vederen distaal blauwgezoomd; bovenstaartvederen ultramarijnblauw; stuurpennen groen, min of meer blauw gewassen, behalve de twee middelste met kaneelbruine binnenzoom; handpennen groen, met zwarte einde en binnenzoom; armpennen groen, dis-

taal breed zwart, het zwart basaalwaarts min of meer blauwgezoomd; de binnenste armpennen gelijk de rug; een brede, zwarte streep over teugel, oog en oor; daaronder een brede, witte streep. Kin wit; keel rood; het overige van de onderzijde roestkaneelbruin tot roodbruin, de vederen distaal min of meer duidelijk groen gewassen; onderstaartvederen ultramarijnblauw; ondervleugeldekvederen roestkleurig; onderzijde van de stuurpennen bruinzwart.

Snavel zwart; poten zwartbruin.

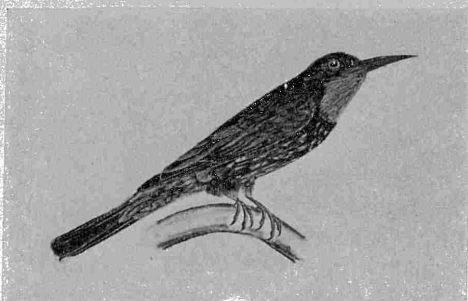
Vleugel: 110-120; staart: 95-105; tarsus: 9-11; snavel: 35-40 mm.

Een veertigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo : Kidada (SCHOUTEDEN). — Kimpese (STERCKX). — Tumba (Mevr. M. BEQUAERT).

Distr. Kivu : Kalembelembe (PAUWELS). — Luvungi (PAUWELS). — Ruzizi-vallei (GRAUER). — Kalembelembe (PILETTE). — Ritaci (PILETTE). — Kamaniola (PILETTE). — Lulenga (SCHOUTEDEN).

Ruanda-Urundi : O. Ruzizi-vallei (BASTIAENS).

Afb. 44. — *Melittophagus gularis* SHAW en NODD.
(BREUGELMANS del.).

Distr. Tanganika : Kilewa (STAPPERS).

Distr. Opper-Katanga : Lofoi (LEMAIRE). — Kasenga (BARTHÉLÉMI). — Kinia, Bangwelo-meer (BREDO).

Distr. Sankuru : Kabinda (WINDMOLDERS). — Bibanga (Mevr. M. BEQUAERT).

Distr. Kwango : Lukula-riv., Damba-dorp (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen : Boma (CHAPIN). — Lukifui-riv. (BÖHM). — Marungu (BÖHM). — Lualaba-riv. (NEAVE). — Pweto (BREDO). — Mukimbungu (LAMAM). — Pweto (BREDO).

3. - *Melittophagus gularis* SHAW en NODD.

Deze mooie soort wordt gevonden van Sierra-Leone tot Angola en Oost-Congo, in het woud. In onze gebieden komt slechts de vorm *australis* voor; ten noorden van Kameroen wordt de typische vorm aangetroffen.

3 a. - *Melittophagus gularis australis* REICHENOW. — Afb. 44 en 45.

Bij deze vorm treft men een duidelijke, blauwe wenkbrauwstreep aan; bij de typische vorm treft men geen streep aan, of wel is er slechts een vaag aangeduide en groenachtige streep.

Kop, nek en bovenzijde zijn zwart, ietwat groenglanzend; de bovenstaartvederen zijn lichtblauw, de stuurpennen zwart, de middelste ten minste aan de zoom en aan de basis blauwgekleurd; handpennen roodbruin, distaal en aan de buitenzoom zwart, de buitenste handpen helemaal zwart of bruinzwart; de buitenste armpennen gelijk de handpennen, de andere zwart, met groenblauw gewassen buitenvlag, de binnenste armpennen ten minste distaal blauw of blauwgroen gewassen; ondervleugeldekvederen grotendeels lichtgroen; de vleugelrand groen gewassen; vleugeldekvederen distaal groen gewassen. Kin en keel glanzend rood; krop en borst zijn zwart, in het midden met mooie, lichtblauwe strepen versierd; deze strepen zijn

soms met rood gemengd; buik en onderstaartvederen lichtblauw, het voorhoofd en een duidelijke wenkbrauwstreep zijn lichtblauw of groenblauw, met zwart gemengd.

Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 87-99; staart: 68-80; tarsus: 8-12; snavel: 29-38 mm.

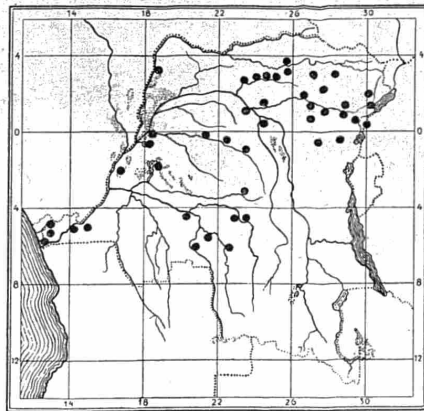
Bij de Juv. is de keel zwart, soms met fijne rode streepjes; de onderzijde is donkerder blauw; het voorhoofd is zwart gelijk de bovenkop.

Een vijftigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (GOOSSENS). — Lundu (SCHOUTEDEN). — Kisala (SCHOUTEDEN). — Kai-Bumba (SCHOUTEDEN). — Kil. 66 Boma-Banana (VRIJDAGH).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Boende (WIJNANTS). — Ikela (DUPUIS). — Bokungu (DUPUIS). — Yangambo (DUPUIS).

Afb. 45. — Vindplaatsen van *Melittophagus gularis*.

Distr. Stanleystad: Iambi (SCHWETZ). — Elisabetha (TINANT). — Angumu (DYLEFF).

Distr. Congo-Ubangi: Libenge (GOLENVAUX).

Distr. Uelé: Medje (CHRISTY). — Poko (CHRISTY). — Buta (HUTSEBAUT). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT). — Panga (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Kuleponge, Bambesa (VRIJDAGH). — Alipago (VRIJDAGH). — Koteli (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Lodjo (MEVR. LEPERSONNE). — Kilo (THÉLIE).

Distr. Kivu: Beni (GRAUER). — Ikanga (PILETTE). — Lesse (PILETTE). — Assumba (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Beni (LISFRANC). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Bilolo (DYLEFF en DANDROY).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Komi (GHESQUIÈRE). — Inkongo (WILSON).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT).

Andere vindplaatsen: Boyulu (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Penge (CHAPIN). — Irumu (EMIN). — Bundeko (EMIN). — Yambuya (JAMESON). — Mawambi (MECKLEMBURG). — Kingoyi (LAMAN). — Ukaika (GRAUER). — O. Rutshuru (GRAUER). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Libokwa (ALEXANDER). — Gwangi (ALEXANDER). — Epulu-riv. (REHN). — Zobe (PETIT). — Kitima (ANSORGE). — Kabakuli- en Djolubavalleien (DE WILDE). — Stanley-Pool (TEUSZ).

4. - *Melittophagus Lafresnayi* GUÉRIN.

Deze soort wordt gevonden van Noordoost-Afrika tot in het oosten van onze Kolonie, in hoger gelegen gebieden, bij voorkeur in het bergwoud of in de buurt er van. De typische vorm wordt slechts in Noord-oost-Afrika aangetroffen; het overige van het verspreidingsgebied wordt door de vorm *oreobates* bewoond.

4 a. - *Melittophagus Lafresnayi oreobates* SHARPE. — Afb. 38, 46, 48 en 50.

Deze vorm verschilt merkkelijk van de typische vorm, en wordt zelfs door GRANT en PRAED voor een aparte soort aangezien, terwijl *Lafresnayi* s. str. slechts een vorm van *variegatus* zou zijn.

Bij de typische vorm, *Lafresnayi Lafresnayi*, van Noordoost-Afrika, is de bovenkop van voren breed blauw gekleurd en is er een duidelijke, blauwe wenkbrauwstreep, terwijl de borst een ultramarijnblauwe, dwarse band vertoont. Bij *Lafresnayi oreobates* is de borstband of zwartblauw en is er slechts een smalle, blauwe wenkbrauwstreep.

Kop, nek en bovenzijde zijn donkergroen, het voorhoofd soms ietwat blauw gewassen, een smalle blauwe wenkbrauwstreep; een zwarte streep over teugel, oog en oor; handpennen groen, maar distaal en min of meer ook aan de binnenzoom bruinzwart, de binnenzoom verder roestbruinachtig; buitenste armpennen met roestbruinachtige binnenvlag, de buitenvlag groen, beide distaal breed zwart, met witte eindzoom; de binnenste armpennen groen, distaal blauw gewassen; middelste stuurpennen helemaal groen, met wit eindvlekje; de andere groen, met min of meer brede, roestbruinachtige binnenzoom, distaal breed zwart maar met witte

Afb. 46. — *Melittophagus Lafresnayi oreobates* SHARPE.
(BREUGELMANS del.)

eindzoom. Kin en keel zijn geel tot oranjegeel, de keel van achteren door een brede, zwarte tot zwartblauwe dwarse band begrensd; het overige van de onderzijde roodbruin, naar voren merkkelijk donkerder, de vederen roestbruinachtig tot groenachtig; stuurpennen slechts weinig groen gewassen aan de onderzijde; onder-vleugeldekvlederen roestbruin.

Snavel zwart; poten lichtgraauw.

Vleugel : 95-105; staart : 90-95; tarsus : 9-10; snavel : 32-35 mm.

De Juv. vertoont geen zwarte kropsband; de bovenzijde is min of meer groen gemengd.

Een tachtigtal exemplaren.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDACH). — Me-berg (VRIJDACH). — Nioka (VRIJDACH).

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS). — Woud ten NW. van het Tanganika-meer (GRAUER). — Bigoi-sagua (PILETTE). — Kibati (PILETTE). — Biago (BONNEVIE). — Tsisirongo (PILETTE). — Kishasha (PILETTE). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — W. van Goma (SCHOUTEDEN). — Kibumba (HACKARS). — Kalondo (DE WITTE). — Kibumba (DE WITTE). — Nyarusambo (DE WITTE). — Nyabibirehe (DE WITTE). — Kabare, ZW. Kivu-meer (SCHWETZ). — Zulu (DE WITTE). — Butuhu, Butembo (PRIGOGINE). — Maboya (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Kisenyi (DOUCE). — Rugobagoba (DOUCE). — Nyundo (DOUCE). — Gabiro (VERHULST). — Rutegama (LESTRADE). — Maramoiya (LESTRADE). — Bimba (LESTRADE). — Kibingo (LESTRADE). — Kirinda (LESTRADE). — Karambi (LESTRADE). — Kisenyi (HENRION). — Kitega (VRIJDACH). — Astrida (FAIN). — Rwaskoko, Rugege (FAIN). — Astrida (AURELIAAN). — Kamenbe/Nyamasheke (LAURENT). — Gakoma (AURELIAAN). — Ngabge (AURELIAAN).

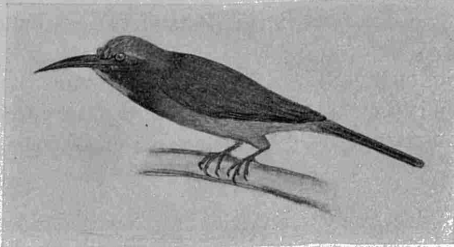
Distr. Maniema: Dogodo-riv. (PILETTE).

Distr. Tanganika: « Marungu » (Eerw. ZZ.).

Andere vindplaatsen: Karisimbi-vulkaan (MECKLEMBURG). — Kagera-riv. (ap. PARROTT). — Kalonge (DE WILDE). — Tanganika (STORMS). — Kibati (FRECHKOPS). — Kamatembe (DE WITTE).

5. - *Melittophagus Mülleri* CASSIN.

Deze mooie Bijeneter wordt van Sierra-Leone tot Congo en Uganda in het woud aangetroffen. De typische vorm wordt in onze Kolonie en tot in Kameroen gevonden; een andere vorm, *mentalis*, wordt aangetroffen in het noorden, van de kust van Kameroen af.

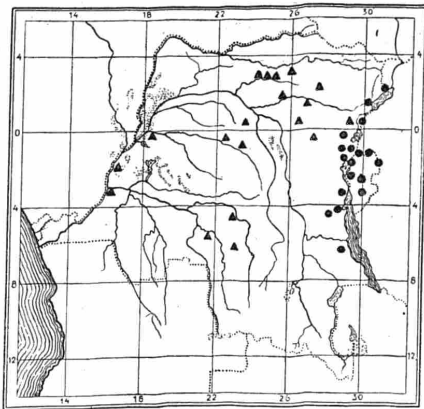

Afb. 47. — *Melittophagus Mülleri* CASSIN.
(BREUGELMANS del.).

5 a. - *Melittophagus Mülleri Mülleri* CASSIN. — Afb. 39 en 47-48.

Deze vorm verschilt van de typische vorm door een donkerder rug en lichter blauwgekleurd voorhoofd.

Het voorhoofd is van voren wit of lichtblauw (ook met wit gemengd), van achteren blauwer; een min of meer duidelijke, lichtblauwe wenkbrouwstreep; bovenkop donkerblauw tot violethblauw; bovenzijde, schouder- en dekvederen donkerchocoladebruin tot roodbruin; bovenstaartvederen donkerblauw tot ultramarijnblauw; slagpennen chocolade- tot roodbruin, maar distaal (de buitenpennen ook aan de binnenzoom) donker-

Afb. 48. — Vindplaatsen van *Melittophagus*.
● *M. Lafresnayi oreobates*. ▲ *M. Mülleri Mülleri*.

bruin, de buitenste helemaal aldus; de binnenste armpennen gelijk de rug; stuurpennen zwart, de middelste ten minste met brede blauwgewassen zoom, de andere slechts aan de buitenvlag zo gekleurd. Kin zwart, keel rood, krop zwart, het overige van de onderzijde ultramarijnblauw, naar achteren toe lichter gekleurd; onderstaartvederen dito gekleurd; ondervleugeldekvederen roestkleurig; kopzijden zwart.

Snavel en poten zwart.

Vleugel : 85-89; staart : 73-80; tarsus : 9-10; snavel : 31-35 mm.

Bij de Juv. is de keel lichtblauw of vertoont ze slechts de aanduiding van het rood; de krop is donkerder gekleurd.

Een veertigtal exemplaren.

Distr. Leopold II-meer : Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (KELE).

Distr. Tshuapa : Ikela (DUPUIS). — Bokungu, Lotakomela (DUPUIS). — Yalifafu (DUPUIS).

Distr. Stanleystad : Koret (BOCK). — Angumu (DYLEFF). — Banalia (NAHAN). — Yangambi (BECQUET).

Distr. Uelé : Medje (CHRISTY). — Buta (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Zobia (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu : Beni (BORGERHOFF). — Ukaika (GRAUER). — Beni Lumbia (BONNEVIE). — Lesse (PILETTE). — Lesse (BONNEVIE). — Butembo, Bunia (PRIGOGINE). — Lutungufu (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru : Inkongo (WILSON).

Distr. Kasai : Luebo (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen : Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Moera (GRAUER). — Eala (SCHOUTEDEN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Djalele-vallei en Mwenda/Katuka (DE WILDE).

6. - *Melittophagus pusillus* MÜLLER. — Afb. 49.

Deze soort bewoont een groot deel van Zwart-Afrika, van Senegal in het westen tot Noordoost- en Zuid-Afrika; ze wordt gevonden in de savannen maar ook in lichte wouden of zelfs in open plekken van het dichte woud.

Vier vormen worden onderscheiden, waarvan drie in onze gebieden voorkomen.

Kop, nek, bovenzijde en bovenstaartvederen zijn groen, de vedereinden bij veel exemplaren duidelijk blauw gewassen; bij de meeste vormen, een blauwe wenkbrauwstreep, die min of meer duidelijk is; een zwarte streep over teugel, oog en oor; stuurpenen roestkleurig tot okergeel, maar distaal breed zwart, de middelste stuurpenen echter zijn groen, min of meer blauw gewassen; de stuurpenen distaal min of meer duidelijk wit of bruinachtig gezoomd; handpenen met groene buitenvlag, de binnenvlag bruin, basaalwaarts lichter gekleurd; binnenste armpennen gelijk de rug, de andere met groene buitenvlag en roestbruine binnenvlag, distaal donkerbruin tot grauwbrown met lichtgekleurde eindzoom. Keel geel; een zwarte, in het midden meestal bredere dwarse band over de krop; een smalle lichtblauwe of groene zoomstreep tussen het geel en het zwart; het overige van de onderzijde groenachtig roestbruin, naar voren donkerder, tot roodbruin tegen de zwarte band; stuurpenen aan de onderzijde.

Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel : 72-80; staart : 57-68; tarsus : 8-9; snavel : 20-29 mm.

Bij de Juv. ontbreekt de zwarte kropband en is de onderzijde groener gewassen.

De drie vormen die in onze gebieden voorkomen worden als volgt onderscheiden :

pusillus pusillus : geen blauwe wenkbrauwstreep.

pusillus ocularis : een smalle blauwe wenkbrauwstreep.

pusillus meridionalis : een heel duidelijke streep.

6 a. - *Melittophagus pusillus meridionalis* SHARPE.

Deze vorm is wijd verspreid in onze Kolonie. Hij wordt gevonden van Natal in het zuiden tot Portugees Congo in het westen en tot Oost-Afrika; in onze Kolonie wordt hij aangetroffen tot bij het Albert-meer: hij bewoont dus alle savannen in het zuiden en het oosten, van Neder-Congo tot Katanga en tot het Albert-meer.

Meer dan 200 exemplaren.

Distr. Neder-Congo : Boma (WEYNS). — Mayumbe (SOLON). — Yindu, Kisantu (GOOSSENS). — Laola, Kisantu (GOOSSENS). — Leopoldstad (CHRISTY). — Leopoldstad (MAES). — Banana (SCHOUTEDEN). — Muanda (SCHOUTEDEN). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (SCHOUTEDEN). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Boma (SCHWETZ). — Thijsstad (SCHWETZ). — Thijsstad (MEV. M. BEQUAERT). — Manyanga (MEV. M. BEQUAERT). — Leopoldstad (COLBACK). — Leopoldstad (RIJCKMANS). — Leopoldstad (MEV. LEPERSONNE). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (BECQUET). — Banana (VRIJDAGH). — Muanda (VRIJDAGH).

Distr. Leopold II-meer : Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (KELE). — [Bokala (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tshuapa : Boende (WIJNANTS). — Bokungu (DUPUIS).

Distr. Stanleystad : Ilambi (SCHWETZ). — Banalia (NAHAN). — Basoko (PRINS LEOPOLD).

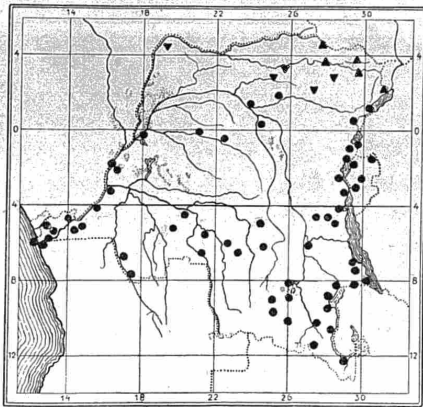
Distr. Kibali-Ituri : Kawa-woud (BREDO). — Kasenyi (MEV. LEPERSONNE).

Distr. Kivu : Baraka (PAUWELS). — Uvira (PAUWELS). — Baraka (GRAUER). — Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Bigoisagwa (PILETTE). — Molekera (PILETTE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Mutiba (PILETTE). — Mai-na-Kwenda (PILETTE). — Kengele (PILETTE). — Lesse (BONNEVIE). — Kikomba (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Goma (SCHOUTEDEN). — Rutshuru (BURGEON). — Goma (BURGEON). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Kabare, ZW. Kivu-meer (SCHWETZ). — Gandembi, Beni (MEV. LEPERSONNE). — Edward-meer (HACKARS). — Mugunga (DE WITTE). — Rwindi-riv. (DE WITTE).

Ruanda-Urundi : Gakoma (AURELIAAN). — Astrida (AURELIAAN). — Karambi, Nyanza (LESTRADÉ). — Kibingo (LESTRADÉ). — Kayanza (LESTRADÉ). — Gabiro (BURGEON). — Gabiro (VERHULST). — Kisenyi (BASTIAENS). — Kisenyi (VAN SACEGHEM).

Distr. Maniema : Mutum-Peke (PILETTE). — Munie Mboka (PILETTE). — Dogodo-riv. (PILETTE).

Distr. Tanganika : Moliro (LEMAIRE). — Lusaka (STAPPERS). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Moba (DE WITTE).

Afb. 49. — Vindplaatsen van *Melittophagus pusillus*.
 ● *M. pus. meridionalis*. ▲ *M. pus. ocellaris*.
 ▼ *M. pus. pusillus*.

Distr. Opper-Katanga : Pweto (LEMAIRE). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Luapula/Luombwa (DE WITTE). — Lukafu (DE WITTE). — Kilwa (DE WITTE). — Kasenga (DE WITTE). — Sakania (BREDO). — Musosa (BREDO). — Lubumbashi-riv. (DE RIEMAECKER). — Kafubu-riv. (DE RIEMAECKER). — Luombwa-riv. (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba : Kadia (BRIEN). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Kansenia (DE WITTE). — Kinda (DE BAILLET). — Kapiri (DE BAILLET). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Funda Biabo (DE BAILLET).

Distr. Sankuru : Katako-Kombe (GHESQUIÈRE). — Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai : Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Luebo (LYNES). — Kabwe (WINDMOLDERS). — Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Kwango : Atene (CHARLIERS). — Franz Jozef-watervallen (SCHWETZ). — Lukulu-riv. (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Mohasi-meer (MECKLEMBURG). — Mpororo (MECKLEMBURG). — Mukimbungu (LAMAN). — Kasindi (ARRHENIUS). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Kambove (NEAVE). — Ruzizi-riv. (GRAUER). — Urundi (GRAUER). — Kaue-riv. (BÖHM). — Lukumbi-riv. (BÖHM). — Kasongo (BOHNDORFF). — Ikengo (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Kabare (GYLDENSTOLPE). — Irumu (GYLDENSTOLPE). — Bukama (BOWEN). — Bunia (REHN). — Bangwelo (NEAVE). — Musosa (BREDO). — Fuku (FRECHKOP).

6 b. - *Melittophagus pusillus ocellaris* REICHENOW.

Deze vorm wordt gevonden van Noordoost-Afrika tot Soedan en Noordoost-Congo.

Vier exemplaren in onze verzameling :

Distr. Kibali-Ituri : Mahagi (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen : Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Buguera (CHAPIN). — Makraka (EMIN).

6 c. - *Melittophagus pusillus pusillus* MULLER.

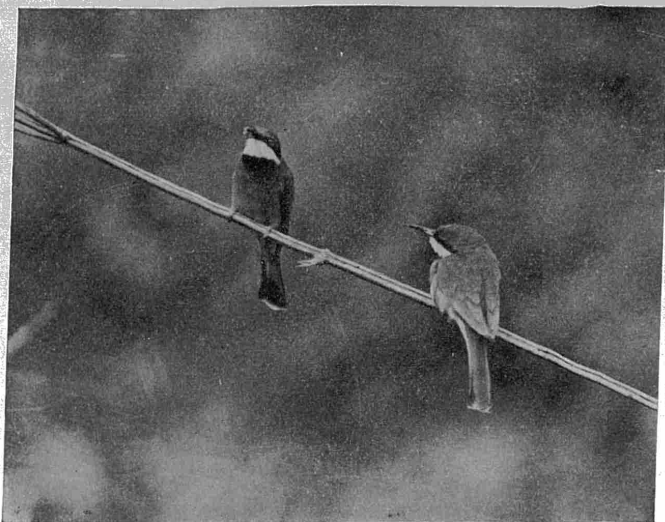
Van Senegal tot het Tsaad-gebied en verder het noorden van onze Kolonie, aan de rand van het woud.

Een twaalfstal exemplaren :

Distr. Congo-Ubangi : Pandu (VRIJDAGH).

Distr. Uelé : Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Paulis (AB-BELOOS).

Andere vindplaatsen : Bafwabaka (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Tukpwo (VRIJDAGH).

Afb. 50. — *Melittophagus Lafresnayi oreobates* SHARPE.
(VAN SOMEREN fot.).

7. - *Melittophagus variegatus* VIELLOT. — Afb. 52.

Deze soort wordt van Kameroen in het westen tot Uganda, N. Rhodesië en Angola, over het grootste deel van de grasstreken van onze Kolonie gevonden.

Er worden drie vormen onderscheiden, die alle in onze gebieden voorkomen.

Kop, nek en bovenzijde zijn groen, het voorhoofd meestal ietwat blauw; bij veel exemplaren een min of meer scherp aangeduide blauwe of blauwgroene wenkbrauwstreep; een zwarte streep over teugel, oog en oor; daaronder een witte zoom; handpennen met groene buitenvlag, de binnenvlag min of meer bruin, basaal lichter, distaal zwartbruin; buitenste armpennen met lichter gekleurde eindzoom; de binnenste armpennen groen, distaal blauw gewassen; middelste stuurpennen groen, de rand er van min of meer blauw gewassen, de andere stuurpennen roestkleurig tot oranje of okergeel gekleurd, soms min of meer fel groen of blauw gewassen, de pennen distaal breed zwart, met witte eindzoom. Kin en keel geel, een donkerblauwe of zwartblauwe dwarse band die er van voren zuiverder blauw uitziet en aan de grens van het geel smal wit is gezoomd; onderzijde verder licht roestkleurig, maar min of meer groen gewassen (de vedereinden groen of groengeel gewassen); naar voren donkerder, tot roodbruin tegen de zwarte band; onderstaartvederen gelijk de onderzijde; stuurpennen aan de onderzijde niet groen; ondervleugeldekvederen roestkleurig.

Snavel zwart; poten

Vleugel: 83-90; staart: 57-70; tarsus: 9-10; snavel: 24-30 mm.

Bij de Juv. ontbreekt de zwarte borstband, is de keel lichter gekleurd en is de borst fel groen gewassen.

De drie vormen van *variegatus* worden als volgt onderscheiden :

1) *variegatus variegatus*: een blauwgroene tot lichtblauwe streep boven het oog of geen wenkbrauwstreep; de borstband is donkerblauw gekleurd. Vleugellengte, volgens CHAPIN: 82-89.5 mm.

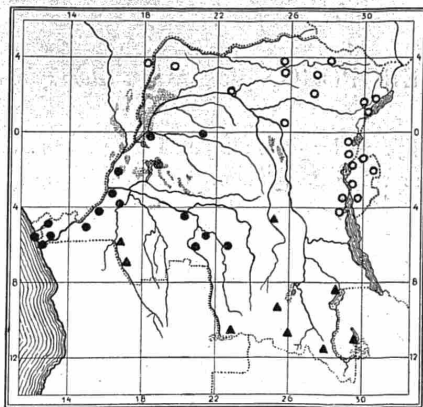
2) *variegatus Loringi*: een duidelijke, blauwe wenkbrauwstreep; donkerblauwe borstband. Vleugellengte, volgens CHAPIN: 87-93 mm.

3) *variegatus bangweoloensis*: geen (of een onduidelijke) wenkbrauwstreep; de borstband zwartblauw, ten minste van achteren; de zwarte eindband van de stuurpenen meestal smaller dan bij de andere vormen. Vleugellengte volgens CHAPIN: 81-87 mm.

7 a. - *Melittophagus variegatus bangweoloensis* GRANT.

Deze vorm wordt gevonden van het Bangwelo-meer over Zuid-Katanga tot aan de Kwango-rivier.

Distr. Opper-Katanga: Pweto (LEMAIRE). — Futwe (DE RIEMAECKER).

Afb. 51. — Vindplaatsen van *Melittophagus variegatus*.

● *M. var. variegatus*. ○ *M. var. Loringi*.

▲ *M. var. bangweoloensis*.

Distr. Lualaba: Kando (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Mukula Gombe (DE BAILLET).

Distr. Kwango: Popokabaka (SCHWETZ). — Lukula-riv. (SCHWETZ).

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE).

Andere vindplaats: Nasondoye (LYNES).

7 b. - *Melittophagus variegatus Loringi* MEARNS.

Deze vorm wordt gevonden van Uganda en Ruanda-Urundi tot Kameroen, over het noorden van onze Kolonie.

Een dertigtal exemplaren.

Ruanda-Urundi: Kisenyi/Ruhengeri (BASTIAENS). — Usumbura (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS). — Uvira (PAUWELS). — Bigoisagua (PILETTE). — Ruzizi-vallei (GRAUER). — Runyoni (HACKARS). — Munagana (DE WITTE). — Edward-meer (HACKARS).

Distr. Kibali-Ituri: Kasenyi (MEV. LEPERSONNE). — Kawa (BREDO).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Titule/Api (HUTSEBAUT). — Angodia (HUTSEBAUT). — Bambili (VRIJDAGH). — Alipago (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Congo-Ubangi: Gemena (VRIJDAGH). — Bumba (CHRISTY).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS).

Andere vindplaatsen: Katwe (CHAPIN). — Kasindi (CHAPIN). — Luofu (CHAPIN). — Irumu (GILDENSTOLPE). — Niangara (SCHOUTEDEN). — Mohasi-meer (MECKLEMBURG). — Sabinjo-vulkaan (MECKLEMBURG). — Irumu (GRAUER). — Opper-Kibali-riv. (ALEXANDER). — Bangui (DYBOWSKI). — Djomba (FRECHKOP).

7 c. - *Melittophagus variegatus variegatus* VIEILLOT.

Deze vorm wordt aangetroffen van Gaboen tot Angola en Kasai, en tot aan de Ruzizi-vallei. Verscheidene exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Vista (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Zambi (VAN SACEGHEM). Boma (SCHWETZ). — Banana (VRIJDAGH). — Tshela (SCHWETZ). — Sanzi (DARTEVELLE). — Manzadi (DARTEVELLE). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Zambi (DARTEVELLE). — Leopoldstad (BUREAU). — Boma (VRIJDAGH). — Leopoldstad (BERTEAUX).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Sya-riv. (VLEESCHOUWERS). — Kwamouth (KELE). — Inongo (HUISMAN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Dwa (GWE).

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN). — Boende (HUYPENS). — Coquilhatstad (ap. DUBOIS).

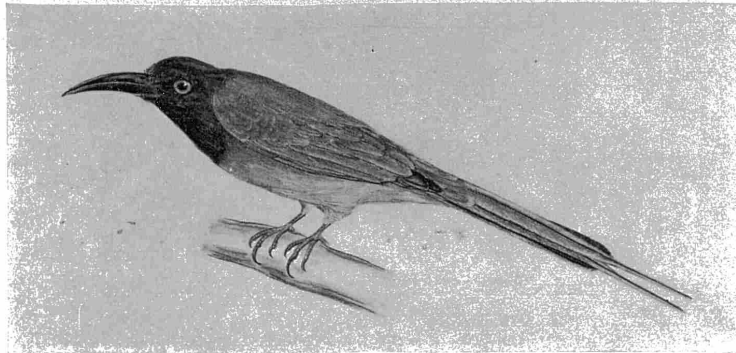
Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Katombe (VAN ASSCHE).

Andere vindplaatsen: Ruzizi-vallei (GRAUER). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Belenge (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Kisantu (SCHOUTEDEN).

GENUS MEROPOGON BONAPARTE (*Bombylonax* (HEINE)).

Middelste stuurpennen merklijk verlengd; handpen I ten minste even lang als de halve vleugellengte; pen 2 merklijk korter dan de drie volgende pennen. 4 soms de langste pen. Bevedering zwart, grasgroen en roestbruin tot kaneelbruin.

Een enkele soort.

Afb. 52. — *Meropogon Breweri* CASSIN. (BREUGELMANS del.).

1. - *Meropogon (Bombylonax) Breweri* CASSIN. — Afb. 52 en 53.

Deze prachtige soort wordt alleen gevonden in de wouden van Frans Equatoriaal Afrika en van Belgisch Congo, van Neder-Congo tot de Sankuru- en de Itimbiri-rivier; ze wordt vooral langs de rivieren aangetroffen.

Kop, nek, hals zwart; bovenzijde, vleugels, bovenstaartvederen en middelste stuurpennen donkergrasgroen, deze laatste distaal (versmald eindstuk) blauw; de andere stuurpennen donker roodbruin, met groene eindzoom; de buitenste stuurpen ook met groene buitenvlag; vliegpennen met min of meer brede roestbruine of kaneelbruine binnenzoom, distaal met zwartbruin einde en binnenzoom; de binnenste armpennen grotendeels groen, distaal blauw gewassen. Borst, buik en onderstaartvederen roodbruin tot kaneelbruin, met groen gemengd; ondervleugeldekvederen kaneelbruin.

Snavel zwart; poten grijs.

Vleugel: 115-126; staart: 145-185 (middelpennen) (de buitenste pennen: 105-120); tarsus: 12-14; snavel: 42-48 mm.

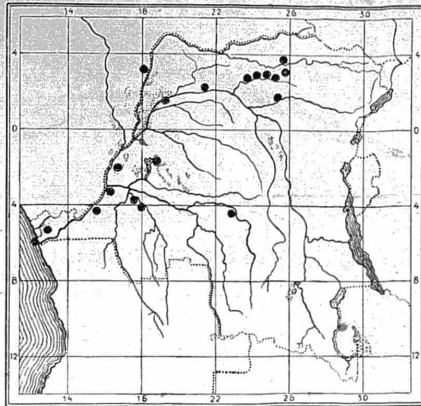
Een vijftigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Mayumbe (SOLON). — Leopoldstad (SCHOUTEDEN). — Muanda (SCHOUTEDEN). — Kiniati (GHESQUIÈRE). — Vista (VLEESCHOUWERS). — Leopoldstad (BECQUET).

Distr. Leopold II-meer: Inongo (HUISMAN). — Neder-Kwilu-rivier (ROULING). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (KELE). — Bagata (FAIN).

Distr. Tshuapa: [Basankusu (GEERTS)].

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Mongombo bij Lisala (Mevr. BABILON). — Bolumbo (DEHEYN).

Afb. 53. — Vindplaatsen van *Meropogon Breweri*.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT). — Iembo (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH).

De soort werd door DYBOWSKI en anderen gevonden bij Bangui, aan onze noordelijke grens.

Andere vindplaatsen: Banalia (CHAPIN). — Angu (ALEXANDER).

GENUS AEROPS REICHENBACH.

Middelste stuurpennen merklijk verlengd (minder bij het wijfje). Handpen I ongeveer even lang als de halve vleugellengte; pen 2 is korter dan 3?, en nu eens korter dan 5, dan langer dan deze.

Twee soorten in onze gebieden.

1. *a.* — Een dwarse zwarte borstband. Bovenkop zwartbruin. Keel wit of ietwat geelachtig; witte wenkbrauwstreep. . . . . *Aerops albicollis*.
- b.* — Geen zwarte borstband. Bovenkop lichtroodbruin tot roestbruin. Geen witte wenkbrauwstreep. . . . . *Aerops Böhmi*.

1. - *Aerops albicollis* VIEHLOT. — Afb. 54 en 55.

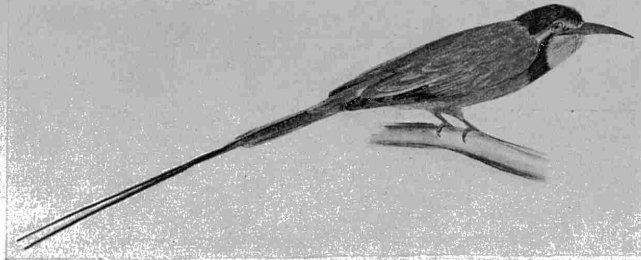
Deze lichtgekleurde Bijeneter, met verlengde middelste stuurpennen, heeft zijn broedplaatsen in het noorden van Zwart-Afrika en in Arabië. Na het broeden trekt hij naar het zuiden en bereikt zó Neder-Congo, Angola en het noorden van onze Kolonie en van Tanganyika Territory.

De bovenkop is donkerbruin; het voorhoofd en een wenkbrauwstreep zijn wit, soms blauw gewassen; de nek is bruingroen tot olijfgroen of vaalbruin; bovenzijde, schouder- en dekvederen zijn groen of olijfgroen, min of meer blauw gewassen, de basis der vederen min of meer bruin; romp en bovenstaartvederen blauw; handpennen olijfgroen, met groene buitenzoom of buitenvlag; armpennen olijfgroen tot roestbruin, distaal breed zwart, de buitenzoom heel fijn bruinachtig; de binnenste armpennen groen, min of meer fel blauw gewassen; middelste stuurpennen groenblauw (onder een bepaald licht,blauw),het verlengde gedeelte zwart; de andere pennen groenblauw, hun binnenzoom min of meer bruinachtig tot roestkleurig. Kin en keel wit, soms ietwat geelachtig; een zwarte streep over teugel, oog en oor; een brede, zwarte band dwars

onderaan de keel over de borst; deze band van achteren lichtblauw gezoomd; de borst verder min of meer groen gewassen, naar achteren geleidelijk in 't wit overgaand; onderstaartvederen licht waterblauw; onder-vleugeldekvederen licht roestkleurig. Handpen 2 langer dan 5.

Snavel zwart; poten bruinachtig tot grauwegeel.

Vleugel: 91-108; staart: 110-215 (buitenpenne: 72-85); tarsus: 9-12; snavel: 25-30 mm.

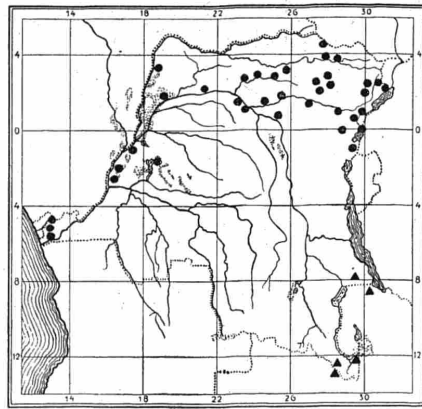
Afb. 54. — *Aerops albicollis* VIEILL.
(BREUGELMANS del.).

Bij de Juv. zijn de vederen van de bovenkop groengezoomd, de middelste stuurpenne niet verlengd, en is er geen blauwe zoom aan de zwarte borstband.

Bij volwassen individuen van deze Bijeneter is het versmald eindstuk van de middelste stuurpenne langer dan het basaal gedeelte.

Meer dan 125 exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Lukula (DANIEL). — Ganda Sundi (SCHOUTEDEN). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Temvo (LANCE). — Boma (COCU).

Afb. 55. — Vindplaatsen van *Aerops*.
● *A. albicollis*. ▲ *A. Böhmii*.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Dwa (SCHOUTEDEN). — Keseki (KELE). — Inongo (HUISMAN). — Dwa (GWE).

Distr. Tshuapa: Lukolela (BELLEFROID).

Distr. Congo-Ubangi: Nieuw-Antwerpen (DE LA KÉTHULLE). — Libenge (GOLENVAUX). — Bosodula (VRIJDAGH). — Businga (COLLARD).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS). — Stanleystad (CHRISTY). — Elisabetha (MEV. TINANT). — Banalia (NAHAN). — Mondimbi (BOCK).

Distr. Uelé: Medje (CHRISTY). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUT-

SEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Zobia (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS). — Niangara (DE CALONNE). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Djalasiga (VRIJDAGH). — Kasenyi (VRIJDAGH). — Tapa (VRIJDAGH). — Mongbwalu, Monmo-berg (MEV. LEPERSONNE). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Boga (PILETTE). — Mawambi (CHRISTY). — Mawambi (GRAUER). — Kilo (THÉLIE). — Bosabangi (CHRISTY).

Distr. Kivu: Beni (BORGERHOFF). — Ukaika (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Malissawa (PILETTE). — Karemi (BONNEVIE). — Zambo (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Kengele (BONNEVIE). — Kikonga (BONNEVIE). — Biambi, Butembo (PRIGOGINE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru-brug (BURGEON). — Rwindi-riv. (DE WITTE). — Rutshuru (FRECHKOP). — Ziapanda (DYLEFF). — Mashongo (DYLEFF en DANDOUY). — Bawango (DYLEFF en DANDOUY).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Yambuya (JAMESON). — Dussuma (EMIN). — Nyangabo (EMIN). — Mswa (EMIN). — Ikengo (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Dungu (SCHOUTEDEN). — Irumu (GRAUER). — Kambatule en Bwanandeké (DE WILDE).

2. - *Aerops* [*Micromerops*] *Böhmi* REICHENOW. — Afb. 55.

Deze soort wordt gevonden van Oost-Afrika tot het Zambezi-gebied en bereikt ook Opper-Katanga.

Bovenkop en nek zijn roodbruin, min of meer lichtgekleurd; het overige van de bovenzijde groen, min of meer blauw gewassen; stuurpennen dito gekleurd, met brede zwarte eindzoom, de twee middelste met zwart, versmald eindstuk; handpennen groen, de binnenzoom breed bruinzwart, met zwart eindvlek; armpennen dito gekleurd maar distaal breed zwart, de binnenste gelijk de rug. Keel en wangen roestbruin, tot lichtroodbruin, een brede zwarte band over teugel, oog en oor, deze band van onderen smal lichtblauw gezoomd; het overige van de onderzijde blauwgroen of groen en blauw gewassen. Handpen 2 korter dan 5.

Snavel zwart, poten zwart.

Vleugel: 80-83; staart: 120-130 (de buitenpennen: 70-97.5); tarsus: 8-10; snavel: 27-32 mm.

Twee exemplaren maar in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Kakyelo op Luombwa (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Suse-meer, Z. Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Sakania/Mokomboheuvels (MOURITZ).

De soort werd ook vermeld uit Noord-Rhodesië: Dola, aan de grens van Katanga en Lofu-vallei, ten zuiden van het Tanganika-meer.

GENUS *MEROPS* LINNAEUS.

De middelste stuurpennen zijn verlengd. Handpen 1 is kort, veel korter dan de halve vleugellengte, soms nauwelijks even lang als de handdekken; handpen 2 is de langste, iets langer dan 3, merklijk langer dan 5.

Zes soorten in onze gebieden.

1. *a.* De borst is groen of lichtblauw. . . . . 2.
b. De borst is rood of rosekleurig. . . . . 4.
2. *a.* Bovenkop en nek kastanje- tot roodbruin. Keel helemaal geel. . . . . *Merops apiaster*.
b. Anders gekleurd. De keel ten hoogste geel van voren. . . . . 3.
3. *a.* Bovenkop gelijk de rug gekleurd, dus groen of geelgroen, min of meer blauw gewassen. . . . .
. . . . . *Merops persicus*.
b. Bovenkop donkerder gekleurd dan de rug, olijfbruin. . . . . *Mer. superciliosus*.
4. *a.* Bovenzijde asgrauw. Keel en onderzijde roserood, nergens lichtblauw gekleurd. . . . .
. . . . . *Mer. malimbicus*.
b. Nek en rug vermiljoenrood. Ten minste de onderstaart vederen zijn lichtblauw gekleurd. . . . 5.
5. *a.* Kin en keel blauwgroen tot groenblauw, borst roserood. . . . . *Mer. nubicus*.
b. Kin en keel roserood gelijk de borst. . . . . *Mer. nubicoides*.

1. - *Merops apiaster* LINNAEUS. — Afb. 57 en 58.

Dit is een Bijeneter die broedt in het zuiden van Europa en Midden-Azië en er de zomermaanden doorbrengt, maar in de winter Zwart-Afrika of Indië bezoekt. Hij wordt aangetroffen tot aan de Kaap en is uit veel gebieden van onze Kolonie bekend. Hij wordt vooral in de savanne gevonden.

Voorhoofd smal wit (soms met geel gemengd) tegen de snavel, dan lichtblauw of lichtgroen; een dito gekleurde wenkbrauwstreep; bovenkop donkerkastanje- tot roodbruin, van voren meer olijfbuin; de nek en de hovenrug eveneens roodbruin, deze laatste meestal lichter gekleurd; het overige van de rug en de

Afb. 56. — *Merops nubicus* GMEL. (VAN SOMEREN del.).

romp bruingeel tot okergeel, min of meer met groen of blauw gemengd (vedereinden); bovenstaartvederen groen, maar distaal min of meer duidelijk blauw; handpennen groenblauw of groen, distaal en aan de binnenzoom zwartbruin; armpennen roodbruin, distaal breed zwart, de binnenste blauw of blauwgroen; kleine dekvederen langs de vleugelrand en aan de vleugelboeg groen, de andere roodbruin; stuurpennen groenblauw tot groen, het versmalde eindstuk van de middelste pennen zwart, de andere stuurpennen met bruine binnenzoom, de buitenvlag groener; alle schachten bruin. Kin en keel geel, het overige van de onderzijde en de onderstaartvederen licht groenblauw tot blauwgroen, de krop donkerder gekleurd; een smalle, dwarse band zoomt de gele keel van achteren af. Een zwarte streep over teugel, oog en oor, met blauw of groen afgezoomd.

Snavel zwart; poten grauwbruin.

Vleugel: 140-156; staart: 112-125 (buitenpennen: 86-105); tarsus: 12-14; snavel: 33-41 mm.

Bij de Juv. is de bovenzijde min of meer groen, de romp en de bovenstaartvederen met blauw gewassen; de bovenkop is slechts roodbruin gewassen; geen zwarte, dwarse band onder de keel, die wit of geelachtig is; de onderzijde is blauwer dan bij de volwassen exemplaren.

Een veertigtal exemplaren in onze verzameling.

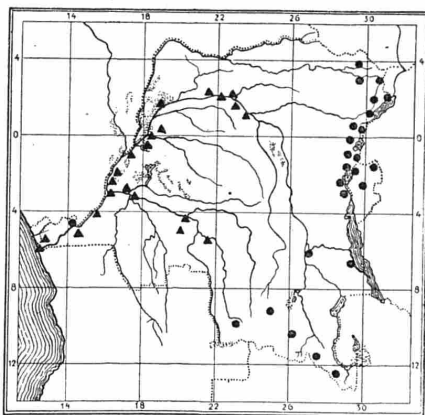
Afb. 57. — *Merops apiaster* LINN.
(BREUGELMANS del.).

Distr. Kibali-Ituri: Bunia (HUTSEBAUT). — Niarembe (VRIJDAGH). — Bogoro (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH). — Dramba (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Ruzizi-vallei (DERCHE). — Tsisirongo (PILETTE). — Lisasa (PILETTE). — Goma (SCHOUTEDEN). — Lutunguru (PRIGOCINE).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (BASTIAENS). — Gabiro (VERHULST). — Astrida (AURELIAAN).

Dist. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN).

Afb. 58. — Vindplaatsen van *Merops*.
● *M. apiaster*. ▲ *M. malimbicus*.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER).

Distr. Kasai: [Katombe (VAN ASSCHE)].

Andere vindplaatsen: Zoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Z. W. Ruwenzori (CHAPIN). — W. Edward-meer (CHAPIN). — Beni (CHAPIN). — Tenke (CAPELLO en YVENS). — Manyanga (BOHDORFF). — Buyonde (STEGMANN). — Msofu-riv. (NEAVE). — Ukaika (GRAUER). — Sakania (MOURITZ). — Rutshuru (ARRHENIUS). — Costermansstad (BABAULT). — Lutunguru (DE WILDE). — Buliha/Wanzalabana (DE WILDE).

2. - *Merops malimbicus* SHAW. — Afb. 58 en 59.

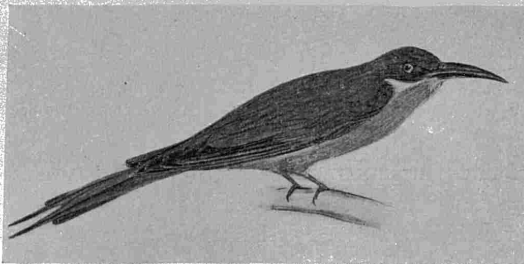
Mooie soort, die vooral in de savannen en langs brede rivieren wordt aangetroffen, van West-Afrika tot Midden-Congo. In Eala was ze bijzonder veel te zien.

De bovenzijde is asgrauw, min of meer donker en min of meer rose gewassen; de kop en de nek zuiverder grauw tot zwartgrauw; schouder- en dekvederen gelijk de bovenzijde; vliegpennen zwart, de binnenzoom grauwzwart of rookzwart, de binnenste armpennen gelijk de schoudervederen; bovenstaartvederen en stuurpennen donkerwijnrood, de zoom min of meer grauwgekleurd; het versmald eindstuk van de middelste stuurpennen zwart. Kin wit; keel, hals en het overige van de onderzijde roserood, de onderstaartvederen asgrauw, maar rose gewassen. Een brede, zwarte streep over teugel, oog en oor, en daaronder een witte streep, die bij de witte kin aansluit.

Snavel zwart; poten roodgrijs tot bruin.

Vleugel: 133-145; staart: 108-130 (buitenste stuurpennen: 77-90); tarsus: 10-12; snavel: 35-40 mm.

Meer dan honderd exemplaren.

Afb. 59. — *Merops malimbicus* SHAW.
(BREUGELMANS del.).

Distr. Neder-Congo: Mayumbe (CABRA). — Leopoldstad (COART). — Kisantu (GOOSSENS). — Vista (SCHOUTEDEN). — Muanda (SCHOUTEDEN). — Muanda (VRIJDAGH). — Boma (COCU).

Distr. Leopold II-meer: Inongo (HUISMAN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Mushie (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (KELE). — Nkoko (KELE). — Dwa (GWE). — Dima (CHARLIERS).

Distr. Tshuapa: « Equateur » (WEYNS). — Eala (SCHOUTEDEN). — Lukolela (BELLEFROID). — Mombongo, Efande-eiland (BOCK). — Tussen Coquilhatstad en Eala (DE RIEMAECKER). — Lukolela (LECOCQ).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Albertha (MEV. TINANT).

Distr. Stanleystad: Elisabetha (MEV. TINANT). — Barumbu (GHESQUIÈRE). — Moenge (HUTSEBAUT).

Distr. Kwango: Pana-dorp bij Atene (CHARLIERS).

Andere vindplaatsen: Monsembe (CHAPIN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Ikengo (SCHOUTEDEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Irebu (DU BOURG DE BOZAS).

3. - *Merops [Melittotheres] nubicoides* DES MURS et PUCHERAN. — Afb. 60.

Deze soort wordt gevonden van Zuid-Afrika, waar ze broedt, tot het zuiden van onze Kolonie maar wordt ook toevallig op de trek meer naar het noorden aangetroffen, zoals onder andere het hier vermeld exemplaar dat Broeder HUTSEBAUT in Buta inzamelde.

CHAPIN houdt *nubicoides* voor een andere soort dan *nubicus*. Andere auteurs zijn van mening dat ze twee vormen zijn van een enkele soort, en schrijven dus voor de hier vermelde vogel: *nubicus nubicoides*.

De hieronder gegeven beschrijving van *Merops nubicus* past ook op *nubicoides*, met dit verschil dat bij *nubicoides* wangen, kin en keel roserood zijn gelijk de hals en de borst, en dat de dekvederen donkerder rood zijn. Vleugelrand roserood.

Bij de Juv. is de keel lichtblauw.

De iris van *nubicoides* is donkerbruin, volgens CHAPIN; de iris van *nubicus*, daarentegen, is rood. Een dertigtal exemplaren.

Distr. Kwango: Baâba (CHARLIERS). — Willem-watervallen (SCHWETZ).

Distr. Sankuru: Bibanga (MEV. M. BEQUAERT). — Katakokombe (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS).

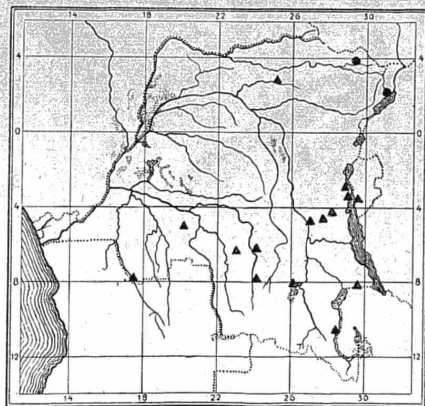
Distr. Maniema: Kambakamba (PILETTE). — Kabambare (PILETTE). — Lubilu (PILETTE).

Distr. Kivu: Ruzizi-riv. (DERCHE). — Sanghe op Ruzizi (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Usumbura (VRIJDAGH). — Usumbura (FAIN).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Andere vindplaatsen: Luvungi (CHAPIN). — Kasongo (BOHDORFF). — Musosa (BREDO). — Lualaba-riv. (NEAVE).

Afb. 60. — Vindplaatsen van *Merops*.

● *M. nubicus*. ▲ *M. nubicoides*.

4. - *Merops nubicus* GMELIN. — Afb. 56 en 60.

Deze prachtige Bijeneter wordt gevonden van het noorden van Zwart-Afrika, waar hij broedt, tot in het noorden van onze Kolonie en tot Oost-Afrika, waar hij op de trek voorkomt. Hij bewoont de savanne.

Voorhoofd en bovenkop zijn mooi groenblauw of blauwgroen (de vederen basaal zwart); nek en rug mooi vermiljoenrood; bovenstaartvederen lichtblauw; stuurpennen donkerrood, met zwarte of zwartbruine eindzoom; vliegpennen bruin, fel rood gewassen of bruinrood tot wijnrood, met brede, zwarte eindzoom en min of meer brede, zwartbruine tot bruine binnenzoom; de binnenste armpennen minder rood en ten minste distaal blauw gewassen, de buitenste pennen met distaal min of meer blauw gewassen buitenzoom; een brede, zwarte streep over teugel, oog en oor.

Wangen, kin en keel blauwgroen of groenblauw gelijk de bovenkop; de keel naar achteren toe donkerder, tot zwartgroen; hals en borst roserood; buik en onderstaartvederen lichtblauw; flanken en ondervleugeldekkvederen licht roestbruin.

Snavel zwart; poten grauwbruin.

Vleugel: 143-158; staart: 168-225 (buitenste pennen 92-115); tarsus: 12-15; snavel: 35-50 mm.

13 exemplaren in onze verzameling, enkele maar uit onze gebieden.

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (HUTSEBAUT). — Ischwa (VRIJDAGH). — Kil. 100 weg Congo-Nijl (VRIJDAGH).

EMIN zag deze soort in de Mangbetu- en Niam-Niam- streken. Ze komt veel in Soedan voor en werd b. v. vermeld van Mt. Baginzi aan onze noordelijke grens.

SALVADORI vermeldde *nubica* uit Dunggu.

5. - **Merops** [**Blepharomerops**] **persicus** PALLAS. — Afb. 61 en 62.

Deze soort wordt alleen in de wintermaanden in Zwart-Afrika aangetroffen. De typische vorm, *persicus persicus*, wordt in de zomermaanden van Noordwest-Indië en Perzië tot Egypte gevonden en broedt er; de vorm *persicus chrysocercus* broedt daarentegen van Marokko tot Zuid-Tunisië en het Tsaad-gebied en trekt dan naar het westen, tot in Kameroen. De typische vorm trekt over Noordoost-Afrika tot aan Zuid-Afrika en wordt over een groot deel van onze Kolonie aangetroffen, in savannen.

Afb. 61. — *Merops persicus* PALLAS.

(VAN SOMEREN del.).

5 a. - **Merops persicus persicus** PALLAS.

De bovenzijde groen of geelgroen, de vederen meestal min of meer duidelijk lichtblauw gewassen of gezoomd, soms zelfs is de bovenzijde veeleer blauw dan groen; het voorhoofd en een brede wenkbrauwstreep zijn lichtblauwgroen of blauw; een zwarte, meestal witgezoomde streep over teugel, oog en oor, daaronder een brede, groene of blauwgroene zoom, die bij het groen van de onderzijde aansluit; de bevedering aan de basis van de snavel soms wit; romp duidelijker blauw gewassen; handpennen groen of geelgroen, distaal dikwijls min of meer blauw gewassen, de buitenste soms groenblauw, het einde zwartbruin, de binnenzoom min of meer breed bruinachtig zwart; armpennen groen of lichtblauwgroen (buitenvlag), met brede, roestbruine binnenzoom en zwart einde, de binnenste groen of groenblauw gelijk de schoudervederen, de dekvederen en de rug; stuurpennen groen, geelgroen of olijfgeelbruin, de buitenzoom licht blauwgroen, de binnenzoom zwartachtig, de beide middelpennen distaal zwart. Keel van voren geel, van achteren roodbruin of

roestbruin; het overige van de onderzijde en de onderstaartvederen groen, de vederen distaal min of meer blauw; ander vleugeldekvederen lichtroodbruin.

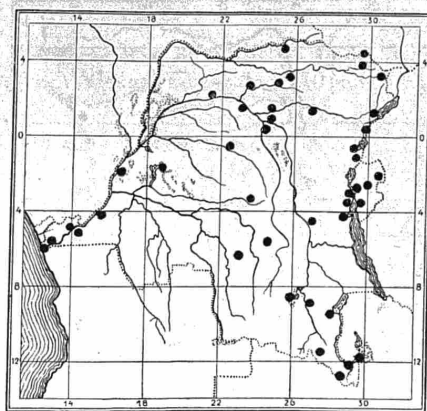
Snavel zwart; poten roodachtig.

Vleugel: 136-164; staart: 117-160 (korter bij het wijfje) (buitenpennen 82-100); tarsus: 12-14; snavel: 37-45 mm.

Meer dan honderd exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS). — Mayumbe (SOLON). — Malela (LANCE). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Leopoldstad, Lemba-vlakte (VAN DELFT). — 20 km. Z. Kinshasa (LYNES). — Leopoldstad (MEVR. DELSAUT). — Leopoldstad (MEVR. LEPERSONNE). — Leopoldstad (HENRION). — Boma (VRIJDAGH). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Muanda (VRIJDAGH).

Distr. Leopold II-meer: Inongo (HUISMAN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (KELE).

Afb. 62. — Vindplaatsen van *Merops persicus*.

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Mombongo (BOCK).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Stanleystad: Isangi (WALCKIERS). — Yangambi (GERMAIN).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Alipago (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Oka (SCHOUTEDEN). — Kasenyi (MEVR. LEPERSONNE). — Kasenyi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Uvira (PAUWELS). — Uvira (GRAUER). — Mai-na-kwenda (PILETTE). — Bigoisagua (PILETTE). — Kabare (PILETTE). — Kikanga (BONNEVIE). — Lamia (BONNEVIE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (DE WITTE). — Rutshuru (HACKAR). — Kamande (LIPPENS).

Ruanda-Urundi: Usumbura (VRIJDAGH). — Astrida (FAIN). — Ruzizi-riv. (BASTIAENS). — Kibungu (LESTRADE). — Nkungu (LESTRADE).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN).

Distr. Opper-Katanga: Kabeça (LEMAIRE). — Luapula/Luombwa (DE WITTE). — Kilwa (DE WITTE). — Luombwa-riv./Bangwelo (BREDO). — Sakania (BREDO). — Bangwelo-meer (BREDO). — Musosa (BREDO). — Sakania (HUTSEBAUT). — Futwe (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT).

Distr. Sankuru: Kilonga-vlakte (GHESQUIÈRE). — Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Katobwe (ap. CHAPIN). — Semio (BOHNDORFF). — Mukimbungu (LAMAN). — Baraka (GRAUER). — Semliki (HACKARS). — W. Ruwenzori (DE WILDE). — Vitshumbi (FRECHKOP).

5 b. - *Merops persicus chrysocercus* CABANIS en HEINE.

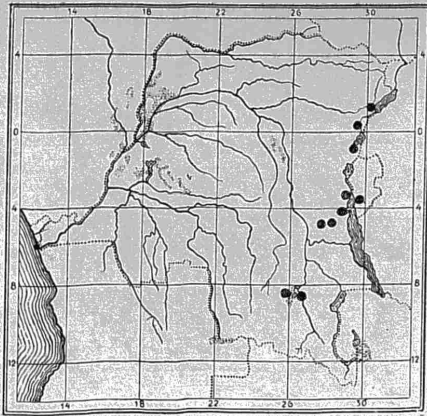
Deze vorm is aan de bovenzijde lichter gekleurd dan de typische vorm en het smalle eindstuk van de

middelste stuurpenne is langer. CHAPIN meent dat hij misschien in het westen van onze Kolonie zou kunnen aangetroffen worden.

6. - *Merops* [*Blepharomerops*] *superciliosus* LINNAEUS. — Afb. 63.

Deze soort is nauw verwant met *persicus*; deze wordt zelfs door veel auteurs als een vorm er van aangezien. Ze broedt op Madagaskar en andere eilanden aan de kust van Oost-Afrika en tot in Mozambiek. Dan trekt ze naar het binnenland en wordt zo tot in het oosten van onze gebieden, van Katanga tot het Albert-meer, aangetroffen. Dit gebeurt juist op het tijdstip dat *persicus* naar zijn broedgebieden in het noorden terugkeert.

De bovenzijde is meer olijfgroen dan bij *persicus*, de bovenkop en min of meer ook de nek, zijn olijfbuin (minder zó bij de Juv.), dus merklijk donkerder dan bij *persicus*, maar de vederen zijn min of

Afb. 63. — Vindplaatsen van *Merops superciliosus*.

meer duidelijk blauwgroen gezoomd; het voorhoofd is tegen de snavel smal wit of groenachtig bevederd; een witte wenkbrauwstreep, die ietwat blauw of blauwgroen is gewassen; een zwarte streep over teugel, oog en oor en daaronder een witte (of lichtjes blauw of groen gewassen) wangenstreep, die bij de witte kin aansluit. Keel roodbruin, naar voren lichter gekleurd en in 't wit overgaand; onderstaartvederen en buik lichtgroen. Het overige gelijk *persicus*.

Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 130-140; staart: 140-155 (buitenpenne: 83-100); tarsus: 11-12; snavel: 42-45 mm.

24 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kadia (BRIEN).

Distr. Sankuru: Makamba (MEV. BEQUAERT).

Distr. Maniema: Mawagongo (PILETTE). — Munie Mboka (PILETTE). — Kabemba (PILETTE). — Mutum Peke (PILETTE). — Lubilu (PILETTE).

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS). — Molindi-riv. (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Usumbura (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Kasenyi (VRIJDAGH). — Kasenyi (BREDO).

Andere vindplaatsen: Lulenge-riv. (BÖHM). — Semliki-riv. (MECKLEMBURG). — Beni (MECKLEMBURG). — Uvira (GRAUER). — Rutshuru (ARRHENIUS). — Upemba-meer (BÖHM).

FAM. PHOENICULIDAE

Dit zijn de Boomhopperen, of Kakelaars of Spotvogels.

Sierlijke Vogels, waarvan de staart langer is dan de vleugel, de stuurpennen van buiten naar binnen geleidelijk langer zijn. De snavel is typisch, lang, dun, puntig, min of meer naar beneden omgebogen; de spleetvormige neusopeningen liggen basaal. Handpen 1 ten hoogste half zo lang als pen 3; deze ietwat korter dan 4; 2 korter dan 3. Klauw 3 is korter dan klauw 1, die gekromd is; teen 1 met klauw is weinig korter dan teen 3; klauw 1 is korter dan teen 1; tenen 3-4 zijn niet tot het laatste lid verbonden (wel bij de Mero-piden). De tarsus is aan de basis bevederd en is korter dan teen 3 met klauw. Geen kuif aan de bovenkop. 10 stuurpennen.

Drie genera worden in onze gebieden gevonden. Men kan ze gemakkelijk onderscheiden:

1. *a.* Bevedering gedeeltelijk metaalglanzend, geelgroen. Snavel van de volwassen vogel rood tot oranje-rood. Snavel lang en duidelijk, maar niet sikkelvormig, gebogen. Vleugel langer dan 115 mm. .... *Phoeniculus* (blz. 65).
- b.* Bevedering zwart met groene, violette of purperen glans. Snavel meestal ten minste grotendeels zwart, anders geel of wit. Vleugel korter dan 110 mm. of wel is de snavel sikkelvormig gebogen. .... 2.
2. *a.* Snavel fel gebogen, sikkelvormig en heel dun .... *Rhinopomastus* (blz. 70).
- b.* Snavel betrekkelijk weinig gebogen, steviger ook. .... *Scoptelus* (blz. 68).

De Spotvogels zijn Vogels die meestal gezellig leven en in de savannen soms in benden vliegen. Ze voeden zich vooral met Insecten, die ze van de bomen afnemen. Men ziet ze langs de takken vlug lopen en de schors zorgvuldig onderzoeken. Ze nestelen in holle bomen. De ene bewonen het woud, de andere de savanne.

GENUS PHOENICULUS JAROCKI.

Prachtige Vogels, met metaalglanzende bevedering, de snavel rood tot oranjegeel bij de volwassen individuen (zwart bij de Juv.). De snavel is lang en merkelijk, maar nooit sikkelvormig, gebogen; de neusopeningen zijn spleetvormig en liggen onder een overlangse kiel.

Twee soorten in onze gebieden.

1. *a.* De handpennen vertonen grote witte vlekken. Kop en nek zijn gekleurd gelijk de rug. .... *Phoeniculus purpureus*.
- b.* Geen witte vlekken in de vleugel. Bij volwassen vogels is de kop, ten minste van voren, wit (min of meer bruinachtig gewassen) .... *Phoeniculus Bollei*.

1. - *Phoeniculus Bollei* HARTLAUB. — Afb. 64.

Deze soort bewoont het woud, van de Goudkust tot Kameroen en Frans Equatoriaal Afrika, enerzijds, tot de Kenya Colony, anderzijds. Ze wordt in het noorden en het oosten van onze gebieden gevonden, waar ze door twee vormen wordt vertegenwoordigd.

De kop is wit bij volwassen vogels, maar meestal min of meer (soms heel weinig) bruinachtig gewassen, bijna nooit zuiver wit; achterkop, nek en rug mooi metaalglanzend geelgroen, de romp en de bovenstaartvederen violetblauw of staalblauw; de middelste stuurpennen eveneens, de andere stuurpennen blauwglanzend, de buitenvlag violet aan de basis; vleugels staalblauw of -groen; enkele vleugeldekvederen soms min of meer duidelijk violetgezoomd. Kin, keel, wangen gelijk de bovenkop; borst en bovenbuik mooi metaal geelgroen; flanken en het overige van de onderzijde aszwart maar ietwat violet glanzend.

Snavel en poten zijn rood, oranje-rood of koraalrood bij de volwassen vogels; bij de Juv. is de snavel zwart.

Vleugel: 118-143; staart: 180-215; tarsus: 21-22; snavel: 35-45 mm.

De Juv. is minder fraai gekleurd, minder glanzend, en de bovenkop is gedeeltelijk zwart.

1 *a.* - *Phoeniculus Bollei Bollei* HARTLAUB.

De typische vorm zou in het noordwesten van onze Kolonie voorkomen en wordt over Frans Equatoriaal Afrika tot aan de Goudkust en Nigeria gevonden.

Geen exemplaar in ons bezit. C. GRANT heeft deze Vogel van Molegbwe (ALEXANDER) vermeld (*Distr. Congo-Ubangi*), GROTE van de Opper-Sanga.

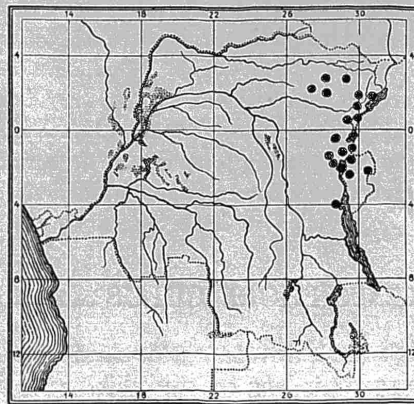
1 b. - *Phoeniculus Bollei Jacksoni* SHARPE.

Deze vorm is gemiddeld groter dan de typische vorm. Hij wordt in het noordoosten en het oosten van onze gebieden en tot in de Kenya Colony gevonden.

Een zestigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Arebi (SCHOUTEDEN). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Djugu (BRED0). — Mongwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Wago-berg (COLLART).

Distr. Kivu: Baraka (GRAUER). — N. W. van het Tanganika-meer (GRAUER). — Loashi-vallei (PILETTE). — Kamatembe (DE WITTE). — Kashwa (DE WITTE). — Butembo, Muboyo (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Bitakengo (PRIGOGINE). — Lubერი (PRIGOGINE). — Idschw-eiland (LOVERIDGE).

Afb. 64. — Vindplaatsen van *Phoeniculus Bollei Jacksoni* SHARPE.

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN). — 30 km. ten Z. van Kisenyi (FAIN). — Karisimbi-vulkaan (FAIN). — Bigogo-woud (DOUCE).

Distr. Uelé: Paulis (ABBELOOS).

Andere vindplaatsen: N. W. Ruenzori (MECKLEMBURG). — Beni (CARRUTHERS). — Ten O. van de Rutshuru-vallei (GRAUER). — Moera (GRAUER). — Indekaru (EMIN). — Mbwahi (BABAULT). — Bafwabaka (CHAPIN). — Babonde (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Pawa (CHAPIN).

2. - *Phoeniculus purpureus* MÜLLER. — Afb. 65 en 66.

Deze soort wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Angola, het oosten van Katanga, Ruanda-Urundi en Oost-Afrika, tot Soedan en Senegal, over het noordoosten van onze Kolonie.

Kop, nek en rug zijn mooi metaalglanzend groen of geelgroen, min of meer blauw gewassen, de rugvederen soms basaal zwart, dan purper of violet, dan groen, en distaal weer breed purper; vleugels blauwglanzend, met brede, witte, dwarse band over de handpennen; de kleine vleugeldekvederen meer violet, min of meer breed koperrood glanzend, de grote handdekvederen met witte eindvlek; middelste stuurpennen violet, de andere blauw tot violet, met min of meer brede, witte, schuine band vóór het einde, de middelste pennen meestal zonder witte band, noch vlek; bovenstaartvederen violet, soms koperrood gezoomd. Kin, keel, hals, borst, metaalglanzend geelgroen, de keel soms blauwglanzend; het overige van de onderzijde aszwart, blauw of violet gewassen.

Snavel en poten oranjerood, bij volwassen vogels, de basis van de onderkaak en de top van de snavel vaak geel (bij de Juv. is de snavel zwart).

Vleugel: 127-159; staart: 165-255; tarsus: 24-25; snavel: 38-54 mm.

De bevedering van de Juv. is grotendeels violetzwart (boven- en onderzijde), de keel geelbruin tot bruin.

Verscheidene vormen van *Ph. purpureus* worden onderscheiden. Ze zijn heel nauw verwant en moeilijk te onderkennen. Hiervoor komen in aanmerking de kleur, de grootte van de witte vlekken van de stuurpenen, de vleugel- en staartlengte, alsmede de snavellengte. Daar ons materiaal ontoereikend is om over de vormen te kunnen oordelen volg ik hier eenvoudig de indeling die CHAPIN aanneemt, ook wat het woongebied van de vormen betreft.

2 a. - *Phoeniculus purpureus angolensis* REICHENOW.

Deze vorm werd beschreven uit Angola en zou in het zuiden van onze Kolonie kunnen gevonden worden. De bovenkop is duidelijk blauw gewassen, en de vleugel is lang.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Afb. 65. — *Phoeniculus purpureus Marwitzi* REICHENOW.
(VAN SOMEREN del.).

2 b. - *Phoeniculus purpureus guineensis* REICHENOW.

Deze vorm bewoont West-Afrika en wordt teruggevonden tot in Frans Equatoriaal Afrika, ten noorden van de Ubangi-rivier. Hij zal misschien in het noordwesten van onze gebieden worden aangetroffen.

Geen exemplaar in ons bezit.

2 c. - *Phoeniculus purpureus Marwitzi* REICHENOW.

Dit is de vorm die in Katanga voorkomt en waarvan het woongebied loopt van Natal tot Oost-Afrika en het noordwesten van het Tanganika-meer.

Een dertigtal exemplaren.

Distr. Kivu: « Baraka » (PAUWELS).

Distr. Maniema: Dogodo-riv. (PILETTE). — Manakwa (PILETTE).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Kiambi (SCHOUTEDEN). Boudewijnstad (HUTSEBAUT).

Distr. Opper-Katanga: Lofoi (LEMAIRE). — Lukafu (DE WITTE). — Kasenga (LYNES). — Kasepariv. (DE RIEMAECKER). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

Andere vindplaatsen: Pala (BÖHM). — Lugoma-riv. (BÖHM). — Dikulwe-riv. (BÖHM). — Inkosakapenda (MOURITZ). — Kambove (NEAVE). — Musosa (BREDO).

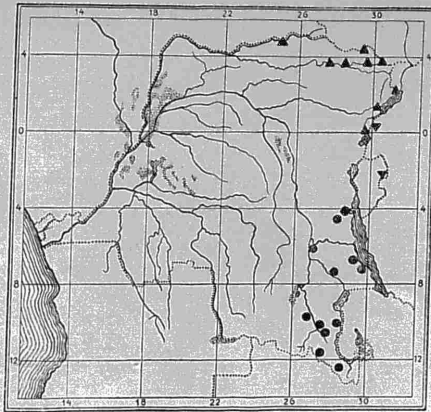
2 d. - *Phoeniculus purpureus niloticus* NEUMANN.

Niloticus wordt gevonden in Brits Soedan en ook in het noordoosten van Belgisch Congo.

Veertien exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (VRIJDAGH). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Niarembe (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Kasenyi (VRIJDAGH). — Karemi (BAYER).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Semio (BLANCOU).

Afb. 66. — Vindplaatsen van *Phoeniculus purpureus*.
● *Ph. purp. Marwitzi*. ▲ *Ph. purp. niloticus*.
▼ *Ph. purp. ruwenzorae*.

2 e. - *Phoeniculus purpureus ruwenzorae* C. GRANT.

In zijn « Birds » erkent CHAPIN deze vorm niet en beschouwt hij hem als een synoniem van *niloticus*. Ik vind echter *ruwenzorae* vermeld in de mij onlangs door hem gezonden lijst van de Congolese Vogels.

Ruwenzorae werd beschreven van de oost-zijde van het Ruwenzori-gebergte. Misschien horen hier vier Spotvogels die ons Museum onlangs uit het oosten van Ruanda ontving; de witte vlekken van de stuurpennen zijn echter groot; of *Marwitzi* ?

Ruanda-Urundi: Nshiri bij Kibungu (LESTRADE). — Rwinkwavu (LESTRADE).

GENUS SCOPTELUS CABANIS EN HEINE.

Kleinere Spotvogels, waarvan de snavel merklijk minder gebogen is dan bij het vorig genus. De bevedering is zwart, maar violet, blauw, groen of purper glanzend. De snavel is nooit helemaal lichtgekleurd; de neusopeningen liggen onder een soort van hoornige schub.

Twee soorten komen in onze gebieden voor.

1. a. Een witte band over de handpennen. . . . . *Scoptelus aterrimus*.
- b. Handpennen zonder witte vlekken. . . . . *Scopt. castaneiceps*.

1. - *Scoptelus aterrimus* STEPHENS. — Afb. 67.

De verspreiding van deze Spotvogel loopt van Senegal tot Noordoost-Afrika, over het noorden van onze Kolonie, enerzijds, en van Neder-Congo tot Angola, anderzijds.

Grotendeels zwart, violet- of purperglanzend, de onderzijde aszwart maar min of meer blauw of violet

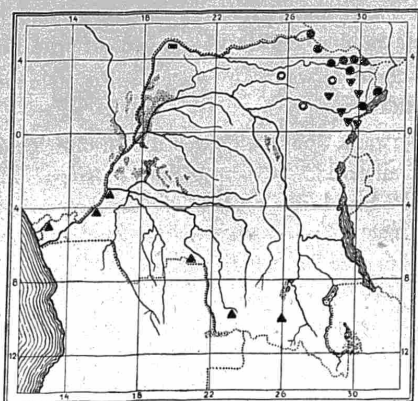
gewassen; vleugels donkerstaalblauw of -groen, de handpennen vaak distaal rookbruin, het einde zelf donkerder; ieder handpen vertoont rondom het midden een dwarse, witte band over beide vlaggen, of ten minste een witte vlek op de binnenvlag; handdekvederen soms wit; buitenste stuurpen eenkleurig of met vlekken of dwarse, witte band. Bij het mannetje is de hele kop eenkleurig met de rug; bij het wijfje en de Juv. zijn keel en wangen donkerbruin.

Snavel hoornbruin tot -zwart of donkergrauw, de randen van de kaken basaal lichter gekleurd. Poten hoornzwart.

Vleugel: 95-102; staart: 110-125; tarsus: 17-18; snavel: 31-33 mm.

Drie vormen worden in onze gebieden aangetroffen. Ze worden als volgt onderscheiden:

Bij *aterrimus aterrimus* vertonen de stuurpennen geen witte vlekken en is de bovenzijde merklijk purperglanzend.

Afb. 67. — Vindplaatsen van *Scoptelus*.
 ● *Sc. aterrimus Emini*.   ○ *Sc. castaneiceps brunneiceps*.
 ▲ *Sc. aterr. Anchietae*.   ▼ *Sc. cast. Adolphi-Friederici*.
 ■ *Sc. aterr. aterrimus*.

Bij *aterrimus Emini* vertonen de stuurpennen evenmin witte vlekken maar de bovenzijde is minder purperglanzend dan bij de typische vorm.

Bij *aterrimus Anchietae* vertonen de buitenste stuurpennen distaal een witte dwarse band. De staart is langer.

1 a. - *Scoptelus aterrimus Anchietae* BOCAGE.

Deze vorm wordt gevonden van Angola en Neder-Congo tot Kwamouth en Neder-Katanga. Twaalf exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Tshisika (SCHOUTEDEN). — Kanzenze (LEFÉBURE).

1 b. - *Scoptelus aterrimus aterrimus* STEPHENS.

Bekend van Senegal tot aan de Ubangi-rivier, waar ALEXANDER een exemplaar bij Boduna inzamelde. Geen exemplaar in ons bezit.

1 c. - *Scoptelus aterrimus Emini* NEUMANN.

Deze vorm werd beschreven van de westoever van het Albert-meer en wordt gevonden niet alleen in Noordoost-Congo maar ook in Sennaar, Kordofan en Soedan.

Elf exemplaren.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (LAUWERS).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Kasenyi (VRIJDAGH). — Niarembe (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Dingu (CHAPIN). — Zoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Aba (CHAPIN).

Wij bezitten ook een exemplaar door CHRISTY aan de Baginzi-berg, in Soedan, ingezameld.

2. - *Scoptelus castaneiceps* SHARPE.

Deze Kakelaar wordt veeleer in woudgebieden gevonden, van de Goudkust tot Kameroen, het noorden van onze Kolonie en Uganda.

De kop is zwart met groene glans, of wel bruinachtig, of wel roestkleurig, of wel wit maar min of meer bruinachtig gewassen. Nek, rug en romp, schouder-, dek- en hovenstaartvederen zijn zwart, maar staal-groen of blauwgroen glanzend; vleugels staalblauw; stuurpennen violet of glanzend. Borst staalgroenglanzend; het overige van de onderzijde zwart maar groen gewassen, de onderstaartvederen meer violet.

Snavel hoornbruin of grauw, de randen van de kaken geel of wit; poten zwart.

Er worden drie vormen onderscheiden, waarvan twee in onze gebieden voorkomen; de typische vorm wordt slechts in West-Afrika gevonden.

Deze drie vormen zijn nauw verwant, vooral de twee die in onze gebieden voorkomen. Volgens CHAPIN is de vorm *brunneiceps* gemiddeld kleiner dan de vorm *Adolfi-Friederici*. De vleugel van het mannetje meet 94-105 mm. bij *brunneiceps* 101-110 bij *Adolfi-Friederici*; bij het wijfje, 92-95 voor *brunneiceps*, tegen 94-102. De staart van *brunneiceps* meet 141-165 voor het mannetje, 130-142 voor het wijfje; bij *Adolfi-Friederici*, vindt men 162-186 en 146-185. De snavel van *brunneiceps* meet bij het mannetje 26.5, bij het wijfje 22-25.3 mm.; deze van *Adolfi-Friederici*, 27.-30 en 24.5-26.4 mm. Anderzijds merkt CHAPIN op, dat de kop bij sommige mannetjes van *brunneiceps* gelijk de rug is gekleurd, terwijl andere mannetjes een bruinachtig of witachtig bevederde kop vertonen, terwijl alle wijfjes een bruine kop hebben; bij *Adolfi-Friederici* is de kop bij alle individuen van beide geslachten bruinachtig of witachtig.

2 a. - *Scoptelus castaneiceps Adolfi-Friederici* REICHENOW.

Deze vorm werd beschreven uit het Ituri-woud en komt ook in het Uganda-woud voor.

14 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Lodjo (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Moera (BONNEVIE). — Kilima (HACKARS).

Andere vindplaatsen: Beni (MECKLEMBURG). — Mawambi (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Molemba (GYLDENSTOLPE). — Bafwabaka (CHAPIN). — Babonde (CHAPIN). — Djelube (DE WILDE). — Butahu (DE WILDE). — Kambatule (DE WILDE).

2 b. - *Scoptelus castaneiceps brunneiceps* SHARPE.

Deze vorm is bekend uit Zuid-Kameroen, Uelé en het westen van het groot Ituri-woud.

Twee exemplaren.

Distr. Uelé: Titule (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS).

Andere vindplaats: Avakubi (CHAPIN).

GENUS RHINOPOMASTUS JARDINE.

Deze Spotvogels worden gemakkelijk herkend aan hun lange, dunne en fel gebogen, sikkelvormige snavel. Hun bevedering is zwart met min of meer hevige staalblauwe tot violette glans. De neusopeningen liggen onder een soort van hoornige schub.

Twee soorten worden hier onderscheiden; één er van is tot hiertoe uit onze gebieden bekend.

1. a. De snavel is zwart. . . . . *Rhinopomastus cyanomelas*.

b. De snavel is geel tot oranjegeel. . . . . *Rhinop. minor*.

1. - *Rhinopomastus cyanomelas* VIEILLOT. — Afb. 68-69.

De verspreiding van deze soort loopt van Natal, in het zuiden, tot Noord-Angola, enerzijds, tot Noord-oost-Afrika, over Oost-Afrika en het oosten van onze gebieden, anderzijds.

De bevedering van bovenkop, nek, hals, en rug is bij het mannetje zwartblauw met felle violette glans, de kopzijden en het voorhoofd min of meer blauwgroen; bij het wijfje (ook bij de Juv.) zijn kop, nek en hals min of meer bruinachtig; slagpennen blauwgroen glanzend, met dwarse, witte band over de handpennen (pen 1 uitgezonderd); stuurpennen min of meer violetglanzend, de middelste eenkleurig, de andere

Afb. 68. — *Rhinopomastus cyanomelas* *Schalowi* NEUMANN.
(VAN SOMEREN del.).

met of zonder witte vlek of dwarse band vóór de eindzoom. Keel en krop veel matter gekleurd, blauwgroen; het overige van de onderzijde zwart, met weinig staalglans. Snavel en poten zwart.

Bij het mannetje zijn de handpennen helemaal blauwgroenglanzend; bij het wijfje zijn ze distaal asbruin tot zwartbruin maar het einde zelf van de pen is weer glanzend.

Vleugel: 95-120; staart: 113-200; tarsus: 19-20; snavel: 40-47 mm. De wijfjes zijn kleiner dan de mannetjes.

De twee vormen van *cyanomelas* worden door CHAPIN vooral door de lengte van de staart onderscheiden. Bij de typische vorm is de staart korter (mannetjes: 121-145; wijfjes: 113-136 mm.) dan bij de vorm *Schalowi* (mannetjes: 147-185; wijfjes: 137-175 mm.). *Schalowi* heeft ook een brede witte band aan de stuurpennen, en de witte vlekken die de witte dwarse streep vormen over de handpennen zijn bij deze vorm ook aan de buitenvlag te vinden; bij *cyanomelas* s. str. zijn de vlekken van de stuurpennen smal of wel ontbreken ze en vertonen de handpennen meestal slechts een witte vlek aan de binnenvlag.

1 a. - *Rhinopomastus cyanomelas* Schalowi NEUMANN.

Deze vorm wordt van Zuid-Afrika tot Oost-Afrika gevonden en komt in het oosten van onze gebieden voor: Katanga, Ruanda-Urundi en het Kivu-district.

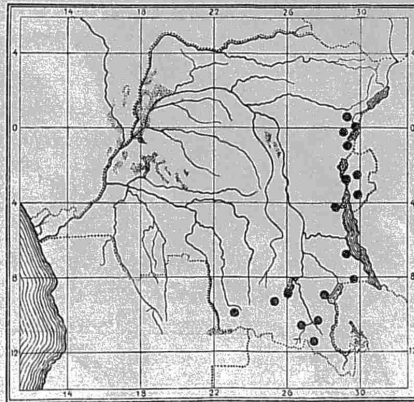
Een veertigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Molekera (PILETTE). — Oude Missiepost St-Gustaaf (PILETTE). — Lisala (PILETTE). — Molindi-riv. (DE WITTE). — May ya Moto (DE WITTE). — Rwindi-riv. (DE WITTE). — Beni (LISFRANC). — Baraka (PAUWELS).

Ruanda-Urundi: Astrida, Musha (LESTRADE).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lukafu (DE WITTE). — Lukonzolwa (DE WITTE). — Elisabethstad/Kambove (DE RIEMAECKER). — Kafubu-riv. (DE RIEMAECKER). — Munama-riv. (DE RIEMAECKER).

Afb. 69. — Vindplaatsen van *Rhinopomastus cyanomelas* Schalowi.

Distr. Lualaba: Musolo-meer (DE BAILLET). — Nionga (DE WITTE). — Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Lugoma-riv. (BÖHM). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Kasindi (ARRHENIUS). — Urundi (ap. FRIEDMANN). — Ruzizi-vallei (GRAUER). — Kasindi/Beni (GRAUER).

1 b. - *Rhinopomastus cyanomelas cyanomelas* VIELLOT.

Dit is een vorm die van Zuid-Afrika tot in het noorden van Angola wordt gevonden. Tot hertoe is hij in onze gebieden niet aangetroffen geworden. Misschien komt hij toch helemaal in het zuiden voor.

2. - *Rhinopomastus minor* RÜPPELL.

De Geelsnavelige *Rhinopomastus* wordt gevonden van Noordoost-Afrika tot Oost-Afrika en in het westen tot in Soedan. Ze zou misschien ten noordwesten van het Albert-meer kunnen voorkomen.

Deze soort verschilt van de vorige vooral door de kleur van de snavel, die geel tot oranjegeel is, en door eenkleurige stuurpennen; de afmetingen zijn ook merkkelijk kleiner, vooral deze van de snavel.

Vleugel: 90-100; staart: 110-130; tarsus: 20-21; snavel: 28-38 mm.

2 a. - *Rhinopomastus minor* Cabanisi DEFILLIPI.

Dit is de vorm die tot in Oost-Soedan werd gevonden en die misschien bij Mahagi zou kunnen aangetroffen worden. Hij verschilt van de typische vorm door eenkleurige handpennen; bij *minor* s. str. is er een witte dwarse band over de handpennen.

FAM. UPUPIDAE

De Kakelaars waren echte boomvogels, die de savanne bewonen en hun voedsel al kletterend langs de stammen en de takken weten te vangen. De Upupiden, of echte Hoppen, zijn Vogels die hun voedsel op de grond in de savanne zoeken. Door hun lange, smalle en lichtgebogen snavel gelijken ze op de Phoeniculiden (waarmee ze door veel auteurs in een zelfde familie worden verenigd); door het bezit van een lange kuif aan de bovenkop, worden ze gemakkelijk onderscheiden: deze kuif kan opgericht worden of penseelvormig naar achteren worden gedragen (Afb. 71-72), en bestaat uit brede vederen die distaal zwart zijn gekleurd. De poten zijn kort en stevig, met korte tenen en stompe klauwen; de tarsus is langer dan teen 3 met klauw en is onbeverd; teen 1 en klauw 1 zijn ongeveer even lang, klauw 1 is minder gekromd dan bij de Boomhoppen.

De vleugel is groot en breed, afgerond; handpennen 4-5 zijn de langste; de staart is dwars afgesneden en is korter dan de vleugel, de stuurpennen zijn breed. De bevedering is los en week. De afgeronde neusopeningen liggen basaal op de snavel.

De Hoppen voeden zich gelijk de Phoeniculiden met Insecten en larven of Weekdieren en Wormen; ze vangen ze echter op de grond of zoeken ze in gaten op; ook in de uitwerpsels van het wild of van het vee. De prooi wordt met de punt van de snavel gevangen maar kan niet onmiddellijk ingeslikt worden, daar de tong van de Hoppen weinig ontwikkeld is; ze wordt de lucht ingeslingerd om dan met open snavel te worden opgevangen. De Hoppen nestelen in holten, ook in nesten van andere Vogels. Spechten b. v.

Een enkel genus.

GENUS UPUPA LINNAEUS.

Twee soorten vertegenwoordigen dit genus. Beide worden in onze gebieden aangetroffen. Men kan ze onmiddellijk aan de kleur van de handpennen onderscheiden :

1. a. Handpennen helemaal zwart. .... *Upupa africana*.
 b. Een witte, dwarse band over de handpennen (voorbij het midden). .... *Upupa epops*.

1. - *Upupa africana* BECHSTEIN. — Afb. 70.

Dit is een zuiver Afrikaanse soort, die van de Kaap tot Neder-Congo en Portugees Congo, enerzijds, tot Oost-Congo en Oost-Afrika, anderzijds, wordt gevonden. Exemplaren uit Noordoost-Congo zijn ook in ons bezit.

Bevedering van kop, hals, bovenrug en onderzijde roestrood tot kaneelbruin of wijnroodbruin, met inbegrip van de schenen en de onderstaartvederen, deze meestal lichter gekleurd; kuifvederen distaal zwart; onderrug en romp roestbruin tot wit en zwart dwarsgestreept; bovenste bovenstaartvederen wit, de andere zwart; schoudervederen eveneens roestbruin en zwart dwarsgestreept; kleine dekvederen gelijk de rug; de andere met witte of roestkleurige en zwarte dwarse banden; handpennen helemaal zwart; armpennen voor meer dan de halve basale lengte wit, dan zwart met witte dwarsstreep, ofwel vertoont het basaal, wit, gedeelte een zwarte basis en een brede dwarse, zwarte band; stuurpennen zwart, met witte, dwarse band voorbij het midden van de lengte.

Snavel zwartachtig, met lichtbruine basis; poten grauw tot grauwwaars.

Vleugel: 135-148; staart: 100-112; tarsus: 19-22; snavel: 45-57 mm.

Bij de Juv. is de kleur minder fraai en is de keel witachtig.

Meer dan 50 exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (GOOSSENS). — Paso-Kondi (VAN SACEGHEM). — Muanda (SCHOUTEDEN). — Kisantu (GOOSSENS). — Kitobola (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (RIJCKMANS). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Boma (VRIJDAGH). — Zambi (VAN SACEGHEM).

Distr. Uelé: Gangala na Bodio (LAWERS) (15-I). — Buta (HUTSEBAUT).

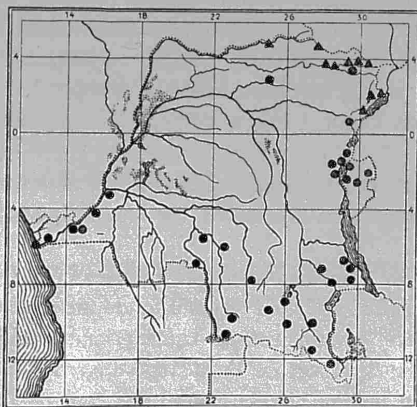
Distr. Kivu: Goma (DE WITTE). — Goma (SCHOUTEDEN). — Loashi-vallei (HACKARS). — Beni (HACKARS). — Ibanda (VANDELANNOITE). — Rutshuru (DERCHE).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (DOUCE). — Kibungu (LESTRADE). — Astrida (LESTRADE). — Rwasenkoko, Rugege-woud (FAIN). — Gakoma (LESTRADE).

Distr. Tanganika: Moba (DE WITTE). — Kiambi (DE WITTE). — [Tembwe (SCHOUTEDEN)].

Distr. Opper-Katanga: Lofoi (LEMAIRE). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lubumbashi (DE RIEMAECKER).

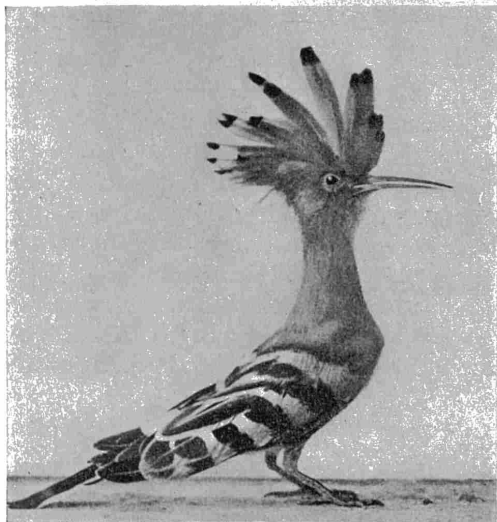
Distr. Lualaba: Dilolo (QUESTIAUX). — Kapiri (LEGROS). — Kinda (DE BAILLET). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Nionga (DE WITTE). — Kansenia (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Mutombo Muku-lu (BOUVIER en LEPLAS). — Kasaji (FISHER).

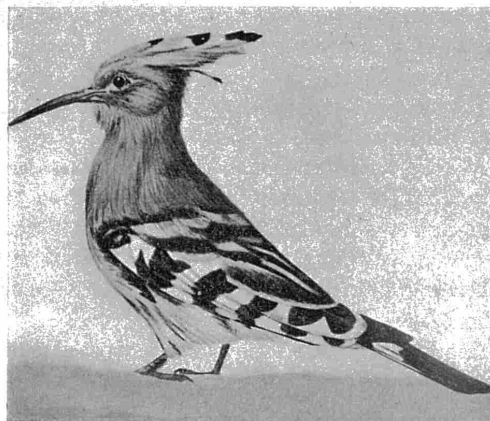
Afb. 70. — Vindplaatsen van *Upupa*.
● *Up. africana*. ▲ *Up. epops*.

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luluaburg (WINDMOLDERS). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT).
Andere vindplaatsen: Lugoma-riv. (BÖHM). — Opper Lufira-riv. (NEAVE). — Inkosakapenda (MOU-

Afb. 71. — *Upupa epops* LINN.
(naar HEINROTH).

Afb. 72. — *Upupa epops* LINN.
(naar HEINROTH).

RITZ). — Tshisika (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Manda (BÖHM). — Marungu (BÖHM). — Pala (BÖHM). — Lufuku-riv. (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM).

2. - *Upupa epops* LINNAEUS. — Afb. 70-72.

Deze soort wordt gekenmerkt door helemaal zwarte handpennen; *africana* vertoont een witte band dwars over deze pennen.

De typische vorm van *Upupa epops* is onze Europese Hop, die, na het broeden, naar het zuiden trekt en zó tot in de Kenya Colony werd gevonden. Andere vormen worden in Afrika onderscheiden, waaronder de vorm *senegalensis* die in Zwart-Afrika broedt en ook in onze gebieden voorkomt. De vorm *major* broedt in Egypte en zou in Belgisch Congo kunnen aangetroffen worden.

Upupa epops, in haar verscheidene vormen, heeft een heel groot verspreidingsgebied, van West-Europa tot Midden-Afrika, enerzijds, tot Oost-Azië, anderzijds.

CHAPIN onderscheidt als volgt de drie vormen van *Upupa epops* die in onze gebieden zouden kunnen voorkomen: de aanwezigheid van een enkele werd tot hiertoe bewezen.

1. a. De kuifvederen vertonen een scherpe, witte, dwarse zone vóór het zwart einde. . . . . 2.
- b. Geen witte dwarse zone vóór het zwart van de kuifvederen; ten hoogste de aanduiding van zulk een zone aan de achterste vederen. . . . . *Upupa epops senegalensis*.
2. a. Snavel van het mannetje langer dan 62 mm.; snavel van het wijfje langer dan 55 mm. . . . .
- . . . . . *Up. epops major*.
- b. Snavel van het mannetje korter dan 62 mm.; snavel van het wijfje korter dan 55 mm. . . . .
- . . . . . *Up. epops epops*.

2 a - *Upupa epops epops* LINNAEUS.

Dit is de typische vorm van de soort: hij broedt in Europa, het westen van Azië en het noorden van Afrika; hij wordt ook in België aangetroffen. De wintermaanden worden in het zuiden doorgebracht, in Senegal, Soedan, Oost-Afrika. Tot hiertoe is geen exemplaar van deze vorm bekend uit onze gebieden.

Kop, hals en bovenborst zijn isabelkleurig; bovenrug dof grauwbrown; onderrug, romp en schoudervederen zwart of zwartgrauw, met witte dwarse band; bovenste bovenstaartvederen wit, de langste zwart; onderzijde, schenen en onderstaartvederen wit, de eerste min of meer duidelijk grauwestreep; kleine vleugeldekvederen grauwisabel, de andere zwart met witte of ietwat roestkleurige dwarse band; handpennen zwart met witte dwarse band vóórbij het midden; armpennen zwart, met 3-4 witte dwarse banden, of wel basaal eenkleurig wit, distaal zwart en wit; binnenste armpennen zwartbruin, met brede witte buitenzoom en schuine witte streep op de binnenvlag; stuurpennen zwart, met witte dwarse band vóórbij het midden, deze banden ietwat schuin. Kuifvederen distaal eerst wit, dan breed zwart.

Snavel zwartachtig, de basis lichtgekleurd. Poten grauwwaart.

Vleugel: 145-155; staart: 100-115; tarsus: 21-23; snavel: 50-60 mm.

2 b. - *Upupa epops major* BREHM.

Dit is de vorm die in Egypte broedt en die misschien in het noordoosten van onze Kolonie zou kunnen gevonden worden. Hij is nauw verwant met de typische vorm maar heeft een langere snavel (z. hierboven); bij het mannetje is deze tot 66 mm. lang.

2 c. - *Upupa epops senegalensis* SWAINSON. — Afb. 70.

Deze vorm wordt gevonden van Noordoost-Afrika tot Senegal, over Soedan en het noorden van onze Kolonie.

De kleur van de bevedering is meestal levendiger dan deze van de typische vorm, meer roodbruin, dieper zó aan de bovenzijde dan aan de onderzijde, waar de buik en de onderstaartvederen ook gekleurd zijn. Het beste kenmerk wordt gegeven door de kuifvederen, die geen wit vertonen vóór het zwart einde; ten hoogste vindt men aan de laatste kuifvederen de aanduiding van een lichter gekleurde zone vóór het zwart, soms ook een wit vlekje.

Vleugel: 127-145; snavel: 50-55 mm.

Een twaalftal exemplaren, ook uit Oost-Afrika.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (LAUWERS) [*Up. africana* werd hier ook gevonden].

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Nioka (VRIJDAGH). — Ischwa (VRIJDAGH). — Kasenyi (MEY. LEPERSONNE).

Andere vindplaatsen: Faradje (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Semio (BLANCOU). — Lubongo (FRECHKOP).

FAM. BUCEROTIDAE

De Bucerotiden zijn heel eigenaardige Vogels, niet alleen door hun gedaante, maar ook door hun biologie.

Hun volksnaam « Neushoornvogels » duidt op hun merkwaardige snavel (Afb. 73). Deze is lang, hoog aan de basis, gebogen, puntig uitlopend, maar draagt op de bovenkaak een min of meer groot uitwas of « helm », dat aan de bovenzijde nu eens afgerond is, dan min of meer scherp gekield is; bij het wijfje is de helm minder ontwikkeld, of zelfs afwezig; bij veel mannetjes trouwens ook is de helm met de bovenkaak

Afb. 73. — *Bycanistes subcylindricus subquadratus* CABANIS.
(VAN SOMEREN del.)

samengegroeid; bij veel soorten loopt de helm naar voren puntig uit. Neusopeningen aan de basis van de bovenkaak. De poten van de Neushoornvogels zijn stevig, met korte en gekromde klauwen; tenen 2 en 4 zijn even lang; tenen 3 en 4 zijn over een lange afstand verbonden; klauw I is korter dan klauw 3. De vleugel is betrekkelijk kort, afgerond; handpennen 4-6 zijn de langste, 2 is veel korter. 10 stuurpennen. De tarsus is aan de voorzijde met dwarse platen bedekt; hij is bevederd aan de basis, behalve bij *Bucorvus*, en is ongeveer even lang als teen 3, met uitzondering van *Bucorvus*, waarbij hij dubbel zo lang is als teen 3.

Bij veel soorten zijn de omgeving van het oog en de keelzijden naakt; soms ook een keelzak. Het bovenooglid draagt bijzonder stijve, borstelachtige wimpers.

De Neushoornvogels bewonen voor een deel de wouden, voor het ander de savannen. Het zijn meestal echte boomvogels; *Bucorvus* maakt een uitzondering en is een grondvogel, die maar weinig op bomen te zien is.

Ze voeden zich, enerzijds, met vruchten, bessen, zaden, maar anderzijds, ook met dierlijke kost: Insec-

ten, Wormen, Weekdieren, kleine Werveldieren zelfs enz. *Bucorvus* in 't bijzonder is meer op dit voedsel aangewezen.

De Bucerotiden schijnen nogal zwaar te vliegen en doen het nooit over lange afstanden. Toch heb ik in Uelé Neushoornvogels gezien die behendig aan het werk waren om op de vleugel uitzwermende Termieten te snappen!

De Neushoornvogels zijn beroemd door hun eigenaardige broedmethode. Ze nestelen in holle bomen. Bij de aanvang van de broedtijd metselt het mannetje de toegang tot de holte waar het wijfje zich bevindt, hierbij slechts een opening vrij latend, waarlangs de snavel van het wijfje kan uitsteken. Het broeden geschiedt dus in een afgesloten « kamer » en 't is het mannetje dat voor de voeding van wijfje en jongen moet zorgen: hij brengt regelmatig voedsel aan het opengebleven « venstertje » aan. Het wijfje broedt de eieren uit en voedert de jongen, en 't is slechts wanneer deze paraat zijn om uit te vliegen dat de « deur » van de holte wordt opengebroken... Deze merkwaardige biologie werd nauwkeurig onderzocht door verscheidene ornithologen, en voornamelijk, in de laatste jaren, door MOREAU, in Oost-Afrika.

Zes genera worden in onze gebieden gevonden. Men kan ze gemakkelijk onderscheiden als volgt:

1. a. Vleugel ten minste 500 mm. lang. Tarsus langer dan 120 mm., dubbel zo lang als teen 3 met klauw. Bovenzijde van de helm afgeplat-afgerond, met diepe overlangse groeven. Bevedering helemaal zwart, met uitzondering van de slagpennen en handdekvederen. Kopzijden naakt, blauw of rood gekleurd (*Bucorvinae*). . . . . *Bucorvus* (blz. 96).
- b. Vleugel ten hoogste 450 mm. lang. Tarsus ten hoogste 60 mm. lang, slechts ongeveer even lang als teen 3 met klauw. Slagpennen nooit helemaal wit. Helm afgerond aan de bovenzijde of gekield (*Bucerotinae*). . . . . 2.
2. a. De staart is heel lang, ten minste 370 mm. ongeveer dubbel zo lang als de vleugel; de stuurpennen geleidelijk langer, de buitenste pennen ten minste 200 mm. korter dan de middelste. Helm gekield. Bevedering zwart, maar slagpennen en stuurpennen met witte eindvlek; de kuif wit of grijswit, met overlangse, zwarte strepen. . . . . *Tropicranus* (blz. 86).
- b. De staart veel korter, ten hoogste 320 mm. lang, meestal weinig langer dan de vleugel; de buitenste stuurpennen ten hoogste 50 mm. korter dan de middelste; de staart dwars afgesneden of afgerond. Anders gekleurd. . . . . 3.
3. a. Kopzijden naakt, een naakte keelzak. Bevedering helemaal zwart (mannetje) of wel zijn kop en hals roodbruin (wijfje) bevederd. De stuurpennen (behalve de twee middelste) met witte eindvlek; slagpennen zonder witte vlekken. Helm buisvormig gezwollen, afgerond aan de bovenzijde. . . . . *Ceratogymna* (blz. 94).
- b. Kopzijden bevederd; keelzijden soms naakt; geen keelzak. De vleugels vertonen witte (of althans lichte) vlekken of wel (*Byc. cristatus*) zijn de stuurpennen ook basaal wit. Helm zijdelings min of meer compres, ten minste van voren. . . . . 4.
4. a. De eerste handpen, en ook de tweede, zijn vóór het einde merkkelijk versmald. Een goed ontwikkelde helm bij de mannetjes; bij de wijfjes is de helm minder ontwikkeld, maar toch goed te zien aan de basis van de bovenkaak. De helm is breed van achteren, meer compres naar voren toe, en zijn bovenzijde is afgerond; hij is soms zeer hoog bij de mannetjes. Een deel ten minste van de slagpennen is distaal witgekleurd (uitzondering: *Byc. cristatus*) en de algemene bevedering is zwart-wit. . . . . *Bycanistes* (blz. 88).
- b. De eerste en de tweede handpen versmallen geleidelijk naar het einde toe. De helm is minder ontwikkeld, zelfs bij de mannetjes, en is merkkelijk compres, van de basis af; zijn bovenzijde is gekield; bij de wijfjes is de helm dikwijls niet ontwikkeld maar is de bovenkaak gekield. Slagpennen nooit distaal breed wit, wanneer de bevedering zwart-wit is. . . *Tockus* (blz. 77).

GENUS TOCKUS LESSON (*Lophoceros* auct.).

Snavel zijdelings compres, met lage helm, die een kiel vormt boven de bovenkaak en bij het wijfje minder duidelijk, of zelfs afwezig is; de onderkaak met schuine of gebogen groeven. Tarsus ongeveer even lang als teen 3 met klauw. Kopzijden bevederd; keel bevederd of zijdelings naakt. Staart korter of langer dan de vleugel, veel korter echter dan dit het geval is bij *Tropicranus*; de staart is afgerond, maar

soms (*T. Hartlaubi*) zijn de buitenste stuurpennen merklijk korter (maar ten hoogste 50 mm.) dan de middelste. Slagpen 1 kort. Het wijfje is kleiner dan het mannetje.

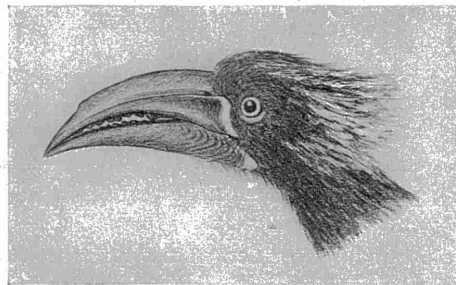
Zeven soorten worden hier onderscheiden; één er van is niet met zekerheid uit onze gebieden bekend.

1. *a.* Een overlangse, witte of bruinachtige streep over het midden van de rug, ten minste van voren. Rug bruin tot zwartbruin. . . . . 2.
b. Geen dergelijke streep. . . . . 3.
2. *a.* De schacht van de middelste stuurpennen is wit of geelwit of geelachtig gekleurd. Dekvederen witgezoomd. . . . . *Tockus nasutus*.
b. De schacht van de middelste stuurpennen is donker gekleurd. Dekvederen met witte eindvlek of helemaal wit. . . . . *T. erythrorhynchus*.
3. *a.* Kleinere soorten: de vleugel meet ten hoogste 170 mm. . . . . 4.
b. Grotere soorten: de vleugel meet ten minste 200 mm. . . . . 5.
4. *a.* Rug grauwzwart, de vleugels zwart, met groene of blauwe glans. Onderkaak zwart, bovenkaak grotendeels bloedrood. Buitenste stuurpen ten minste 25 mm. korter dan de middelste. . . . . *T. Hartlaubi*.
b. Rug roodachtig bruin; vleugels donkerbruin tot bruinzwart. Snavel grotendeels bloedrood. Buitenste stuurpen weinig korter dan de middelste pennen. . . . . *T. camurus*.
5. *a.* Dekvederen met witte of geelachtige zoom. Snavel geel of geelwit, gedeeltelijk grauw, nergens rood. Rug grauwbruin, de kop en de hals asgrauw. . . . . *T. pallidirostris*.
b. Dekvederen niet witgezoomd. Snavel ten minste gedeeltelijk rood. Rug bruinzwart tot zwart. . . . . 6.
6. *a.* Kop, hals, rug en vleugels zwart. Snavel ivoorgeel tot geelwit, de randen van de kaken en de kiel rood tot zwart. . . . . *T. fasciatus*.
b. Kop, hals, rug en vleugels donkerbruin tot zwartbruin, de kopzijden min of meer duidelijk witgestreept. Snavel rood, maar geelachtig aan de basis. . . . . *T. melanoleucos*.

1. - ***Tockus* [*Protockus*] *alboterminatus* BÜTTIKOFER (*melanoleucos* auct.).** — Afb. 74-75.

Deze *Tockus* bewoont de savanne en is bekend van Noordoost-Afrika over Oost-Afrika en Oost-Congo tot Zuid-Afrika, en van daar tot Zuid-Congo, Angola en Portugees Congo.

Twee vormen worden in onze gebieden gevonden: *Stegmanni* en *angolensis*. De typische vorm werd beschreven uit Mossamedes; de vorm *suhelicus* wordt over een deel van het Tanganyika Territory aangetroffen, de vorm *geloensis* in Noordoost-Afrika.

Afb. 74. — *Tockus alboterminatus* BÜTTIKOFER.
(VAN GILS del.).

1 *a.* - ***Tockus alboterminatus* *Stegmanni* NEUMANN (*melanoleucos* *geloensis* auct.).**

Dit is de vorm die in het oosten van onze gebieden en ook in Katanga, Kasai en Sankuru wordt aangetroffen.

Donkerbruin tot zwartbruin; de vederen van de kopzijden, van de kuif en van de wenkbrauwen witgestreept; kin en keel soms ook zwartgrauw; de stuurpennen en de handpennen meestal zwart, met groene glans; slagpennen met fijne witte of bruinachtige buitenzoom, soms ook met dito eindzoom of -vlek; stuur-

pennen met wit tot bruinachtig einde, de middelste dikwijls helemaal zwart; krop bruin, borst, buik, onderstaartvederen en schenen, wit; flanken grijsachtig tot bruinachtig.

Snavel met lage helm, donkerrood tot mahonierood, met gele of geelwitte zoom aan de basis, de kaakranden zwart; keel zijdelings blauw of groen. Poten zwart.

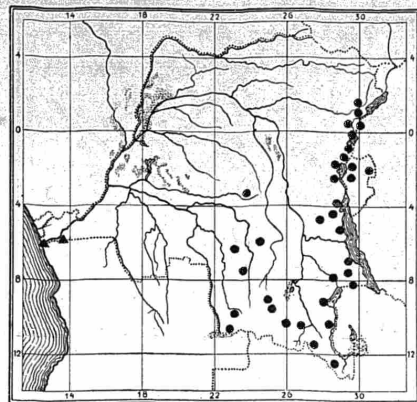
Vleugel: 220-276; staart: -250; tarsus: 32-35; snavel: 78-102 mm. Wijfjes zijn kleiner.

Bij de Juv. is de snavel geel.

Een tachtigtal exemplaren.

Distr. Kibali-Ituri: Boga (PILETTE).

Distr. Kivu: Maganga-woud (PAUWELS). — Sibatwa-woud (PAUWELS). — Baraka (PAUWELS). — Kivu-meer (DERCHE). — Molekera (PILETTE). — Oude Missiepost St-Gustaaf (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Kalehe (BREDO). — Rutshuru (DE WITTE). — Burunga (SCHOUTEDEN). — [Ngangi/Luofu (CELIS)].

Afb. 75. — Vindplaatsen van *Tockus alboterminatus* BÜTTIK.

▲ *T. alb. angolensis*. ● *T. alb. Stegmanni*.

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (LESTRADE). — Rugege-woud (FAIN). — Congo-Nijl-bergkam (FAIN). — Kibungu (LESTRADE).

Distr. Maniema: Kabambare (PAUWELS). — Dogodo-riv. (PILETTE).

Distr. Lualaba: Kapiiri (LEGROS). — Funda Biabo (DE BAILLET). — Kinda (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). — Kanzenze (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Kasaji (FISHER). — Kansenia (DE MONTPPELLIER). — Dilolo (FREYNE).

Distr. Opper-Katanga: Musosa (BREDO). — Sakania (HUTSEBAUT). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Lubumbashi (DE RIEMAECKER). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lukonzolwa (DE WITTE). — Kasenga (DE WITTE).

Distr. Sankuru: Kalenga-hoogvlakte, ten O. van Lodja (GHESQUIÈRE). — Tshipama (DRION). — Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Dibaya (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Pala (BÖHM). — O. Marungu (BÖHM). — Lufuku-riv. (BÖHM). — Lugoma-riv. (BÖHM). — Lulenge-riv. (BÖHM). — Buguera (EMIN). — Irumu (EMIN). — Luvua-riv. (BÖHM). — Karung-wesi-riv. (SHARPE). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Lualaba-riv. (NEAVE). — Mushoshi-riv. (MOURITZ). — Kasindi (ARRHENIUS). — N. W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Bugoie-woud (STEGMANN). — Tshingogo-woud (STEGMANN en STEIN). — Mbwahi (BABAUT). — W. Ruzizi (CHAPIN). — Lume-riv. (DE WILDE). — Kabobo (BREDO). — Molindi-riv. (DE WITTE).

1 b. - *Tockus alboterminatus angolensis* REICHENOW (*melanoleucos alboterminatus* auct.).

Deze vorm is merkkelijk lichter gekleurd dan *geloensis*, de bevedering in 't algemeen bruiner. Anderzijds zijn staart en vleugels korter. CHAPIN geeft de volgende afmetingen:

Mannetje: vleugel 226-232, tegen 239-270 voor *geloensis*.

Wijfje: 215-220 tegen 220-251 voor *geloensis*.

Hij wordt gevonden van Angola tot Landana, over Neder-Congo.

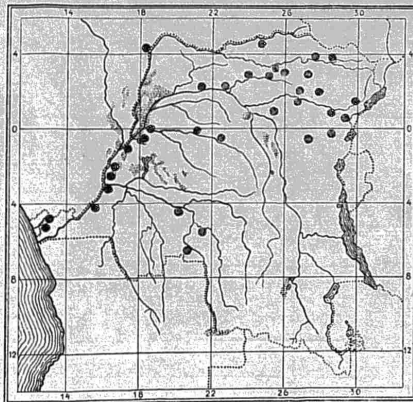
Zeven exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Vista (SCHOUTEDEN). — Matadi, Soyo (DARTEVELLE). — « Cataractes » (WEYNS). — Boma (X).

Geen andere vindplaats werd vermeld.

2. - *Tockus camurus* CASSIN. — Afb. 76.

Kleine soort, die de wouden bewoont, van Liberia tot Neder-Congo, Kasai en Oost-Congo. In onze Kolonie komt de typische vorm voor, die donkerder is gekleurd dan de vorm *pulchrirostris*, die ten noorden van Kameroen wordt gevonden.

Afb. 76. — Vindplaatsen van *Tockus camurus* CASSIN.

2 a. - *Tockus camurus camurus* CASSIN.

Eigenaardig roodachtigbruin gekleurde (kop, keel, hals, nek en rug) soort, de kleur roder bij de Juv.: de vederen van de krop donkerder, maar met witte eindzoom; flanken asbruin, het midden van de borst en de buik wit, de vederen basaal zwart; schenen asbruin, met wit gemengd; dekvederen bruin tot zwartbruin, min of meer olijfglanzend, met witte vlek vóór het einde en witte eindzoom; handpennen donkerbruin, de buitenvlag met een witte tot roestkleurige vlek aan de rand rondom het midden, de binnenvlag met grotere vlek op dezelfde hoogte, welke vlek zich langs de zoom naar de basis van de pen voortzet en daar de hele basis inneemt; armpennen donkerbruin, met roestkleurige tot bruinachtige of witachtige zoom, breder aan de binnenvlag, naar de basis toe; middelste stuurpennen eenkleurig donkerbruin, met oranjegele schacht; de andere stuurpennen donkerbruin, met brede witte eindzoom en min of meer breed bruinachtig gele binnenrand. Buitenstuurpennen weinig korter dan de middelste.

Snavel met schuine groeven aan de basis van de bovenkaak; helm scherpkantig.

Snavel bloedrood, de tip en de kiel gedeeltelijk zwart.

Vleugel: 145-160; staart: 140-165; tarsus: 30-34; snavel: 55-75 mm.

Een tachtigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: « Mayumbe » (SOLON). — Kai Bumba (SCHOUTEDEN). — Ganda Sundi (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (KELE).

Distr. Tshuapa: Lotingo (DUPUIS). — Bokaw (DUPUIS). — Boende (HUIJPENS). — Boende (WIJNANTS). — Lukolela (BOURRY). — Eala (VERLAINE). — Tondou (SCHOUTEDEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE). — [Bumba (SCHOUTEDEN)].

Distr. Uelé: Bosabangi (CHRISTY). — Poko (CHRISTY). — Buta (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOU-

TEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Titule (HUTSEBAUT). — Mbuma (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Angumu (ROULEFF). — Angumu (DYLEFF). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — [Bengamisa (SCHOUTEDEN). — Isangi (CAMPS). — Butembo, Bildo (DYLEFF en DANDOY)].

Distr. Kibali-Ituri: Mawambi (CHRISTY). — Mawambi (GRAUER). — [Woud tussen Beni en Irumu (CELIS)].

Distr. Kivu: Moera (GRAUER). — Lesse (BONNEVIE). — Kitobe (BONNEVIE). — 50 km. van Beni (GRAUER). — Goma, Butembo (PRIGOGINE). — Nsaio (PRIGOGINE). — Karibumba (PRIGOGINE). — Lowasisi (PRIGOGINE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Bilolo (DYLEFF en DANDOY).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN). — Kamaiambi (SCHOUTEDEN). — « Kasai » (Cie du Kasai). — Luebo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Okondo (CHAPIN). — Denge/Dungu (CHAPIN). — Irumu (EMIN). — Bumanja (EMIN). — Indekaru (EMIN). — Ipoto (EMIN). — Urumbi (EMIN). — Muymema (EMIN). — Beni (GRAUER). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Lundu (SCHOUTEDEN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Nala (CHAPIN). — Sassa (BOHN-DORFF). — Bangui (DYBOWSKI). — Biangolo/Modidi (DE WILDE).

3. - *Tockus erythrorhynchus* TEMMINCK.

Deze soort bewoont de droge savannen, van West-Afrika tot Noordoost-Afrika, Oost-Afrika, Zuid-Afrika en Z. Angola, over Soedan en Uganda. Ze wordt ook in Noordoost-Rhodesië aangetroffen.

Het voorkomen van deze *Tockus* in onze gebieden is twijfelachtig, al was deze Vogel in de verzameling van STORMS vertegenwoordigd. De typische vorm zou in het oosten, de vorm *rufirostris* in het zuiden kunnen aangetroffen worden.

Bovenkop zwartgrauw; een brede, witte of lichtgrijze wenkbrauwstreep, die zich rondom de kuif voortzet; kopzijden, hals en de hele onderzijde, van de snavel af, wit; oordekvederen min of meer grijsgestreept; bovenrug bruin, met overlangse, witte middenstreep; romp donkerder, tot zwartbruin; dekvederen bruin-zwart tot zwart, met min of meer grote, witte eindvlek, de middelste helemaal wit; handpennen zwart of zwartbruin, met (uitgezonderd de 1^e pen) een witte vlek op de binnenvlag rondom het midden, en een andere vlek op de buitenvlag, min of meer zichtbaar; buitenste armpennen eveneens met vlek op beide vlaggen, de middelste helemaal wit, de binnenste grauwbrown, met min of meer duidelijke witte zoom, deze breder aan de binnenvlag; middelste stuurpennen zwart, met donkere schacht, de volgende stuurpen zwart, maar apicaal wit, de derde zwart, maar distaal breed wit en soms met witte vlek in het zwart gedeelte; de vierde pen van het midden af is grotendeels wit, met zwart basaal deel, soms ook met zwarte vlekjes in het wit gedeelte; de vijfde en buitenste pen is helemaal wit of slechts aan de extreme basis zwart, soms ook met zwarte vlek in het distaal derde.

Snavel gekield, fel gebogen, de helm weinig aangeduid; overlangse groeven duidelijk.

Snavel geel tot oranjeleurig aan de basis, verder mahonierood, de bovenkaak dikwijls gedeeltelijk zwartachtig gekleurd; de onderkaak zwart aan de wortel, de punt soms geel. Poten zwart. Oogomgeving blauw.

Vleugel: 165-200; staart: 175-230; tarsus: 35-40; snavel: 60-90 mm.

De Juv. heeft een bruinachtige snavel en de vederen van hals en krop zijn grijsgezoomd.

Vijf exemplaren in ons bezit, waarvan één uit de verzameling van STORMS, dus uit de omgeving van Pala of van Karema, aan het Tanganika-meer. De soort zal mogelijk in Oost-Ruanda gevonden worden.

4. - *Tockus fasciatus* SHAW. — Afb. 77-78.

Dit is de soort die de grootste verspreiding heeft in onze Kolonie, waar ze in haar typische vorm, *T. fasciatus fasciatus*, in alle woudstreken gevonden wordt. Haar verspreidingsgebied loopt van West-Afrika tot Noord-Angola en Uganda. Ze komt vooral in secundaire wouden en in galerijwouden voor.

Bevedering zwart of bruinzwart, met groene glans op de rug, de vleugels, de staart; het midden van de borst en van de buik is wit; onderstaartvederen eveneens wit; schenen zwart van achteren, wit van voren; vleugel met witte randvlek (soms afwezig!); stuurpennen met donkere schachten, de twee stuurpennen vóór de buitenste pen helemaal wit.

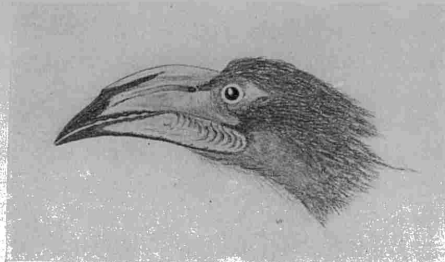
Snavel ivoorwit tot geelwit, de kiel zijdelings, de randen van de kaken en het einde er van mahonierood tot zwart. Een diepe groeve loopt van de neusopeningen naar voren toe.

Oogomgeving zwart; keelzijden blauw of oranjegeel of groengeel. Poten zwart.

Vleugel: 230-275; staart: 200-270; tarsus: 32-38; snavel: 80-105 mm.

Ongeveer 150 exemplaren.

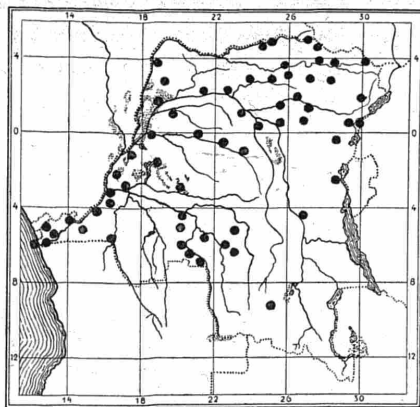
Distr. Neder-Congo: « Mayumbe » (CABRA). — Malela (LANCE). — Tshela (SCHOUTEDEN). —

Afb. 77. — Kop van *Tockus fasciatus* SHAW.
(VAN GILS del.)

Ganda Sundi (SCHOUTEDEN). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Ngoyo, Banana (SCHOUTEDEN). — Banana (SCHWETZ). — Tshela (SCHWETZ). — Manzadi (DARTEVELLE). — Mayumbe (VLEESCHOUWERS). — Vista (VLEESCHOUWERS). — Leopoldstad (HENRION). — Kisantu (GOOSSENS).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Dwa (GWE). — Kiseke (VLEESCHOUWERS). — [Oshwe (MAES)].

Afb. 78. — Vindplaatsen van *Tockus fasciatus*.

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Nkeni (DUPUIS). — Boende (WIJNANTS). — Ikela (DUPUIS). — Lukolela (LECOQ). — Lukolela (BOURRY). — Eala (SCHOUTEDEN). — Eala (VERLAINE). — Lofoli (DUPUIS). — [Basankusu (GEERTS)].

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS). — Bomili (NAHAN). — Banalia (NAHAN). — Avakubi (J. BEQUAERT). — Elisabetha (MEV. TINANT). — Barumbu (GHESQUIÈRE). — Panga (BOCK). — Ilambi (SCHWETZ). — Isangi (CAMPS). — Tshoppo-Falls (CHRISTY).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Libenge (GOLENVAUX). — Bomboma (VRIJDAGH). — Malundya (CHRISTY). — [Bumba (SCHOUTEDEN). — Nieuw-Antwerpen (SCHOUTEDEN)].

Distr. Uelé: Bosabangi (CHRISTY). — Poko (CHRISTY). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Mongbwalu (MEV. LEPERSONNE). — Lodjo (MEV. LEPERSONNE).

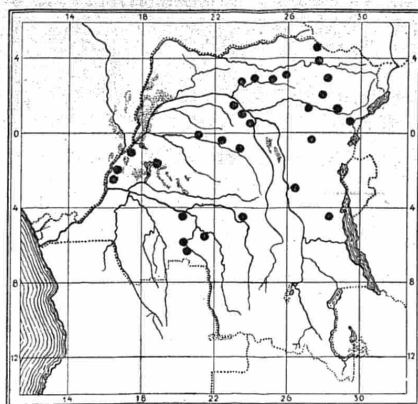
Distr. Kivu: Beni (BORGERHOFF). — W. van het Kivu-meer (DERCHE). — Mashesheku (DYLEFF). — Lesse (PILETTE). — Beni (PILETTE). — Kalumendo (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Lenda, Butembo (DYLEFF). — Lutunguru (PRIGOCINE). — Butembo, Bilolo (DYLEFF en DANDUY). — [Mulo (CELIS). — Manguredjipa (CELIS)].

Distr. Sankuru: Katende (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Gombe, Kasai (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabwe (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: Baâba, Atene (CHARLIERS). — Popokabaka (SCHWETZ). — Luano (CHARLIERS).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kitundu (DE BAILLET).

Afb. 79. — Vindplaatsen van *Tockus Hartlaubi Granti*.

Andere vindplaatsen: Bumba (CHAPIN). — Batama (CHAPIN). — Bafwasende (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Okondo (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Aba/Faradje (CHAPIN). — Semio (BOHNDORFF). — Doruma (BOHNDORFF). — Zobe (PETIT). — Manyanga (BOHNDORFF). — Kasongo (BOHNDORFF). — Kubbi (EMIN). — Dungu (EMIN). — Kinyawanga (STUHLMANN). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Mukimbungu (LAMAN). — Moera (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Ekibondo (REHN). — Manyuema (EMIN). — Simbo (GYLDENSTOLPE). — Tungula-riv. (DE WILDE). — Rubi-riv. (DU BOURG DE BOZAS).

5. - *Tockus Hartlaubi* GOULD. — Afb. 79.

Kleine soort, die de diepe wouden bewoont, van West-Afrika tot Neder-Congo, Kasai en Oost-Congo. Twee vormen er van worden onderscheiden: de typische vorm vertoont weinig wit op de vleugeldekvederen; de vorm *Granti*, daarentegen, heeft mooi witgeklepte dekvederen.

5 a. - *Tockus Hartlaubi Granti* HARTERT.

Dit is de vorm die in het grootste gedeelte van onze woudstreken wordt aangetroffen, en die van Gaboen en Landana tot Liberia door de typische vorm wordt vervangen.

Kop en bovenzijde grauwzwart, de vleugels en de staart zwart, met groene of blauwe glans; de handpennen met witte tot bruinachtige, min of meer duidelijke vlek aan de rand van de buitenvlag, rondom het midden; armpennen met fijne, lichtgekleurde buitenvlag en bredere binnenvlag, behalve de binnenste pennen, die een witte vlek vertonen nabij het einde; alle vleugeldekvederen met witte eindvlek; de drie buitenste stuurpennen distaal wit, soms met zwarte vlekken. De vederen van het voorhoofd, van de wenkbrauwen en van het achtergedeelte van de kuif zijn min of meer duidelijk grijsgestreept of zijn soms helemaal grijs;

de vederen van de keel grauwzwart met asgrijze zoom; het overige van de onderzijde asgrijs, met wit gemengd.

Snavel scherpkielig, fel compres, met diepe, overlangse groeve aan weerszijden.

Bovenkaak bloedrood met zwarte basis; onderkaak zwart met bloedrode punt (bij de Juv. is de snavel helemaal zwart). Poten zwart. Oogomgeving zwart.

Vleugel: 140-155; staart: 155-175; tarsus: 23-25; snavel: 54-70 mm.

Een zestigtal exemplaren.

Distr. Leopold II-meer: Inongo (HUISMAN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Dwa (SCHOUTEDEN). — Keseki (KELE).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Ikela (DUPUIS). — Boende (WIJNANTS). — Lukolela (LE-COCQ). — Inguo (DUPUIS).

Distr. Uélé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDACH). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Mondimbi (BOCK). — Angumu (DYLEFF). — Isangi (CAMPS). — Elisabetha (Prins LEOPOLD).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE).

Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Batama (CHAPIN). — Avakubi (MECKLEMBURG). — Bafwabaka (CHAPIN). — Rungu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Kindu-woud (GRAUER). — Moera (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Dungu (RIBOTTI).

5 b. - *Tockus Hartlaubi Hartlaubi* GOULD.

Deze vorm is bekend van Liberia tot Kameroen, Portugees Congo en Frans Equatoriaal Afrika. Tot hiertoe werd hij in onze gebieden niet aangetroffen: hij zal waarschijnlijk in het Mayumbs woud gevonden worden, misschien ook aan de Ubangi-rivier.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Hartlaubi verschilt van *Granti* vooral door de dekvederen, die geen witte vlekken vertonen of ten minste weinig zijn gevlekt; ook door de snavel, waarvan slechts de punt bloedrood is.

6. - *Tockus [Lophoceros] nasutus* LINNAEUS. — Afb. 80-81.

Deze soort is een bewoner van de savanne. Ze wordt gevonden van West-Afrika tot Oost- en Zuid-Afrika, over Noord-Congo en Uganda en komt in het oosten en het zuiden van onze gebieden voor. In Arabië wordt ze door een bijzondere vorm vertegenwoordigd.

Kop, hals en nek zijn donkergrauw, min of meer donker, de vederen donkerder langs de schacht; een brede, witte of grijswitte wenkbrauwstreep, die zich rondom de kuif voortzet; de krop donkerder, naar het grauwbruin overgaand, met zwarte schachten; het overige van de onderzijde wit, de flanken grijs; rug bruin met overlangse, witte of bruinachtige middenstreep; vleugeldekvederen donkerbruin, maar witgezoomd; slagpennen zwartbruin, distaal breed wit, de buitenvlag fijn lichtgezoomd, de binnenvlag breder naar de basis toe; stuurpennen grauwbruin tot zwart, de twee middelste pennen met witte schacht, de andere met donkere schacht maar distaal witgezoomd, de binnenrand lichtgekleurd.

Snavel met lage helm bij het mannetje, de helm van voren afgerond of ietwat puntig, met zijdelingse schuine ribben, de bovenraad min of meer afgeplat en gegroefd bij de typische vorm, meer afgerond bij *caffer*.

Snavel zwart, de bovenkaak basaal met overlangse geelwitte streep, de onderkaak met 4-6 schuine, witte strepen. Poten zwart.

Vleugel: 190-230; staart: 174-220; tarsus: 30-38; snavel: 56-105 mm.

Bij het wijfje van de typische vorm meet de snavel (BANNERMAN) slechts 56-76 mm., tegen 86-100 mm. bij het mannetje.

Twee vormen worden in onze gebieden gevonden: een in het noorden, een in het oosten en het zuiden.

De typische vorm, die in Uelé voorkomt, heeft een gemiddeld langere snavel dan de zuidelijke vorm, *caffer*, waarbij daarentegen de helm van het mannetje beter ontwikkeld is; bij het wijfje zijn de slagpennen aan het einde minder breed witgezoomd bij *caffer* dan bij *nasutus*.

6 a. - ***Tockus nasutus nasutus*** LINNAEUS.

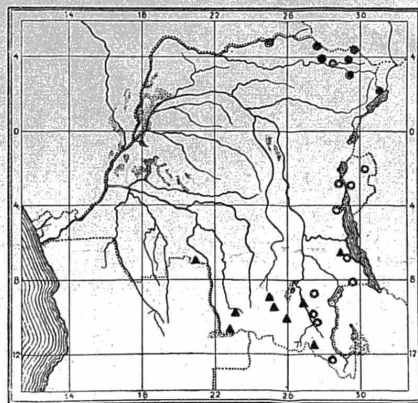
Dit is de vorm van de Grijs Neushoornvogel die in het noorden van onze Kolonie voorkomt, tot aan het Albert-meer, en verder in Uganda en het noorden van de Kenya Colony.

15 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Usakere (COLLART). — Mahagi (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (LAUWERS).

Andere exemplaren uit Soedan: Wau, Erythrea, Senegal, Abessinië.

Afb. 80. — Vindplaatsen van
● *Tockus nasutus nasutus*. ○ *T. nas. caffer*.
▲ *T. pallidirostris*.

Andere vindplaatsen: Okondo (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Gangura (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Niarembe (SCHOUTEDEN). — Semio (BLANCOU).

Deze Vogel broedt in 't droog seizoen in Uelé maar trekt bij het begin van het regenseizoen naar Soedan.

6 b. - ***Tockus nasutus caffer*** SUNDEVALL (*epirhinus* auct.).

Deze vorm wordt van Oost-Afrika over Ruanda-Urundi, het Tanganika-meer en Katanga, tot in Zuid-Afrika gevonden.

18 exemplaren in ons bezit.

Ruanda-Urundi: Gakoma (AURELIAAN). — Ruzizi-vallei, 60 km. ten noorden van Usumbura (FAIN).

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Tembwe (HUBERT).

Distr. Opper-Katanga: Lukafu (DE WITTE). — Musosa (BREDO). — Sampwe (BOURGUIGNON). — Lofoi (LEMAIRE).

Andere vindplaatsen: Lufuku-riv. (BÖHM). — Likulwe-riv. (BÖHM). — Pala (BÖHM). — Kisaka (GRAUER). — Luvungi (BABAUULT). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Mushoshi-riv. (MOURITZ).

7. - ***Tockus pallidirostris*** FINSCH en HARTLAUB. — Afb. 80.

Deze *Tockus*, of Geelbek-Neushoornvogel, wordt aangetroffen van Angola en Noord-Rhodesië, over Katanga, Komela (DUPUIS). — Bokungu (DUPUIS). — Yalifafutot Oost-Afrika. Hij bewoont de savannen.

Kop, nek en hals zijn asgrijs, de vederen met donkere schachtstreep; een brede, grijze wenkbrauwstreep zet zich rondom de kuif voort; rug grauwbrown; krop lichter grijs, met donkere schachten; het ove-

rige van de onderzijde wit; dekvederen donkerbruin tot zwartbruin, breed witgezoomd; armpennen eveneens witgezoomd; handpennen lichter gekleurd aan de binnenzoom en met fijne, witte buitenzoom; middelste stuurpennen met geelwitte schacht, fijne witte zoom en dikwijls ook witte eindzoom of eindvlek; de andere stuurpennen fijn witgezoomd aan de buitenvlag, breder aldus aan de binnenvlag en met brede witte eindzoom aan de zijde.

Snavel met lage, gekielde helm bij het mannetje, en met zijdelingse groeven.

Snavel geelwit, soms distaal zwart.

Vleugel: 235-245; staart: 240-250; tarsus: 38-40; snavel: 80-85 mm.

Afb. 81. — *Tockus nasutus* LINN.
(VAN SOMEREN del.).

28 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kasai: Tshisika (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Funda Biabo (DE BAILLET). — Kinda (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). Kando bij Tenke (DE WITTE). — Kasaji (FISHER). — Dilolo (FREYNE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Mimbulu-riv. (DE RIEMAECKER). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Z. Kalule-riv., Lubudi (DE RIEMAECKER).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaats: Lufira-riv. (NEAVE).

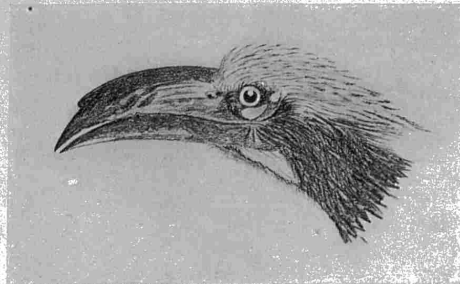
GENUS TROPICRANUS W. SCLATER.

Bucerotiden met heel lange staart: deze is bijna dubbel zo lang als de vleugel, de stuurpennen geleidelijk langer, de buitenste ten minste 200 mm. korter dan de middelste. Een lange kuif aan de achterkop. Tarsus ongeveer even lang als teen 3 met klauw. Kopzijden en keelmidden bevederd, de keel naakt aan de zijden. Helm gekield, betrekkelijk weinig ontwikkeld bij het mannetje, waar hij van voren afgerond is, terwijl hij bij het wijfje samenvalt met de bovenkaak; zijdelingse overlangse groeven. Handpen I korter dan de helft van pen 3.

Een enkele soort.

1. - **Tropicranus albocristatus** CASSIN. — Afb. 82-83.

De Langstaartige Neushoornvogel bewoont de wouden van West-Afrika tot Neder- en Oost-Congo. In onze gebieden komt slechts de vorm *Cassini* voor, die van de typische vorm door distaal witgekleurde slagpennen verschilt: bij de typische vorm zijn ze helemaal zwart; beide hebben een zwarte keel. Bij de vorm *macrourus* is de kin wit en is de keel met wit gemengd; de slagpennen vertonen ten hoogste fijne, witte eindzomen.

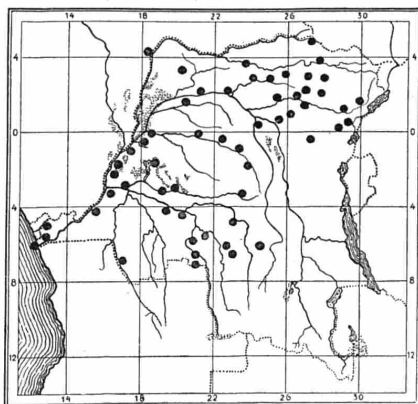

Afb. 82. — Kop van *Tropicranus albocristatus* CASSIN.
(VAN GILS del.)

1 a. - **Tropicranus albocristatus Cassini** FINSCH.

Dit is de Vogel die de inboorlingen, in Uelé en ook in Midden Congo, als « Ndeke na Macaco » bestempelen. Ze vertellen dat hij de benden Apen trouw volgt en ze zelfs verwittigen bij naderend gevaar. Zoals CHAPIN meent, komen de Vogels in de buurt van de Apen om Insecten buit te maken die door de Apen opgejaagd worden; maar ook plantaardige kost, vruchten b. v., wordt opgenomen.

De verspreiding van deze vorm loopt van Nigeria in het noorden tot Oost-Congo. De andere vormen komen slechts in West-Afrika voor, aan de Goudkust, in Sierra-Leone enz.

Afb. 83. — Vindplaatsen van *Tropicranus albocristatus*.

Bevedering zwart, met wat groene of blauwe glans; de kuif is wit of witgrijs, met zwarte strepen of vlekken (de vederen zijn zwart aan de basis, dan wit, maar het zwart zet zich langs de schacht naar het einde voort, waar het zich tot een driehoekige vlek uitbreidt); wangen witgestreept; buik en flanken matter zwartgekleurd, meestal met grauw gemengd; alle slagpennen (pen 1 inbegrepen), alle stuurpennen, de grote vleugeldekvederen en meestal ook de middelste, vertonen een min of meer grote, witte eindvlek; handpennen 3 tot 8 met witte of bruinachtige vlek aan de buitenrand van de buitenvlag, ongeveer in het midden.

De helm vormt een hoge kiel, die zijdelingse groeven vertoont, bij het mannetje.

Het wijfje is merklijk kleiner dan het mannetje: men vindt volgende afmetingen:
 Mannetje: Vleugel: 240-260; staart: 470-500; tarsus: 35-40; snavel: 90-115 mm.

Wijfje: Vleugel: 200-215; staart: 370-450; tarsus: 30-35; snavel: 68-80 mm.

Een tachtigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: « Mayumbe » (CABRA). — Banana (VERMOESEN). — Kasangulu, Z. van Leopoldstad (VAN DELFT). — Leopoldstad (FIASSE). — Boma (COCU).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Mongende (SCHOUTEDEN). — Dwa (GWE). — [Mushie (MAES)].

Distr. Tshuapa: Lontumba, Bompono (WHITESIDE). — Lukolela (BELLEFROID). — Lukolela (BOURRY). — Boende (WIJNANTS). — Ikela (DUPUIS). — Bokungu (DUPUIS). — Bokaw (DUPUIS). — Lotakomela (DUPUIS). — Yalifafu (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: [Libenge (GOLENAUX). — Bumba (SCHOUTEDEN). — Lisala (MEV. BABYLON). — Karawa (WALLIN).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Kule Matundu, Bondo (DE RIEMAECKER). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Doruma (HUTEREAU). — Poko (CHRISTY). — Bosabangi (CHRISTY).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS). — Banalia (NAHAN). — Panga (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Kondolole, Barakolo (BOCK). — Angumu (DYLEFF). — Ilambi (SCHWETZ).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE). — Butembo (DYLEFF en DANDOX). — Bilolo (DYLEFF en DANDOX).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON). — Komi (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Gombe, Kasai (SCHOUTEDEN). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango: Kapanga (SCHWETZ). — [Mangai (VANDERIJST)].

Andere vindplaatsen: Mawambi (GRAUER). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Leopold II-meer (ap. DUBOIS). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Tondou (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Avakubi (CHAPIN). — Bafwasende (CHAPIN). — Gayu (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Bangui (DYBOWSKI). — Djobulo (DE WILDE).

GENUS BYCANISTES CABANIS en HEINE.

Grote Neushoornvogels, waarvan de tarsus ongeveer even lang is als teen 3 met klauw; de tarsus bevederd aan de basis; kop- en keelzijden zijn bevederd maar de oogomgeving is naakt. De staart is dwars afgesneden of ietwat afgerond. De twee eerste handpennen zijn distaal merklijk versmald, vooral pen I, die korter is dan de halve lengte van pen 3; handpennen 4-6 zijn de langste pennen. De vederen van de achterkop zijn min of meer verlengd en vormen een soort van kuif. De helm van het mannetje is min of meer sterk ontwikkeld: bij bepaalde soorten in hij heel hoog, bij andere weinig; de wijfjes hebben slechts een gereduceerde helm. De wijfjes zijn kleiner dan de mannetjes.

Verscheidene soorten bewonen onze Kolonie. Men zal ze als volgt onderscheiden :

1. *a.* De slagpennen zijn, althans gedeeltelijk, distaal wit. .... 2.
b. De slagpennen zijn slechts aan de basis wit. De vederen van de kopzijden min of meer grijs. ....
 ..... *Bycanistes cristatus*.
2. *a.* Borst en buik zijn wit. Vleugel meestal korter dan 290 mm. .... 3.
b. De borst is zwart, de buik wit. Vleugel meestal langer dan 290 mm. .... 4.
3. *a.* De buitenstuurpennen zijn helemaal, of ongeveer helemaal, wit. De helm is geelwit, althans grotendeels. De naakte oogomgeving is zwart. .... *Bycan. Sharpei*.
b. De buitenstuurpennen zijn zwart, maar distaal wit. De helm is zwart maar geelwit aan de basis en distaal. .... *Bycan. bucinator*.
4. *a.* De middelste stuurpennen zijn zwart, met smalle witte basis en soms smalle witte eindzoom; de andere stuurpennen zijn voor de basale helft zwart, distaal wit. Kopzijden met grijsgezoomde vederen. .... *Bycan. subcylindricus*.

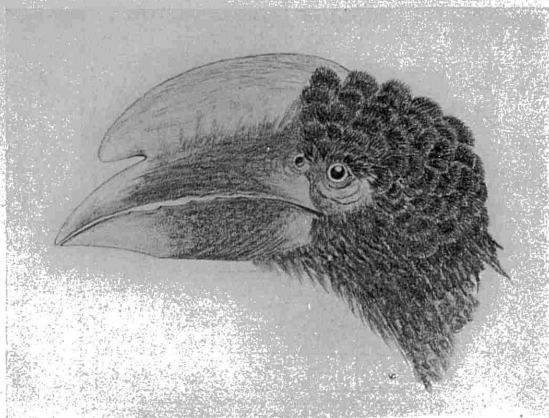
b. De middelste stuurpennen en de andere stuurpennen zijn alle breed wit aan de basis en distaal; het middengedeelte van de pennen is zwart. . . . . *Bycan. albotibialis*.

Deze Neushoornvogels worden alleen in wouden gevonden, waar ze in de boomkruinen overvloedig voedsel vinden (vruchten, Insecten enz.). De meeste soorten worden in diepe wouden aangetroffen, andere daarentegen veeleer in galerijwouden.

1. - *Bycanistes albotibialis* CABANIS en REICHENOW. — Afb. 84-85.

Deze soort wordt van Nigeria tot Midden-Congo en Kasai, enerzijds, tot Oost-Congo, anderzijds, gevonden. In Mayumbe schijnt ze niet voor te komen.

Dit is de Neushoornvogel die bij de Babali-stam, aan de Aruwimi-rivier, zo vereerd wordt en gezegd de tatoeeringen veroorzaakt die bij deze stam in ere zijn. Deze tatoeeringen worden aangebracht in de loop van heel eigenaardige ceremoniën.

Afb. 84. — Kop van *Bycanistes albotibialis* CAB. en REICHENOW.
(VAN GILS del.)

Bevedering zwart, met groene of staalglans; de romp, de boven- en onderstaartvederen, de buik en de schenen, zijn wit; alle slagpennen zijn aan de basale helft zwart, distaal daarentegen breed wit, hun basis is eveneens wit; stuurpennen wit, maar in 't midden breed zwart.

Bij het mannetje is een hoge helm ontwikkeld, die ten minste even hoog is als de bovenkaak en die naar voren puntig uitloopt (soms over het einde van de bovenkaak); hij vertoont schuin naar voren gerichte groeven. Bij het wijfje is de helm afwezig, of is hij slechts door een zwelling aan de basis van de bovenkaak aangeduid.

De snavel is donkerbruin tot leizwart, maar basaal en distaal geelwit, de helm eveneens geelwit, met donkerbruine basis. De poten zijn zwart.

Mannetje: vleugel: 320-340; staart: 250-280; tarsus: 50-55; snavel: 165-190 mm.

Ongeveer 150 exemplaren.

Wijfje: vleugel: 290-310; staart: 240-260; tarsus: 45-50; snavel: 135-150 mm.

Distr. Leopold II-meer: Mongende (SCHOUTEDEN). — Inongo (HUISMAN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Tua (VLEESCHOUWERS). — Bolobo (KELE). — Dwa (GWE). — Neder Kwilu-riv. (ROULING). — [Mushie (SCHOUTEDEN). — Oshwe (MAES)].

Distr. Tshuapa: Lukolela (LECOCQ). — Ikela (DUPUIS). — Bokungu (DUPUIS). — Boende (WIJNANTS). — Lukolela (BOURRY). — Lukolela (BELLEFROID). — Eala (SCHOUTEDEN). — Lukolela (GHESQUIÈRE). — Moma (GHESQUIÈRE). — Yangole (DUPUIS). — [Basankusu (GEERTS)].

Distr. Congo-Ubangi: Libenge (GOLENAUX). — Nieuw Antwerpen (DE LA KÉTHULLE) (*Kethullei* DUB., type). — Gemena (VRIJDACH). — [Bumba (SCHOUTEDEN)].

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS). — Stanley-Faals (JEANROY). — Banalia (NAHAN). — Panga (J. BEQUAERT). — Panga (BOCK). — Isangi (CAMPS). — Yangambi (VRIJDACH). — Angumu (DY-

LEFF). — Panga (SCHOUTEDEN). — Eala (MAYNÉ). — Kil. 15 Stan/Buta (GELDOF). — Elisabetha (MEVR. TINANT).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Penghe (J. BEQUAERT).

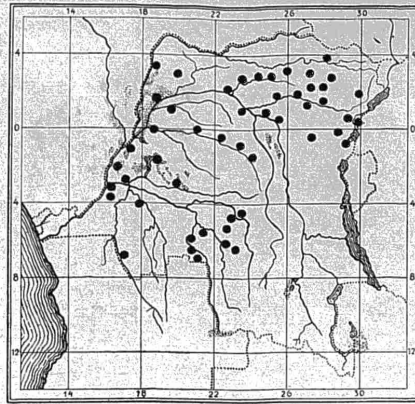
Distr. Kivu: Buwissa (PILETTE). — Bolovet (PILETTE). — Lesse (PILETTE). — Assumba (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Mongbwalu, Kanga-woud (MEVR. LEPERSONNE). — Vusugurege, Butembo (PRIGOGINE). — Bilolo (DYLEFF en DANDROY). — [Mulo (CELIS)].

Distr. Sankuru: Kondue (LUJA). — Lusambo (GHESQUIÈRE). — Inkongo (WILSON).

Distr. Kasai: Katende (GHESQUIÈRE). — Merode (WINDMOLDERS). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Gombe (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Moera (GRAUER). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Medje

Afb. 85. — Vindplaatsen van *Bycanistes albotibialis*.

(SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Angu (ALEXANDER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Avakubi (CHAPIN). — Saidi (REHN). — Ekibondo (REHN). — Risimu (CHAPIN). — Bafwaboli (CHAPIN). — Bafwasende (CHAPIN). — Gayu (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Nala (CHAPIN). — Bangui (DYBOWSKI). — Mutwanga (FRECHKOP).

Tot hertoe werd geen exemplaar van deze Neushoornvogel in Mayumbe ingezameld; de soort werd nochtans beschreven van de Loango-kust: Chinxoxo.

2. - *Bycanistes bucinator* TEMMINCK. — Afb. 86.

De verspreiding van deze soort loopt van Zuid-Afrika (waar ze Boskraai heet) tot Angola, Zuid-Kwango, Katanga en een deel van het Tanganyika Territory. Ze bewoont de beboste savanne.

Bevedering zwart, met groene tot staalglans, de onderzijde van de borst af wit; oordekvederen min of meer grijsgestreept; boven- en onderstaartvederen eveneens wit, de binnenste handpennen en de armpennen zijn distaal min of meer breed wit; enkele der grote vleugeldekvederen zijn witgezoomd; de middelste stuurpennen zijn zwart, maar wit aan de basis, de andere stuurpennen zijn in 't midden zwart, maar basaal en vooral distaal breed wit.

De helm van de mannetjes is goed ontwikkeld, afgeplat-afgerond aan de bovenzijde; en eindigt met een naar voren gerichte punt; hij vertoont, ook aan de bovenzijde, duidelijke, overlangse groeven, wat ook het geval is met beide kaken. Bij het wijfje is de helm minder ontwikkeld en is hij van voren verticaal of schuin afgesneden.

Snavel en helm zijn zwart, maar basaal wit of geelwit.

Mannetje: vleugel: 273-300; staart: 230-250; tarsus: 45-50; snavel: 120-160 mm.

Wijfje: vleugel: 260-285; staart: 210-240; tarsus: 40-43; snavel: 110-155 mm.

Bij de Juv. is het voorhoofd min of meer met bruinrood gemengd en zijn de kopzijden min of meer duidelijk grauw gestreept.

22 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Pweto (GERARD). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lukonzolwa (DE WITTE). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Makobo-riv. (DE RIEMAECKER). — Lubumbashi (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kinda (DE BAILLET).

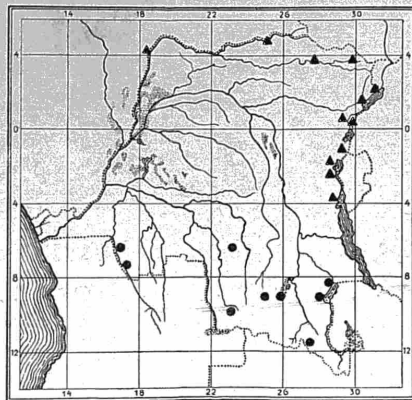
Distr. Kwango: Frans-Jozef-Watervallen (SCHWETZ). — Willem-Watervallen (SCHWETZ).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS).

Andere vindplaats: Sankisia (J. BEQUAERT).

3. - *Bycanistes* [*Baryrhynchus*] *cristatus* RÜPPELL.

Deze grote soort wordt alleen in het oosten van Zwart-Afrika gevonden, van Abessinië tot de Zam-

Afb. 86. — Vindplaatsen van
● *Bycanistes bucinator*. ▲ *Bycanistes subcylindricus*.

bezi; in het noorden van dit gebied komt de typische vorm voor; in Brits Oost-Afrika wordt de vorm *brevis* aangetroffen, die ik hier, in navolging van CHAPIN, vermeld. In Zuid-Afrika heet deze Vogel: Kuifkop-Boskraai.

3 a. - *Bycanistes cristatus brevis* FRIEDMANN.

Deze *Bycanistes* werd nooit in onze gebieden ingezameld, maar MOURITZ denkt de soort in het zuidoosten van Katanga te hebben gezien. Het bekend verspreidingsgebied ligt nochtans ten oosten van Katanga.

Bevedering zwart, met groene, blauwe of staalglans; de vederen van de kopzijden met grijze eindvlek of -middenstreep; oordekvederen gedeeltelijk of helemaal grijs; onderrug, romp, boven- en onderstaartvederen, en achterbuik wit; slagpennen zwart, de basis (nooit het einde) wit; middelste stuurpennen zwart, de basis wit, de andere stuurpennen zwart maar basaal en distaal breed wit; schenen zwart-wit gemengd.

De snavel met grote helm bij het mannetje, de helm naar voren puntig uitlopend en gegroefd.

Snavel bruinachtig tot zwart, met geelwitte basale zoom.

Mannetje: vleugel: 360-380; staart: 300-320; tarsus 55-60; snavel: 180-210 mm.

Wijfje: vleugel: 325-340; staart: 280-300; tarsus: 50-60; snavel: 150-165 mm.

Deze vorm is in onze verzameling vertegenwoordigd door drie exemplaren die mijn vriend Dr. L. BAYER in Oost-Afrika: Taveta-riv. inzamelde.

4. - *Bycanistes Sharpei* ELLIOTT. — Afb. 87-88.

Deze kleinere zwart-witte soort bewoont de wouden, van Nigeria tot Noord-Angola, enerzijds, tot Oost-Congo, anderzijds. Twee vormen er van worden onderscheiden: de typische vorm, en de vorm *Duboisii*; beide komen in onze Kolonie voor.

Bevedering zwart, met groene, blauwe of staalgls; de oordekvederen matzwart; de onderzijde wit van de borst af; boven- en onderstaartvederen wit; handpennen distaal min of meer breed wit, ten minste de binnenpennen; armpennen wit, behalve de binnenste pennen, die zwart zijn met wit einde; middelste stuurpennen zwart, met of zonder wit eindstuk, de andere pennen wit.

Bij het mannetje is een helm min of meer duidelijk ontwikkeld (weinig bij de typische vorm); hij is apicaal afgerond. Bij het wijfje is de helm fel gereduceerd of ontbreekt hij.

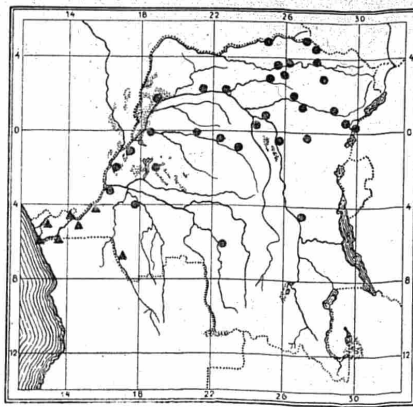

Afb. 87. — Kop van *Bycanistes Sharpei Duboisi* SCLATER.
(VAN GILS del.)

Snavel en helm geelwit, min of meer zwartachtig naar de basis toe; de onderkaak met schuine groeven. Poten zwartgrauw.

Vleugel: 230-280; staart: 185-230; tarsus: 38-42; snavel: 85-117 mm.

Bij de typische vorm zijn de buitenhandpennen helemaal zwart of vertonen ze distaal heel weinig wit; bij de vorm *Duboisi* zijn alle handpennen distaal breed wit. Bij *Duboisi* is de helm veel beter ontwikkeld dan bij de typische vorm.

Afb. 88. — Vindplaatsen van
▲ *Bycanistes Sharpei Sharpei*. ● *Byc. Sh. Duboisi*.

4 a. - *Bycanistes Sharpei Duboisi* SCLATER.

Dit is de vorm die in onze Kolonie voorkomt, met uitzondering van Neder-Congo en Kwango, waar de typische vorm optreedt.

Een zestigtal exemplaren.

Distr. Leopold II-meer: Inongo (HUISMAN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Mongende (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Neder Kwilu-riv. (ROULING).

Distr. Tshuapa: Bokungu, Lotakomela (DUPUIS). — Boende (HUIJPENS). — Ikela (DUPUIS). — Boende (WIJNANTS). — Lukolela (BOURRY). — Lukolela (LECOCQ). — Eala (SCHOUTEDEN).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Nieuw Antwerpen (DE LA KÉTHULLE). — [Bumba (SCHOUTEDEN)].

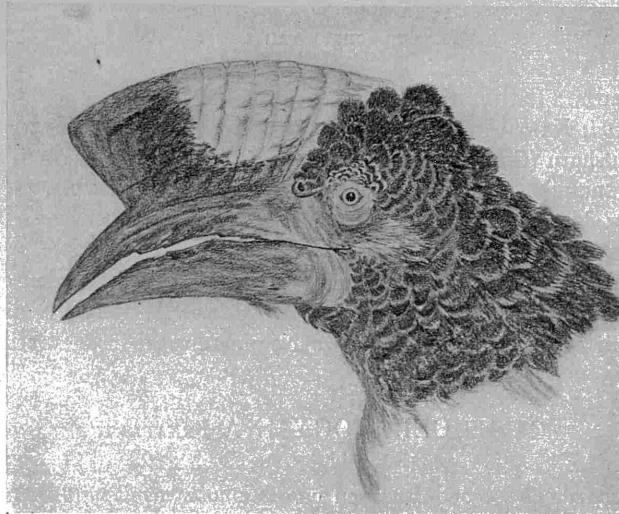
Distr. Uelé: Bambili (HUTEREAU). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Angodia (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Alipago (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Angumu (ROULEFF). — Yangambi (VRIJDAGH). — Isangi (CAMPS). — Ilambi (SCHWETZ). — Angumu (DYLEFF). — [Panga (BOCK)].

Distr. Kivu: Mutiba (PILETTE). — Bolovet (PILETTE).

Distr. Kasai: Luluaburg (WINDMOLDERS). — « Kasai » (Cie du Kasai).

Distr. Sankuru: N. Sankuru: Lodja (GHESQUIÈRE).

Afb. 89. — Kop van *Bycanistes subcylindricus subquadratus* CABANIS.
(VAN GILS del.)

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Ekibondo (REHN). — Doruma (BOHNDORFF). — Beni (MECKLEMBURG). — Kasongo (CARRUTHERS). — Ponthierstad (CARRUTHERS). — Coquilhatstad (DUTTON en TODD). — Mawambi (GRAUER). — Kotili (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Semio (BLANCOU).

4 b. - *Bycanistes Sharpii Sharpii* ELLIOTT.

Een twintigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: « Mayumbe » (CABRA). — Leopoldstad (MAES). — Leopoldstad (HENRION). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Matadi (DARTEVELLE). — Vista (VLEESCHOUWERS).

Distr. Kuango: Kasanga (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Mukimbungu (LAMAN). — Vivi (PESCHUEL). — Kisantu (SCHOUTEDEN).

Deze vorm wordt van Nigeria tot Noord-Angola, over onze gebieden, aangetroffen.

5. - *Bycanistes subcylindricus* SCLATER. — Afb. 73, 87 en 89.

Grote soort die de wouden bewoont en van West-Afrika tot Noord- en Oost-Congo, Oost-Afrika en ook Noord-Angola wordt gevonden. Volgens CHAPIN wordt deze Neushoornvogel alleen aan de rand van het woud aangetroffen. In onze Kolonie komt de vorm *subquadratus* voor, die de soort van Kameroen af vertegenwoordigt; de typische vorm komt alleen aan de Goudkust en in Nigeria voor.

5 a. - *Bycanistes subcylindricus subquadratus* CABANIS.

Bevedering zwart, met blauwe of groene glans, de vederen van de kop (vooral de kopzijden) en van de keel distaal grijsgezoomd; oordekvederen grijs; romp, boven- en onderstaartvederen, buik, schenen, wit; buitenste handpen zwart, de andere distaal breed wit, voor het overige zwart; armpennen wit, maar basaal breed zwart; grote vleugeldekvederen bij de volwassen vogels distaal breed witgezoomd; middelste stuurpennen zwart, distaal wit; de andere stuurpennen wit, de basale helft echter grotendeels zwart.

De helm van het mannetje is zeer hoog, van voren verticaal afgesneden, soms puntig uitlopend; helm (ook aan de bovenzijde) en kaken vertonen een reeks overlangse groeven. Bij het wijfje is de helm veel minder ontwikkeld, slechts als een basale zwelling van de bovenkaak.

Snavel bruingraauw, aan de basis meestal witgezoomd; de helm bruinzwart van voren en van onderen, geelwit van achteren en van boven. Poten zwart. Naakte oogomgeving blauwgrijs.

Vleugel: 345-370; staart: 260-300; tarsus: 55-60; snavel: mannetje 180-215, wijfje 120-160 (helm van een mannetje b. v. 85 mm. hoog voor een lengte van 160).

Een twintigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Niangara (HUTEREAU).

Distr. Kibali-Ituri: Kawa-woud, Albert-meer (BREDO). — Mahagi (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Bolovet (PILETTE). — Lesse (PILETTE). — Mutiba (PILETTE). — Rutshuru (DERCHE). — Sibatwa (PAUWELS). — Beni (BONNEVIE).

Andere vindplaatsen: Mbwahi (BABAULT). — Faradje/Aba (CHAPIN). — Bangui (DYBOWSKY). — Bwana Ndeke (DE WILDE). — Semio (BLANCOU).

Eigenaardig is het, dat in onze gebieden deze Vogel slechts in het Noorden en het Noordoosten werd ingezameld, dan wanneer hij uit Noord-Angola bekend is. De heer A. JOBAERT, die zo goed de fauna van de Kasai kent, schrijft mij echter dat hij meent deze Neushoornvogel in de streek van Lula te hebben gezien.

GENUS CERATOGYMNA BONAPARTE.

Grote Neushoornvogels die het woud bewonen en echte boomvogels zijn. De tarsus is korter dan teen 3 met klauw en is aan de basis bevederd? Kop- en keelzijden zijn naakt; een naakte keelzak. De helm is groot, buisvormig gezwollen, met afgeronde bovenkant, bij het mannetje (Afb. 90); bij het wijfje is hij minder ontwikkeld. De staart is afgerond en korter dan de vleugel. De handpennen 4-5 zijn de langste pennen, 3 is ietwat korter, 1 is ongeveer even lang als de helft van 3.

Een enkele soort is uit onze gebieden bekend. Een tweede wordt in West-Afrika gevonden.

1. a. De buitenstuurpennen zijn zwart, maar distaal wit. De helm is helemaal zwart. ....

..... *Ceratogymna atrata*.

b. De buitenstuurpennen zijn helemaal wit. De helm is gedeeltelijk ivoorwit. .... *Cerat. elata*.

Deze grote Neushoornvogels worden in alle wouden aangetroffen, ook in het diepe oerwoud, maar niet in het bergwoud. Ze worden er in de boomkruinen gezien, waar ze voedsel in overvloed vinden, bij voorkeur vruchten, al worden ook Insecten en andere kleine dieren opgenomen.

1. - *Ceratogymna atrata* TEMMINCK. — Afb. 90-91.

Deze soort wordt gevonden van West-Afrika tot Neder-Congo en Angola, enerzijds, tot het oosten van onze Kolonie, anderzijds; ze wordt zelfs in Neder-Katanga aangetroffen.

Bij het mannetje is de bevedering zwart, met groene, brons- of staalglans; de stuurpennen distaal breed wit, met uitzondering van de twee middenpennen, die eenkleurig zwart zijn. Bij het wijfje zijn kop en hals roodbruin bevederd; het overige gelijk het mannetje.

Bij het mannetje zijn de oogomgeving en de keelzak blauw, de wangen en de keelzijden witachtig. Bij het wijfje zijn de naakte delen kobaltblauw.

Bij de Juv. is de bevedering min of meer bruinzwart; de snavel is grotendeels bruinachtiggeel.

De afmetingen verschillen merkkelijk volgens het geslacht:

Mannetjes: vleugel: 380-420; staart: 340-370; tarsus: 45-50; snavel: 210-240 (b.v. 210 met hoogte 100) mm.

Wijfjes: vleugel: 350-400; staart: 280-320; tarsus: 45-50; snavel: 130-175 (b.v. 150 met hoogte 60) mm.

Een negentigtal exemplaren in ons bezit.

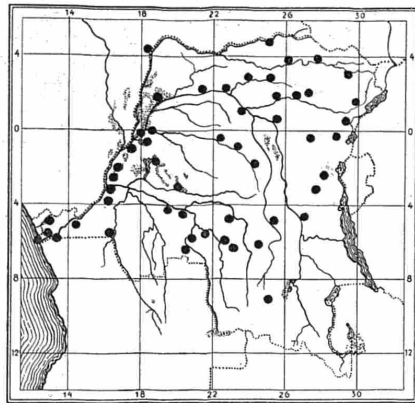
Distr. Neder-Congo: Mayumbe (CABRA). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Tshela (GHESQUIÈRE). —

Afb. 90. — Kop van *Ceratogymna atrata* TEMMINCK (mannetje).
(VAN GILS del.)

Mayumbe (VLEESCHOUWERS). — Vista (VLEESCHOUWERS). — Kudiboma (DARTEVELLE). — Matadi, Kionzo (DARTEVELLE).

Distr. Leopold II-meer: Inongo (HUISMAN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kiseke (VLEESCHOUWERS). — Kwamouth (KELE). — Keseki (KELE). — Bolobo (KELE). — [Oshwe (MAES)].

Afb. 91. — Vindplaatsen van *Ceratogymna atrata*.

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Ikela (DUPUIS). — Lukolela (LECOQ). — Lukolela (BOURRY). — Moma (GHESQUIÈRE). — Ikengo (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — [Bamania (SCHOUTEDEN)].

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Lisala, Molima (Mevr. BABILON). — [Nieuw Antwerpen (SCHOUTEDEN). — Bumba (SCHOUTEDEN)].

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Buta (HUTEREAU). — Angu (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Nepoko (HENRION). — Angumu (DYLEFF). — Elisabetha (MEVR. TINANT). — Stanleystad (WEYNS). — Banalia (NAHAN). — Bomili (NAHAN). — Panga (BOCK). — Isangi (CAMPS).

Distr. Kibali-Ituri: Van Kerckhovenstad, Bavungura (HUTEREAU). — Kibole (BAYER).

Distr. Kivu: Wagera (HAUTMANN). — Biabai, Butembo (PRIGOGINE). — Bilolo (DYLEFF en DANDOY). — [Shabunda (POUPEYE). — Mulo (CELIS)].

Distr. Maniema: Kongolo, Mofinzi-riv. (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON). — Tshofa (MEVR. BEQUAERT). — [Kabinda (WINDMOLDERS)].

Distr. Kasai: « Kasai » (Cie du Kasai). — Merode (WINDMOLDERS). — [Luluabourg (CALLEWAERT)].

Distr. Kwango: Popokabaka (SCHWETZ). — [Ipamu (SCHOUTEDEN)].

Andere vindplaatsen: Batama (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Semio (BOHNDORFF). — Irumu (EMIN). — Indekaru (EMIN). — Urumbi (EMIN). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG, p. 287). — Mukimbungu (LAMAM). — Ukaika (GRAUER). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Gombe, Kasai (SCHOUTEDEN). — Biko-ro/Tondu (SCHOUTEDEN). — Mongende (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Bangui (DYBOWSKI).

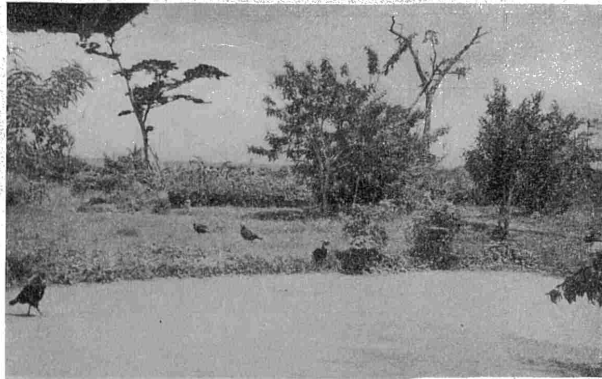
2. - *Ceratogymna elata* TEMMINCK.

Deze soort bewoont de wouden van West-Afrika, tot Kameroen. Het is weinig waarschijnlijk dat ze in het westen van onze gebieden zou voorkomen, al werd ze vermeld voor Landana en voor Gaboen: beide vermeldingen zijn twijfelachtig, zoals CHAPIN het opmerkt.

C. elata verschilt vooral van *C. atrata*, op het eerste gezicht, door de helemaal witte stuurpennen (middepennen uitgezonderd); ook door de gedeeltelijk geelwitte snavel.

GENUS BUCORVUS LESSON.

Reuze-Neushoornvogels, die bij voorkeur op de grond vertoeven. Hun tarsus is veel langer dan bij de andere Bucerotiden; hij is ongeveer dubbel zo lang als teen 3 en is naakt tot aan de basis; de klauwen zijn stevig en betrekkelijk kort. Kopzijden en keel onbevederd, met uitzondering van een smalle bevederde streep die van de mondhoeken naar achteren loopt. Snavel met helm, ook bij het wijfje. Vliegpennen 4-6

Afb. 92. — *Bucorvus Leadbeateri* VIG. in de savanne bij Lodja.
(Fot. VAN HOVE).

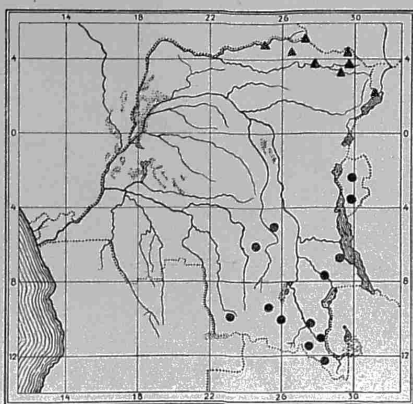
zijn de langste, maar 3 is weinig korter, terwijl 1 en 2 langer zijn dan bij de meeste andere Bucerotiden (1 is ongeveer even lang als de helft van 3). Staart dwars afgesneden, korter dan de vleugel, maar langer dan de halve vleugellengte.

Dit zijn de Bromvogels of Hoornraven. 't Zijn Bucerotiden die slechts in de savanne worden aangetroffen en maar weinig op de bomen worden gezien. Ze lopen normaal op de grond, op zoek naar voedsel:

dit bestaat, enerzijds, uit vruchten en wortels, maar, anderzijds, ook uit Insecten en andere dierlijke kost: kleine Zoogdieren, Kruipende dieren, Wormen, Weekdieren enz. Als rustplaats kiezen ze echter een boom. De nesten worden, gelijk die van de andere Neushoornvogels, in holle bomen aangelegd.

Twee soorten in Afrika; beide worden in onze gebieden gevonden.

1. a. De helm is van voren afgebroken en open; de bovenkaak vertoont aan de basis, aan iedere zijde, een grote roodachtige tot roodbruine vlek. Naakte oogomgeving blauw of blauwgrijs; keel blauw, maar rood van achteren ..... *Bucorvus abyssinicus*.

Afb. 93. — Vindplaatsen van *Bucorvus*
● *Buc. Leadbeateri* (cafer). ▲ *Buc. abyssinicus*.

- b. De helm is nooit open van voren; hij is veeleer laag maar scherpkantig of gekield, van voren afgerond of puntig. Geen grote roodachtige vlekken aan de basis van de bovenkaak. Naakte oogomgeving rood. .... *Buc. Leadbeateri*.

Afb. 94. — *Bucorvus Leadbeateri* VIGORS.
Lodja. (Fot. VAN HOVE).

1. - ***Bucorvus abyssinicus*** BODDAERT. — Afb. 93 en 95.

Deze Bromvogel wordt gevonden van West-Afrika tot Noordoost-Afrika en Uganda, over de savannenstreken. In onze Kolonie komt hij slechts in het hoge noorden voor.

De hele bevedering is zwart, met uitzondering van de slagpennen en de handdekvederen, die wit zijn.

Kopzijden en bovenkeel zijn zwart. De snavel is zwart, maar de bovenkaak is aan de basis, aan iedere zijde, roodachtig tot lichtroodbruin.

De helm is bij volwassen exemplaren van voren open, als afgebroken, en vormt een betrekkelijk groot uitwas dat boven de basis van de snavel rust; de bovenkant is breed en afgeplat, met aan iedere zijde een diepe, overlangse groeve; de randen zijn afgerond en de zijden naar binnen concaaf (Afb. 95).

Vleugel: 530-600; staart: 320-360; tarsus: 140-160; snavel: 230-280 mm.

Bij de Juv. is de helm laag en loopt hij puntig naar voren uit; de bovenzijde is afgeplat; de naakte delen van de kop zijn violetblauw. De bevedering is min of meer bruin, vooral de halsbevedering; de slagpennen en handdekvederen vertonen zwarte of bruine vlekjes.

Zes exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Niangara (DE CALONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Ischwa (VRIJDAGH). — [Kasenyi (LISFRANC)].

Andere vindplaatsen: Garamba (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Zoro (CHAPIN). — Semio (BLANCOU).

Afb. 95. — Kop van *Bucorvus abyssinicus* BODD.
(Naar CHAPIN).

2. - **Bucorvus Leadbeateri** VIGORS (*cafer* SCHLEGEL). — Afb. 92-94, 96-97.

Deze soort bewoont Afrika van de Kaap tot Noord-Angola, Zuid-Congo, Ruanda-Urundi en Oost-Afrika.

Bevedering helemaal zwart, met uitzondering van de witte slagpennen en handdekvederen; ietwat groen-glanzend.

Oogomgeving en keel zijn rood; soms toch is het bovengedeelte van de keel blauw-violet. Poten zwart. Snavel zwartachtig, meestal lichtgekleurd voor de basale helft.

De helm is laag, met smalle en scherpkantige bovenkant; van voren loopt hij schuin naar onderen en is hij nooit open.

Vleugel: 500-530; staart: 320-360; tarsus: 130-150; snavel: 190-210 mm.

Bij de Juv. is de bevedering min of meer met bruin of roetzwart gemengd; de slagpennen zijn onregelmatig zwart- of bruingevlekt; de stuurpennen vertonen bij veel exemplaren een witte eindvlek of -zoom; de naakte delen van kop en keel zijn violetblauw.

Zestien exemplaren.

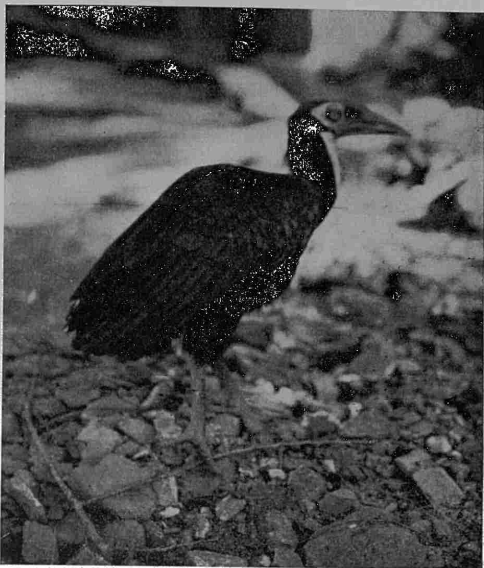
Distr. Sankuru: Makamba-meer, tussen Tshofa en Lubefu (MEVR. M. BEQUAERT). — [Tshofa (VAN HOVE)]. — Kabinda (WINDMOLDERS)].

Distr. Lualaba: Funda Biabo (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). — Kasaji (FISHER). — [Mokabe Kasari (DE COCQUÉAU)]. — Kakanda (DE CROMBRUGGHE). — Sandoa/Dilolo (JOBAERT). — Kolwezi (JOBAERT). — Kamina (JOBAERT)].

Distr. Tanganika: [Tembwe (SCHOUTEDEN)].

Ruanda-Urundi: Akanyaru-riv. (LESTRADE). — Makamba, Bururi (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Luvule-riv. (BÖHM). — Lugoma-riv. (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM). — Musho-shi (MOURITZ).

Afb. 96. — *Bucorvus Leadbeateri* VIG.
Mokabe Kasari. (Fot. DE COCQUÉAU).

Afb. 97. — Een jong *Bucorvus Leadbeateri* VIG.
Kansenia. (Fot. DE WITTE).

XIX. — ORDE STRIGIFORMES

Dit zijn de Uilen, heel typische Vogels, waarvan het uiterlijk aan niemand vreemd is.

't Zijn Vogels die een heel dichte en zachte bevedering dragen; de vederen zijn breed en groot, distaal afgerond, aan de rand fijn behaard. De kop is groot en heel breed, met korte hals en voorwaarts geplaatste ogen, die door een eigenaardige vederkrans zijn omgeven; meestal vertoont het gezicht een « sluijer », gevormd uit reeksen vederen; de oren zijn meestal groot, en bij veel soorten vindt men aan de achterrand er van min of meer sterk verlengde vederen (de « oorvederen »), die een pluimpje of, zoals BATES het uit-

Afb. 98. — De Kerkuil, *Tyto alba* Scop.
(Naar HEINROTH).

drukt, een hoorn vormen, die min of meer uitsteekt. De snavel herinnert aan deze van de Roofvogels: de bovenkaak is fel gebogen, scherp en haakvormig, met meestal een goed aangeduide basale washuid; de snavel kan heel wijd geopend worden en de vogel kan dus nogal grote prooien verslinden. De tarsus is stevig, meestal bevederd (slechts gedeeltelijk bij *Scotopelia* en *Tyto*) en is min of meer lang; de tenen zijn veeleer kort, meestal borstelig bevederd; de buitenteen, dus teen 4, kan naar achteren draaien; de klauwen zijn meestal sterk en groot, fel gebogen, scherppuntig. De vleugels zijn breed, de slagpennen met brede vlaggen en gebogen; de buitenrand van pen 1, of van pennen 1-2-3, vertoont een heel eigenaardige en heel typische franje of « zaag »; de binnenvlag is zijdeachtig zacht; armpennen lang. De stuurpennen zijn veeleer kort, eveneens naar beneden gebogen, en meestal van gelijke lengte.

Door hun haakvormige en scherpe snavel en door hun gebogen en puntige klauwen herinneren de Uilen aan de Roofvogels (zie eerste deel, blz. 109). Ook werden ze vroeger bij deze gevoegd en werd er onderscheid gemaakt tussen Dag- en Nachtroofvogels. Nu worden ze als twee zelfstandige Orden aangezien en komen de Strigiformes in de buurt van de Coraciiformes en van de Caprimulgiformes.

De houding van de Uilen is heel typisch, hetzij dat ze ineengehurkt zitten of wel met uitgerekt lichaam op de loer zijn; de kop kan merkwaardig draaien en de vogel klapt eigenaardig met de snavel als hij veront-rust wordt.

Uilen zijn vogels die geluidloos vliegen en nooit over grote afstanden op de vleugels zijn; meestal zijn ze onbehendig op de grond, waar toch enkele soorten haar voedsel opnemen. 't Zijn vooral nachtdieren, doch soms jagen ze toch over dag. Hun voedsel bestaat uit door hen zelf gevangen en gedode prooien, vooral kleine Zoogdieren, Muizen en Ratten of Spitsmuizen, maar ook uit kleine Vogels en, voor bepaalde soorten, uit Vissen en andere waterdieren of Insecten. Gelijk de Roofvogels braken ze haar- of vederballen uit, d. w. z. de onverteerbare delen van de door hen gevangen prooien: beenderen, vederen, haren, schubben enz.

Ze nestelen in holle bomen of in andere holten, zelfs in de grond en in verlaten nesten van andere dieren; soms ook eenvoudig op de grond, ook in huizen (zó de Kerkuilen in ons land, die op zolders of torens wonen).

Uilen zijn in 't algemeen nuttige Vogels, vooral doordat ze jacht maken op Ratten en Muizen. Merkwaardig is de houding van veel kleine Vogels tegenover de Uilen wanneer ze deze over dag ontwaren. Een hele bende zal de zittende vogel komen « bespotten » en aanvallen, en de aanvallers schijnen er van bewust te zijn dat er voor hen, in het daglicht, eigenlijk geen gevaar dreigt van het plomp ineengehurkt, met de snavel klappend en toch door het licht verblind dier.

Jonge Uilen zijn meestal mooi wit, maar spaarzaam bevederd; ze moeten in het nest door de ouders gevoederd worden.

Men verdeelt de Strigiformes onder twee familiën: de *Tytonidae* of Kerkuilen en de *Strigidae* of gewone Uilen.

1. a. De tarsus vertoont een normale bevedering over de hele lengte, of wel (bij *Scotopelia*) is hij van voren beschubd en slechts aan de basis van de voorzijde bevederd. Gezichtssluijer min of meer afgetekend, in twee afgeronde helften verdeeld. Eerste handpen merklijk korter dan de volgende. . . . . *Strigidae* (blz. 101).
- b. De tarsus is basaal normaal bevederd; distaal daarentegen is hij met borstelige vederen bekleed. De twee helften van de sluijer hangen samen onder de snavel en vormen een hartvormig, scherp afgetekend geheel, door een verticale kam in tweeën verdeeld (Afb. 98). Eerste handpen bijna even lang als pen 2 of even lang als deze. . . . *Tytonidae* (blz. 123).

FAM. STRIGIDAE

Deze familie omvat de meeste soorten van Uilen die in Zwart-Afrika voorkomen. Zeven genera zijn in onze gebieden vertegenwoordigd.

Door de afgeronde of minder ontwikkelde sluijer, waarvan de twee helften nooit onder de snavel samenhangen, door de helemaal bevederde tarsus (ofwel, helemaal beschubde tarsus behalve aan de basis van de bovenzijde: *Scotopelia*) en door de lengte van de eerste handpen, die merklijk korter is dan de tweede, worden de Strigiden gemakkelijk onderscheiden van de Tytoniden of Kerkuilen.

CHAPIN verdeelt als volgt onze zeven genera :

1. a. Slechts de basis van de bovenzijde van de tarsus is bevederd, tarsus verder met schubben bedekt; onderzijde van de tenen stekelig; geen oorvederen. Grote soorten. . . . *Scotopelia* (blz. 113).
- b. Tarsus helemaal bevederd; tenen bevederd of niet. . . . . 2.
2. a. Oorvederen aanwezig (bij *Asio capensis* zijn ze zeer kort) (Afb. 100, 103, 107) . . . . . 3.
- b. Geen oorvederen (Afb. 110). . . . . 6.
3. a. Vleugellengte minder dan 210 mm. . . . . *Otus* (blz. 102).
- b. Vleugellengte meer dan 240 mm. . . . . 4.
4. a. Tenen helemaal naakt, tot aan de basis. Bevedering in hoofdzaak roodbruin of roestbruin. Vleugellengte minder dan 190 mm. . . . . *Lophotrix* (blz. 106).
- b. Tenen bevederd aan de bovenzijde, of ten minste met enkele borstelige vederen naar de basis toe. . . . . 5.
5. a. Ooropening weinig breder dan de cornea van het oog, de omgeving er van helemaal bevederd. Vleugeltip ietwat afgerond, handpen 2 nooit even lang als de langste armpen. Vleugels ten minste 295 mm. lang. . . . . *Bubo* (blz. 107).

- b. De huid is niet bevederd boven en onder de ooropening. Vleugeltip meer puntig, handpen 2 altijd de langste pen, of ten minste een der langste pennen. .... *Asio* (blz. 121).
 6. a. Vleugel langer dan 230 mm. .... *Ciccaba (Strix)* (blz. 119).
 b. Vleugel korter dan 180 mm. .... *Glaucidium* (blz. 115).

GEN. OTUS PENNANT.

Dit zijn kleine Uilen met oorvederen, met spaarzaam bevederde (*leucotis*) of onbevederde tenen; tarsus helemaal bevederd; handpen 3 of handpennen 3-4 of 3-5 zijn de langste; de vleugel is korter dan 165 mm., met uitzondering van *leucotis*. Hiertoe hoort de Dwergooruil, die ook soms in België en Nederland wordt aangetroffen maar in het zuiden broedt.

Vier soorten komen in onze gebieden voor.

1. a. Grotere soort: de vleugel is langer dan 170 mm. Algemene kleur grijs, met donkere vlekken of strepen; de onderzijde met overlangse, zwarte strepen. Gezicht wit, met zwarte zijband. Handpennen 2-4 zijn de langste. .... *Otus leucotis*.
- b. Kleinere soorten: de vleugel bereikt nooit 170 mm. .... 2.
2. a. De grondkleur van de bovenzijde is geelbruin tot roestbruin, fijn donkerbruin tot zwart dwarsgelijnd en met lichtgekleurde vlekken. Handpennen 4-5 zijn de langste. .... *Ot. icterorhynchus*.
- b. De grondkleur van de bovenzijde is grijs, min of meer roestbruin gewassen. Handpen 3 is de langste. .... 3.
3. a. Vleugel 144-164 mm. Handpen 1 langer dan 6. .... *Ot. scops*.
- b. Vleugel 122-143 mm. Handpen 1 nooit langer dan 6, zelfs niet dan 7. .... *Ot. senegalensis*.

1. - *Otus icterorhynchus* SHELLEY.

Deze Dwergooruil is bekend van de Goudkust tot Kameroen en het noorden van onze Kolonie. In onze gebieden komt de vorm *holerythrus* voor, die tot in Kameroen wordt aangetroffen.

1 a. - *Otus icterorhynchus holerythrus* SHARPE. — Afb. 99.

Dit is een naar het schijnt buitengewoon zeldzaam Uiltje. Tot hertoe zijn maar twee exemplaren er van uit onze gebieden bekend.

De grondkleur van de bovenzijde is geelbruin tot as- of roestbruin, het voorhoofd lichter gekleurd; helemaal heel fijn zwartgelijnd en met kleine (bovenkop) of grote (nek, rug, schouder- en dekvederen) afgeronde of driehoekige, witachtige of okergeelachtige, zwartgezoomde schachtvlekken; het gezicht geelbruin; vleugels roestbruin, de pennen met donkerbruine, dwarse banden, het einde niet zwart; de handpennen wit of witachtig aan de buitenrand, tussen de banden, deze met lichte kern aan de binnenvlag; stuurpennen eveneens roestbruin, met donkerder dwarse banden, deze met zwarte of zwartbruine rand. Onderzijde lichter gekleurd, eveneens met fijne, dwarse, golflijnen, en met distale schachtvlek vóór het einde van iedere veder, deze vlekken veeleer afgerond op de borst, dwars driehoekig op de buik, alle vlekken zwartgezoomd; deze zwarte zoom zet zich naar buiten voort als een korte, zwarte, schachtstreep, die weer een lichte eindvlek afzoot. Handpennen 4 en 5 zijn de langste.

Snavel geel.

Vleugel: 139-144; staart: 67-85; tarsus: 23-27; snavel: 18-20 mm. (washuid inbegrepen).

Een enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Stanleystad: Banalia (NAHAN).

Andere vindplaats: Medje (CHAPIN).

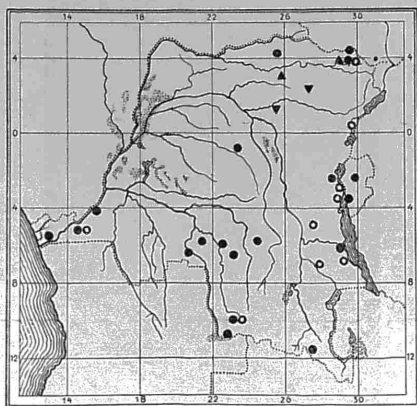
2. - *Otus leucotis* TEMMINCK. — Afb. 99-100.

Deze soort is merklijk groter dan de andere *Otus*-soorten. Ze wordt over het grootste deel van de savannen van Zwart-Afrika gevonden.

De hele bovenzijde is grijs- tot bruinachtig, fijn zwart- of donkergevekt of dwarsgelijnd, met zwarte of donkere, min of meer brede, schachtstrepen; de grondkleur van de kop is lichter, maar de bovenkopvederen zijn soms grotendeels zwart, met scherp afgetekende, witte zijvlekken; de oorvederen meestal eveneens zwart; gezicht wit, met zijdelingse zwarte band; oogring zwart; vleugels en staart eveneens grijs tot bruingrijs, fijn gestippeld of gemarmerd, met donkerbruine tot grijsbruine, dwarse banden aan de slag- en stuurpennen, de tussenruimten lichter gekleurd aan de binnenrand van de pennen; handpen 2 vertoont tot 14-15 zulke banden. De hele onderzijde is witgrijs tot geelachtig-grijs of bruinachtig, met fijne, dwarse, grijsbruine golflijnen en met scherp afgetekende, lange, zwarte, schachtstrepen; de onderbuik en de onderstaartvederen zuiver wit bij veel exemplaren. De tenen zijn spaarzaam bevederd. Handpennen 2-4 zijn de langste.

Snavel geel tot groenachtig.

Vleugel: 170-201; staart: 78-110; tarsus: 32-45; snavel: 25-28 mm.

Afb. 99. — Vindplaatsen van *Otus*.

▼ *Ot. holerythrus*.

▲ *Ot. scops*.

● *Ot. leucotis*.

○ *Ot. senegalensis*.

Twee *leucotis*-vormen worden in onze gebieden gevonden. In het noorden treft men de typische vorm aan, in het zuiden de vorm *Granti*. Bij deze laatste vorm is de bovenkop van de volwassen vogels meestal minder breed zwartgestreept dan bij de typische vorm.

2 a. - *Otus leucotis Granti* KOLLIBAY.

Deze vorm wordt van Zuid-Afrika tot in het zuiden van onze Kolonie, Gaboen en Portugees Congo, enerzijds, tot de Kenya Colony, anderzijds, gevonden.

Een veertigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (GOOSSENS). — Leopoldstad (VANDENBRANDEN). — Leopoldstad (RICHARD). — Kisantu (ANASTASE). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (HENRION): — Leopoldstad (BERTEAUX).

Distr. Tshuapa: Ikela (DUPUIS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (WINDMOLDERS). — Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE). — [Luebo (DELHAISE)].

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Dilolo (FREYNE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (RICHARD). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Lungenda-riv. (LEMAIRE).

Distr. Tanganika: Albertstad (HUTSEBAUT).

Ruanda-Urundi: Usumbura (VRIJDAGH). — Astrida (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Boma (PETIT). — Mulungu (HENDRICKX).

2 b. - *Otus leucotis leucotis* TEMMINCK.

De typische vorm van *leucotis* bewoont West-Afrika en wordt ook gevonden tot in Soedan, het noorden van onze Kolonie en het noorden van de Kenya Colony.

CHAPIN meent dat hij in het noorden van Uelé gewoon voorkomt maar hij kon er slechts één exemplaar inzamelen. In onze verzameling berust eveneens een enkel stuk.

Distr. Uelé: Tukpwo (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Garamba (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN).

Afb. 100. — *Otus leucotis Granti* KOLLIBAY.
Luebo. (Fot. DELHAISE).

3. - *Otus scops* LINNAEUS. — Afb. 99.

Dit Uiltje broedt in het zuiden van Europa, in het noorden van Afrika en tot in Azië; het wordt soms in België en Nederland aangetroffen. Na het broeden trekt het naar het zuiden en wordt dan tot in het noorden van onze Kolonie, enerzijds, tot de Kenya Colony, Uganda, en Noordoost-Afrika (*pulchellus*), anderzijds, gevonden.

De beschrijving die hieronder gegeven wordt voor *Otus senegalensis* past er goed op, maar handpen 3 is de langste, 2 en 4 zijn ongeveer even lang als 3, 1 is duidelijk langer dan 6, dus ook dan 7.

Otus senegalensis wordt soms als vorm van *scops* aangezien.

De bovenzijde is min of meer roestgewassen; de onderzijde is minder zuiver wit dan bij *senegalensis*. Aan de buitenrand van de handpennen treft men meer lichte of witte vlekken (of tussenruimten) dan bij *senegalensis*: de pennen zijn inderdaad langer.

Vleugel: 144-164; staart: 62-80; trasus: 26-30; snavel: 18-19 mm.

Snavel zwart of blauwgrijs.

Twee exemplaren maar van de typische vorm zijn bekend uit onze gebieden. Een er van is in ons bezit.

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH).

Andere vindplaats: Faradje (CHAPIN).

De vorm *pulchellus*, beschreven van Z. Rusland, zou in Uganda gevonden zijn. Hij zou grauwer zijn dan de typische vorm.

4. - *Otus senegalensis* SWAINSON. — Afb. 99.

Deze soort heeft een heel grote verspreiding in Zwart-Afrika, buiten de woudgebieden. In de savannen komt ze soms veelvuldig voor. Verscheidene auteurs beschouwen *senegalensis* (en zijn vormen) als vormen van

Otus scops; men zou dus *Otus scops senegalensis*, *Otus scops Graueri* enz. moeten schrijven. Handpennen 3-4 zijn de langste, 1 is ongeveer even lang als 7 en is korter dan 6; 2 is ietwat korter dan 3.

De bovenzijde is helemaal grijsgekleurd, min of meer (maar soms ook in het geheel niet) roestbruin gewassen, met wit (vlekken) en zwart (fijne dwarse golflijnen) gemengd; zwarte schachtstrepen, hier en daar ook dwarse strepen; de bovenkop lichter gekleurd, de zwarte strepen scherper afgetekend, de witte vlekken heel duidelijk; slagpennen bruiner dan de rug, meer grijsbruin, donker gestippeld, met donkere, dwarse banden; aan de buitenvlag van de buitenste handpennen en aan de binnenvlag van de andere zijn de tussenruimten meestal lichter gekleurd, tot wit, niet gestippeld; stuurpennen helemaal gestippeld en fijn dwarsgelijnd, of met enkele vlekken en fijne, dwarse strepen die banden afzomen. Gezicht grijswit, met zijdelingse, zwarte tot roestbruine band; teugels wit, de borstels distaal zwart; onderzijde lichter gekleurd, de grondkleur veeleer witachtig, soms ook roestgeel gewassen, de witte vlekken groot, de zwarte schachtstrepen breed; de dwarse strepen duidelijker op de buik dan op de borst; de keel grijs en fijn gegolfd.

Snavel zwart of blauwgrijs.

Vleugel: 122-145; staart: 55-65; tarsus: 21-25; snavel: 16-19 mm.

Verscheidene vormen van *Otus senegalensis* zijn bekend; vier er van zouden in onze Kolonie voorkomen. CHAPIN onderscheidt ze als volgt:

senegalensis Hendersoni is merkkelijk grauwer dan de andere vormen, met fijnere zwarte tekeningen; slechts de basis van de borstvederen is « cinnamom buff ».

senegalensis Graueri is meer roestbruin gewassen dan de volgende vorm, maar het basaal gedeelte van de borstvederen is lichter gekleurd en de vleugel is gemiddeld korter: 126-136 mm.

senegalensis ugandae is roestbruin gewassen aan de bovenzijde en de borstvederen vertonen een roestbruine dwarse streep of middelvlek; de vleugel meet 131-143 mm.

senegalensis senegalensis is gewoonlijk grauwer aan de bovenzijde dan *ugandae*, en de borsttekeningen zijn minder scherp.

4 a. - *Otus senegalensis Graueri* CHAPIN.

Deze vorm is nauw verwant met *ugandae*, maar zijn stem is een andere, naar de vaststellingen van CHAPIN. Zijn woongebied strekt zich uit van het noordwesten van het Tanganika-meer, misschien ook van de Ruzizi-vallei, tot Katanga en Noord-Rhodesië.

Vijftien exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Ruzizi-Kivu (MENICKEN). — Baraka (PAUWELS).

Distr. Maniema: Mawagongo, ten W. van Kabambare (PILETTE).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kiambi (DE WITTE).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Luaba (CHAPIN). — Elisabethstad (CHAPIN). — Sankisia (RODHAIN). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Musosa (BREDO).

4 b. - *Otus senegalensis Hendersoni* CASSIN.

Deze vorm werd beschreven uit Angola en is bekend uit het gebied van Landana; hij komt waarschijnlijk in Neder-Congo en Kwango voor. De vogel van Kisantu die DUBOIS als *Scops capensis* vermeldde hoort echter bij *Asio capensis*; het exemplaar is nog in ons bezit. CHAPIN, die het niet gezien had, veronderstelde het onder *Otus senegalensis Hendersoni* te moeten noteren.

Geen exemplaar in onze verzameling.

4 c. - *Otus senegalensis senegalensis* SWAINSON.

De typische vorm van *senegalensis* bewoont de savannen van Senegal tot Soedan en werd ook in het Oubangi-Shari-gebied van Frans Equatoriaal Afrika gevonden. Hij zal waarschijnlijk in het noorden van Belgisch Congo worden aangetroffen.

Geen exemplaar in ons bezit.

4 d. - *Otus senegalensis ugandae* NEUMANN.

Deze vorm bewoont Uganda en Uel  en wordt tot aan de Semliki-vallei, misschien ook de Rutshuru-vallei, gevonden.

Een enkel exemplaar in ons bezit:

Distr. Kibali-Ituri: Kadiadia (HACKARS) (Semliki-vlakte).

Andere vindplaatsen: Faradjie (CHAPIN). — « Niam-Niam » (ap. SALVADORI).

GEN. LOPHOSTRIX LESSON (*Jubula* BATES).

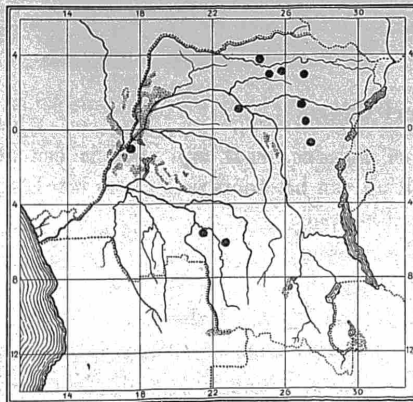
Uilen met zeer lange oorvederen maar ook lange kopvederen. Handpennen 4-5 of 4-6 zijn de langste; 1 is de kortste, is zelfs korter dan pen 10, en meet minder dan 2/3 van pen 5. Tenen helemaal onbevederd. Staart lang.

Een enkele soort.

1. - *Lophostrix Letti* BÜTTIKOFER. — Afb. 101.

Deze bijzonder mooie soort is bekend van West-Afrika tot Noordoost-Congo en Kasai. Ze bewoont het woud.

De bovenkop is donkerroodbruin, kastanjebruin of chocoladebruin, met witte vlekjes of dwarse streepjes; het voorhoofd is veeleer wit, de vederen donkerbruin dwarsgestreept en distaal roodbruin; een witte wenkbrauwstreep; nek en rug zijn roestgeel of -bruin, de vederen distaal roodbruin; achterrug donkerder en met zwartbruine, dwarse banden; gezicht roestkleurig tot witachtig of zelfs roodbruin, met chocoladebruin tot zwarte rand; oogomgeving kastanjebruin; kleine dekvederen donkerkastanjebruin tot zwartbruin, de volgende

Afb. 101. — Vindplaatsen van *Lophostrix Letti*.

lichter gekleurd, roestgeel tot roestbruin, met dwarse, zwarte strepen, en hier en daar breed geel of wit gekleurd aan de buitenvlag; schoudervederen dito gekleurd, de binnenvlag gemarmerd, de buitenvlag effen okergeel tot zuiver wit, met 1-2 zwarte strepen en dito eindzoom; slagpennen roestbruin, min of meer dicht donker gemarmerd, de handpennen met 4-5 brede, dwarse, zwarte banden, het einde nooit zwart; de armpennen met 6-7 banden, die grijs of wit zijn gemarmerd; stuurpennen dito gekleurd, met een tiental scherpe, dwarse banden. Kin en keel roestgeel tot -wit, de krop donkerder gekleurd, roestgeel tot vaalbruin; de vederen distaal donkerbruin en wit dwarsgestreept; het overige van de onderzijde okergeel met scherp afgetekende, zwarte of chocoladebruine schachtstrepen; de schenen eenkleurig.

Snavel geel; tenen geelbruin, de klauwen roodachtig.

Vleugel: 250-280; staart: 150-170; tarsus: 34-41; snavel: 27-30 mm.

Bij de Juv. is de bovenzijde lichter gekleurd, café-au-lait, de kop is wit, de vederen distaal witgezoomd, het oog kastanjebruin omzoomd. Onderzijde eveneens heel licht gekleurd. Vleugels roestbruin met dwarse strepen.

Tien exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Zobia (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Elisabetha (MEV. TINANT). — Angumu (DYLEFF). — Opienge (DYLEFF).

Distr. Tshuapa: Lukolela (LECOCQ).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Luluaburg (CALLEWAERT). — Avakubi (CHAPIN). — Tungeddi, tussen Angu en Bambili (ALEXANDER).

GEN. BUBO DUMÉRIL.

Uilen van grotere afmetingen, zonder sluier, met oorvederen die duidelijk uitsteken, met bevederde tenen; handpen 2 korter dan pen 3.

Vijf soorten zijn uit onze gebieden bekend. Men kan ze als volgt onderscheiden:

1. *a.* De vleugel is langer dan 400 mm. . . . . 2.
- b.* De vleugel is korter dan 375 mm. . . . . 3.
2. *a.* Borst en flanken vertonen goed afgetekende, dwarse, brede, zwarte strepen; zwarte zijbanden van het gezicht smal. . . . . *Bubo Shelleyi.*
- b.* Borst en flanken zijn nooit regelmatig en breed zwart dwarsgestreept; de onderzijde is slechts onregelmatig fijn bruin tot donkergrijs dwarsgestreept of gevlekt; de zwarte zijbanden van het gezicht zijn breed. . . . . *B. lacteus.*
3. *a.* Boven- en onderzijde roestgeel tot licht geelbruin, met goed afgetekende, dwarse, zwarte of zwartbruine strepen, nergens witgevekt. . . . . *B. poensis.*
- b.* Boven- en onderzijde nooit zó gekleurd, maar soms min of meer duidelijk dwarsgestreept, dan echter met witte vlekken ten minste aan kop en nek. . . . . 4.
4. *a.* Snavel distaal groenachtig tot geel. De donkere strepen van schenen en tarsus zijn breder dan de lichte tussenruimten. Vleugeldekvederen zonder witte vlekken. . . . . *B. leucostictus.*
- b.* Snavel distaal zwart. De donkere strepen van de poten zijn heel smal of ontbreken. Buitenste vleugeldekvederen met grote vlekken. . . . . *B. africanus.*

1. - *Bubo africanus* TEMMINCK (*maculosus* AUCT.). — Afb. 102 en 103.

Deze Ooruil wordt over het grootste deel van de savannen van Zwart-Afrika aangetroffen. Twee vormen er van worden onderscheiden, die ook in onze gebieden voorkomen; een derde bewoont Arabië.

De algemene kleur is nogal fel veranderlijk; zekere exemplaren zien er bruin of roestbruin uit, terwijl de meeste vogels normaal grijs zijn.

De grondkleur van de hele bovenzijde is wit of grijs of bruinachtig of zelfs okerbruin, met dichte en heel fijne, zwarte tot donkerbruine of roestbruine, dwarse golflijnen en marmervlekjes; soms ook is de bovenzijde grotendeels bruinzwart, met witte of grijze vlekken bezaaid; de bovenkop en de oorvederen dikwijls donkerder gekleurd, de vederen soms helemaal donker, maar met zijdelingse, witte vlekjes; grotere witte vlekken, of brede witte dwarse strepen, op de nek, de kop, de schoudervederen, de dekvederen (vooral aan de buitenvlag); gezicht lichter gekleurd, met zijdelingse zwarte band; snavelborstels wit, maar distaal zwart; handpennen donkerbruin en wit of bruinachtig gemarmerd, met 3-4 brede, dwarse, lichtgekleurde banden, die dikwijls zuiver wit worden aan de binnenvlag, de armpennen met 6-7 banden; stuurpennen donkerbruin, de basis en 4-6 dwarse banden zijn lichtgekleurd, tot wit. Kin wit; het overige van de onderzijde wit of grijswit, fijn donker dwarsgelijnd en min of meer duidelijk bruinzwart-wit gevlekt; de vederen van de borst meestal breed bruin langs de schacht en aan het einde; poten fijn dwarsgestreept of eenkleurig wit.

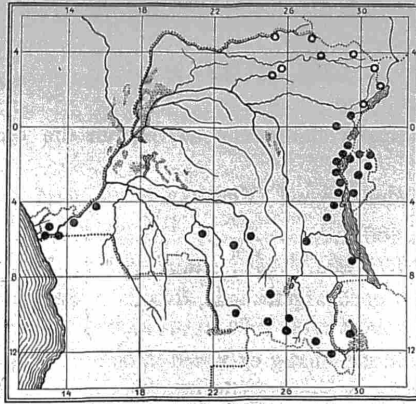
Snavel zwart.

Vleugel: 295-360; staart: 147-220; tarsus: 60-80; snavel: 37-41.

Bij de Juv. ontbreken de zwarte zijbanden van het gezicht en is de algemene kleur lichter.

De twee vormen die Zwart-Afrika, en ook onze gebieden, bewonen verschillen door hun gemiddelde

vleugel- en staartlengte. *Africanus africanus* heeft een vlegellengte van 310-360 mm., terwijl *africanus cinerascens* slechts 295-328 bereikt. CHAPIN noteert ook dat de iris van de typische vorm geel tot oranje is, terwijl deze van *cinerascens* donkerbruin is. Deze laatste vorm wordt in het noorden en het noordoosten van onze Kolonie aangetroffen, de typische vorm bewoont daarentegen het zuiden en het oosten. De nek van de typische vorm vertoont grote ronde vlekken of roestkleurige strepen; bij *cinerascens* is de nek meer eenkleurig. *Africanus* s. str. bewoont het zuidelijk, *cinerascens* het noordelijk gedeelte van Zwart-Afrika.

Afb. 102. — Vindplaatsen van *Bubo africanus*
● *B. afr. africanus*. ○ *B. afr. cinerascens*.

1 a. - *Bubo africanus africanus* TEMMINCK.

Deze is de vorm die het zuiden en het oosten van onze gebieden bewoont en die ook in Neder-Congo voorkomt.

Een vijftigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Mayumbe (CABRA). — Neder-Congo (WEYNS). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Boma (DARTEVELLE). — Zambi (DARTEVELLE). — Boma (COCU). — Leopoldstad (MEVR. LEPERSONNE).

Afb. 103. — *Bubo africanus africanus* TEMM.
Elisabethstad. (Fot. SEYDEL).

Distr. Kasai: Bakwanga (MEVR. M. BEQUAERT). — Merode (WINDMOLDERS). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Lualaba: Kipiri (LEGROS). — Kinda, Luyi (DE BAILLET). — Kando bij Tenke (DE WITTE). — Kanzenze (LEFÉBURE). — Kasaji (FISHER). — Nyonga (DE WITTE). — Kanzenze (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (RICHARD). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Kafuburiv. (SCHOUTEDEN).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN).

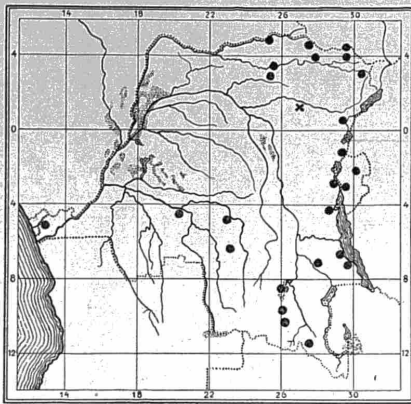
Distr. Kivu: Kalembelembe (PAUWELS). — Sibatwa (PAUWELS). — Ruzizi-Kivu (MENICKEN). — Goma (DERCHE). — Uvira (PAUWELS). — Goma (SCHOUTEDEN). — Bukavu (PRINS LÉOPOLD). — Lubero (HACKARS). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Ibanda (VANDELANNOITE). — Beni (LISFRANC). — Nyarusambo (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (VAN SACECHEM). — Kisenyi/Ruhengeri (BASTIAENS). — Makamba (LESTRADÉ). — Astrida (LESTRADÉ). — Astrida (FAIN). — Kibungu (LESTRADÉ). — Kinigi (LESTRADÉ).

Andere vindplaatsen: Matadi (CHAPIN). — Usumbura (STEGMANN). — Kalonga (MOURITZ). — Tshin-senda (MOURITZ). — Pala (BÖHM). — Mukimbungu (LAMAN). — Gabiro (FRECHKOP). — Bangwelo-meer (AOSTA). — Mulungu (HENDRICKX).

1 b. - **Bubo africanus cinerascens** GUÉRIN.

Deze kleinere vorm wordt in het noorden van onze gebieden gevonden.

Afb. 104. — Vindplaatsen van *Bubo lacteus* en *B. Shelleyi*.
● *Bubo lacteus*.   × *B. Shelleyi*.

13 exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Likati (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Boga (PILETTE). — Mahagi-Nierembe (SCHOUTEDEN). — Dramba (SCHOUTEDEN). — Ishwa (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH). — Me-berg (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Niagara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Kasenyi (CHAPIN). — Doruma (BOHDORFF). — Semio (BLANCOU).

2. - **Bubo lacteus** TEMMINCK. — Afb. 104.

Reuzenuil, die vooral in de savannenstreken wordt aangetroffen en over heel Zwart-Afrika wordt gevonden.

De hele bevedering is grijs; de grondkleur is licht bruinachtig tot wit, maar de vederen zijn dicht en fijn bruin tot donkergrauw dwarsgelijnd of gemarmerd; de bovenzijde ziet er donkerder uit dan de onderzijde, en de dwarse lijnen zijn er minder fijn, het einde der vederen is zelfs soms helemaal bruin; de schoudervederen en soms ook de grote dekvederen, daarentegen, zijn meestal zuiverder wit aan de buitenvlag; slagpennen met brede, dwarse, donkerbruine banden en daartussen, gelijk de rug, fijn dwarsgelijnd; de buitenvlag van de handpennen en hun einde zijn meestal donkerder, helemaal bruin; stuurpennen dito gekleurd, maar dikwijls helemaal bruin langs de schacht; gezicht met brede zwarte zijbanden; snavelborstels distaal zwart; borst en flanken nooit regelmatig zwart dwarsgestreept.

Snavel blauwgrauw, de spits lichter gekleurd.

Vleugel: 412-490; staart: 205-280; tarsus: 69-90; snavel: 47-59 mm.

26 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Mayumbe (CABRA).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Angodia (HUTSEBAUT). — Titule/Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Bwale, tussen Aba en Arebi (HUTEREAU).

Distr. Kivu: Kivu-meer (PAUWELS). — Baraka (PAUWELS). — Beni (BORGERHOFF). — Luvungi (DERCHE). — Molekera (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Kanna, ten N. van Usumbura (SCHOUTEDEN). — Nyakatare (COLBACK). — Gakoma (AURELIAAN). — Ntaga (LESTRADE).

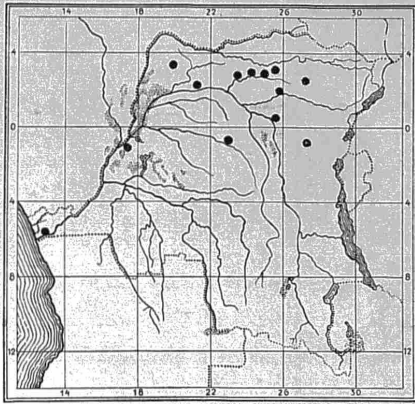
Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kiambi (DE WITTE). — Boudewijnstad (CHARLIERS).

Distr. Opper-Katanga: Kafubu-riv. (DE RIEMAECKER).

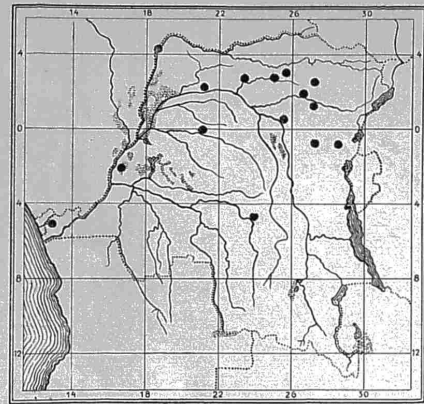
Distr. Lualaba: Mokabe-Kasari (DE WITTE). — Kapiri (LEGROS).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON).

Afb. 105. — Vindplaatsen van *Bubo leucostictus*.

Afb. 106. — Vindplaatsen van *Bubo poensis*.

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Kibati (CHAPIN). — Bukama (RODHAIN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Semio (BLANCOU).

3. - *Bubo leucostictus* HARTLAUB. — Afb. 105 en 107.

Dit is een woudbewonende soort, die van West-Afrika tot in het oosten van onze Kolonie wordt gevonden.

De hele bovenzijde is donkerbruin tot zwartbruin, met minder scherp afgetekende, fijne, dwarse, roestbruine strepen; de vederen van achterkop, voorhoofd en nek met brede, lichtgekleurde, witte of bruinachtigwitte zijvlekken of dwarse strepen; oorvederen dito gekleurd, ten minste aan de binnenvlag; schoudervederen wit, ten minste aan de buitenvlag; gezicht grauwbruin met wit gemengd, zijdelings met brede, zwartbruine band; vleugels gelijk de rug, de slagpennen met 3-5 brede, dwarse, lichte banden, die min of meer duidelijk zwartbruin zijn gevlekt of gestippeld en ook wit worden aan de binnenvlag; stuurpennen donkerbruin, met ongeveer 7 bruinachtige, dwarse banden, die eveneens min of meer gemarmerd en gestippeld zijn; de eindzoom helemaal wit of eveneens bruingevekt. Onderzijde met witte grondkleur, maar onregelmatig donker of zwart dwarsgestreept en gevlekt, de vederen basaal asgrauw, dan breed wit, met 1-2 dwarse strepen en het einde, die bruin zijn, okergeel gemarmerd; aan de onderzijde zijn de lichte strepen van de stuurpennen eenkleurig wit of grauwwit; schenen en tarsus dwarsgestreept, de donkere strepen breder dan de andere.

Snavel en washuid geel of groenachtig; tenen geel.

Vleugel: 295-335; staart: 178-205; tarsus: 40-45; snavel: 31-38.

De Juv. is wit met smalle, bruine of zwartbruine, dwarse strepen; vleugels en staart daarentegen donker, grauwbruin tot grauwwit, met donkerder dwarse banden. Aan de stuurpennen zijn de lichtgekleurde banden merkkelijk smaller dan de donkere, terwijl de verhouding omgekeerd is bij *poensis*.

Een dertigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS). — Neder-Congo (x).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Karawa (WALLIN). — Lisala (MEV. BABILON).

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Bita (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Muma (HUTSEBAUT). — (Mbuma?). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF). — Stanleystad (GELDOF).

Andere vindplaatsen: Lukolela (CHAPIN). — Batama (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Popoie (NAHAN).

Afb. 107 — *Bubo leucostictus* HARTL.
Congo. (Fot. Dierentuin Antwerpen).

4. - *Bubo poensis* FRASER. — Afb. 106-108.

Mooie soort, die het woud bewoont en van de Goudkust tot Oost- en Zuid-Congo wordt aangetroffen.

De hele bovenzijde is mooi roestgeel of roestkleurig, met scherp afgetekende, zwarte of zwartbruine, dwarse strepen; maar soms is de bovenzijde voor een groot deel door het zwart ingenomen, al laten de overblijvende lichte delen de zwarte streping nog duidelijk herkennen; de vederen hebben ook een zwarte eindzoom, breder aan de bovenkop, en vooral aan de oorvederen; de kleine vleugeldekvederen helemaal zwart of ongeveer aldus, de grote en de schoudervederen met of zonder witte vlek aan de buitenvlag; gezicht roestbruinachtig, met brede, zwarte zijband; slagpennen lichtbruin of roestbruin, met ongeveer 7 zwarte of donkerbruine, dwarse, banden, die breder zijn op de buitenste handpennen, deze soms grotendeels of zelfs helemaal zwartbruin; de binnenvlaggen van hand- en armpennen lichter gekleurd, tot wit tussen de donkere banden; stuurpennen eveneens roestkleurig tot bruinachtig, met een tiental dwarse, zwarte banden, die distaal smaller zijn. Onderzijde licht geelbruin, de grondkleur eigenlijk wit, maar min of meer intensief roestkleurig gewassen; helemaal zwart dwarsgestreept, de strepen smaller dan aan de bovenzijde en min of meer duidelijk roestkleurig gezoomd; aan de onderzijde van de vleugels zijn de lichtgekleurde delen meestal wit of bijna wit.

Snavel hoornkleurig, de spits geel.

Vleugel: 276-325; staart: 133-170; tarsus: 50-56; snavel: 38-42 mm.

14 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

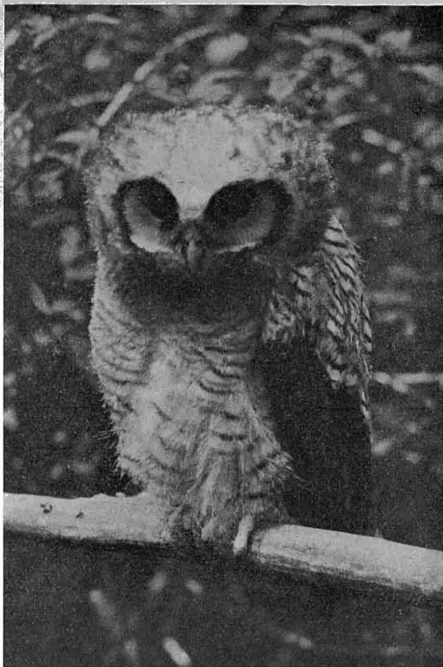
Distr. Neder-Congo: Temvo (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Boende (WIJNANTS).

Distr. Congo-Ubangi: Lisala (HENRION).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (HUTSEBAUT). — Angumu (DYLEFF). — Panga (BOCK).

Afb. 108. — *Bubo poensis* FRASER.
Lutunguru. (Fot. PRIGOGINE).

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Moera (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Bangui (DYBOWSKI).

5. - **Bubo Shelleyi** SHARPE en USSHER. — Afb. 104.

Dit is een Reuzenuil waarvan tot hiertoe heel weinig exemplaren werden ingezameld, al is de soort van Liberia, de Goudkust, Kameroen en Avakubi bekend.

BATES geeft er de volgende beschrijving van:

Bovenzijde donkerchocoladebruin, met onduidelijke, lichter gekleurde, dwarse strepen, deze strepen echter wit op de nek en de schoudervederen. Onderzijde regelmatig dwarsgestreept, wit of roestwit en bruin-zwart.

Snavel grauwwit, de washuid loodgrauw; klauwen grijswit, met zwart einde.

Vleugel: 430-453; staart: 233-242; tarsus: 71-81; snavel: 56-58 mm.

CHAPIN noteert dat een 306 mm. lange armpen, die hij op de hoed van een inboorling in Avakubi vond, meer dwarse donkere banden vertoont dan de armpennen van *B. lacteus*, de enige *Bubo* die even lange pennen draagt.

Van de nauwverwante *Bubo lacteus* wordt *Shelleyi* vooral onderscheiden door de regelmatige, scherp afgetekende, zwarte en brede, dwarse streping van de onderzijde en ook door smallere, zwarte zijbanden aan het gezicht.

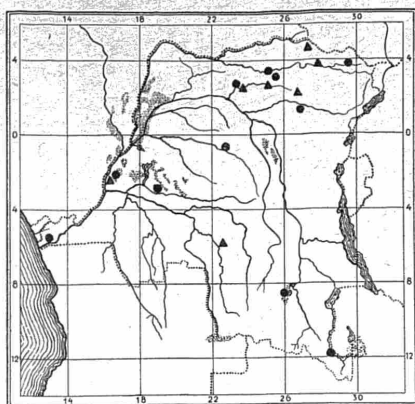
Geen exemplaar in onze verzameling.

De enige bekende Congolese vindplaats is Avakubi, waar CHAPIN de hierboven vermelde armpen vond.

GEN. SCOTOPELIA BONAPARTE.

Prachtig gekleurde Uilen waarvan de tarsus slechts aan de basis van de bovenzijde is bevederd en voor het overige met afgeronde of vierkantige schubben is bedekt; de tenen naakt en aan de onderzijde (zolen) duidelijk stekelig; handpennen 4-6 zijn de langste, 1 is ongeveer gelijk 10; geen oorvederen.

Door hun grotendeels naakte tarsus en hun stekelige zolen zijn deze Uilen hoogst eigenaardig. Hun levenswijze verschilt merkkelijk van deze van de andere Strigiden: ze voeden zich namelijk in hoofdzaak met Vissen.

Afb. 109. — Vindplaatsen van *Scotopelia*.

▲ *Scot. Bouvieri*. ● *Scot. Peli*.

Twee soorten zijn uit onze Kolonie bekend: beide leven bij voorkeur langs de rivieren.

1. a. Vleugel minder dan 340 mm. lang. Bovenzijde niet dwarsgestreept, maar duidelijk gemarmerd. .... *Scotopelia Bouvieri*.
- b. Vleugel ten minste 395 mm. lang. Bovenzijde niet gemarmerd, met scherp afgetekende dwarse, zwarte strepen. .... *Scotopelia Peli*.

1. - *Scotopelia Bouvieri* SHARPE. — Afb. 109.

Mooi bevederde Uil, waarvan de bovenzijde donkerbruin is, maar min of meer dicht roestkleurig of bruinachtig gemarmerd, fijn dwarsgelijnd of gevlekt, met donkere schacht- en dwarse strepen; het voorhoofd en de bovenkop witachtig tot bruinachtig, met min of meer brede schachtstrepen; gezicht lichtbruinachtig, de snavelborstels distaal zwart; vleugeldekvederen hier en daar met onregelmatige, bruine vlekken en met witte vlek aan de buitenvlag; handpennen en buitenste armpennen okergeel tot bruin, met zwarte of zwartbruine, gemarmerde, dwarse banden; stuurpennen donker, met 5 dwarse banden en het einde okergeel, maar min of meer gemarmerd. Onderzijde wit tot roestwit of bruinachtig, met min of meer brede, zwarte tot donkerbruine, distaal bredere schachtstrepen, deze strepen eerst roestkleurig gezoomd, dan wit; schenen eenkleurig.

Snavel met washuid, en poten geel of oranjegeel.

Vleugel: 260-330; staart: 160-200; tarsus: 50-63; snavel: 33-42 mm.

De Juv. is wit, nauwelijks café-au-lait gewassen; aan de onderzijde zijn de schachten donkerder gekleurd; stuur- en slagpennen café-au-lait, met gemarmerde, donkere banden.

Negen exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

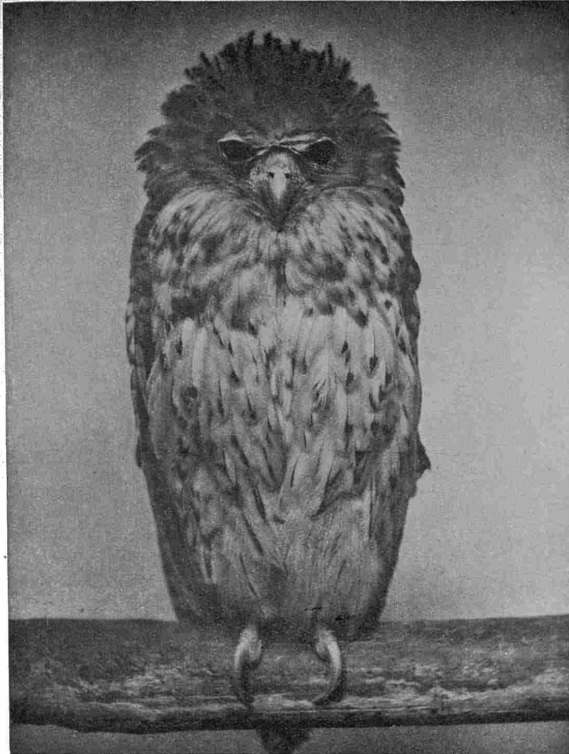
Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Dika (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Niapu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Luluaburg (CALLEWAERT).

De soort is bekend van Liberia tot Kameroen, Neder-Congo, Kasai en Uelé.

2. - **Scotopelia Peli** BONAPARTE. — Afb. 108-109.

Dit is een reuzensoort, prachtig en machtig, die in de savannen en in het woud voorkomt, maar vooral langs de rivieren, waar ze haar voedsel (Vissen) vindt.

Afb. 110. — *Scotopelia Peli Peli* BONAPARTE.
Congo. (Foto. Dierentuin Antwerpen).

De hele bovenzijde is mooi roestkleurig tot licht kastanjebruin of okergeel, met scherp afgetekende, smalle, dwarse, zwarte banden, die op kop en nek fijner, maar op slag- en stuurpenen breder zijn; gezicht en onderzijde lichter gekleurd, tot okergeel; de vederen van borst en buik voor het meerendeel met zwarte schachtstreep, die distaal in een eindvlek uitloopt; soms ook 1-2 dwarse, zwarte strepen of vlekken vóór het einde; schenen lichter gekleurd en eenkleurig; snavelborstels distaal zwart.

Snavel zwart; poten licht grauwegeel tot roodgelachtig.

Vleugel: 395-440; staart: 216-260; tarsus: 65-80; snavel: 50-58 mm.

Bij de Juv. zijn boven- en onderzijde licht crème-achtig tot café-au-lait gekleurd, met onduidelijke dwarse strepen aan de bovenzijde.

In onze gebieden komt de typische vorm voor. Twee andere vormen zouden in Oost-Afrika voorkomen.

2 a. - **Scotopelia [Pelia] Peli Peli** BONAPARTE.

De soort wordt gevonden van Senegal tot Oost-Afrika en Zuid-Afrika. In onze Kolonie is *Peli* van wijd afgelegen vindplaatsen bekend.

Een tiental exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Een ex. zonder vindplaats.

Distr. Leopold II-meer: Lukenie-riv. (LOVIZETTI). — Kinnungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — [Boende (WIJNANTS)].

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Angodia (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Bukama (RODHAIN). — Luapula-riv. (MOURITZ). — Ook vermeld van Ndola, in N. Rhodesië, bij onze Katanga-grens.

GEN. GLAUCIDIUM BOIE.

Kleine Uilen, zonder oorvederen, met weinig ontwikkelde sluier, de washuid gezwollen, de neusopeningen rond.

Zoals BATES opmerkt, gelijken deze Uiltjes min of meer op breedkoppige kleine Sperwers.

Afb. 111. — *Glaucidium capense* SMITH.
Dilolo. (Fot. DE WITTE).

Afb. 112. — *Glaucidium capense* SMITH.
Dilolo. (Fot. DE WITTE).

Vijf soorten worden in onze gebieden gevonden. Men kan ze als volgt onderscheiden :

1. *a.* De stuurpennen vertonen drie grote, witte, vlekken aan de binnenvlag; de buitenvlag is niet gevlekt. .... *Gl. tephronotum.*
- b.* De stuurpennen vertonen dwarse banden op iedere vlag. .... 2.
2. *a.* De stuurpennen vertonen dwarsdoorlopende banden. De vleugel meet ten minste 130 mm. .... 3.
- b.* De stuurpennen vertonen in het midden afgebroken dwarse banden. Vleugel ten hoogste 120 mm. lang. .... *Gl. perlatum.*
3. *a.* De vleugel meet meer dan 150 mm. De dwarse banden van de staart zijn wit. Rug eenkleurig kastanje- of chocoladebruin. .... *Gl. Sjöstedti.*
- b.* De vleugel meet minder dan 149 mm. De dwarse banden van de staart zijn bruingeel tot okergeel of roestkleurig. .... 4.
4. *a.* Rug eenkleurig roodbruin of chocoladebruin. Bovenkop witgevekt. .... *Gl. castaneum.*
- b.* Rug fijn dwarsgestreept. Bovenkop dwarsgestreept. .... *Gl. capense.*

1. - *Glaucidium capense* SMITH. — Afb. 111-113.

Deze soort wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Angola, enerzijds, tot de Kenya Colony, anderzijds, en is bekend uit het zuiden en het oosten van onze Kolonie. Ze bewoont de savannen.

Bovenkop en nek zijn donkerbruin tot grauwbruin of grauwzwart, met smalle, witte, okergele of roestkleurige, dwarse strepen of vlekjes (dit op het voorhoofd); iedere veder met 1-4 strepen; de nek min of meer duidelijk okergeel gezoomd, de lichte strepen breder en min of meer okergeel getint; rug donkerbruin met fijne, witachtige tot bruinachtige, dwarse strepen; het einde van de vederen (met 1-3 strepen) is zwart; schoudervederen ten minste aan de buitenvlag gedeeltelijk wit; vleugeldekvederen met brede, dwarse strepen; slagpennen donkerbruin, met min of meer lichtgekleurde, dwarse, roestbruine banden of vlekken (een tental op handpen 3); deze banden gaan dikwijls in het wit over aan de rand van de binnenvlag van de handpennen en aan beide vlaggen van de armpennen; staart donkerbruin tot zwart, de basis van de pennen en een tental dwarsdoorlopende, smalle banden, zijn bruingeel, okergeel of roestkleurig; de eindzoom zelf is lichter gekleurd, tot wit. Gezicht wit, met grauwbruin gemengd; witte wenkbrauwen; borst donkerbruin, de vederen met 1-2 okergele dwarse strepen en een derde dwarse streep, die wit is, juist vóór de eindzoom; buik wit, met grote, driehoekige, zwarte of donkerbruine vlekken.

Snavel geel.

Vleugel: 130-145; staart: 80-95; tarsus: 22-25; snavel: 18-20 mm.

Ik meen *castaneum* als een zelfstandige soort te moeten aanzien. In onze Kolonie komen dan, volgens CHAPIN, de vormen *rufum* en *ngamiense* voor: *rufum* zou wat lichter gekleurd zijn dan *ngamiense*. Na onderzoek van onze huidige reeks exemplaren ben ik van mening dat er maar één vorm in onze gebieden gevonden wordt, voor dewelke ik dan de oudere benaming *rufum* aanneem. Misschien zou het nog verkieslijker zijn beide namen te laten vallen en eenvoudig *Glaucidium capense capense* te schrijven.

1 a. - *Glaucidium capense rufum* GUNNING en ROBERTS.

Een twintigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Dilolo (DE WITTE). — Kasaji (FISHER).

Distr. Opper-Katanga: Lukonzolwa (DE WITTE). — Musosa (BREDO).

Andere vindplaatsen: Marungu (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM). — Lugoma-riv. (BÖHM). — Likulwe-riv. (BÖHM). — Lufira-riv. (BÖHM). — Pala (BÖHM).

2. - *Glaucidium castaneum* REICHENOW. — Afb. 113.

Deze soort was tot dusver slechts door het Type-exemplaar bekend, dat door STUHLMANN bij Andundi (Semliki-vallei) was ingezameld geworden. Ons Museum heeft onlangs een exemplaar van dit mooi Uiltje ontvangen, dat wij danken aan Dr. PRIGOGINE. De soort bewoont het woud.

SCLATER en CHAPIN beschouwen *castaneum* als een vorm van *capense*. Ik ben van mening dat wij hier een zelfstandige soort voor ons hebben, waarvan de algemene kleur merkkelijk afsteekt tegen deze van *capense*. Dr. MEISE was zo vriendelijk mij enkele details te geven over het Type-exemplaar, dat in het Zoölogisch Museum van Berlijn berust.

Bovenkop en nek zijn donkerroodbruin, mooi met scherp afgetekende, zwartgezoomde, witte vlekjes bezaaid (iedere veder vertoont 1-2 dwarse strepen en een middelvlekje vóór het einde); een witte tot okergele nekband; rug, bovenstaartvederen, schouder- en dekvederen warm roodbruin of chocoladebruin, de schoudervederen met grote, witte vlek aan de buitenvlag of ook gedeeltelijk aan de binnenvlag, deze vlek distaal zwartgezoomd; grote dekvederen eveneens met grote, witte vlek aan de buitenvlag, vóór het einde; slagpennen met dwarse, bruinachtige tot okergele banden, die aan de buitenrand in het wit overgaan; stuurpennen met een tental dwarse, doorlopende, smalle, roestbruine banden. Wenkbrauwen witachtig; kin wit; keel bruin; borst donkerkastanjebruin, wit dwarsgestreept, iedere veder met een scherp afgetekende, witte, dwarse band vóór het einde, en meestal met een tweede witte band naar de basis toe; buik wit, met grote, zwartbruine, driehoekige vlekken; de flanken roodbruin gewassen en met onduidelijke dwarse banden.

Vleugel: 130-136; staart: 74-80; tarsus: 21; snavel: 16-17 mm.

Een enkel exemplaar in onze verzameling.

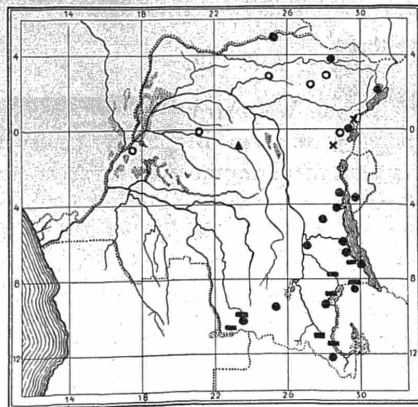
Distr. Kivu: Lundjulu (PRIGOGINE).

Andere vindplaats: Andundi (STUHLMANN).

3. - *Glaucidium perlatum* VIEILLOT. — Afb. 113.

Dit is een soort die over een groot deel van de savannen van Zwart-Afrika wordt gevonden en in het zuiden en het oosten van onze Kolonie wordt aangetroffen.

Bovenkop en nek grauwbruin tot zandbruin, de vederen meestal met 1-2 witte of geelachtige, dwarse of afgeronde vlekjes vóór het einde, deze vlekjes zwartgezoomd; een witte, maar roestbruingezoomde nekband; rug en vleugels donkerder dan de kop, maar eveneens min of meer duidelijk witgevekt, de rug soms bijna effen gekleurd; de schoudervederen, en min of meer ook de dekvederen, met grote en brede vlek aan de buitenvlag; slagpennen donkerbruin, met roestkleurige tot witachtige dwarse banden, die aan de rand dikwijls in het wit overgaan; stuurpennen donkerbruin tot vaalbruin of geelbruin, op iedere vlag van de pennen een reeks ronde of dwarse, witte tot roestbruine vlekken, die de schacht niet bereiken en zwartgezoomd zijn. Gezicht en wenkbrauwen wit; borst bruin tot roodbruin, de vederen met min of meer

Afb. 113. — Vindplaatsen van *Glaucidium*
 ■ *Glauc. capense*. ● *Glauc. perlatum*.
 × *Glauc. castaneum*. ▲ *Glauc. Sjöstedti*.
 ▼ *Glauc. tephronotum*.

grote, witte of geelachtige zijvlekken of dwarse strepen; buik wit, met overlange, zwarte of kastanjebruine, brede strepen; schenen en tarsus wit, min of meer met donkerbruin gemengd.

Snavel groengeel; washuid groengeel tot blauwgrauw.

Vleugel: 100-115; staart: 64-85; tarsus: 22-26; snavel: 15-16 mm.

35 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Sankuru: [Kabinda (WINDMOLDERS)].

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Lualaba: Funda Biabo (DE BAILLET). — Kangué, Musolo-meer (DE BAILLET). — Kinda (DE BAILLET). — Kitundu (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER). — [Bukama (SCHOUTEDEN)].

Distr. Opper-Katanga: Kilwa (DE WITTE). — Musosa (BREDO).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Albertstad (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS). — Molekera (PILETTE).

Distr. Maniema: Mutum Peke (PILETTE).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Dungu (CHAPIN). — Magungo (EMIN). — Pala (BÖHM). — Semio (BOHNDORFF). — Sassa (BOHNDORFF). — Uvira (GRAUER). — Urundi (GRAUER). — Kitega (MISONNE). — Tshinsenda (MOURITZ).

4. - *Glaucidium Sjöstedti* REICHENOW. — Afb. 113.

Deze prachtige soort was slechts bekend van de Kameroenberg en uit Frans Congo. De heer DUPUIS zond ons een exemplaar er van uit het Tshuapa-gebied in Midden-Congo. 't Is een woudbewoner.

Bovenkop en nek zijn zwart of leizwart, met scherp afgetekende, fijne, dwarse, witte strepen; iedere veder met 5-6 zulke strepen; het voorhoofd bruiner; rug, kleine dekvederen en bovenstaartvederen mooi kastanje- of chocoladebruin; schoudervederen gedeeltelijk dito gekleurd, maar min of meer wit dwarsgestreept; vleugeldekvederen (behalve de kleine) en slagpennen leizwart; met dwarse, bruinachtige tot witte banden of vlekken; stuurpennen leizwart, met 8-10 scherp afgetekende, dwarse, doorlopende, witte strepen of banden, die veel smaller zijn dan de zwarte tussenruimten, de eindzoom zwart. Onderzijde licht isabelgeel tot roestkleurig, de borst en de buik met dwarse, donkerbruine of roestbruine lijnen, dichter op de borst; onderstaartvederen witgestreept; wenkbrauwen wit.

Snavel geel.

Vleugel: 155-160; staart: 90-95; tarsus: 24-25; snavel: 17-19 mm.

Een enkel exemplaar.

Distr. Tshuapa: Ikela (DUPUIS).

Geen andere vindplaats bekend.

5. - **Glaucidium tephronotum** SHARPE. — Afb. 113.

Deze woudbewoner wordt gevonden van West-Afrika tot Midden-Congo, Kivu en Elgon. Hij wordt vertegenwoordigd door verscheidene vormen, waarvan drie in onze gebieden voorkomen.

De hele bovenzijde is leizwart tot grauwwartbruin of donker chocoladebruin; een nekband, gevormd door enkele vederen van nek en mantel, met een min of meer grote, witte vlek vóór het einde; vleugels ietwat lichter gekleurd dan de rug, met nogal onduidelijke, lichtere, dwarse banden, de binnenvlag met witte randvlekken; stuurpennen met drie grote, witte of okergele, vlekken aan de binnenvlag, de eerste ietwat vóór het midden van de lengte, de buitenvlag niet gevlekt; witte wenkbrauwen. Onderzijde wit, maar de borst en de flanken min of meer intensief roodbruin gewassen; de vederen van de buik vooral met grote, elliptische, donkerbruine tot zwarte eindvlekken; schenen en tarsus eveneens mooi roodbruin tot licht roestkleurig.

Snavel geel.

Vleugel: 104-125; staart: 66-94; tarsus: 22- ; snavel: 14-19 mm.

Drie vormen komen in onze Kolonie voor. *Lukolelae* is groter en grauwer aan de bovenzijde. Bij *medje* meet de vleugel 116-121 mm., bij *kivuense*, 113 mm. Deze laatste vorm verschilt van *medje* door donkerder roodbruine flanken, grotere vlekken aan de onderzijde, kortere duimvleugel.

5 a. - **Glaucidium tephronotum kivuense** VERHEYEN.

Een enkel exemplaar van deze vorm is bekend: het werd ingezameld in het Kambatule-Bwanandekewoud (*Kivu-district*) door de heer DE WILDE.

5 b. - **Glaucidium tephronotum lukolelae** CHAPIN.

Twee exemplaren zijn bekend, beide uit het Tshuapa-gebied: een er van in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Boende (WIJNANTS).

Andere vindplaats: Lukolela (CHAPIN).

5 c. - **Glaucidium tephronotum medje** CHAPIN.

Deze vorm bewoont het noorden van onze Kolonie.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS).

Andere vindplaatsen: Medje (CHAPIN). — Nala (CHAPIN).

5 d. - **Glaucidium tephronotum Pycrafti** BATES.

Deze vorm werd beschreven van Zuid Kameroen. CHAPIN meent dat hij misschien in Ubangi zou kunnen gevonden worden.

GEN. *CICCABA* WAGLER (*Syrnium* en *Strix* Auct.).

Geen oorvederen; neusopeningen groot en rond; washuid niet scherp afgetekend; ooropeningen groot; sluijer minder goed ontwikkeld; vederen van het voorhoofd lang.

Een enkele soort.

1. - *Ciccaba Woodfordi* SMITH. — Afb. 114-115.

Deze mooie Uil wordt over een groot deel van Zwart-Afrika gevonden en bewoont evengoed het woud als de savannen. Hij heeft een heel grote verspreiding in onze Kolonie, waar drie vormen er van worden onderscheiden.

De hele bevedering van de bovenzijde is warm roodbruin tot donkerchocoladebruin, grauwbrown, of zelfs zwartbruin, maar de vederen van de rug en de schouder- en dekvederen zijn min of meer duidelijk en

Afb. 114. — *Ciccaba Woodfordi* SMITH.
nestvogel.
Lutunguru. (Fot. PRIGOGINE).

Afb. 114a. — *Ciccaba Woodfordi* SMITH.
Lutunguru. (Fot. PRIGOGINE).

fijn lichtbruin en zwart of bruinzwart dwarsgestreept en gemarmerd; kop en nek meestal donkerder dan de rug en (soms ook de rug) met driehoekige of hartvormige, kleinere of grotere, witte maar zwartgezoomde, vlekken bezaaid, die min of meer talrijk en duidelijk zijn; grote dekvederen en schoudervederen met enkele grote, witte vlekken (de vlekken zijn meestal alleen aan de buitenvlag te zien); slagpennen met vijf brede, zwartbruine, dwarse banden, de eerste handpen soms helemaal donker; de tussenruimten min of meer wit aan de binnenvlag; stuurpennen met 4-6 lichte, dwarse banden en einde dito gekleurd en gemarmerd, soms eenkleurig donker aan de basis. Gezicht wit, éénkleurig of donkergevekt; de ogen zwart of zwartbruin omzoomd, snavelborstels distaal zwart; kin wit of grijs; onderzijde met brede rood- tot roestbruine en witte dwarse banden (de vederen zijn basaal grauwwaart, dan licht roestkleurig of roestgeelachtig, met min of meer brede, dwarse, donkere of roodbruine strepen, en distaal wit met brede, roodbruine zoom, of basaal grauwwaart, dan wit met dwarse strepen); de witte banden veel breder op de buik en de borst dan op de krop.

Snavel geel.

Vleugel: 240-273; staart: 123-165; tarsus: 42-55; snavel: 28-33 mm.

De Juv. is heel licht gekleurd, eerst witachtig, dan vaalbruin tot bruingeel, met brede, witte, dwarse banden op de onderzijde en de vleugels, smallere banden op de kop, de nek en het overige van de bovenzijde.

De drie vormen die in onze gebieden voorkomen hebben de volgende kenmerken:

Woodfordi Woodfordi is doffer gekleurd, de bovenzijde duidelijk gemarmerd; de banden van de stuur-

pennen (5-7) goed afgetekend en smaller, de staart grauwer gekleurd; de strepen van bovenzijde meestal fijner.

Woodfordi nuchalis is weinig of in 't geheel niet gemarmerd aan de bovenzijde; de algemene kleur is warmer dan bij de typische vorm. De banden van de stuurpennen zijn min of meer onduidelijk, meestal slechts 4 in getal.

Woodfordi nigricantior (*suahelica*) heeft een scherp gemarmerde bovenzijde. De algemene kleur is donker; 3-5 smalle banden aan de stuurpennen.

1 a. - ***Ciccaba Woodfordi Woodfordi* SMITH.**

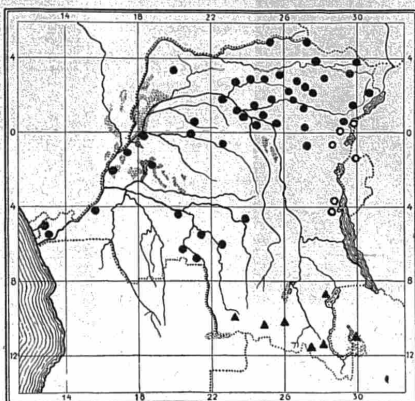
Deze vorm wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Nyasaland en Katanga.

Een twaalftal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kansenia (DE WITTE). — Kanzenze (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (LEPLAE). — Elisabethstad (RICHARD). — Lukonzolwa (DE WITTE). — Tshisangwe (DE RIEMAECKER).

Geen andere vindplaats.

Afb. 115. — Vindplaatsen van *Ciccaba Woodfordi*.
▲ *Cicc. Woodf. Woodfordi*. ● *Cicc. Woodf. nuchalis*.
○ *Cicc. Woodf. nigricantior*.

1 b. - ***Ciccaba Woodfordi nuchalis* SHARPE.**

Deze vorm is bekend van Sierra-Leone tot Angola, enerzijds, tot Uganda en Neder-Katanga, anderzijds. 120 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Mayumbe (CABRA). — Tshela (SCHOUTEDEN). — Kisala (SCHOUTEDEN). — Kai Bumba (SCHOUTEDEN). — Urselia Prima (GHESQUIÈRE). — Leopoldstad (BECQUET).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Dwa (GWÉ). — [Inongo (MAES)].

Distr. Tshuapa: Inongo (HUISMAN). — Befale (GHESQUIÈRE). — Lukolela (BELLEFROID). — Lukolela (LECOCQ). — Eala (GHESQUIÈRE). — Boende (WIJNANTS). — Bokungu (DUPUIS). — Momboyo (DUPUIS). — Bongemba, Imbau (DUPUIS). — Boende (HUIJPENS). — Coquilhatstad (DE RIEMAECKER). — Bokuma (LOOTENS). — [Bolenge (SCHOUTEDEN)].

Distr. Congo-Ubangi: Karawa (WALLIN). — Alberta (MEVR. TINANT).

Distr. Uelé: Rungu (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDACH). — Koteli (HUTSEBAUT). — Paulis (ABELLOOS). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Medje (CHRISTY). — Poko (CHRISTY).

Distr. Stanleystad: Opienge (DYLEFF). — Angumu (DYLEFF). — Stanleystad (SCHWETZ). — Isangi (CAMPS). — Yangambi (VRIJDACH). — Banalia (NAHAN). — Barumbu (J. BEQUAERT). — Yambuya (J. BEQUAERT). — Elisabetha (MEVR. TINANT). — Panga (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Djalasinda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE). — Beni (LISFRANC).

Distr. Kasai: « Kasai » (Cie du Kasai). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Gombe (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Zoro (CHAPIN). — Faradje/Aba (CHAPIN). — Irumu (EMIN). — Lendu (EMIN). — Ukaika (GRAUER). — Semio (BOHDORFF). — Doruma (BOHDORFF). — Mwata Yamvo (CAPELLO en IVENS).

1 c. - **Ciccaba Woodfordi nigricantior** SHARPE (*suahelica* REICHENOW).

Deze vorm wordt gevonden in Oost-Afrika en tot in het oosten van onze Kolonie.

Vijf exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Biogo (BONNEVIE). — « Kivu » (PAUWELS). — Butembo (DYLEFF). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Teturi (FUMIÈRE).

Andere vindplaatsen: Kalongi (CHAPIN). — Karisimbi-vulkaan (CHAPIN). — N.W. Tanganika-meer (GRAUER).

GENUS ASIO BRISSON.

Uilen met oorvederen, deze lang bij *abyssinicus*, kort en minder duidelijk bij *capensis*. Handpen 2 of handpennen 2-3 de langste; 1 even lang als 6 of langer dan deze. Tarsus bevederd, tenen bevederd of met enkele borstels. Neusgaten ovaal en horizontaal, aan de voorrand van de washuid.

Twee soorten, die CHAPIN als volgt onderscheidt:

1. a. Oorvederen kort, de langste niet langer dan 30 mm. Gezicht zwart in 't midden en rondom de ogen. Tekeningen van de onderzijde weinig scherp afgetekend. Vleugel gewoonlijk korter dan 300 mm. .... *Asio capensis*.
- b. Oorvederen lang, tot 50 mm. Gezicht helemaal licht gekleurd. Tekeningen van de onderzijde scherp afgetekend: de dwarse en overlangse strepen en banden vormen kruistekeningen. Vleugel langer dan 300 mm. .... *Asio abyssinicus*.

1. - **Asio abyssinicus** GUÉRIN. — Afb. 116.

Deze soort is bekend uit het gebergte van Abessinië, maar ook uit het oosten van onze Kolonie.

De hele bovenzijde is donkerbruin en min of meer dicht en onregelmatig bezaaid met geelachtige of geelbruine vlekken; de schoudervederen en de dekvederen met grote, witte vlek aan de buitenrand; gezicht okergeel tot bruinachtig, donkerbruin gezoomd; oorvederen grotendeels zwartbruin slagpennen donkerbruin tot zwartbruin of grauwbrown, de buitenhandpennen met brede, dwarse banden of grote vlekken, die okergeel tot roestkleurig zijn, maar naar het einde van de vederen bruinachtig worden; de basis van de pen helemaal okergeel; de andere slagpennen met smallere banden, die witachtig tot bruinachtig zijn aan de buitenvlag, maar min of meer okergeel aan de binnenvlag; stuurpennen eveneens donkerbruin, met vier dwarse banden, die basaal okergeel tot bruinachtigwit zijn en distaal bruin gemarmerd, de eindzoom min of meer zuiver wit, maar eveneens bruingemarmerd. Onderzijde ten minste van af de borst bruin, met grote witte vlekken: iedere veder is basaal okergeel, dan wit, met donkere middelstreep, 1-3 dwarse strepen en eindzoom (kruisvormige tekeningen); schenen en tarsus okergeel. Tenen bevederd, oorvederen lang; handpen 2 de langste, 1 langer dan 5.

Snavel zwartbruin, de spits geel.

Vleugel: 309-355; staart: 180-190; tarsus: 53-55; snavel: 21-23 mm.

1 a. - **Asio abyssinicus Graueri** SASSI.

De typische vorm van *Asio abyssinicus* bewoont het gebergte van Abessinië (een exemplaar in ons bezit). In het oosten van onze Kolonie werd de vorm *Graueri* ontdekt, die uit het gebergte van Ruwenzori en het noordwesten van het Tanganika-meer bekend is.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaatsen: Ten noordwesten van Baraka (GRAUER). — Kalongi, Ruwenzori (CHAPIN).

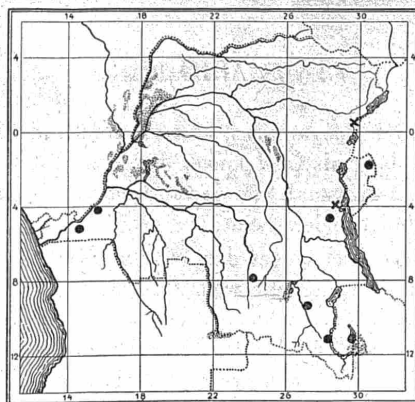
2. - *Asio capensis* SMITH.

Deze soort wordt gevonden van Madagaskar en Zuid-Afrika tot Noordoost-Afrika, Noord-Afrika en Zuid-west-Europa. In onze gebieden komt de typische vorm voor, die van Zuid-Afrika tot Noordoost-Afrika over Angola, Zuid- en Oost-Congo bekend is. In Zuid-Spanje en Noord-Afrika komt de vorm *tingitanus* voor.

Deze Uil is gedeeltelijk dagvogel en nestelt op de grond. De oorvederen zijn kort; handpen 2 is even lang als 3.

2 a. - *Asio capensis capensis* SMITH. — Afb. 116.

De hele bovenzijde is grauwbriin maar min of meer duidelijk geelbriin tot wit gemarmerd, vooral op de kop en de vleugeldekvederen, de rug soms effen gekleurd; de grote dekvederen dikwijls hier en daar met grote, geelbriine tot witte vlekken aan de buitenvlag; slagpennen donkerbriin tot grauwbriin, de handpennen met brede, bruingele, okergele of oranjegele dwarse banden of vlekken, de binnenvlag grotendeels

Afb. 116. — Vindplaatsen van *Asio*.
● *Asio capensis*. × *Asio abyssinicus*.

okergeel; de binnenste handpennen en de armpennen grauwer, met witte of okergeelachtige eindvlek en randvlekken aan de binnenvlag, de buitenvlag met okergele of roestkleurige vlekken of dwarse strepen, de binnenste armpennen zonder witte eindvlek; stuurpennen eveneens donkerbriin, met witte of okergele, dwarse banden, apicaal witgezoomd of ten minste licht gekleurd. Gezicht lichtgeelbriin tot bruinachtigwit, met zwarte of donkerbriine zijband, de ogen zwartgezoomd; krop en borst vaalbriin tot grauwbriin, dicht maar fijn en licht dwarsgelijnd, met witte vlekken; buik met grotere witte vlekken en marmertekeningen, strepen vaalbriin tot geelbriin en duidelijker afgezet; schenen en onderstaartvederen wit tot isabelgeel.

Snavel zwartbriin.

Vleugel: 275-312; staart: 131-180; tarsus: 50-70; snavel: 29-34 mm.

Dertien exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (FIASSE). — Kisantu (GOOSSENS). — Mayumbe (CABRA).

Distr. Lualaba: Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS).

Distr. Kivu: Kalembelembe (PAUWELS). — Luemba (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Katobwe (CONOVER en ZIMMER). — Katanga (NEAVE). — Bangwelo-meer (NEAVE). — Tanganika-meer (ap. DUBOIS). — Lobo aan de Luapula-riv. (AOSTA). — Ten westen van de Kagera-riv. (MECKLEMBURG). — Ook vermeld van Ndola in N. Rhodesië, aan de grens van Katanga.

FAM. TYTONIDAE

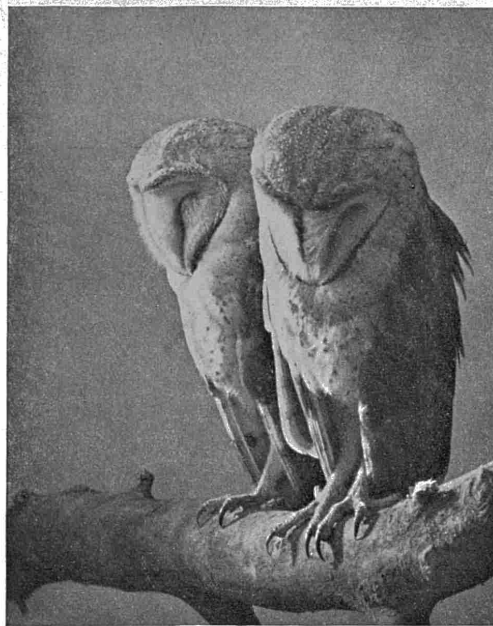
Dit zijn de Kerkuilen of Sluieruilen, die een heel eigenaardige sluier vertonen: deze is hartvormig, scherp afgetekend, en door een soort van loodrechte kam in twee helften verdeeld die onder de snavel samenhangen. De tarsus is normaal bevederd aan de basis maar distaal vertoont hij slechts enkele borstelige vederen. De klauwen zijn lang en dun; teen 3 met klauw korter dan de tarsus. De vleugels zijn lang, merkkelijk langer dan de staart. De snavel is betrekkelijk lang, distaal haakvormig gekromd. Geen oorvederen. De oorschelp is heel groot.

Een enkel genus.

GENUS TYTO BILLBERG (*Strix* auct. nec. LINN.).

De Kerkuilen worden in onze gebieden door twee soorten vertegenwoordigd. Men kan ze gemakkelijk onderscheiden, vooral door de kleur van de bovenzijde:

1. *a.* Bovenzijde eenkleurig donkerbruin tot zwartbruin, met witte vlekjes bezaaid. Een zwarte vlek vóór ieder oog. . . . . *Tyto capensis.*
- b.* De bovenzijde is dicht en fijn zwartgrauw en wit of grijs gemarmerd en gestippeld, roestbruin of okergeel gewassen, en vertoont ook witte en zwarte vlekjes. Een roodbruine of chocoladebruine vlek vóór ieder oog. . . . . *Tyto alba.*

Afb. 117. — *Tyto alba affinis* BLYTH.
Congo. (Fot. Dierentuin Antwerpen).

1. - *Tyto alba* SCOPOLI (*Strix flammea* auct.).

Deze Sluieruil, de echte Kerkuil of Nonnetje-Uil, wordt over een groot deel van de wereld gevonden en komt b. v. ook in België en Nederland voor, waar de typische vorm wordt aangetroffen. In Afrika treedt de vorm *affinis* op, die in de savannestroken te vinden is, nooit echter in het woud.

1 *a.* - *Tyto alba affinis* BLYTH. — Afb. 98 en 117-118.

Mooie, lichtgekleurde Uil, waarvan de hele bovenzijde, schouder- en dekvederen eveneens, is bezaaid met min of meer elliptische witte (of grauwwitte) en zwarte vlekjes, op een achtergrond die dicht en fijn

zwartgrauw en grijs of wit is gestippeld en gemarmerd en dikwijls min of meer fel roestbruin of okergeel is gewassen of gedeeltelijk zo is gekleurd (de vederen vertonen eigenlijk aan het einde een min of meer brede zwarte schachtstreep, die basaal en distaal een witte vlek insluit); men treft zelfs soms exemplaren aan, die voor een goed deel zo zijn gekleurd; slag- en stuurpennen hunnerzijds zijn roestgeel of roestbruin tot okergeel, met brede, grauwbrowne, dwarse, onregelmatig gemarmerde banden; distaal en aan de zoom zijn ze min of meer grauwbrown gemarmerd en gevlekt, het einde en de binnenste pennen meestal helemaal zo, de binnenvlag van de meeste pennen (behalve de middelste stuurpennen), gedeeltelijk wit in de plaats van okergeel; de armpennen met apicale zwartbruine en witte vlek. Gezicht wit of okergeelachtig, met grote roodbruine tot chocoladebruine vlek vóór ieder oog; sluijer okergeel of roestbruin, de vederen apicaal met zwart schachtvlekje, die aan het ondergezicht dwarse strepen worden (waardoor een zwarte rand wordt getekend); de hele onderzijde wit tot okergeel of roestgeel, met zwartgrauwe schachtvlekjes bezaaid, die meestal min of meer driehoekig zijn; iedere veder vertoont 2-3 zulke vlekjes, soms ook een dwarse streep, vóór het einde.

Afb. 117bis. — *Tyto capensis* SMITH.
Butembo. (Fot. PRIGOGINE).

Snavel wit tot licht blauwachtig.

Vleugel: 260-310; staart: 95-140; tarsus: 53-70; snavel: 28-34 mm.

Een vijftigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Zambi (VAN SACEGHEM). — Leopoldstad (MOREELS). — Leopoldstad (HENRI). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (RICHARD). — [Boma (SCHOUTEDEN)].

Distr. Uelé: Ngai (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (LATHOUWERS).

Distr. Kivu: Mulungu (HENDRICKX). — Luamisole (HENDRICKX).

Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN). — Astrida (LESTRADE). — Nyanza (FAIN).

Distr. Tanganika: Albertstad (HUTSEBAUT). — Kiambi (DE WITTE).

Distr. Maniema: Kasongo (VAN DELFT).

Distr. Opper-Katanga: Kole (BREDO).

Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT). — Kasaji (FISHER). — Mukulu Gombe (DE BAILLET). — Kangué, Musolo-meer (DE BAILLET). — Kansenia (DE MONTPELLIER). — Kansenia (DE WITTE). — Sandoa (DRION). — Dilolo (DE WITTE).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Lukusa (MEV. M. BEQUAERT).

Distr. Kwango: Frans Jozef-watervallen (SCHWETZ).

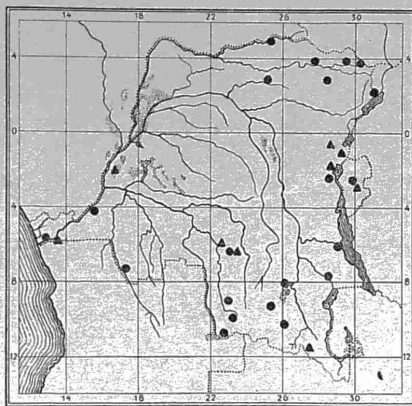
Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Semio (BOHN-DORFF). — Luvua-riv. (BÖHM). — Tingasi (EMIN).

2. - *Tyto capensis* SMITH. — Afb. 118.

Deze soort, de Gras-Uil, wordt van Zuid-Afrika tot het zuiden en het oosten van onze Kolonie en tot de Kenya Colony gevonden. In onze gebieden komt de typische vorm voor; in Damaraland en in de Kenya Colony worden twee andere vormen aangetroffen.

2 a. - *Tyto capensis capensis* SMITH.

De bovenzijde is donkerbruin tot zwartbruin, min of meer verspreid met witte vlekjes bezaaid; hier en daar treedt roestkleur op; slagpennen grotendeels donkerbruin tot zwartbruin, met dwarse donkerder banden, de binnenzoom ten minste grotendeels wit, de buitenvlag min of meer roestbruin en donker gemarmerd; middelste stuorpennen grotendeels zwartbruin tot bruin, de andere wit tot roestgeel of (de binnenste pennen) distaal met dwarse banden, de buitenste pennen daarentegen weinig gevlekt. Gezicht wit tot roest-

Afb. 118. — Vindplaatsen van *Tyto*.
● *T. alba*.   ▲ *T. capensis*.

kleurig, met zwarte of zwartbruine vlek vóór ieder oog; de sluier okergeel tot roestkleurig, de vederen met fijne, zwarte schachtstreep aan het einde, strepen die aan het ondergedeelte van het gezicht vervangen worden door een dwarse, zwarte of donkerbruine zoom; onderzijde wit tot okergeel, met verspreide zwart-grauwe, min of meer goed afgetekende vlekken bezaaid; de buik meestal lichter gekleurd.

Snavel geelwit.

Vleugel: 300-345; staart: 101-145; tarsus: 77-85; snavel: 30-38 mm.

15 exemplaren in ons bezit, daaronder het Type-exemplaar van *Strix Cabrae* DUBOIS.

Distr. Neder-Congo: Lufu-vallei (CABRA) (Type van *Cabrae* DUB.).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Ibanda (VANDELANNOITE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Butembo (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Astrida (FAIN).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT).

Andere vindplaats: Urundi (ap. REICHENOW).

2 b. - *Tyto capensis librata* PETERS en LOVERIDGE.

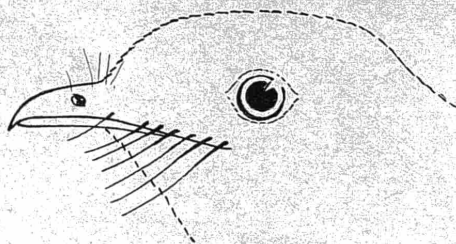
Deze vorm is bekend van het Westen van de Kenya Colony (Kaimosi) en zou misschien in Ruanda-Urundi kunnen gevonden worden.

XX. — ORDE CAPRIMULGIFORMES

De Orde der Nachtzwaluwachtigen bevat een enkele familie: de *Caprimulgidae* of echte Nachtzwaluwen. Ze worden vooral gekenmerkt door de lengte van teen 3, door de eigenaardige kam die aan de binnenzijde van klauw 3 wordt gevonden, door de buisvormige neusopeningen enz.

FAM. CAPRIMULGIDAE

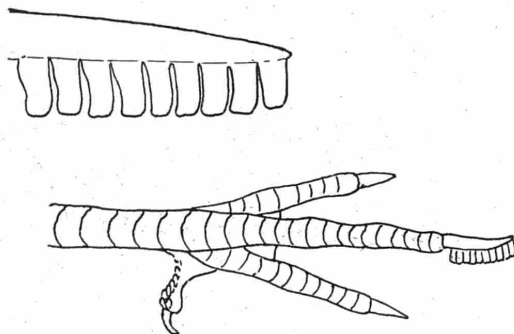
De Caprimulgiden, of Nachtzwaluwen, of Nachtzwaluwvogels, of « Nachtuiltjes » (Zuid-Afrika) worden door veel mensen als Zwaluwen aangezien. Met de echte Zwaluwen (Hirundiniden) hebben ze echter niets gemeens; met de Gierzwaluwen (Macropterygiden), die ook niets te maken hebben met de Hirundiniden, hebben ze meer affiniteit.

Afb. 119. — Kop van een *Caprimulgus*.

Het zijn Vogels met dichte en zachte bevedering, die uit grote vederen bestaat, met puntige vleugels en brede mond, die nooit over dag vliegen en pas bij het vallen van de nacht zich beginnen te vertonen; over dag rusten ze, op de grond, of op rotsen, of op brede takken, waartegen ze zich plat aandrukken; hun kleur is donker, min of meer gemarmerd, en daardoor ontsnappen ze gemakkelijk aan het oog.

De vleugels zijn lang en spits, met lange hand- en armpennen; soms is handpen I de langste, meestal

Afb. 120. — Tenen van een *Caprimulgus*.
(boven: de kam).

echter is het pen 2 of zijn het pennen 2-3; bij veel soorten vertonen de buitenste handpennen aan de buitenrand, naar het einde toe, een duidelijke bocht. De staart is meestal kort, bij een enkel genus lang; 10 stuurpennen; de bovenstaartvederen zijn lang. De kop is groot en breed, maar ook afgeplat, met grote ogen; de mond is zeer groot en kan ontzaglijk breed worden geopend, maar de hoornachtige snavel is klein, kort driehoekig, met lichtjes haakvormig omgebogen punt van de bovenkaak; de neusopeningen zijn afgerond, kort buisvormig; meestal goed ontwikkelde borstels aan de rand van de mond (Afb. 119). De poten zijn kort; de

tarsus is aan de basis bevederd of helemaal naakt; tenen kort, behalve teen 3 (de middelste van de drie voortenen), die heel lang is en een lange klauw draagt, die aan de binnenzijde (1) een eigenaardige en stevige kam vertoont (Afb. 120); de drie voortenen zijn aan de basis min of meer verbonden; de achterteen (teen 1) kan naar voren draaien. Bij enige soorten treedt geslachtsdimorphismus op.

De meeste Caprimulgiden bewonen de beboste savannen; slechts twee van onze Congolese soorten zijn aan het diepe woud eigen; enkele der andere soorten zijn aan bijzondere biotopen aangepast en worden b.v. slechts op rotsen aangetroffen. Verscheidene soorten zijn trekvogels, die min of meer ver migreren, hetzij uit en naar Europa of Azië, hetzij in Afrika of eenvoudig in onze Kolonie zelf; *Caprimulgus europaeus* b.v., die ook in België broedt en er als « Geitenmelker » bekend is, werd meermaals in onze gebieden ingezameld, op zijn trek naar het zuiden.

Afb. 121. — Een paar *Caprimulgus europaeus* bij hun nest. (Kl. « De Wielewaal »).

De Nachtzwaluwen voeden zich in hoofdzaak met Insecten; ze vangen deze, bij hun nachtelijke zwerftochten, in de vlucht, met hun brede mond, maar ook vermogen ze ze op de grond te vinden; de prooi wordt levend ingeslikt (de snavel is feitelijk zwak).

Ze broeden eenvoudig op de grond, zonder een eigenlijk nest te bouwen (Afb. 121).

De verschillende genera worden als volgt onderscheiden:

1. a. Handpen 1 is langer dan pen 2 of ten minste even lang, en de volgende handpennen (2-5) zijn geleidelijk korter; handpen 1 met talrijke vlekken, of wel (volwassen ♂) is handpen 9 verlengd tot een lang lint dat ver boven de andere pennen uitsteekt. . . *Cosmetornis* (blz. 142).
- b. Handpen 1 is korter dan handpen 2, soms even lang, maar dan is pen 2 korter dan 3. . . . 2.
2. a. Handpennen 1 tot 5 met dwarse band of grote vlek op ieder vlag, vóór de randbocht van de buitenvlag. Buitenste stuurpennen meestal duidelijk korter dan de middelste. *Scotornis* (blz. 137).
- b. Handpen 5 is nooit aldus gevlekt. Buitenste stuurpennen even lang als de middelste of weinig korter dan deze. . . . . 3.

(1) Niet de onderzijde, zoals op blz. 9 van deel I gedrukt staat.

3. *a.* Geen enkele handpen vertoont een vlek aan de binnenvlag. Algemene kleur heel donker, ook aan de onderzijde; geen roestkleurige nekband, maar twee witte vlekken aan de keel. Staart apicaal met dubbele bocht. Snavelborstels week. . . . . *Veles* (blz. 136).
- b.* Binnenvlag van de eerste handpennen met vlek of vlekken. Meestal een (min of meer goed aangeduide) roestkleurige of roodbruine nekband. Staart apicaal dwars afgesneden of afgerond. Snavelborstels stevig. . . . . 4.
4. *a.* Staart dwars afgesneden, de buitenste stuurpen even lang als de volgende, of soms ietwat langer. Handpennen met talrijke roestbruine, dwarse strepen. Geen witte keelvlekken. Bij het volwassen mannetje is handpen 9 enorm verlengd, voor een goed deel gereduceerd tot de naakte schacht, maar distaal met brede vlag. . . . . *Macrodipteryx* (blz. 141).
- b.* Staart afgerond: de buitenste pen is korter dan de volgende. Handpennen meestal zonder talrijke dwarse strepen. Meestal witte vlekken of een witte band aan de keel. Geen handpen is verlengd. . . . . *Caprimulgus* (blz. 128).

GENUS CAPRIMULGUS LINNAEUS.

Nachtzwaluwen met lichtjes afgeronde staart; stevige snavelborstels; tarsus korter dan teen 3, teen 2 langer dan teen 4; handpen 2 is de langste, ofwel zijn het pennen 2-3, pen 3 is korter dan pen 1. Mannetje en wijfje verschillen soms door de tekeningen b.v. van de hand- of stuurpennen.

Een reeks soorten worden in onze gebieden aangetroffen. Men zal ze als volgt onderscheiden:

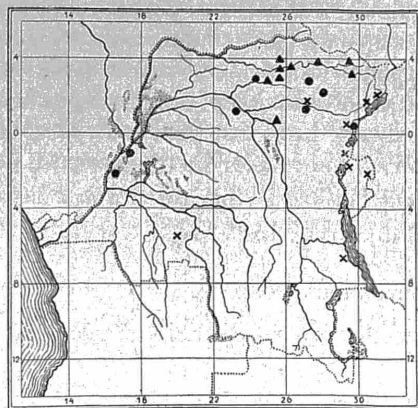
1. *a.* Geen enkele van de handpennen vertoont een lichtgekleurde vlek aan de buitenvlag. Geen nekband. Bovenzijde merkwaardig eenvormig gekleurd, op zwarte of bruinzwarte grond dicht wit of grijs gestippeld. Onderzijde eveneens donker gekleurd. . . . . *Caprimulgus tristigma*.
- b.* Ten minste handpennen 3 en 4 met vlek aan de buitenvlag. Bovenzijde minder eenvormig gekleurd. . . . . 2.
2. *a.* Bovenkop zonder grote, zwarte vlekken; rug eveneens. Geen nekband. De twee buitenste stuurpennen distaal wit. Geen witte keelvlekken. . . . . *Capr. inornatus*.
- b.* Bovenkop met brede, zwarte schachtvlekken of -strepen. Meestal een nekband. Witte keelvlekken. 3.
3. *a.* De handpennen vertonen over de hele lengte onregelmatige, dwarse, lichtgekleurde banden, of wel vertonen slechts handpennen 1 tot 3 een vlek aan de binnenvlag. Geen nekband. . . . . *Capr. europaeus*.
- b.* Handpennen nooit over de hele lengte dwarsgestreept; een vlek ook aan de binnenvlag van handpen 4. . . . . 4.
4. *a.* Boven- en onderzijde zeer donker, buik en onderstaartvederen ook breed dwarsgelijnd. De vlek van de binnenvlag van handpennen 1-2 is klein en bevindt zich tegen de rand; geen vlek aan de buitenvlag van deze twee handpennen, wel aan 3 en 4. . . . . *Capr. Batesi*.
- b.* Kleur veel lichter, vooral aan de onderzijde, de buik en de onderstaartvederen smaller dwarsgelijnd of zelfs soms zonder strepen. De vlek aan de binnenvlag van handpennen 1-2 is groot en reikt meestal tot de schacht; een vlek aan de buitenvlag van handpennen 2-4 (soms zelfs 1) . . . . . 5.
5. *a.* Kopzijden roestgekleurd. Een nekband, die ook wel over de krop voortgezet wordt. Randbocht van handpen 2 op hoogte van de vlek. . . . . *Capr. pectoralis*.
- b.* Kopzijden niet aldus gekleurd, maar zwart dwarsgelijnd. . . . . 6.
6. *a.* De randbocht van de buitenvlag van handpennen 2-4 bevindt zich achter de vlek. . . . . *Capr. rufigena*.
- b.* De bocht bevindt zich op de hoogte van de vlek. . . . . 7.
7. *a.* Buik en onderstaartvederen lichtgekleurd, niet dwarsgestreept. Borst eigenaardig lichtgekleurd. . . . . *Capr. natalensis*.
- b.* Buik en onderstaartvederen dwarsgelijnd. Borst fijn dwarsgelijnd. . . . . *Capr. poliocephalus*.

1. - *Caprimulgus Batesi* SHARPE. — Afb. 122.

De Grote Woudnachtzwaluw is een van de weinige Nachtzwaluwen die het woud bewonen. Ze wordt slechts in het tropisch woud, van Kameroen tot het midden en het noorden van onze Kolonie, aangetrof-

fen, en wel tot aan de Semliki-vallei. De soort is groot, met merkwaardig donkere kleur en grote zwarte vlekken aan de bovenzijde.

De bovenkop is roestgrijs tot -rood, duidelijk zwart dwarsgelijnd, met enkele min of meer brede, zwarte schachtstrepen; een roestbruine nekband, waarvan de vederen zwart dwarsgelijnd zijn; het overige van de bovenzijde soms grotendeels zwart, maar onregelmatig en scherp warm geelbruin gestippeld, gevlekt of gemarmerd, en met min of meer duidelijke, zwarte, dwarse strepen; bovenstaartvederen min of meer duidelijk, maar onregelmatig dwarsgestreept; handpen 1 van het mannetje met kleine witte vlek aan de binnenvlag, pennen 2-4 met grotere vlek aan iedere vlag (soms afwezig aan de buitenvlag van 2), de pennen verder distaal, en hier en daar ook aan de buitenrand, met enkele roestkleurige vlekjes; bij het wijfje vindt men op dezelfde plaats een min of meer smalle en afgebroken roestbruine, dwarse streep aan pennen 1-4 (pen 1 soms met randvlekken aan de binnenvlag); de andere handpennen en de buitenste armpennen smal roestbruin dwarsgestreept, de binnenste armpennen gelijk de rug; middelste stuurpennen roestbruin of roestgrijs,

Afb. 122. — Vindplaatsen van *Caprimulgus*.
● *Capr. Batesi*. × *Capr. europaeus*.
▲ *Capr. inornatus*.

met een tiental brede, dwarse, zwarte banden, deze banden breder naar de buitenpennen toe, die veeleer zwart of zwartbruin zijn, met smalle, soms zelfs zonder dwarse lichtgekleurde strepen; bij het mannetje zijn de twee buitenste stuurpennen distaal over ongeveer 20-25 mm. wit op beide vlaggen, meestal met donkere buitenrand; bij het wijfje vertonen deze pennen geen wit einde. Keel en krop roestbruinachtig, soms roodbruin getint, dicht en fijn zwart dwarsgelijnd en gemarmerd (de vederen zijn grotendeels zwart, maar vertonen apicaal 2-5 smalle roestbruine, min of meer ineengegroeide strepen); de keel met grote, witte vlek aan iedere zijde (de vederen apicaal eerst roestbruin dan zwart); borst en buik, met onderstaartvederen roestbruin tot okergeel, met dwarse, grauwwarte of zwarte banden.

De bocht aan de buitenvlag van de handpennen bevindt zich op de hoogte van de vlek.

Vleugel: 179-200; staart: 128-157; tarsus: 16-19 mm.

Tien exemplaren in onze verzameling, daaronder twee van de typische vindplaats, aan de Ja-rivier, Kameroen (BATES).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Barumbu (GHESQUIÈRE).

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Koteli (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Westen van de Ruwenzori (CHAPIN).

2. - *Caprimulgus europaeus* LINNAEUS. — Afb. 121 en 122.

Dit is onze Belgische Nachtzwaluw, of Geitenmelker, waarvan de verspreiding heel groot is: de broedgebieden bevinden zich in Europa, Noordwest-Afrika en West-Azië, maar de soort wordt op de trek tot in

Zuid-Afrika aangetroffen. Verscheidene vormen worden onderscheiden, waarvan drie in onze Kolonie op hun wintertrek worden gevonden.

De hele bovenzijde is lichter of donkerder grijs, min of meer scherp, maar heel fijn, zwart of zwartbruin dwarsgelijnd of gestippeld, met zwarte schachtstrepen, deze min of meer breed en hier en daar roestrood gezoomd; deze strepen breder op de middenkop; nek met enkele roestgele vlekken maar zonder echte nekband; schoudervederen met brede zwarte schachtstreep of eindvlek en roestgele vlek; dekvederen apicaal min of meer breed (de kleine dekvederen breder aldus) lichtgekleurd, min of meer roestgeel getint of witachtig; slagpennen zwartbruin, distaal grauw of grauwbruin gemarmerd, verder over de hele lengte bij het wijfje met roestbruine of roestgele, onregelmatige, dwarse banden of vlekken versierd, terwijl het volwassen mannetje op de eerste handpen een witte vlek vertoont op de binnenvlag, en op handpennen 2 en 3 een dwarse, witte band, en dan enkele roestbruine randvlekken naar de basis toe van beide vlaggen; de binnenste slagpennen dicht gemarmerd; stuurpennen grijs tot grauwbruin of roestbruin, met smalle (middelste pennen) of bredere zigzag-dwarse banden, voor het overige min of meer gemarmerd; de twee buitenste stuurpennen van het mannetje distaal wit over ongeveer 25 mm., deze van het wijfje niet zo, maar slechts apicaal wat lichter gekleurd. Kopzijden en keel fijn en dicht zwart en roestbruin of grijs dwarsgestreept; de keel aan iedere zijde met een grote, witte vlek, of witte, dwarse band, de vederen apicaal zwartgezoomd; een witte of witachtige haardstreep; krop donkerder, de zwarte strepen breder, maar met enkele eindvlekken; borst en buik vertonen smalle, dwarse banden op geelbruine, okergele of isabelbruine grond; de onderstaartvederen eenkleurig lichtgekleurd of min of meer dwarsgestreept of gevlekt.

De bocht aan de buitenvlag van de handpennen bevindt zich naar het einde van de pen.

Vleugel: 174-206; staart: 129-140; tarsus: 15-19 mm.

2 a. - *Caprimulgus europaeus europaeus* LINNAEUS.

Dit is de vorm die tot in het noorden van Europa broedt; in de herfst trekt hij naar het zuiden en wordt dan tot in Zuid-Afrika aangetroffen.

De algemene kleur is veel minder licht dan bij de vorm *umwini*, en daardoor komt de vorm dichter bij de vorm *meridionalis*; de vleugel van het mannetje van de typische *europaeus* valt echter tussen 189 en 202 (204) mm., terwijl de afmetingen voor *meridionalis* 174-186 (soms 190) mm. zijn.

Een exemplaar in onze verzameling.

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN, 3-II).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — W. Albert-meer (EMIN). — Edward-meer (GROMIER). — Beni (CHAPIN).

2 b. - *Caprimulgus europaeus meridionalis* HARTERT.

Deze vorm broedt in Zuid-Europa en in Noordwest-Afrika, trekt dan naar het zuiden en werd tot in Natal gevonden.

Vier exemplaren in ons bezit.

Distr. Kwango: Baaba (CHARLIERS, 27-I).

Distr. Kivu: Rutshuru (GHESQUIÈRE, XI).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (DOUCE). — Kibungu (LESTRADE, XII).

Geen andere vindplaats.

2 c. - *Caprimulgus europaeus umwini* HUME.

Umwini broedt in West-Azië en trekt dan, of wel naar Soedan, Oost-Afrika, zelfs tot Natal, of wel naar Indië.

Deze vorm is veel lichter gekleurd dan de twee andere, zandkleurig, ietwat roestgewassen. De vleugel van het mannetje meet 178-195 mm. (meestal 180-186, naar HARTERT).

Een enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE, 5-II).

Een enkele andere vindplaats: Avakubi (CHAPIN).

3. - *Caprimulgus inornatus inornatus* HEUGLIN. — Afb. 122.

Deze Nachtzwaluw (de Ongevlekte Nachtzwaluw) wordt slechts in het noordelijk gedeelte van Zwart-Afrika gevonden, van de Goudkust tot Noordoost- en Oost-Afrika, over het noorden van onze Kolonie en Soedan. Ze broedt niet in onze gebieden.

De grondkleur van de bovenzijde is erg veranderlijk en gaat van lichtgrijs tot warm roestrood of zelfs wijnrood, met heel fijne, zwarte of bruine stippeling en dwarse lijnen; de bovenkop en de rug vertonen de voor *Caprimulgus*-soorten gebruikelijke grote, zwarte vlekken niet en hoogstens enkele kleine, zwarte schachtvlekjes of -strepen; schoudervederen met een grote, dwarse vlek of streep vóór het einde; nek met enkele lichter gekleurde schachtstrepen, maar zonder roestbruine nekband; slagpennen zwart- tot grauwbrown, distaal grauw- of witgemarmerd; het mannetje vertoont een grote, witte of roestgele tot roestbruine vlek aan de binnenvlag van handpen I, en ditoband over de twee vlaggen van handpennen 2-4; handpen I vertoont meestal ook roestbruine randvlekken aan de buitenvlag en enkele vlekken naar de basis toe van de binnenvlag; het wijfje vertoont op beide vlaggen van handpennen 1-4 een reeks bruine of roestbruine dwarse vlekken of banden, de andere slagpennen eveneens roestbruin of roodbruin dwarsgestreept; stuurpennen met enkele min of meer smalle, zwartbruine, dwarse strepen, de middelste pennen met dezelfde grondkleur als de bovenzijde, de andere pennen meer gevlekt, basaal donkerder, met roestbruine tekeningen. Bij het mannetje zijn de twee buitenste pennen distaal over meer dan 40 mm. wit, bij het wijfje zijn ze distaal lichtgekleurd en over ongeveer 20 mm. weinig gevlekt. Keel en krop grijs tot roestrood of wijnrood, zwart of zwartbruin dwarsgelijnd, de keel zonder duidelijke, witte vlekken; borst en buik lichtgekleurd, smal zwartbruin of grauwbrown dwarsgestreept; onderstaartvederen eenkleurig of dwarsgestreept.

Bij deze soort versmalt de buitenvlag van de handpennen na de grote vlek bij het mannetje.

Vleugel: 151-170; staart: 110-130; tarsus: 15-18 mm.

Volgens CHAPIN wordt deze soort in onze noordelijke gebieden slechts tussen November en April aangetroffen, wanneer ze van uit haar broedgebieden op de trek is.

18 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH, 7-XII, 19-II, 28-II, 5-III). — Angodia (HUTSEBAUT, 27-II, 14-III). — Buta (HUTSEBAUT, 18-XII). — Ango/Api (VRIJDAGH, 13-IV). — Paulis (ABBELOOS). — Angodia (VRIJDAGH, 27-II).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN, 9-V).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (HUTSEBAUT, 14-I).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Zoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Luma-eiland, Ubangi (ALEXANDER). — Angu (ALEXANDER).

4. - *Caprimulgus [Capripeda] natalensis* SMITH. — Afb. 123.

De Nataalse Nachtzwaluw bewoont een groot deel van de savannen van Zwart-Afrika. Drie vormen er van worden in onze gebieden aangetroffen. De typische vorm wordt slechts in Zuid-Afrika gevonden.

De bovenkop is grotendeels zwart, de vederen met roestkleurige zoom, die op haar beurt fijn zwart dwarsgelijnd is; het voorhoofd en de wenkbrauwen zijn lichtgekleurd; geen duidelijke nekband, de nekvederen zwart met brede, roestgele of roestbruine eindzoom of -vlek; de rug en de bovenstaartvederen zijn min of meer fijn zwartbruin dwarsgestreept en gestippeld op roestbruine tot bruinachtige of bruinwitte grond; schoudervederen en dekvederen breed zwart of grauwwaarschijnlijk gekleurd langs de schacht, aan de rand en aan het einde vlekachtig, roestbruin tot wit; slagpennen zwartbruin, handpen I bij beide geslachten met grote, witte vlek aan de binnenvlag, 2-4 met dwarse witte band, deze vlekken min of meer roestbruin gewassen, de buitenvlag verder niet gevlekt, behalve de buitenrand van handpen I, ten minste op de hoogte van de witte vlek van de binnenvlag; de andere slagpennen met roestkleurige tot roestbruine dwarse banden, die min of meer gemarmerd zijn; stuurpennen grauwbrown tot roestbruinachtig gemarmerd, met min of meer brede, dwarse, zwarte of zwartbruine strepen of banden, deze smaller op de middelste pennen; bij het mannetje zijn de twee buitenste stuurpennen over een vijftigtal mm., dus over ongeveer de helft van de pen, wit gekleurd, soms ook roestbruin gewassen; bij het wijfje zijn deze twee pennen apicaal en aan de buitenvlag (tot aan de basis, ten minste aan de rand) roestkleurig of okergeel tot geelachtig wit gekleurd, ongevekt of ongeveer zo. Kopzijden en keel zijn zwartbruin en roestbruin dwarsgestreept; het

midden van de keel lichtgeel tot isabel; een grote, witte keelvlek; kropvederen met grote, lichtgekleurde eindvlek op zwarte grond (feitelijk zijn de vederen zwart met dwarse okergele tot roestkleurige strepen en lichtgele tot witte eindvlek); borst met smalle, dwarse, zwarte of zwartgraue banden; buik of ten minste de onderstaartvederen eenkleurig isabel.

De versmalling van de buitenvlag van de handpennen begint ter hoogte van de randvlek.

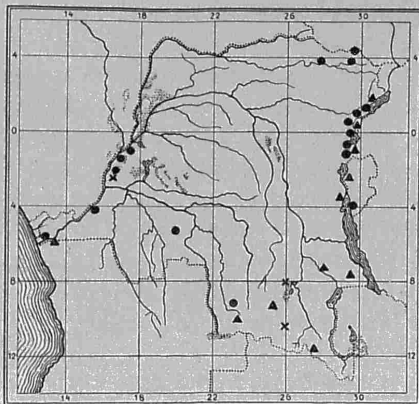
Vleugel: 138-160; staart: 90-110; tarsus: 18-20 mm.

De drie volgende vormen worden in onze gebieden aangetroffen:

4 a. - *Caprimulgus natalensis chadensis* ALEXANDER.

Van deze vorm, die van het Tsaad-gebied tot Oost-Afrika, over Soedan en het noorden van onze gebieden, wordt gevonden, bezitten wij slechts acht exemplaren.

Vleugel: 147-159 bij volw. vogels.

Afb. 123. — Vindplaatsen van *Caprimulgus*.
● *Capr. natalensis*. ▲ *Capr. pectoralis*.
× *Capr. rufigena*.

Distr. Congo-Ubangi: Karawa (WALLIN) (jonge ex.).

Distr. Kivu: Tussen Semliki en Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Lisasa (PILETTE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Beni (LISFRANC).

Distr. Kibali-Ituri: Kayera bij Boga (PILETTE).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Irumu (CHAPIN). — Kasenyi (CHAPIN). — Pawa (CHAPIN). — Kabare (CHAPIN).

4 b. - *Caprimulgus natalensis fulviventris* HARTLAUB.

Dit is de vorm die het zuiden van onze gebieden bewoont, tot aan de Ruzizi-vallei, volgens CHAPIN. Slechts drie exemplaren in ons bezit.

Distr. Kwango: Atene (CHARLIERS).

Distr. Lualaba: Sandoa (LYNES).

Ruanda-Urundi: Ruzizi-vallei (BASTIAENS).

Andere vindplaatsen: Mukamba-meer (LYNES). — Nyanza (RAVEN).

4 c. - *Caprimulgus natalensis gabonensis* ALEXANDER.

Deze vorm wordt gevonden in Neder-Congo en tot bij Lukolela, in de savannen. Vleugel van het mannetje: 138-147 mm.

14 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (BERTEAUX).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Dwa (GWE).

Distr. Tshuapa: Lukolela (BOURRY).

Andere vindplaatsen: Boma (CHAPIN). — Gombe (CHAPIN).

5. - **Caprimulgus [Nyctisyrigmus] pectoralis** CUVIER. — Afb. 123.

Bewoner van het grasland, van Zuid-Afrika tot Neder- en Zuid-Congo, Oost-Afrika en, over het noorden van onze gebieden, tot West-Afrika.

De typische vorm bewoont Zuid-Afrika. In onze Kolonie komen twee andere vormen voor, de ene in het noorden en het oosten en in Neder-Congo, de andere in het zuiden. Ze verschillen vooral door de gemiddelde lengte van de vleugel.

Bovenkop grijs of witgrijs, heel fijn zwart of grauwwaars gestippeld of dwarsgelijnd, met brede, zwarte schachtstrepen (of ten minste eindvlek), vooral langs het midden van de kop, deze vlekken roestbruin gezoomd; de kopzijden en een nekband mooi rood- of roestbruin, de vederen eenkleurig of zwart gestippeld en dwarsgelijnd; rug en mantel donkerder gekleurd dan de bovenkop, de vederen met of zonder smalle, zwarte, schachtstreep; schouder- en dekvederen ten minste distaal (vooral aan de buitenvlag) met grote, zwarte schachtvlek, en roestbruine of roestgele of witte eindvlek, de eindzoom zwart gemarmerd; slagpennen zwartbruin, handpen I bij beide geslachten met witte of roestgele vlek aan de binnenvlag, pennen 2-4 met band over beide vlaggen; de andere pennen met roestbruine dwarse banden of gemarmerd, de buitenvlag met randvlekken, handpennen 1-4 eveneens, aan de basale helft; middelste stuurpennen gelijk de rug, met enkele min of meer scherpe, zwartbruine, smalle, dwarse strepen of golfstrepen; de andere stuurpennen zwartbruin, met min of meer duidelijke, roestbruine randvlekken, ten minste aan de buitenvlag, soms ook met dwarse banden; bij het mannetje zijn de twee buitenste stuurpennen distaal over 40-50 mm. wit (aan de rand soms roestbruin gewassen), bij het wijfje zijn deze pennen slechts over 25 mm. wit of okergeel gekleurd, en meestal slechts aan de binnenvlag, en is het wit soms donker gevlekt. Een min of meer duidelijke, witte baardstreep; keel met twee witte vlekken of een grote, dwarse, witte band (de vederen distaal zwartgezoomd); daaronder een min of meer duidelijke, roestbruine band, voortzetting van de nekband; de kropvederen heel fijn en dicht zwartbruin dwarsgelijnd op bruinachtig witte, geelbruine of min of meer roestbruin gewassen grond; het overige van de onderzijde met smalle, dwarse strepen.

De versmalling van de buitenvlag van de handpennen begint ter hoogte van de randvlek.

Vleugel: 148-171; staart: 110-134; tarsus: 18-19 mm.

5 a. - **Caprimulgus pectoralis fervidus** SHARPE.

Bij deze vorm is de vleugel langer dan bij de volgende: 150-171 mm. in plaats van 148-165 mm., en is de dwarse streping van de onderzijde minder breed. Hij wordt in het zuiden van onze gebieden gevonden en ook in Angola en Oost-Afrika.

Zeven exemplaren in ons bezit.

Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kangué, Musolo-meer (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER). — Kakanda (DE CROMBRUGHE). — [Upemba-meer (DEWIT)].

Andere vindplaatsen: Kasoko, Kampia en Suse-meer in Z. Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Pania Mutombo (PIERREPONT).

5 b. - **Caprimulgus pectoralis nigriscapularis** REICHENOW.

Deze vorm wordt aangetroffen van het noordwesten van het Tanganika-meer tot onze noordelijke gebieden en Uganda, enerzijds, tot West-Afrika, anderzijds, en wordt eveneens gevonden in Neder-Congo.

Slechts twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS). — Kundhuru-ya-Tshuwe (DE WITTE).

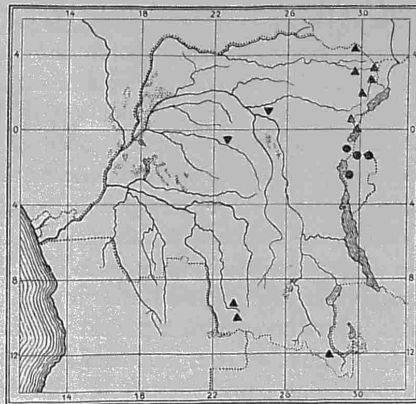
Andere vindplaatsen: Zoro (CHAPIN). — Matadi (CHAPIN). — Bogoro (CHAPIN). — Kilo (CHAPIN). — W. Ruwenzori (CHAPIN). — Mai-ya-Ivi (CHAPIN). — Lueba (CHAPIN). — Mambutu (CHAPIN). — Lendu-gebied (EMIN). — Nyangabo (EMIN). — Ndussuma (EMIN). — Ubangi-riv. (ALEXANDER).

6. - *Caprimulgus poliocephalus* RÜPPELL. — Afb. 124.

Deze *Caprimulgus* bewoont vooral bergland en wordt in onze gebieden slechts in het oosten gevonden. De typische vorm bewoont Noordoost- en Oost-Afrika; de vorm *ruwenzorii* is slechts bekend van de Ruwenzori tot het Vulkanen-gebied en tot het noordwesten van het Tanganika-meer; een derde vorm, *Koersteri*, komt in het Angolaans hoogland voor en zal misschien in het zuiden van onze Kolonie gevonden worden.

6 a. - *Caprimulgus poliocephalus ruwenzorii* O. - GRANT.

Heel donker uitzijende Vogel. De bovenkop grijsachtig tot roestgeel of licht roestbruin en fijn zwart dwarsgelijnd of gestippeld, de vederen distaal met zwarte schachtvlek, in het midden van de kop met brede, zwarte, min of meer roestbruin gezoomde, schachtstreep; nek min of meer roestbruin gewassen; rug grauwbruin tot roestbruinachtig, de vederen duidelijk zwart dwarsgestreept en met zwarte schachtstreep; schouder-

Afb. 124. — Vindplaatsen van *Caprimulgus* en *Veles*.
● *Capr. poliocephalus*. ▲ *Capr. tristigma*.
▼ *Veles binotatus*.

en dekvederen basaal zwart, met brede, roestbruine tot licht roodbruine apicale zoom en grote randvlekken; slagpennen zwartbruin; handpen I met kleine, witte of roestbruine, vlek aan de binnenvlag; handpennen 2-4 met dwarse, witte of roestbruin getinte, band of vlekkenrij over beide vlaggen; de volgende handpennen en de buitenste armpennen roestbruin gevlekt of met dito dwarse banden; buitenvlag van handpennen 1-4 met roestbruine randvlekken; middelste stuurpennen grauwbruin tot roestbruin, zwartgemarmerd, met een tiental zuiver zwarte, dwarse strepen, de volgende stuurpennen geleidelijk donkerder, zwartbruin met onregelmatige roestbruine, dwarse banden of strepen, de twee buitenste pennen van het mannetje over ongeveer de distale helft (50-61 mm.) wit, terwijl deze pennen bij het wijfje een slechts 23-31 mm. lang wit eindstuk vertonen (bij de typische vorm zijn deze pennen wit tot aan de basis bij het mannetje, en voor de helft bij het wijfje); het wit gedeelte aan de buitenvlag min of meer bruingevlekt. Keel geelbruin tot roestgeel, zwart dwarsgelijnd, met een witte vlek aan iedere zijde (of een dwarse band), de vederen distaal zwartgezoomd; krop mooi-zwart en roestgeel fijn dwarsgestreept, minder fijn toch dan bij *pectoralis*; de vederen zijn zwart, maar distaal met 1-3 dwarse, lichtgekleurde strepen, de laatste streep soms heel breed; het overige van de onderzijde geelbruinachtig, smal zwart of zwartbruin dwarsgestreept.

De versmalling van de buitenrand van de handpennen begint ter hoogte van de dwarse band.

Vleugel: 151-160; staart: 114-122; tarsus: 16-20 mm.

Zes exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Burunga (SCHOUTEDEN). — Miki (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Rugege-woud: Rwasekoko (FAIN). — Kinigi (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Sabinjo-vulkaan (MECKLEMBURG). — Ten W. van Baraka (GRAUER). — W. Ruwenzori (CHAPIN). — Kibati (CHAPIN). — Matembe (CHAPIN).

6 b. - *Caprimulgus poliocephalus Koersteri* NEUMANN.

Deze vorm zal misschien in het zuiden van Belgisch Congo worden gevonden.

7. - *Caprimulgus [Nyctitypus] rufigena* SMITH. — Afb. 123.

Deze soort (de Roestwang-nachtzwaluw) wordt in de savannen van Zuid-Afrika tot Noordoost-Afrika, enerzijds, tot Angola en Zuid-Congo, anderzijds, gevonden. Exemplaren van de typische vorm worden echter soms ook in het noorden aangetroffen. In onze gebieden komt de typische vorm voor, die in Oost-Afrika door een andere vorm, *fraenatus* SALV., vertegenwoordigd wordt.

7 a. - *Caprimulgus rufigena rufigena* SMITH.

Deze vorm broedt in Zuid-Afrika; van April tot Augustus is hij op de trek naar het noorden en kan dan in onze Kolonie worden aangetroffen. Exemplaren werden dan tot in Nigeria, Kameroen en Darfur gevonden.

De hele bovenzijde is grijs (de rug min of meer roestbruin gewassen) en dicht en fijn zwart of grauwbrown gestippeld of dwarsgelijnd, met min of meer brede, zwarte schachtstrepen, deze breder op de bovenkop; een roest- of roodbruine, zwartgeklepte nekband; schouder- en dekvederen met grote eindvlek, die roestkleurig is maar distaal in het wit overgaat en basaal zwart is gezoomd (hierdoor ontstaat een eigenaardige vlekkening); slagpennen zwartbruin, ten minste apicaal grijs of roodbruin gemarmerd; bij het mannetje vertoont handpen I een grote, witte vlek aan de binnenvlag, 2-4 vertonen een grote, witte vlek op iedere vlag of een dwarse doorlopende band; bij het wijfje vertonen de vier eerste handpennen roestbruine vlekken; de andere slagpennen zijn roestbruin dwarsgestreept, de binnenste gemarmerd en gevlekt gelijk de schoudervederen; middelste stuurpennen met 8-9, min of meer smalle, dwarse, zwarte strepen en voor het overige zwartgemarmerd; de andere stuurpennen donkerder, grauwbrown en zwartgemarmerd, met brede, zwarte, dwarse strepen; bij het mannetje zijn de twee buitenste pennen nog donkerder dan de andere, maar distaal over ongeveer 25-30 mm. wit of witachtig; bij het wijfje zijn deze pennen distaal nooit wit, wel lichter gekleurd. Keel roestbruin en zwart dwarsgestreept, met twee grote, witte vlekken of een dwarse, witte band, waarvan de vederen distaal zwart zijn gezoomd; kopzijden roestbruin, zwart gestippeld; een onduidelijke witte baardstreep; krop dicht en fijn dwarsgelijnd en gemarmerd, enkele vederen distaal gedeeltelijk eenkleurig, min of meer duidelijk geelbruin tot roestgeel of zelfs wit, waardoor de krop er als gevlekt uitziet borst en buik zwart of zwartbruin dwarsgestreept op roestgeel of geelbruine grond; de onderstaartvederen meestal niet dwarsgestreept.

Vleugel (naar CHAPIN): 154-170; staart: 104-126; tarsus: 17-18 mm.

Slechts drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kanzenze (DE WITTE). — Kadia (DEWIT).

Geen andere vindplaats is bekend. — NEAVE heeft deze soort vermeld van Ndola (N. Rhodesië), MALBRANT vond ze in Brazzaville.

7 b. - *Caprimulgus rufigena fraenatus* SALVADORI.

Deze Oostafrikaanse vorm zal misschien in het oosten van Ruanda-Urundi worden gevonden.

8. - *Caprimulgus tristigma* RÜPPELL [*Nycticercus trimaculatus*]. — Afb. 124.

Dit is een donkere Nachtzwaluw, die slechts in rotsrijke savannengebieden wordt aangetroffen, over een groot deel van Zwart-Afrika, en waarvan de algemene kleur merkwaardig overeenkomt met deze van de rotsen waarop ze zit.

De hele bovenzijde is zeer donker, bruinzwart tot zwart als grondkleur, maar dicht en zeer fijn wit of geelbruin dwarsgelijnd of gestippeld; geen nekband; hier en daar enkele zuiver zwarte of zwartbruine vlekken, b.v. op de bovenkop; of wel ietwat grotere, onregelmatige, lichtgekleurde vlekken, vooral op nek, romp, dekvederen, maar ook op de middelste stuurpennen, waar deze vlekken min of meer duidelijke, dwarse banden vormen, waarvan de grondkleur soms wit is; de twee buitenste stuurpennen van het mannetje zijn distaal over meer dan 30 mm. wit, ten minste aan de binnenvlag (het wit gedeelte min of meer bruinegeklept).

aan de buitenvlag) en voor het overige min of meer duidelijk en heel onregelmatig okergeel tot roestbruin-achtig zigzag-dwarsgestreept (soms slechts enkele vlekjes) op zwartbruine of bruine grond; -bij het wijfje zijn alle stuurpenen min of meer scherp aldus dwarsgestreept en is het einde niet lichter gekleurd; slagpenen zwartbruin, distaal, vooral pen I, min of meer duidelijk roestbruin tot grauwwit dwarsgestreept of gevlekt; handpenen 1-4 met meestal kleine, witte vlek aan de binnenvlag, ter hoogte van de randbocht, de buitenvlag meestal niet gevlekt; de binnenste handpenen en de buitenste armpennen met roodbruine, dwarse banden en onregelmatig gevlekt of gemarmerd; de andere armpennen en de schoudervederen gelijk de rug. Kin en keel fijn wit en zwartgrauw dwarsgelijnd; de keel met grote, witte, dwarse vlek of met vlek aan iedere zijde; krop even donker als de bovenzijde; borst en buik lichter gekleurd, met zwartbruine, dwarse strepen op roestkleurige tot geelbruinachtige grond; onderstaartvederen dwarsgestreept.

Vleugel: 164-195; staart: 111-145; tarsus: 18-19 mm.

Drie vormen van de Rotsnachtzwaluw worden onderscheiden, waarvan twee reeds uit onze gebieden bekend zijn; de derde zal er waarschijnlijk ook worden aangetroffen.

8 a. - *Caprimulgus tristigma lentiginosus* SMITH.

Deze vorm is bekend van Zuid-Afrika tot Centraal-Angola, Tanganyika Territory en Katanga. De vleugel meet 183-195 mm.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Inkosakapenda (MOURITZ). — Sandoa (LYNES).

8 b. - *Caprimulgus tristigma Sharpei* ALEXANDER.

Deze kleine vorm, waarvan de vleugel slechts 164-176 mm. lang is, is bekend uit Frans-Oubangi en zal misschien in het noordwesten van onze Kolonie worden gevonden.

8 c. - *Caprimulgus tristigma tristigma* SMITH.

Deze vorm, waarvan de vleugel 170-181 mm. lang is, wordt aangetroffen van Noordoost-Afrika tot Soedan, het noordoosten van onze Kolonie tot aan het Edward-meer, Uganda en de Kenya Colony.

Vier exemplaren.

Distr. Kibali-Ituri: Abimva (SCHOUTEDEN). — Dramba (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Zoro (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Gaimba-berg (CHAPIN). — Kodja-heuvel (ALEXANDER). — Avu-heuvel bij Nioka (CHAPIN). — Beni (CHAPIN). — Kasindi (CHAPIN). — Rugari (FRECHKOP).

GENUS VELES BANGS.

Dit genus is nauw verwant met *Caprimulgus*. De snavelborstels zijn echter merkkelijk zwakker, de handpenen zijn min of meer gebogen, de staart is niet dwars afgesneden noch regelmatig afgerond, daar stuurpen 3 aan iedere zijde de langste pen is; anderzijds is de staart niet in een enkel plan ontwikkeld maar duidelijk « vaulted » zoals CHAPIN het beschrijft. Een ander kenmerk wordt gegeven door de handpenen die in het geheel niet gevlekt zijn aan de binnenvlag.

Een enkele soort.

1. - *Veles binotatus* BONAPARTE. — Afb. 124.

Deze buitengewoon zeldzame Vogel was slechts bekend door enkele exemplaren die in het westen van de Goudkust en in Kameroen gevonden waren. In zijn « Birds » vermeldt CHAPIN de soort, maar voegt er bij: « There is only a very slight possibility that it may occur in the Upper Congo forest ». De soort is inderdaad een zuiver woudbewonende Vogel.

In een onlangs van de Heer DUPUIS ontvangen zending Vogels had ik het genoegen een exemplaar van deze Woudnachtzwaluw te vinden, en bijna terzelfder tijd bracht mij de Heer BECQUET een ander exemplaar van de soort. Hiermede werd dus bewezen dat *Veles binotatus* in het Congolees oerwoud evenals in het woud van Kameroen thuis is, en dat zijn woongebied bepaald zeer uitgebreid is.

Zeer donkere Nachtzwaluw. De grondkleur van de bovenzijde is roestbruin tot roodbruin of okerbruin, maar dicht zwart dwarsgelijnd, hier en daar breder zo, b.v. op de bovenstaartvederen; de stuurpennen basaal zwartbruin, dan roodbruin, met brede onregelmatige, dwarse, zwarte banden of marmertekeningen, die soms zuiver roodbruine vlekken vrij laten; schoudervederen en dekvederen gelijk de rug, de eerste met min of meer brede, zwarte eindzoom en okergele vlek; slagpennen zwartbruin, zonder vlek op de binnenvlag van de handpennen, hoogstens met roestbruine vlekjes aan de buitenvlag. De onderzijde is gekleurd gelijk de bovenzijde, maar met witte vlek aan iedere zijde van de keel; borst en buik en vooral onderstaartvederen iets lichter gekleurd.

Vleugel: 143-156; staart: 92-114; tarsus: 9-12 mm.

Twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Stanleystad: Yangambi (BECQUET).

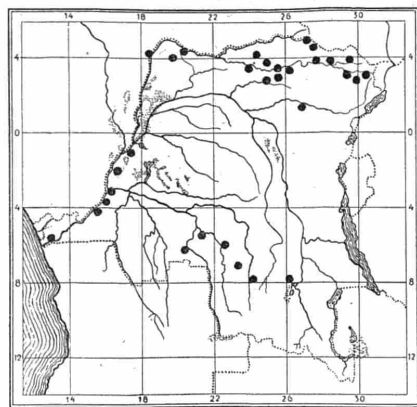
Geen andere vindplaats.

GENUS SCOTORNIS SWAINSON.

Dit genus is nauw verwant met *Caprimulgus* en wordt vooral door de trapvormige staart onderscheiden, al is dit kenmerk bij de meeste *Fossii*-exemplaren niet te vinden. Een ander kenmerk wordt gegeven doordat handpennen 1-5 een vlek op de binnenvlag vertonen (niet alleen 1-4 zoals bij *Caprimulgus*).

Twee soorten.

1. *a.* De staart is merklijk langer dan de vleugel, trapvormig, de buitenste stuurpennen veel korter dan de middelste ..... *Scotornis climacurus*.
- b.* De staart is korter dan de vleugel, de buitenste stuurpennen zijn ten hoogste 20 mm. korter dan de middelste. .... *Scot. Fossii*.

Afb. 126. — Vindplaatsen van *Scotornis climacurus*.

1. - *Scotornis climacurus* VIEILLOT. — Afb. 126.

Deze langstaartige Nachtzwaluw, of Sleepnachtswaluw, wordt vooral in de savannen van West-Afrika tot Uganda en in het noorden van onze gebieden aangetroffen. Hij komt echter ook voor ten zuiden van het centraal woud, tot Neder-Congo en Kasai, en werd in ontboste streken van Midden-Congo gevonden.

De hele bovenzijde is grijs tot roestgeel of roestbruin, maar heel dicht en fijn zwartgestippeld, dwarsgelijnd of gemarmerd, met zwarte schachtstrepen, die breed zijn op de bovenkop, maar heel fijn voor het overige; een min of meer duidelijke roestkleurige nekband; schoudervederen distaal met grote roestkleurige vlek of schuine streep, die zwart is gezoomd; schouder- en dekvederen min of meer zwart- of zwartbruin gemarmerd, de onderste kleine dekvederen met witte (♂) of roestgele (♀) eindvlek of -zoom, waardoor een band wordt getekend over de vleugel; de middelste en de grote dekvederen eveneens met roestbruine tot

roestgele, min of meer scherp afgetekende eindvlek; slagpennen zwartbruin, distaal dikwijls min of meer gevlekt; handpen I vertoont een witte of lichtroestbruinachtige vlek aan de binnenvlag, handpennen 2 (meestal) tot 5 vertonen een grote vlek op iedere vlag, of een dwarse band; bij het vijfje vertonen deze pennen soms ook dwarse vlekken naar de basis toe, of een randvlek. De buitenarmpennen basaal dwarsgestreept, distaal breed wit (δ) of grauwwit tot roestkleurig (φ) gezoomd, de binnenste gemarmerd; middelste stuurpennen min of meer scherp zwart of zwartbruin gemarmerd of gestippeld, met een aantal smalle, dwarse strepen (tot een twintigtal bij volkomen uitgegroeide staart van het mannetje), de volgende stuurpennen meestal veel donkerder gekleurd, zwartbruin of bruin, met roestbruine tot grauwwitte tekeningen of dwarse banden, distaal lichtgekleurd, maar soms bijna helemaal donker; de buitenste pen van het mannetje apicaal en aan de buitenvlag wit of licht roestwit, bij het vijfje roestkleurig, met of zonder donkere vlekken tegen de schacht; de voorlaatste pen van het mannetje is apicaal wit, deze van het vijfje roestkleurig gezoomd. Keel en krop fijn en dicht dwarsgelijnd, de keel met witte, dwarse band, waarvan de vederen apicaal zwart zijn gezoomd; borst en buik bruinachtig tot roestbruin of isabel, met smalle, dwarse, zwarte of zwartbruine strepen; de onderstaartvederen eenkleurig of dwarsgestreept; borst en krop vertonen soms enkele lichtgekleurde vlekken.

De staart is merklijk langer dan de vleugel en is trapvormig, de buitenste pen veel korter dan de middelste, en ook korter dan de vleugel.

Vleugel: 140-155; staart: 90 (buitenste pen) — 280 (middelste pen); tarsus: 17-18 mm.

Verskillende vormen worden onderscheiden. Twee er van zijn uit onze Kolonie bekend. Een derde zou er kunnen voorkomen.

1 a. - *Scotornis climacurus climacurus* VIELLOT.

Dit is een lichtgekleurde vorm. Hij is bekend van West-Afrika tot het Tsaad-meer, Khartum en het noordoosten van onze gebieden. Hij broedt in het noorden.

Geen exemplaar in ons bezit.

Een enkele vindplaats: Faradje (CHAPIN).

1 b. - *Scotornis climacurus nigricans* SALVATORI.

Donkere vorm, dicht zwartgemarmerd op donkergrauwe grond. Hij is bekend uit het Bahr-el-Ghazal-gebied en zou in het noordoosten van onze Kolonie kunnen voorkomen.

Geen bekende vindplaats. Geen exemplaar in onze verzameling.

1 c. - *Scotornis climacurus Sclateri* BATES.

Dit is de vorm die breed verspreid is in de savannen van onze Kolonie, niet alleen in het noorden maar ook tot in Kasai en in het Lualaba-district; daarentegen is hij tot hertoe onbekend uit het Kivu-district.

Een zestigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (HENRION). — Boma (VRIJDAGH). — Mayumbe (SOLON).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Dwa (GWÉ). — Keseki (KELE). — Botanankasa (KELE).

Distr. Tshuapa: Lukolela (BOURRY).

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (VRIJDAGH). — Bosobolo (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Angodia (HUTSEBAUT). — Angodia (VRIJDAGH). — Bambesa (VRIJDAGH). — Bafuka (VRIJDAGH). — Likati (HUTSEBAUT). — Digba (VRIJDAGH). — Bili (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (SCHOUTEDEN). — Afu/Aba (GHESQUIÈRE).

Ruanda-Urundi: Usumbura/Rumonge (VRIJDAGH).

Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Tussen Fua-meer en Lubi-rivier (Mevr. M. BEQUAERT). — Katombe (VAN ASSCHE).

Andere vindplaatsen: Yumbi (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Maluku/Kwamouth (CHAPIN). — Doruma (BOHNDORFF). — Angu (ALEXANDER). — Luebo (SCHOU-

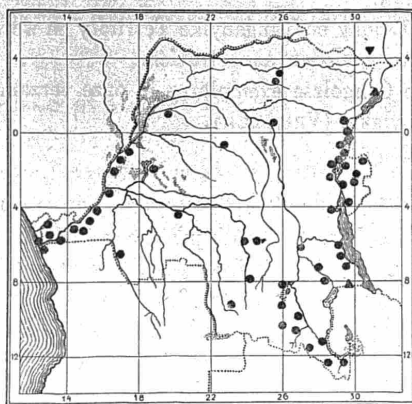
TEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Dingila (SCHOUTEDEN). — Abimva (SCHOUTEDEN). — Bangui (DYBOWSKY).

2. - *Scotornis Fossii* HARTLAUB (*Caprimulgus* of *Crotoma*). — Afb. 127.

Deze soort werd meestal voor een *Caprimulgus* aangezien, zo vermeldt CHAPIN ze ook in zijn « Birds ». Nu echter gaat hij accoord met PETERS, zo schrijft hij mij, dat *Fossii* beter bij *Scotornis* hoort. De twee *Scotornis*-soorten zijn *Caprimulgus* met min of meer verlengde staart.

Bij *Fossii* zijn meestal de buitenste stuurpennen niet of slechts onbeduidend korter dan de middelste. Bij zekere vormen zijn ze daarentegen tot 20 mm. korter; andere auteurs hebben trouwens deze vormen bij *Scotornis climacurus* gevoegd.

Scotornis Fossii wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Zuid-Abessinië en Uganda en, over onze Kolonie, tot in Gaboen.

Afb. 127. — Vindplaatsen van *Scotornis Fossii* HARTLAUB.

● *Sc. Fossii Welwitschi*.   ▲ *Sc. Fossii clarus*.
▼ *Sc. Fossii apatelius*.

De hele bovenzijde is grijs tot roestgrijs of roestgeel, dicht en fijn zwartgestippeld of dwarsgelijnd, met fijne, zwarte schachtstrepen; de bovenkop (ten minste in het midden) met bredere zwarte strepen; een heel duidelijke roestgele of roestbruine nekband, de vederen ten minste zijdelings zwart dwarsgestreept; schoudervederen ten minste distaal zwart tegen de schacht, deze vlekken meestal hoekig, met roestkleurige vlek of brede zoom aan de buitenvlag; middelste stuurpennen gelijk de rug maar met een tiental dwarse, zwarte strepen, waartussen ze gemarmerd zijn; de volgende stuurpennen donkerder, met bredere dwarse strepen, tot bijna helemaal donker gekleurd; de laatste en buitenste stuurpen met wit einde en helemaal (dus tot aan de basis) witte buitenvlag bij het mannetje, terwijl deze pen bij het wijfje distaal en aan de buitenvlag licht isabel is, eenkleurig of met donkere vlekken tegen de schacht; de binnenzoom meestal niet duidelijk afgezet; bij het mannetje is de onderste rij kleine dekvederen mooi getekend, daar iedere veder een grote witte eindvlek vertoont (waardoor een witte band wordt gevormd), terwijl de midden- en grote dekvederen een roestkleurige, distaal meestal in het wit overgaande (soms zelfs witte: *apatelius*) vlek vertonen; bij het wijfje zijn alle vlekken der dekvederen roestkleurig; slagpennen zwartbruin; handpen I met min of meer grote witte tot roestkleurige vlek aan de binnenvlag, handpennen 2-5 met dwarse band of met een vlek op iedere vlag; bij het wijfje is de buitenrand van handpen I min of meer roodbruin gevlekt en vertoont deze pen soms een tweede roestbruine vlek naar de basis toe; soms een witte of roestkleurige randstreep op de hoogte van de vlek van de binnenvlag; armpennen met brede, witte of lichtroestkleurige eindzoom, verder roestbruin dwarsgestreept. Keel en krop nogal fijn dwarsgelijnd; borst met smalle, dwarse, zwarte of zwartbruine strepen op lichtgekleurde grond; keel met witte dwarse band of met vlek aan iedere zijde; onderstaartvederen eenkleurig of dwarsgestreept.

De versmalling van de buitenvlag van de handpennen begint na de vlek.

Vleugel: 141-165; staart: 120-140; tarsus: 16-19 mm.

Verscheidene vormen worden onderscheiden. Drie er van werden in onze gebieden ingezameld; een vierde zal er misschien ook worden gevonden.

2 a. - **Scotornis Fossii apatellus** NEUMANN.

Deze vorm is mooier gekleurd dan de andere, de witte vlekken van de vleugels zijn groter en talrijker; en de buitenste stuurpennen zijn duidelijk korter dan de middelste; vleugel: 147-162 mm. Hij is bekend van Noordoost-Afrika tot Soedan en misschien het noordoosten van onze Kolonie.

Twee exemplaren in ons bezit, door Dr. POLIDORI lange tijd geleden in « Uelé » ingezameld, maar hoogstwaarschijnlijk in het Lado-gebied.

2 b. - **Scotornis Fossii clarus** REICHENOW.

Nogal lichtgekleurde vorm, waarvan de middelste stuurpennen tot 19 mm. langer zijn dan de buitenste; vleugel 140-159 mm. volgens CHAPIN.

Deze vorm bewoont de Kenya Colony en Tanganyika Territory en wordt waarschijnlijk slechts buiten het broedseizoen in het oosten van onze gebieden aangetroffen.

Enkele Oostafrikaanse en twee Congolese exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Ishwa-vlakte (VRIJDAGH).

Andere vindplaats: Musosa (BREDO).

2 c. - **Scotornis Fossii Fossii** HARTLAUB.

Deze vorm bewoont Gaboen en zal hoogst waarschijnlijk ook in Neder-Congo worden aangetroffen. CHAPIN denkt echter dat alle exemplaren die hij uit deze streek onderzocht beter bij *Welwitschi* horen, al zijn vleugel en staart gemiddeld korter dan in het oosten van onze Kolonie. De vleugel meet 144-167, de staart 100-132 mm. bij *Welwitschi*; bij *Fossii* zijn de afmetingen 141-150 voor de vleugel, 96-113 voor de staart. *Fossii* zou donker zijn met grijswitte bestippling. De middelste stuurpennen zijn niet langer dan de buitenste.

2 d. - **Scotornis Fossii mossambicus** PETERS.

Donkere vorm, met vleugel 145-158 mm. en middelste stuurpennen niet langer dan de buitenste. Hij bewoont Oost-Afrika. CHAPIN meent een onzer exemplaren als *mossambicus* te mogen aanzien.

Distr. Opper-Katanga: Kakyelo op Luombwa (DE WITTE).

2 e. - **Scotornis Fossii Welwitschi** BOCAGE.

Dit is een wijd verspreide vorm, waarvan de kleur en de bestippling van de bovenzijde erg veranderlijk zijn. Middelste stuurpennen niet langer dan de buitenste, of weinig langer (1 tot 14 mm.). Vleugel: 144-167; staart: 100-132 mm. Zijn verspreiding gaat van Neder-Congo tot Zuid-Afrika enerzijds tot Katanga, het oosten en het noorden van onze Kolonie, anderzijds.

Een honderdtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS). — Watervallen van Neder-Congo (WEYNS). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Muanda (SCHOUTEDEN). — Banana (SCHOUTEDEN). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Zambi (DARTEVELLE). — Tumba (MEV. M. BEQUAERT). — Leopoldstad (MEV. LEPERSONNE). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (FIASSE). — Cattier (VRIJDAGH).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Dwa (GWE). — Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS).

Distr. Uelé: Angodia (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE). — Uvira (PILETTE). — Goma (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Mulungu (HENDRICKX). — Kamande (HACKARS). — May-ya-Moto (DE WITTE). — Katana (BURGEON).

Ruanda-Urundi: Gisagara (FAIN). — Vumne bij Kibungu (LESTRADE). — Usumbura/Rumonge (VRIJDAGH). — Astrida (FAIN). — Astrida (LESTRADE). — Kirinda (LESTRADE). — Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Gabiro (VERHULST). — Kisenyi (DOUCE). — Ruzizi-vallei (BASTIAENS). — Kisenyi (MONTINY).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Kiambi (DE WITTE). — Moba (DE WITTE). — Albertstad (HUTSEBAUT). — Tembwe (HUBERT).

Distr. Opper-Katanga: Lubumbashi (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kiabo (DEWIT). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Katentania (Prins LEOPOLD). — Kadia (DEWIT).

Distr. Sankuru: Sangula bij Bakwanga (MEVL. BEQUAERT). — Kabinda (WINDMOLDERS).

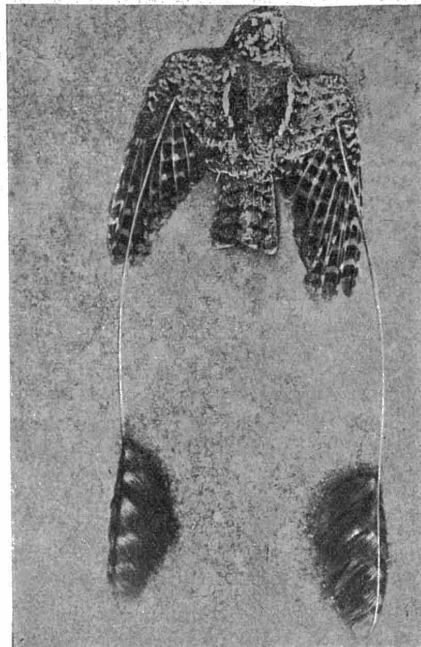
Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Kwango: Tussen de Cugo- en Sefu-rivieren (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Masembe (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM). — Itambe-meer (BÖHM). — Kambove (NEAVE). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Irumé-Mts (MOURITZ). — Gombe (BOHNDORFF). — Kenshambi (MECKLEMBURG). — Wau-eiland (MECKLEMBURG). — Leopold II-meer (ap. DUBOIS). — Mayumbe (ap. DUBOIS). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Mukimbungu (LAMAN). — Kasindi (GRAUER). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Sandoa (LYNES). — Matadi (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Ganda Sundi (CHAPIN). — Ikau (WHITESIDE). — Kabalongwe bij Bukama (CHAPIN). — Rwindi (FRECHKOP). — Molindi-riv. (DE WITTE).

GENUS MACRODIPTERYX SWAINSON.

Nachtzwaluwen waarvan de tarsus even lang is als of zelfs ietwat langer dan teen 3; hij het volwassen mannetje is handpen 9 merkwaardig vervormd, enorm verlengd maar gereduceerd tot een naakte schacht, behalve op het einde waar de binnenvlag heel breed is; de basis van de pen eigenaardig gebogen; de staart is dwars afgesneden, korter dan de vleugel. Geen witte keelvlekken; handpennen veelvlekkig.

Afb. 128. — *Macrodipteryx longipennis* SHAW.
(Mannetje) (Naar CHAPIN).

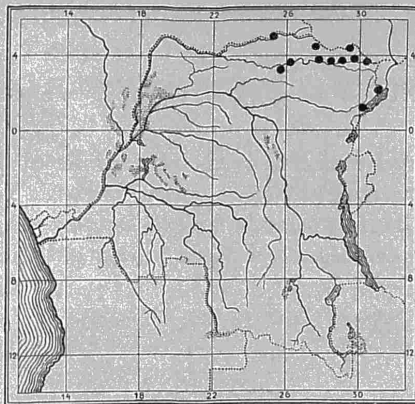
1. - *Macrodipteryx longipennis* SHAW (*macrodipterus* Auct.). — Afb. 128-129.

Deze merkwaardige Nachtzwaluw (de « Vlaggen-Nachtzwaluw ») trekt veel de aandacht van de kolonials die deze Vogel in de lucht zien. Als de Vogel hoog in de lucht vliegt, merkt de oningewijde alleen dat er nevens hem twee zwarte vlaggen te zien zijn: hij kan natuurlijk niet weten dat deze eenvoudig hele-

maal vervormde handpennen vertegenwoordigen, zoals in de genusdiagnosis wordt verklaard; ik heb zelfs mensen horen verklaren dat het twee... vogeltjes waren die trouw met de grotere Nachtzwaluw aan het vliegen waren! Een passende benaming (hoe onjuist ook) die in 't Nederlands ook in gebruik is, is « Viervleugelige Nachtzwaluw ».

De verspreiding van *Macrodipteryx longipennis* strekt zich uit van Senegal tot Noordoost-Afrika, het noorden van onze Kolonie, Uganda en zelfs de Kenya Colony. Hij broedt in het zuiden van dat gebied en trekt dan naar het noorden; CHAPIN stelde vast dat rond Faradje en Niangara de Vogel eerst verscheen begin December en er tot April gevonden werd: dus in het droog seizoen.

De bovenzijde is lichtgrijs, wit of roestbruin gekleurd maar met dichte zwarte stippeling, dwarslijning of marmertekeningen; brede zwarte schachtstrepen of -vlekken op de bovenkop; een roest- of roodbruine, met zwart gemengde, nekband; schoudervederen en binnenste armpennen gedeeltelijk zwart, de buitenvlag min of meer breed roestkleurig; dekvederen gelijk de rug, enkele gedeeltelijk zwart, met roestkleurige eind-

Afb. 120. — Vindplaatsen van *Macrodipteryx longipennis*.

vlekken; slagpennen zwartbruin, over de hele lengte met dwarse, roestbruine banden (of roestbruin met zwarte banden), distaal min of meer grauwgemarmerd; bij volwassen mannetjes met ontwikkelde negende pen vertonen de vlaggen van deze pen min of meer onduidelijke grijze, dwarse, banden; middelste stuurpennen lichter gekleurd dan de rug, met dwarse, zwarte of zwartbruine banden, en min of meer in de lengte gestreept of gemarmerd tussen deze banden; bij de buitenste pennen worden de zwarte banden breder. Keel wat lichter gekleurd dan de krop, waarvan de vederen dwarse lijnen vertonen; een min of meer duidelijke, roestbruine band zet de nekband aan de onderzijde voort; borst en buik op bruingele of okergele grond grauwwaart of zwart dwarsgestreept; de onderstaartvederen soms eenkleurig.

Vleugel: 160-180 (handpen 9 van het volwassen mannetje tot 535 mm. lang); staart: 100-115; tarsus: 20 mm. De eindwimpel van handpen 9 van het volwassen mannetje is 150-170 mm. lang.

Dertien exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Bambili (HUTEREAU). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Angodia (VRIJDAGH). — Tussen Ango en Api (VRIJDAGH). — Gangala na Bodio (LAUWERS).

Distr. Kibali-Ituri: Ischwa (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Garamba (CHAPIN). — Bafuka (PIAGGIA). — Buguera (EMIN). — Tunguru (EMIN). — Kasenyi (REHN). — Semio (BLANCOU).

GENUS COSMETORNIS GRAY.

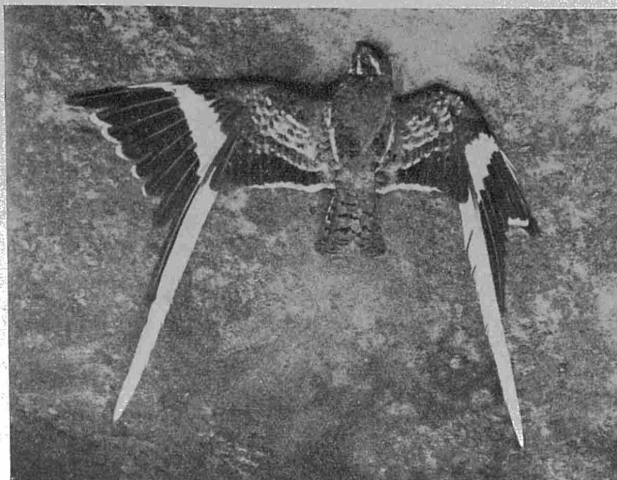
Merkwaardige Nachtzwaluwen, waarvan handpen 9 enorm is ontwikkeld, bij volwassen mannetjes in de broedperiode, tot een lange lint of wimpel; de handpennen 1-5 of ten minste 2-5 zijn geleidelijk korter, dus

zijn 3-4 korter dan 2 of 1; staarteinde met lichte vork; de staart korter dan de vleugel; tarsus even lang als of ietwat langer dan teen 3.

Een enkele soort.

1. - *Cosmetornis vexillarius* GOULD. — Afb. 130 en 131.

Deze soort, de Wimpelnachtzwaluw, is aan veel koloniale bekend, wegens de lange, lintvormige veder die in ieder vleugel de aandacht trekt, als men de Vogel 's avonds in de lucht ziet vliegen. Minder bekend is, dat deze Nachtzwaluw ieder jaar over enorme afstanden op de trek gaat. CHAPIN heeft deze migratie zorgvuldig onderzocht; hij stelt vast dat alle exemplaren van de Wimpelnachtzwaluw die ten noorden van het Equatoriaal woud, of in dit woud zelf, gezien worden, uitsluitend trekvogels zijn die uit het zuiden komen. 't Is in de zuidelijke savannen dat *Cosmetornis* broedt, en in 't bijzonder van Angola tot het Tan-

Afb. 130. — *Cosmetornis vexillarius* GOULD.
(Mannetje) (Naar CHAPIN).

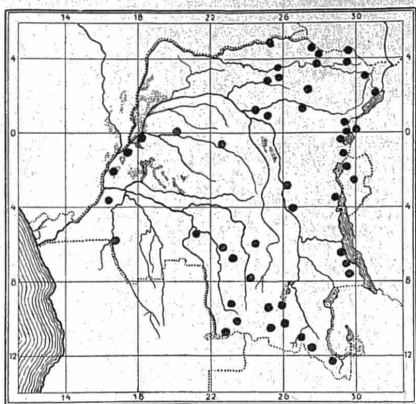
ganika-meer, het Tanganyika Territory, Damaraland en Transvaal; daar wordt hij gevonden van September tot midden Februari. Mannetjes en wijfjes trekken dan naar het Noorden, over het Congolees woud, in de maanden Februari en Maart en bereiken zo de noordelijke savannen. Enkele maanden worden in het noorden doorgebracht, ook in het regenseizoen, en dan vangt de terugtrek aan; in de maanden Juli-Augustus vliegen de vogels naar het Zuiden, en worden ze dan weer in opene plaatsen van het woud gezien. CHAPIN kon in de grasstreken van het noorden van onze Kolonie vaststellen dat bij alle trekkende mannetjes dit uit het zuiden kwamen de lintvormige handpen afgebroken was, dat ze in Mei of begin Juni afviel, en dat de nieuwe pen dan pas begon te groeien, zulks heel langzaam; veel volwassen mannetjes keren naar het zuiden nog vóór dat de lintvormige pen helemaal ontwikkeld is.

De bovenzijde is dicht zwart of zwartbruin gestippeld en fijn dwarsgelijnd, op grauwbriune, bruinachtige tot roest- of zelfs roodbruine grond; de bovenkop met grote, zwarte vlekken; een roestbruine tot roodbruine nekband, waarvan de vederen zwarte vlekjes of dwarse lijnen vertonen; schouder- en dekvederen en binnenste armpennen mooi zwart en roestkleurig gemarmerd, de zwarte gedeelten soms heel uitgebreid; slagpennen van het wijfje of van jonge mannetjes zwartbruin, aan beide vlaggen een reeks roestkleurige of roestbruine, of ook witte, vlekken of dwarse banden vertonen; de vlekken aan de buitenvlag van handpen 1 vormen soms een soort van gekleurde kamachtige tekening; alle pennen apicaal lichtgekleurd, wit tot roestbruin; bij het volwassen mannetje is handpen 9 enorm en lintvormig verlengd, handpennen 7-8 zijn ietwat verlengd; bij deze volwassen mannetjes zijn de slagpennen anders gekleurd dan bij de wijfjes en de jonge mannetjes: ze zijn zwart of zwartbruin, met witte basis aan de handpennen, de buitenvlag van 1 soms uitgezonderd, de lintvormige 9 is aan de basis zelf donker gekleurd, maar dan wit over een lange afstand, ten

minste aan de binnenvlag, die soms tot aan het einde wit of ten minste lichtgekleurd is; stuurpenen gelijk de rug gemarmerd, met zwarte, dwarse strepen, of ook wel met roodbruine dwarse banden tussen de zwarte strepen. Kin zijdelings, keelmidden en baardstreep zijn wit; de krop gelijk de rug; het overige van de onderzijde is lichter gekleurd, geelbruin tot wit (volwassen mannetje), met grauwbrown, dwarse strepen; onderstaartvederen wit of ten minste lichtgekleurd, met of zonder dwarse strepen.

Vleugel: 190-210 (handpen 9 tot 740 mm. lang); staart: 120-150; tarsus: 23 mm.

Bij 't mannelijk geslacht en volwassen individuen, wanneer de twee lange handpennen volop ontwikkeld zijn, is deze Nachtzwaluw een welbekend verschijnsel voor veel kolonialen, die deze Vogels bij het vallen van de avond in de lucht zien verschijnen. Het is soms een vreemd schouwspel, wanneer een aantal van deze mannetjes, 's avonds een soort van wilde « dans » in de lucht uitvoeren: eenvoudig als b. v. Termieten aan het uitzwermen gaan. Gevleugelde Termieten worden inderdaad in massa door deze Nachtzwaluwen verorberd; zulks evenveel in het Noorden als in het Zuiden.

Afb. 131. — Vindplaatsen van *Cosmetornis vexillarius*.

Een honderdtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ngebolobo (KELE). — Kimangunu, Tua (VLEESCHOUWERS).

Distr. Tshuapa: Boende (WIJNANTS). — Bokungu (DUPUIS, 21 en 30-VII). — Flandria (DE VIRON).

Distr. Congo-Ubangi: [Karawa (WALLIN)].

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH, 7-III, 10-VII). — Angodia (HUTSEBAUT). — Angodia (VRIJDAGH). — Buta/Titule (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Yangambi (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VERVLOET). — — Niarembe (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Aru/Aba (GHESQUIÈRE). — Kasenyi (LEFÈVRE).

Distr. Kivu: Kilima Bwito (HACKARS). — Beni (BORGERHOFF). — Baraka (PAUWELS). — Z.O. Ruwenzori (Ruwenzori Exp.). — Beni (BONNEVIE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Mohange (DYLEFF).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (BASTIAENS). — Nyabitsindi (DE WITTE). — Astrida (LESTRADE, 15-VIII). — Astrida (AURELIAAN).

Distr. Maniema: Kindu (GHESQUIÈRE).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN, II, 7-III). — Kongolo (DEWIT).

Distr. Opper-Katanga: Kabèça (LEMAIRE, VIII). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (RICHARD). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Tshifumanhi-riv. (DE RIEMAECKER). — Lubumbashi-riv. (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kanzenze (DE WITTE, 17, 19-VIII). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Bianco-hoogvlakte (LYNES). — Sandoa (LYNES). — Jadotstad (LYNES). — Kinda (DE BAILLET). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Dilolo (HUTSEBAUT, 19-X). — Kasaji (FISHER, 20, 22, 23, 24-VIII). — Kakanda (DE CROMBRUGHE).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS, 5 en 26-VIII).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS, 11-VIII). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Katombe (VAN ASSCHE). — Gandajika (DE PRETER, 29-VII).

Distr. Kwango: Popokabaka (LEPERSONNE).

Andere vindplaatsen: Bolengi (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Nyangwe (CHAPIN). — Bukama (CHAPIN). — W. Edwardmeer (CHAPIN). — Bafuka (PIAGGIA). — Tingasi (EMIN). — Yambuya (JAMESON). — Semio (BOHDORFF). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Leopold II-meer (ap. DUBOIS). — Z. O. Katanga (MOURITS). — Kasindi (GRAUER). — Lobo, Luapula-vallei (AOSTA). — O. Marungu (BÖHM). — Kaue-riv. (BÖHM). — Lufukuriv. (BÖHM). — Masembe (BÖHM). — Doruma (JUNKER). — Mulungu (HENDRICKX) (*Macrodipteryx*).

XXI. — ORDE CYPSELIFORMES

Een enkele familie vertegenwoordigt deze Orde. De lange en smalle vleugels, met heel korte armpennen, de korte snavel, de stevige en fel gekromde klauwen, de naar voren gerichte tenen, geven gemakkelijke kenmerken. Door sommige auteurs worden de Apodiden of Macropterygiden bij de Caprimulgiden gevoegd, onder de Caprimulgiformes. Met de echte Zwaluwen (Hirundiniden) hebben ze niets gemeen: deze horen tot de Orde der Passeriformes.

FAM. APODIDAE (*Macropterygidae*, *Cypselidae*).

Dit zijn de Gierzwaluwen, de « Swifts » van de Engelsen, de « Martinets » van de Fransen.

Meestal kleine Vogels, waarvan de vleugels lang, smal en min of meer gebogen zijn. In de vleugel is de bovenarm kort en zijn de armpennen veel korter dan de handpennen; deze daarentegen zijn heel lang, handpen 1 of handpen 2 zijnde de langste pen. De staart is min of meer lang, min of meer diep uitgesneden, of integendeel dwars afgesneden, soms met eigenaardige eindstekels; 10 stuurpennen. De bevedering is dicht, de algemene kleur is zwart of zwartbruin tot grijs, in veel gevallen gedeeltelijk wit. Het lichaam is smal, de hals kort, de kop breed, min of meer afgeplat; de mond is heel groot, maar de harde snavel is klein driehoekig, zwak, met kleine eindhaak aan de bovenkaak (Afb. 132). Poten heel kort, met korte tarsus en korte tenen, maar met stevige, sterk gekromde en puntige klauwen; ofwel zijn de vier tenen naar voren gericht, ofwel (*Chaeturinae*) is teen 1 min of meer naar achteren ingeplant, maar kan hij toch naar voren draaien; klauw 1 is kleiner dan de andere klauwen; de tarsus is bevederd. De vleugelrand is aan de basis eigenaardig afgeplat en vertoont meestal dwarse streepjes (vederzomen).

De Gierzwaluwen zijn Vogels die meestal hoog in de lucht vliegen. Iedereen kent in Europa deze pijlsnel vliegende en acrobatische toeren uitvoerende Vogels, die ook boven onze steden hun typisch, sikkelvormig silhouet in de lucht tekenen. Hun gewoonte hoog in de lucht te vliegen en pijlsnelle bewegingen uit te voeren maakt het moeilijk zulke Vogels neer te schieten; juist daarom zijn de Gierzwaluwen meestal slecht vertegenwoordigd in de verzamelingen, behalve de kleine soort *Cypsiurus parvus* die zo overvloedig op Palmbomen haar nesten bouwt.

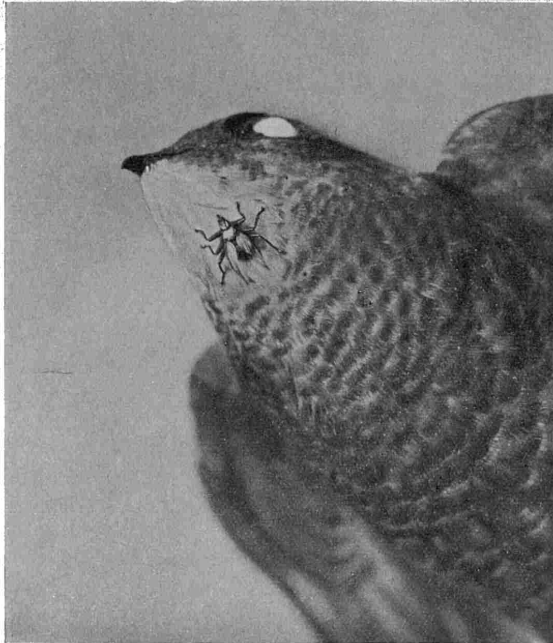
Gierzwaluwen bouwen meestal geen mooi nest; veel soorten verkiezen het nest in gebruik te nemen van een andere Vogel (een Zwaluw b.v.); ze gebruiken bij het bouwen allerlei materiaal, vooral vederen, twijgjes of halmen, vezels enz., die met overvloedig speeksel worden vastgemaakt. Men weet dat de beroemde eetbare nesten van de Indische of Chinese Gierzwaluwen (de *Collocalia*) feitelijk in hoofdzaak uit zulk hardgeworden speeksel bestaan. De nesten worden meestal tegen muren of steile rotsen of in holten aangebracht, soms ook op palmbladeren. Dank zij hun stevige, gekromde en naar voren gerichte klauwen, hangen de Gierzwaluwen aan hun nesten of aan de rotsen; op de grond kunnen ze moeilijk lopen.

Sommige Gierzwaluwen bewonen het woud, andere de savannen. Ze voeden zich uitsluitend met Insecten, die ze in de lucht vangen; hun brede mond laat hen toe enorme hoeveelheden Insecten op te vangen;

dit doen ook de grootste soorten, die even onvermoeibaar in de lucht cirkelen als de Gierzwaluwen die in ons land worden gezien.

De Macropterygiden worden in twee onderfamiliën ingedeelt, de *Chaeturinae* en de *Micropteryginae*; ieder wordt door twee genera vertegenwoordigd. Men zal ze als volgt onderscheiden:

1. *a.* De stuurpennen vertonen een normale structuur: de vlaggen reiken tot aan het einde van de schacht. De tarsus is bevederd. . . . . (*Macropteryginae*) 2.
- b.* De stuurpennen hebben een stevige schacht, waarvan het eindstuk geen vlaggen vertoont en als een naald heruitsteekt. Tarsus onbevederd. . . . . (*Chaeturinae*) 4.

Afb. 132. — *Apus aequatorialis* MÜLLER.
(Op de keel, een Hippoboscide, van het genus *Crataeculina*).
W. Ruwenzori. (Fot. CHAPIN).

2. *a.* Alle tenen zijn naar voren gericht; ze zijn niet in twee paren ingedeeld. Is de staart gevorkt, dan zijn de buitenste pennen nooit zo lang als twee derde van de vleugel. . . . . 3.
- b.* De tenen zijn in twee paren ingedeeld, die naar voren zijn gericht, tenen 1-2 schuin naar binnen, tenen 3-4 schuin naar buiten. De buitenste stuurpen van de volwassen individuen is langer dan de twee derde van de vleugel. . . . . *Cypsiurus* (blz. 157).
3. *a.* De staart is duidelijk gevorkt. . . . . *Apus (Apus)* (blz. 150).
- b.* De staart is dwars afgesneden, of ongeveer zo . . . . . *Apus (Colletoptera)* (blz. 150).
4. *a.* De vleugel is meer dan vijfmaal zo lang als de staart. . . . . *Neafrapus* (blz. 148).
- b.* De vleugel is minder dan vijfmaal zo lang. . . . . *Chaetura* (blz. 147).

SUBFAM. CHAETURINAE

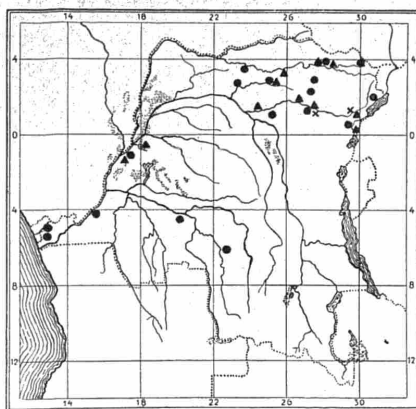
Deze Gierzwaluwen worden goed gekenmerkt door hun onbevederde tarsus en door hun eigenaardige staart, die dwars is afgesneden en waarvan de pennen eindigen op een stekel of een naald: de vlaggen reiken niet tot aan het einde van de schacht, en het naakt eindstuk steekt boven de twee vlaggen uit.

GENUS CHAETURA STEPHENS (*Telacanthura* MATHEWS, *Alterapus* MATHEWS).

Tenen 2-4 zijn naar voren, teen 1 is min of meer naar achteren gericht maar kan naar voren draaien. Tarsus en tenen zijn onbevederd. De staart is langer dan bij het volgend genus, en de vleugel is ten hoogste viermaal zo lang als de staart. De *Chaetura* komen in woudstreken voor.

Drie soorten.

1. *a.* Een witte dwarse band over de romp en aan de onderzijde van het lichaam. . . . . 2.
    b. Geen witte dwarse band . . . . . *Ch. melanopygia.*
2. *a.* Niet alleen de romp maar ook de bovenstaartvederen zijn wit, evenals de onderstaartvederen. . . .
    . . . . . *Ch. Sabini.*
    b. De romp alleen draagt een dwarse witte band, de boven- en onderstaartvederen zijn zwart, althans grotendeels. . . . . *Ch. Ussheri.*

Afb. 133. — Vindplaatsen van *Chaetura* STEPHENS.
 ● *Ch. Ussheri.*   ▲ *Ch. Sabini.*
 × *Ch. melanopygia.*

1. - *Chaetura melanopygia* CHAPIN. — Afb. 133.

Deze soort werd tot hertoe slechts tweemaal ingezameld en schijnt beperkt te zijn tot het Ituri-woud.

De vogel is helemaal donker, zwartgekleurd, zonder witte, dwarse band over romp en onderzijde, maar met lichter gekleurde keelvederen, die een donkere zoom vertonen.

Vleugel: 164-165; staart: 49,5-50 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Simbo bij Irumu (GYLDENSTOLPE).

2. - *Chaetura Sabini* GRAY. — Afb. 133.

Deze *Chaetura* is bekend van Sierra-Leone tot het Opper-Congo-woud, enerzijds, tot Neder-Congo, anderzijds. In onze gebieden komt de vorm *ogowensis* voor.

Bovenzijde zwart; met blauwe of groene glans; vleugels en staart dito gekleurd; romp en bovenstaartvederen wit, de schachten min of meer duidelijk fijnzwart. Keel, hals en borst bruin of zwartbruin, de schenen eveneens; de keel lichtjes bruinachtig gestreept; buik en onderstaartvederen wit.

Vleugel: 115-132 mm.; staart: 37-50.

2*a* - *Chaetura Sabini ogowensis* NEUMANN.

Deze vorm heeft kortere vleugels dan de typische vorm, die in Sierra-Leone thuis is. Ze meten slechts 115-126 mm., de staart: 40-50. *Ogowensis* wordt gevonden van Fernando-Po tot Neder- en Opper-Congo.

Een tiental exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Tondou (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Bosabangi (CHRISTY).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Bambesa/Makongo (VRIJDAGH). — Buta (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Gayu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Panga (SCHOUTEDEN). — Yambuya (JAMESON). — Irumu/Beni (CHAPIN). — O. Semliki-riv. (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Ganda Sundi (CHAPIN).

3. - **Chaetura Ussheri** SHARPE. — Afb. 133.

Deze *Chaetura* is bekend van Senegal tot Angola en, over Midden-Congo, tot Uelé en Oost-Afrika. In onze gebieden komt de vorm *Sharpei* voor; misschien ook, volgens CHAPIN, de vorm *benguellensis*.

Bovenzijde zwartbruin tot bruinzwart, de vleugels en de staart zwarter, met lichte groene of blauwe glans, de vederen soms met witte eindzoom; een brede, witte, dwarse band over de romp. Onderzijde bruiner, de vederen van keel en hals wit of bruinachtig, met bruine zoom en schachtstreep; een witte dwarse band sluit op de witte band van de bovenzijde aan.

Vleugel: 140-152; staart: 33-45 mm.

3 a. - **Chaetura Ussheri Sharpei** NEUMANN.

Vleugel: 142-152 mm.; staart: 45 mm.

26 exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Lukula (DANIEL).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Ngai (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Kibali-Ituri: Djugu (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Yangambi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Babonde (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Isiro (CHAPIN). — Faradje/Aba (CHAPIN). — Ganda Sundi (CHAPIN). — Boma (CHAPIN). — Leopoldstad (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Okondo (CHAPIN). — Coquilhatstad (CHAPIN).

Sharpei wordt gevonden van Z. Kameroen tot Neder-Congo, Kasai, en tot het Albert-meer.

3 b. - **Chaetura Ussheri benguellensis** NEUMANN.

CHAPIN schrijft van deze vorm: « It differs from *Sharpei* in the more streaked, less scaly pattern of the fore-neck, and by its browner upperparts. Its wing is apparently a little shorter than that of *Sharpei*, the latter measuring 142-152 mm. ».

Een enkel exemplaar in ons bezit schijnt bij *benguellensis* ondergebracht te moeten worden. Zijn vleugel meet slechts 139 mm.; het komt van het Kwango-District.

Distr. Kwango: Ipamu (Zuster IMELDA).

Geen andere vindplaats is bekend.

GENUS NEAFRAPUS MATHEWS (*Mearnsia* RIDGWAY).

Dit genus verschilt van *Chaetura* vooral door de kortere lengte van de vleugel, die ten minste vijfmaal zo lang is als de staart. Twee soorten komen voor:

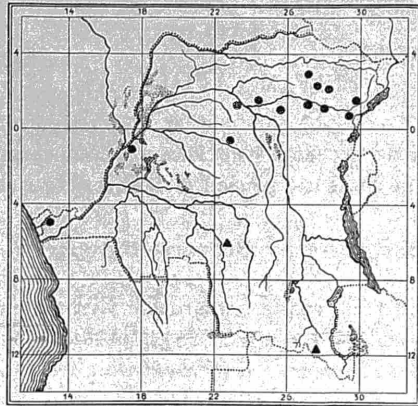
1. a. De vleugel is ten minste 150 mm. lang. . . . . *N. Cassini*.
- b. De vleugel is korter dan 140 mm. . . . . *N. Böhmi*.

1. - **Neafrapus Böhmi** SCHALOW [**Notatrapus Sheppardi**]. — Afb. 134.

Deze soort is bekend van het oosten van het Tanganika-meer tot Mozambiek, Benguella, Noord-Angola en Katanga.

Bovenzijde zwart met blauwgroene glans, vleugels en staart dito gekleurd; een witte, dwarse band over de romp; stuurpenen soms met smalle, witte eindzoom. Keel, hals, borst en flanken grauwbruin tot asbruin; de borst soms met grijs gemengd; het overige van de onderzijde wit.

Vleugel: 121-130; staart: 18-20 mm.

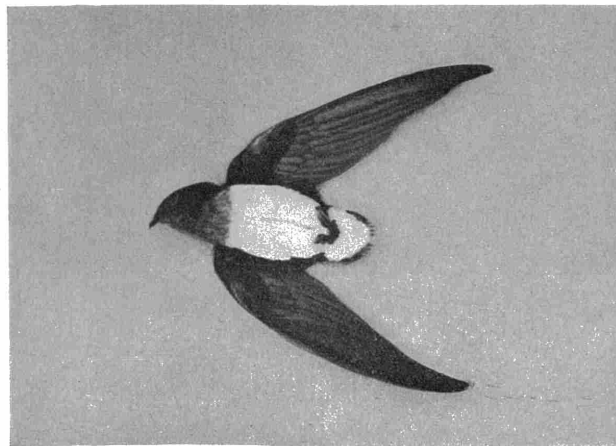

Afb. 134. — Vindplaatsen van *Neafrapus*.
● *Neafrapus Cassini*. ▲ *Neafr. Böhmi*.

Slechts drie exemplaren in onze verzameling, waarvan twee uit Angola.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (LYNES).

Andere vindplaatsen: Kayoyo (LYNES). — Luluaburg (CALLEWAERT).

Afb. 135. — *Neafrapus Cassini* SCLATER.
Lukolela. (Naar CHAPIN).

2. - *Neafrapus Cassini* SCLATER. — Afb. 134-135.

Deze Gierzwaluw is bekend van Fernando Po tot Neder-Congo in het zuiden, tot Beni in het oosten. Zes exemplaren.

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Stanleystad: Mondimbi (BOCK).

Distr. Uel'é: Poko (CHRISTY). — Ngai (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Bengamisa (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Medje (CHA-

PIN). — Ganda Sundi (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Yambuya (JAMESON). — Simbo (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Moera (GRAUER).

De bovenzijde is zwart, met groene glans, en met witte band over de romp; vleugels en staart zwart met blauwe glans. Kin wit, de schachten donker; keel en krop grauwbruin, het overige van de onderzijde wit, met fijne donkere schachten.

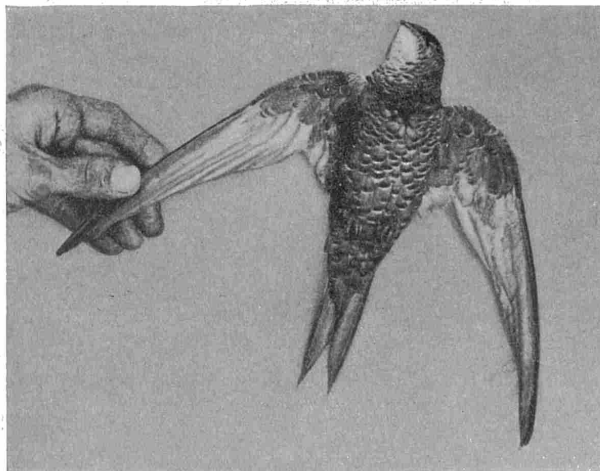
Vleugel: 143-164; staart: 22-27; tarsus: 11-12 mm.

SUBFAM. APODINAE

Bij deze Gierzwaluwen is de tarsus bevederd en vertonen de stuurpennen geen naakt, stekelachtig eindstuk. De staart is meestal gevorkt, de buitenste pennen merklijk langer dan de binnenste.

GENUS APUS SCOPOLI (*Micropus* WOLF).

Dit genus omvat een aanzienlijke reeks soorten, waaronder Gierzwaluwen van grotere afmetingen en andere daarentegen die klein zijn. De tenen 1-4 zijn naar voren, of teen 1 is min of meer naar achteren gericht. De staart is meestal gevorkt (subgen. *Micropus*); een enkele soort heeft een dwars afgesneden staart (subgen. *Colletoptera*). De meeste soorten bewonen de grasstreken.

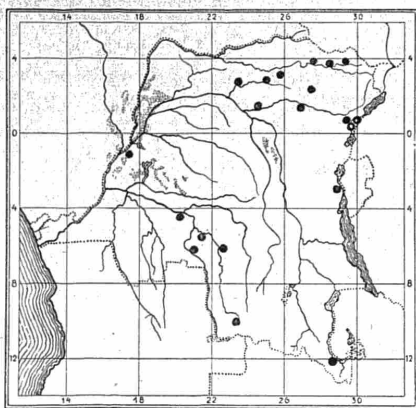

Afb. 136. — *Apus aequatorialis* Müll.
W. Ruwenzori. (Naar CHAPIN).

Men zal als volgt de soorten onderscheiden die uit onze gebieden zijn bekend of die er zouden kunnen gevonden worden:

1. *a.* Staart duidelijk gevorkt. Romp meestal niet wit. . . . . (Subgen. *Apus*) 2.
b. Staart dwars afgesneden. Romp wit. . . . . (Subgen. *Colletoptera*) *Apus* (*C.*) *affinis*.
2. *a.* Romp wit. . . . . 3.
b. Romp niet wit. . . . . 4.
3. *a.* De vork van de staart is ten minste 25 mm. diep; de wangen zijn zwart of zwartbruin. . . . .
. . . . . *Ap.* (*Ap.*) *caffer*.
b. De vork van de staart is ten hoogste 20 mm. diep; wangen grauw. . . . . *Ap.* (*Ap.*) *horus*.
4. *a.* Grote Gierzwaluwen: de vleugel is langer dan 188 mm. . . . . 5.
b. Kleinere soorten: de vleugel is korter dan 180 mm. . . . . 6.
5. *a.* De onderzijde is grotendeels wit; een bruine of zwarte kropband. . . . . *Ap.* (*Ap.*) *melba*.
b. De onderzijde is donker. . . . . *Ap.* (*Ap.*) *aequatorialis*.

6. a. Ten minste de kop en de nek zijn grauwbrown of bruin. .... 7.
 b. Bovenzijde glanzend blauwzwart, ook aan kop en nek; de vleugel is korter dan 135 mm. ....
 ..... *Ap. (Ap.) Batesi.*
7. a. Algemene kleur grauw- of zwartbruin, de mantel glanzend blauwzwart; vleugel langer dan
 145 mm. Staart ten hoogste 60 mm. lang. .... *Ap. (Ap.) Toulsoni.*
 b. Nergens glanzend blauwzwart, ofwel is de staart langer dan 65 mm. .... 8.
8. a. Vleugel korter dan 135 mm. Staart langer dan 62 mm. .... *Ap. (Ap.) unicolor.*
 b. Vleugel langer dan 145 mm. .... 9.
9. a. Vleugel korter dan 160 mm. .... 10.
 b. Vleugel 160 mm. lang of langer dan 160 mm. .... 11.
10. a. Rug bruinzwart, meestal met lichte groenglans. .... *Ap. (Ap.) apus Shelleyi.*
 b. Rug bruin, zeer donker, zonder glans. .... *Ap. (Ap.) pallidus niansae.*

Afb. 137. — Vindplaatsen van *Apus*.
 ○ *Apus aequatorialis*. ● *Ap. apus*.

11. a. Bevedering donker grauwbrown, de rug nooit zwart; eerste handpen gewoonlijk even lang als
 pen 2, soms ietwat langer. .... *Ap. (Ap.) pallidus Brehmorum.*
 b. Bevedering donkerder, tot zwartbruin, de rug meestal zwart; eerste handpen meestal iets korter
 dan pen 2. .... 12.
12. a. Vork van de staart 20-27 mm. diep; keelvederen gewoonlijk met donkere schachten. ....
 ..... *Ap. (Ap.) barbatus.*
 b. Vork van de staart 27-33.5 mm. diep; de keelvederen meestal zonder schachtstrepen. ....
 ..... *Ap. (Ap.) apus.*

1. - **Apus (Apus) aequatorialis** MÜLLER. — Afb. 132, 136-137.

Grote Gierzwaluwen, die slechts in het hooggebergte worden gezien, van Noordoost-Afrika tot Z. Rhodesië, Z.W. Afrika, Angola, enerzijds, tot Sierra-Leone, anderzijds. Ze komen slechts in het oosten van onze Kolonie voor (1).

Bovenzijde donkerbruin tot rook- of asbruin, de vederen min of meer duidelijk, maar fijn, lichter gezoomd; de rug ietwat blauw of groen glanzend; vleugels en staart donkerbruin, de vederen met fijne lichtgekleurde zoom, en lichte groene glans. Onderzijde eveneens donkerbruin tot rookbruin, de vederen met duidelijke, witachtige eindzoom en zwarte streep vóór het wit; de keel ten minste in het midden witachtig gekleurd.

Vleugel: 188-210; staart: 85-95 mm. (de middelste penen: 50-55 mm.).

(1) De grote Gierzwaluw die ik in 't jaar 1921 in Macaco bij Luebo zag, was hoogstwaarschijnlijk deze soort niet, maar *Ap. apus*. CHAPIN merkt met recht op: « Despite the very large size of *aequatorialis* it is not always readily distinguished at a distance from *Micropus apus* ».

Vier exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Lufungula (PILETTE). — Masidongo (PILETTE). — Lume (PILETTE).

Andere vindplaatsen: N.W. Tanganika-meer (GRAUER). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG).

2. - **Apus (Colleoptera) affinis** GRAY. — Afb. 138.

Deze Gierzwaluw heeft een heel grote verspreiding: ze bewoont niet alleen het grootste deel van Zwart-Afrika maar ook Indië en Oost-Indië. In onze gebieden komt de typische vorm voor.

Ze wordt gemakkelijk herkend aan haar dwars afgesneden of slechts lichtjes uitgesneden staart, kenmerk dat geen andere *Apus*-soort vertoont. Verschillende auteurs menen daarom *affinis* in een bijzonder genus, *Colleoptera*, te moeten onderbrengen.

2 a. - **Apus [Colleoptera] affinis affinis** GRAY.

Deze vorm wordt gevonden over een groot deel van Zwart-Afrika: West-, Centraal-, Noordoost tot Zuid-Afrika.

Rug en mantel zwart blauwgroen glanzend, de kop, de vleugels en de staart donkerbruine, de romp wit, de bovenstaartvederen bruin maar distaal lichter gekleurd. Keel wit, borst, buik en onderstaartvederen zwart, blauwgroen glanzend; schenen wit.

Vleugel: 122-137; staart: 38-42; tarsus: 8-10 mm.

Veertien exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Boma (DARTEVELLE). — Banana (VRIJDAGH).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Tanganika: Boudewijnstad (HUTSEBAUT).

Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN). — Astrida (LESTRADÉ).

Andere vindplaatsen: Matadi (CHAPIN). — Piaggia (CHAPIN). — Coquilhatstad (CHAPIN).

3. - **Apus (Apus) apus** LINNAEUS. — Afb. 137.

Deze soort heeft eveneens een heel grote verspreiding over Europa, Azië en Afrika. De typische vorm broedt in Europa (ook in België), de vorm *pekinensis* broedt in Azië, tot in China; maar beide vormen trekken in de wintermaanden tot in Zuid-Afrika. De vorm *Shelleyi*, daarentegen, broedt in Oost-Afrika.

Bovenzijde en onderzijde donkerbruin tot zwartbruin, de rug donkerder, met lichte groene of blauwe glans, met witte of witachtige (met of zonder fijne zwarte schachtstrepn) keelvlak en zwarte vlek vóór ieder oog; vleugels en staart zijn meer olijfgroen glanzend.

Bij de Juv. is de keelvlak groter, is het voorhoofd wit en zijn de vederen duidelijk witgezoomd.

Vleugel: 150-174; staart: 75-80 mm. (middelste stuurpennen: 55).

3 a. - **Apus (Ap.) apus apus** LINNAEUS.

Onze Europese Gierzwaluw wordt in de winter tot in Zuid-Afrika aangetroffen. Ze trekt over onze gebieden. PITMAN vermeldt het trekken van tienduizenden vogels over Broken Hill (Rhodesië) gedurende een week van af 10 November 1931.

Vleugel (naar CHAPIN): 162-174 mm.

Zes exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH, 18, 19-VIII). — Gangala na Bodio (LAUWERS).

Distr. Kivu: Ruzizi: Kivu (MENICKEN).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER, 1-III).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALEWAERT, 19-III). — Kabambaie (LYNES, 18-8).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Yambuya (JAMESON). — Kalonga (MOURITZ). — Luebo (ap. DROST). — Basongo (ap. DUPOND). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Beto-Bangongo (ap. VERHEYEN).

3 b. - **Apus (Ap.) apus pekinensis** SWINHOE.

Deze Aziatische vorm wordt op de wintertrek in het oosten van onze gebieden en tot in Zuid-Afrika gevonden. Vleugel (naar CHAPIN): 162-174 mm.

Twee exemplaren in ons bezit.

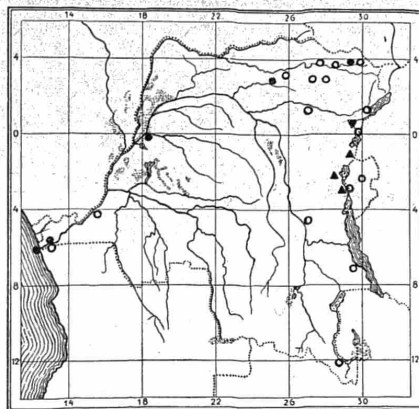
Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT, 5-X). — Ibembo (HUTSEBAUT, 2-X).

Andere vindplaatsen: Faradje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Beni (CHAPIN).

3 c. - **Apus (Ap.) apus Shelleyi** SALVADORI.

Deze vorm broedt in Noordoost-Afrika en tot in de Kenya Colony. Hij zou misschien in onze oostelijke gebieden kunnen aangetroffen worden. De vleugel meet slechts 150-159 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling. Onlangs werd *Shelleyi* uit Frans Midden-Congo vermeld.

Afb. 138. — Vindplaatsen van *Apus*.

● *Apus affinis*.

▼ *Ap. Batesi*.

▲ *Ap. barbatus*.

○ *Ap. caffer*.

4. - **Apus (Apus) barbatus** SCLATER. — Afb. 138.

Deze soort is bekend van Zuid-Afrika tot de Kenya Colony, ons Kivu-district, Madagaskar, maar ook van het hooggebergte van Kameroen en Fernando Po. De typische vorm bewoont Zuid-Afrika. In Oost-Afrika en Kivu komt de vorm *Roehli* voor, waarvan de vleugel, volgens CHAPIN, 160-176 mm. en de staart 68-77 mm. lang is (tegen 174-195 en 75-80 voor de typische vorm).

Donkerbruin tot zwartbruin, de rug donkerder en ietwat blauwglanzend, met witte keelvlak (en meestal fijne donkere schachten), vleugels en staart zwartbruin tot zwart, met groene glans. Middelste stuurpenen langer dan de halve lengte van de vleugel.

4 a. - **Apus (Ap.) barbatus Roehli** REICHENOW.

Slechts drie exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Ruzizi-Kivu (MENICKEN). — Ibanda (VANDELANNOITE).

Andere vindplaatsen: Rutshuru (CHAPIN). — Ruzizi-vallei (CHAPIN).

5. - **Apus (Ap.) Batesi** SHARPE. — Afb. 138.

Dit is een betrekkelijk kleine soort die heel weinig bekend is. Ze werd beschreven naar een exemplaar dat kwam uit Kameroen, maar werd later in het Ituri-woud, bij Kartushi, door GYLDENSTOLPE teruggevonden. CHAPIN heeft deze Gierzwaluw zien vliegen tussen Irumu en Beni, zonder exemplaren er van te kunnen verkrijgen; onlangs heeft ROUGEOT de soort in Frans Midden-Congo, bij Oyem (1°6 N.) gevonden. Geen exemplaar in ons Museum. Door haar kleine afmetingen en haar donkere kleur kan deze soort herkend worden.

De hele bevedering is glanzend blauwzwart, behalve de keel die wit is.
Vleugel: 131-132; staart: 67-71; tarsus: 8-9 mm.

6. - **Apus (Apus) [Caffrapus] caffer** LICHTENSTEIN. — Afb. 138.

Drie vormen vertegenwoordigen deze Gierzwaluw. De typische vorm bewoont Zuid-Afrika en zou, volgens CHAPIN, misschien in het zuiden van onze Kolonie op de trek kunnen gevonden worden. De vorm *Ansorgei* werd beschreven van Angola en komt ook in Neder-Congo en tot in Katanga voor. De vorm *Streubeli*, daarentegen, wordt aangetroffen van Noordoost- en Oost-Afrika tot in het oosten van onze Kolonie.

Bovenzijde (met bovenstaartvederen en de meeste dekvederen) glanzend zwartblauw, de bovenkop donkergrauwbruin tot bruinzwart, het voorhoofd lichter gekleurd, de wangen donkerder, tot zwart, vóór het oog; een dwarse, witte band over de romp, enkele vederen met donkere schacht; slagpennen, staart en grote vleugeldekkvederen donker grauwwaai of zwartbruin, met lichte, groene glans. Onderzijde zwartblauw met grote, witte keelvlak; ondervleugeldekkvederen bruin of bruingrauw.

Vleugel: 130-170; staart: 70-85 mm.

6 a. - **Apus (Ap.) caffer Ansorgei** SCLATER.

CHAPIN geeft voor deze vorm een vleugellengte aan van 132-146 mm. De bovenkop zou ietwat zwarter gekleurd zijn dan bij de andere vormen, de rug zou een blauwere glans vertonen.

Zeven exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (RODHAIN). — Boma (SCHWETZ). — Boma (VRIJDAGH). — Leopoldstad (MEV. LEPERSONNE).

Distr. Maniema: Kasongo (VAN DELFT).

Distr. Tanganika: Boudewijnstad (HUTSEBAUT).

Geen andere vindplaats.

6 b. - **Apus (Ap.) caffer caffer** LICHTENSTEIN.

De vleugel is langer dan bij de twee andere vormen: 150-170 mm. Deze vorm bewoont Zuid-Afrika, maar zou op de trek in het zuiden van onze Kolonie kunnen voorkomen. Tot hiertoe werd hij nooit in onze gebieden waargenomen.

Drie Zuid-Rhodesiaanse exemplaren zijn in ons bezit.

6 c. - **Apus (Ap.) caffer Streubeli** HARTLAUB.

Vleugellengte: 130-142 mm. volgens CHAPIN. De bovenkop is minder donker dan bij *Ansorgei*, de rug minder glanzend.

Zeven exemplaren in onze verzameling, ook uit Uganda en Oost-Afrika.

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Bambesa (VRIJDAGH).

Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Nala (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Lemera (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Gaima-berg (CHAPIN).

7. - **Apus (Apus) [Epicypselus] horus** SALVADORI en ANTINORI. — Afb. 139.

Deze soort wordt gevonden van Soedan en Noordoost-Afrika tot Zuid-Afrika, en komt ook in het oosten van onze Kolonie en tot in Neder-Congo voor.

Bovenkop en nek zijn donker grauwwaai, het voorhoofd lichter gekleurd (vooral de zoom van de vederen), de wangen grauwwaai, een zwarte vlek vóór ieder oog, mantel glanzend zwartblauw; een dwarse, witte band over de romp; bovenstaartvederen zwart; vleugels en staart zwart of bruinzwart, met lichte groene of blauwe glans. Keel wit, enkele schachten bruin; het overige van de onderzijde zwartbruin, naar achteren toe zwartblauw; ondervleugeldekkvederen bruinachtiggrauw.

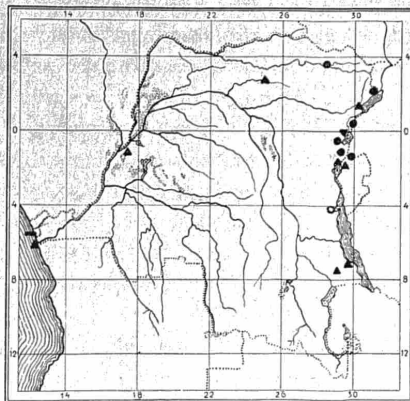
Vleugel: 149-160; staart: 53-65, middelste pennen: 41-48 mm.

Vier exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Goma (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kitendwe, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Lukolela (CHAPIN). — Kase-nyu (CHAPIN). — Kisenyi (VAN SACEGHEM).

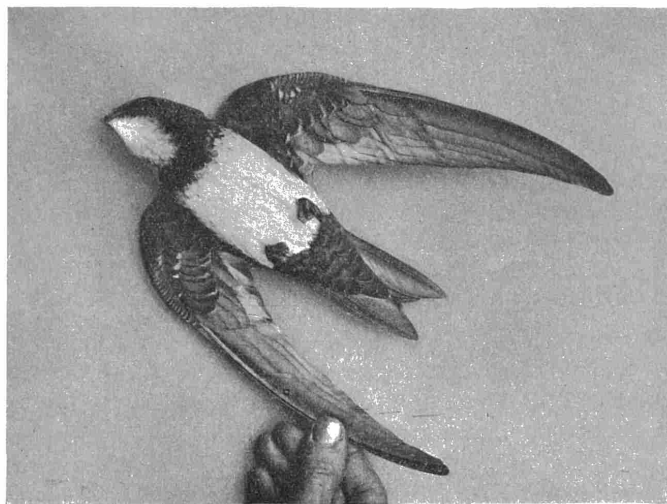

Afb. 139. — Vindplaatsen van *Apus*.

- ▲ *Apus horus*.   ▼ *Ap. pallidus*.
● *Ap. melba*.   ■ *Ap. Toulsoni*.
○ *Ap. unicolor*.

8. - **Apus (Apus) [Tachyonaptis] melba** LINNAEUS. — Afb. 139-140.

Deze grote Gierzwaluw bewoont Europa, Noord-Afrika, een deel van Azië, ook van Afrika. Verschillende vormen er van worden onderscheiden, waarvan enkele in Zwart-Afrika broeden, terwijl andere in Europa of Azië of op Madagaskar hun broedplaatsen hebben.

Afb. 140. — *Apus melba maximus* OG. GRT.
W Ruwenzori. (Naar CHAPIN).

Bovenzijde bruin, roestbruin of grauwbruin, de vederen min of meer duidelijk lichtgezoomd, met donkerder streep vóór deze zoom; vleugels en staart donkerder, met min of meer duidelijke, groene glans. Onderzijde wit; de krop bruin, de vederen met witte of althans lichtgekleurde eindzoom; flanken en

onderstaartvederen bruin of zwartbruin, de vederen met witte eindzoom; ondervleugeldekvederen dito gekleurd.

8 a. - **Apus (Ap.) melba africanus** TEMMINCK.

Deze vorm wordt gevonden in het gebergte, van Zuid- tot Noordoost-Afrika. De vleugel meet 197-210 mm. en de vogel is nogal donker gekleurd.

Tot hiertoe werd deze vorm nergens in onze Kolonie ingezameld, wel in aangrenzende gebieden (Uganda en N. Rhodesië). BÖHM heeft misschien deze Gierzwaluw aan de Luvua-rivier gezien.

8 b. - **Apus (Ap.) melba maximus** O. GRANT.

Dit is een vorm die in het Ruwenzori-gebergte thuis is, en misschien ook in de Vulkanentreek. Deze vogel is zeer donker; zijn vleugel meet 228-238 mm. is dus zeer lang.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaatsen: Ruwenzori (CHAPIN). — Kasindi (CHAPIN). — Semliki-riv. (CHAPIN). — W. Edward-meer (CHAPIN). — Rutshuru-vallei (CHAPIN). — Rwindi-vallei (CHAPIN).

8 c. - **Apus (Ap.) melba melba** LINNAEUS.

Dit is onze Europese vorm, die ook in West-Azië voorkomt en op de trek tot in Uelé en aan de Ruwenzori wordt aangetroffen. CHAPIN geeft volgende afmetingen voor de vleugels van de door hem ingezamelde exemplaren: mannetjes 218-225 mm., wijfjes 212-224 mm.

Een enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Ishwa (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Faradje (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN).

CHAPIN en VRIJDAGH waren in de gelegenheid enorme benden van deze Gierzwaluw te zien.

9. - **Apus (Apus) pallidus** SHELLEY. — Afb. 139.

Deze kleine Gierzwaluw broedt in Zuid-Europa, Noord-Afrika en Noordwest-Indië; ook op de Kanarische eilanden en Madeira. Twee vormen er van trekken naar Tropisch Afrika.

De bevedering is muisgrauw, de vederen met of zonder lichtergekleurde zoom; het voorhoofd grijs gewassen. Kin en keel wit.

Vleugel: 152-178; staart: 64-74; tarsus: 12 mm.

9 a. - **Apus (Ap.) pallidus Brehmorum** HARTERT.

Deze vorm broedt in Noordwest-Afrika en op de Kanarische eilanden. Hij is gevonden geworden tot in Benguella en Damaraland en zou dus in Neder-Congo op de trek kunnen aangetroffen worden.

CHAPIN noteert dat de kleur nogal donker is en dat de vleugel 164-178 mm. meet; ook dat de vogel met *M. apus apus* kan verward worden. Deze vertoont slechts een witte keelvlak.

9 b. - **Apus (Ap.) pallidus niansae** REICHENOW.

Dit is een kleine vorm (vleugel 152-157; staart: 64-65 mm.) die broedt in Somaliland en dan naar het zuiden trekt, tot aan het Victoria- en het Edward-meer.

Geen exemplaar in ons bezit.

CHAPIN schoot een exemplaar er van aan de Opper-Semliki-rivier.

10. - **Apus (Apus) Toulsoni** BOCAGE. — Afb. 139.

Deze Gierzwaluw komt tussen Landana en Lobito voor en zou dus ook aan onze Atlantische kust moeten gevonden worden. Tot hiertoe werd de soort nooit ingezameld.

CHAPIN schrijft over *Toulsoni*: « Almost exactly similar to *M. horus*, except that it has no white on its rump, and the throat is not so pure white. The wing-length of the two species is similar, as is also the shape of their tails ». De bruine bevedering, met zwartblauw glanzende mantel, laat deze soort gemakkelijk herkennen.

11. - **Apus (Apus) unicolor** JARDINE. — Afb. 139.

De bekende verspreiding van deze Gierzwaluw loopt over de eilanden aan de westkust van Afrika (tot Fernando Po) en dan over het noordwesten van het Tanganika-meer en Nyasaland.

11.a. - **Apus (Ap.) unicolor poensis** ALEXANDER.

Deze vorm werd beschreven van het eiland Fernando Po, maar CHAPIN identificeert hiermede drie exemplaren die ROCKEFELLER en MURPHY ten noordwesten van het Tanganika-meer ingezameld hebben. Meer exemplaren zijn gewenst om deze identificatie te controleren, waarover CHAPIN zelf niet helemaal tevreden is. Hij noteert dat zijn exemplaren staarten hebben die 58-72 mm. lang zijn, de middelste pennen 21-31 mm. korter; terwijl Fernando Po-exemplaren staarten hebben die 63-70 mm. lang zijn, met middelste stuurpennen die 24-30 mm. korter zijn.

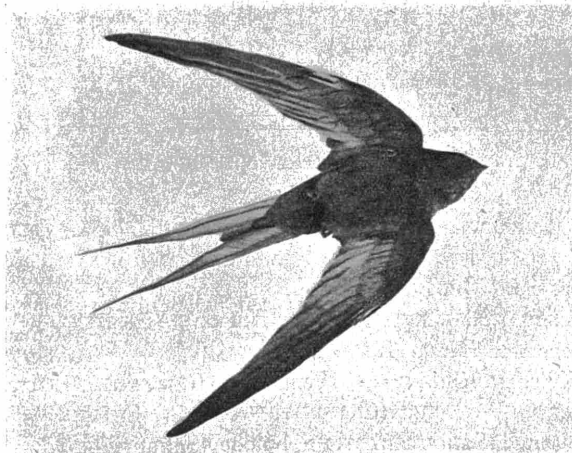
Geen exemplaar in onze verzameling.

Bevedering zwartbruin, de onderzijde lichter gekleurd, de keel bruinachtig, met grijs gewassen, de borst donkerder bruin dan het overige van de onderzijde.

Vleugel: 127-134; staart: 63-69; tarsus: 9-11 mm.

GENUS **CYPSIURUS** LESSON (*Tachornis* auct., *Tachynautes* auct.).

Kleine Macropterygiden met diep gevorkte staart, bevederde tarsus en tenen paarsgewijze naar voren gericht, een paar (1-2) naar binnen, het ander (3-4) naar buiten. Een enkele soort.

Afb. 141. — *Cypsiurus parvus brachypterus* RCHW.
Lukolela. (Naar CHAPIN).

1. - **Cypsiurus parvus** LICHTENSTEIN. — Afb. 141-142.

Deze Gierzwaluwen bewonen het grootste deel van Zwart-Afrika; ze worden vooral in de savannen gevonden, maar komen ook in het woud voor, daar waar Palmbomen te vinden zijn. Ze vestigen inderdaad bij voorkeur hun kleine nesten op palmbladeren. Niet alleen *Elaeis* maar ook *Hyphaene* en *Borassus* worden zo in bezit genomen.

Bovenzijde grauwbruin tot donkerbruin of tot bruinachtig grijs, de vleugels en de staart ietwat groen-glanzend. Onderzijde lichter gekleurd, de keel en de teugel min of meer in het wit overgaand, maar soms ook weinig lichter gekleurd dan het overige van de onderzijde. Bij de Juv. vertonen de vederen een roest-bruine zoom.

Verschillende vormen van deze kleine Gierzwaluw worden onderscheiden, waarvan een Madagaskar bewoont. De typische vorm is lichtgekleurd en heeft lange vleugels (126-140 mm.); hij wordt van Senegal tot de Blauwe Nijl aangetroffen, dus in droge gebieden. In onze Kolonie komen de twee volgende vormen voor.

1 a. - *Cypsiurus parvus brachypterus* REICHENOW.

Dit is de vorm die over het grootste deel van Belgisch Congo wordt aangetroffen. Hij is donkergekleurd, de keel weinig lichter dan het overige van de onderzijde; zijn vleugel meet slechts 120-135 mm. Zijn woongebied loopt van Sierra-Leone tot Angola.

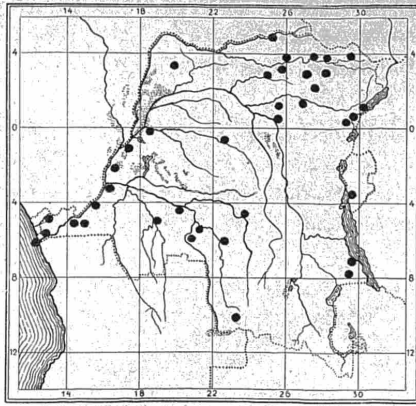
Een zeventigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Tshela (SCHOUTEDEN). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Banana (SCHOUTEDEN). — Kisantu (VAN WINCH). — Leopoldstad (MEVR. LEPERSONNE). — Dolo (MEVR. LEPERSONNE). — Elkolwa (MEVR. LEPERSONNE). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Tshela (SCHWETZ).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (KELE). — Moseno (KELE).

Distr. Tshuapa: Lukolela (BELLEFROID). — Bokungu (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Businga (COLLARD).

Afb. 142. — Vindplaatsen van *Cypsiurus parvus*.

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (CHRISTY).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (DEHEYN). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Kwango: Leverstad (MEVR. TINANT).

Andere vindplaatsen: Kinshasa (CHAPIN). — Bengamisa (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Mukimbungu (LAMAN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Bambili (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Ekibondo (REHN). — Matadi (CHAPIN). — Boma (CHAPIN). — Malela (CHAPIN). — Semio (BLANCOU).

1 b. - *Cypsiurus parvus myochrous* REICHENOW.

Deze vorm is lichter gekleurd dan *brachypterus*, vooral de keel. De vleugel meet 124-143 mm.

Hij wordt in het oosten van onze Kolonie en tot in Katanga aangetroffen.

Slechts acht exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Semliki-vallei (PILETTE). — Mutiba (PILETTE). — Masidongo (PILETTE). — Lume (BONNEVIE).

Distr. Tanganika: Moba (DE WITTE).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Samiji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Noordoostelijke oever van het Tanganika-meer (ap. CHAPIN). — Semliki-riv./Albert-meer (MECKLEMBURG). — Beni (GYLDENSTOLPE). — Kasenyi (CHAPIN). — Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY).

(Résumé en langue française des pages 1 à 158).

Dans ce quatrième fascicule des « Vogels » sont traités les Ordres figurant sous les indices XVII-XXI dans la liste donnée à la p. 5 du premier volume.

Depuis la publication du premier fascicule, de nombreux matériaux sont venus enrichir les collections du Musée du Congo belge, portant le chiffre total des Oiseaux qu'elles renferment à plus de 50.000. Cette remarquable progression est due au concours de maints Coloniaux, qui ont ainsi procuré à l'auteur une documentation complémentaire des plus précieuses.

Dans l'énumération des spécimens figurant dans les collections de Terouren se trouve l'indication des Districts dans lesquels sont situées les localités citées. Ces divers Districts seront aisément localisés grâce à la carte insérée à la p. 2, et qui déjà parut dans les « Zoogdieren van Belgisch Congo en van Ruanda-Urundi » et aussi dans l'Introduction au premier volume des « Vogels ».

Un témoignage particulier de reconnaissance au Dr. V. G. VAN SOMEREN, qui, cette fois encore, a bien voulu autoriser l'auteur à reproduire quantité de planches établies par lui-même d'après nature.

XVIII. — ORDRE DES CORACIIFORMES (p. 3).

Oiseaux à tarse court et à doigts antérieurs réunis plus ou moins longuement à leur base, 3-4 davantage, la sole du pied élargie. Six familles se classent dans cet Ordre. On les distingue comme suit :

1. a. Bec long, fin, pointu, courbé vers le bas ..... 2.
- b. Bec autre ..... 4.
2. a. Une huppe médiane de plumes longues et larges, noires à l'extrémité. Griffes 1 peu courbées ..... *Upupidae*.
- b. Pas de huppe, les plumes du dessus de la tête jamais larges et terminées de noir. Griffes 1 fortement courbées ..... 3.
3. a. Tarse entièrement nu. Plumage jamais à reflets métalliques pourpres ou verts. Doigt 1 notablement plus court que le doigt 3; griffe 3 plus longue que 1 ..... *Meropidae*.
- b. Tarse emplumé dans sa moitié basale. Plumage à reflets métalliques pourpres ou verts. Doigt 1 guère plus court que 3; griffe 3 plus courte que 1 ..... *Phoeniculidae*.
4. a. Mandibule supérieure surmontée d'un « casque » plus ou moins marqué, et généralement plus haute que l'inférieure. Bec nettement courbé, fort comprimé latéralement, les bords de la mandibule supérieure irréguliers ..... *Bucerotidae*.
- b. Pas de casque. Bec droit, parfois à crochet terminal, le bord des mandibules entier ..... 5.
5. a. Bec droit et pointu, la mandibule supérieure cependant parfois obtuse; jamais de crochet terminal ..... *Alcedinidae*.
- b. Bec avec crochet terminal à la mandibule supérieure ..... *Coraciidae*.

FAM. CORACIIDAE (p. 3).

Cette famille comprend les Rolliers et les Eurystomes ou Rolles. Leur coloration est toujours plus ou moins voyante, et parfois magnifique. Chez nombre d'espèces la rectrice la plus externe se prolonge longuement au-delà des autres rectrices. Surtout habitants de la savane, mais trouvés parfois aussi en forêts. Se nourrissent surtout d'insectes, mais aussi, à l'occasion, d'autres petits animaux. Les nids sont installés dans des cavités.

1. a. Bec noir, long, deux fois aussi long que large à la base. Dessus de la tête autrement coloré que le dos. Rectrice externe souvent allongée ..... *Coracias*.
- b. Bec jaune, court, en triangle environ aussi long que large à sa base. Queue tronquée. Dessus de la tête et dos de même couleur ..... *Eurystomus*.

Les *Coracias* (p. 4, fig. 1-6) sont les Rolliers, dont le plumage est toujours au moins partiellement d'un bleu clair, par exemple à la base des rémiges. Chez plusieurs espèces la rectrice externe de chaque côté est plus ou moins fortement prolongée ou rubanée. Les diverses espèces congolaises se distinguent aisément :

1. a. La gorge, le cou et la poitrine sont de couleur vineuse, avec larges traits blancs. Une tache blanche à la nuque. Rectrices externes non prolongées ..... *Coracias naevia*.
- b. Coloration autre. Si parfois la gorge montre de très fins traits blancs la coloration de fond est lilas ou bleu clair. Rectrices externes en général prolongées..... 2.
2. a. Gorge, cou et haut de la poitrine d'un vineux verdâtre, le restant du dessous bleu d'outremer foncé; la coloration bleu clair ne se trouve que dans l'aile..... *Cor. cyanogaster*.
- b. Gorge et poitrine sont, ou bien de coloration bleu clair, ou bien lilas; le restant du dessous bleu clair ... 3.
3. a. Cou et poitrine lilas, à traits blancs fins ..... *Cor. caudata*.
- b. Cou et poitrine bleu clair ..... 4.
4. a. Aile dépassant 180 mm. Rectrices externes guère prolongées ..... *Cor. garrulus*.
- b. Aile n'atteignant pas 180 mm. Rectrices externes notablement allongées ..... 5.
5. a. Couvertures de la main et couvertures externes d'un bleu foncé comme le coude de l'aile. Rectrices externes se terminant en spatule ..... *Cor. spatulata*.
- b. Couvertures de la main et couvertures externes d'un bleu clair, le coude de l'aile d'un bleu foncé. Rectrices externes non élargies à l'extrémité ..... *Cor. abyssinica*.

Coracias abyssinica (p. 4), le Rollier d'Abyssinie, ne se rencontre que dans le Nord de notre Colonie; — *Cor. caudata*, ou Rollier à longue queue, se rencontre du Ruanda au Maniema, au Katanga, au Kasai; — *Cor. cyanogaster* (p. 5) a été trouvé dans l'Ubangi français et pourrait se retrouver dans les territoires du Congo belge voisins; — *Cor. garrulus* (p. 7) est le Rollier d'Europe, Oiseau migrateur, nichant en Europe et dans le nord de l'Afrique, puis migrant vers le sud et atteignant ainsi même le Cap; — *Cor. naevia* (p. 8) par contre, est une espèce purement africaine, et est représentée par une forme dans le nord-est et par une autre dans le sud de nos territoires; — *Cor. spatulata* (p. 9), enfin, le Rollier spatulé, est limité au Katanga. — Tous les *Coracias* habitent la savane.

Le genre *Eurystomus* (p. 10, fig. 7-11), comprend les Eurystomes, Rolles ou Rolliers à bec jaune, représentés par trois espèces :

1. a. Gorge ornée d'une tache brillante, bleu clair ou bleu verdâtre. Sous-caudales d'un brun canelle comme le dessous du corps, les plus longues bleu foncé ou bleu noirâtre à l'extrémité ..... *Eurystomus gularis*.
- b. Pas de tache à la gorge. Sous-caudales bleu clair ..... 2.
2. a. Aile n'atteignant pas 195 mm.; queue n'atteignant pas 108 mm. .... *Eur. afer*.
- b. Aile dépassant 195 mm., queue dépassant 108 mm. .... *Eur. glaucurus*.

L'Eurystome ordinaire, ou Rolle d'Afrique, *Eurystomus afer* (p. 10), est une espèce extrêmement répandue, que l'on trouve non seulement en savane mais même en régions forestières, surtout en clairières. On peut en distinguer quatre formes. Deux d'entre elles ont toutes les sus-caudales bleues ou bleu vert et les rectrices médianes en grande partie bleues: ce sont *Eur. afer pulcherrimus*, à dessous coloré en lilas plus vif, à sus-caudales bleu plus foncé et dessus plus sombre en général que ce n'est le cas pour la forme *suaehelicus*; celle-ci se trouve dans l'est, du lac Albert au Haut-Katanga, tandis que *pulcherrimus* habite le Sankuru, le Kasai et le Bas-Katanga; deux autres formes ont au moins les sus-caudales médianes de coloration brun canelle; l'une, *afer afer*, a le dessous et les joues fortement colorés en lilas, tandis que l'autre, *rufobuccalis*, a le dessous moins vivement coloré en lilas et les joues sont plutôt brunes; *afer* se rencontre dans le Bas-Congo, le Kwango et jusqu'au lac Léopold II, tandis que *rufobuccalis* occupe les régions forestières à partir de Lukolela, jusque dans l'Ubangi, l'Uelé, l'Ituri. Le Rolle à gorge bleue, *Eurystomus gularis* (p. 14), se rencontre surtout en régions de forêts, à partir du Bas-Congo. Le Rolle de Madagascar, *Eurystomus glaucurus* (p. 13), comme son nom vulgaire l'indique, niche à Madagascar et ne se rencontre qu'en migration sur le Continent africain; il a été trouvé en les points les plus divers de notre Colonie (voir la carte, fig. 9).

FAM. ALCEDINIDAE (p. 15).

Les Oiseaux appartenant à cette famille: Martins-Pêcheurs et Martins-Chasseurs, sont tous aisément reconnaissables à leur allure robuste et à leur bec long et droit, ainsi qu'à leurs pattes courtes, à doigts antérieurs fusionnés à la base, le deuxième en général court.

Ils se rencontrent surtout en savanes ou près de l'eau. Les uns se nourrissent surtout de Poissons et autres animaux aquatiques: on les appelle Martins-Pêcheurs. Les autres se nourrissent essentiellement d'Insectes, qu'ils capturent au vol: ce sont les Martins-Chasseurs (*Halcyon*). Parmi les premiers une espèce attire particulièrement l'attention des Coloniaux, *Ceryle rudis*, que l'on voit planer au dessus de l'eau en battant des ailes sur place,

pour ensuite se laisser tomber dans l'eau et y capturer la proie aperçue. Tous les Martins-Pêcheurs creusent le sol pour y nicher, surtout dans les rives abruptes, etc.; les Martins-Chasseurs nichent dans des arbres creux ou des cavités du sol.

Les divers genres se distinguent comme suit :

1. a. Espèces de petite taille : l'aile mesure au plus 65 mm.; la queue est plus courte que le bec, celui-ci est de coloration rouge ou orangée ..... 2.
- b. Espèces plus grandes, dont l'aile mesure au moins 70 mm. de longueur; queue plus longue que le bec, parfois seulement aussi longue mais alors le bec est noir ..... 4.
2. a. Bec comprimé latéralement, plus haut que large à hauteur des narines; une huppe de plumes rayées en travers sur la tête ..... *Corythornis*.
- b. Bec plus ou moins déprimé, au plus aussi haut que large à hauteur des narines; pas de huppe ..... 3.
3. a. Bec aussi haut que large à hauteur des narines et pointu; dessus de la tête noir, rayé de bleu ..... *Ispidina*.
- b. Bec plus large que haut près des narines et tronqué au bout; dessus de la tête d'un brun rouge, le front étroitement noir ..... *Myioceyx*.
4. a. Plumage n'offrant aucune coloration bleue ni vert-bleue; ailes de coloration noir et blanc ..... 6.
- b. Plumage partiellement bleu ou vert-bleu; ailes jamais noir et blanc ..... 6.
5. a. Aile dépassant 180 mm. Dessus de l'oiseau noir, avec marques blanches; dessous en partie brun-marron ..... *Megaceryle*.
- b. Aile atteignant au plus 150 mm. Dessus et dessous colorés noir et blanc ..... *Ceryle*.
6. a. Bec comprimé latéralement, plus haut que large à la hauteur des narines; bec noir, au moins aussi long que la queue ..... *Alcedo*.
- b. Bec pas plus haut que large à hauteur des narines, plus court que la queue, au moins partiellement rouge chez l'adulte ..... *Halcyon*.

Le genre *Halcyon* (p. 17, fig. 15-25) représente les Martins-Chasseurs. Le bec est pointu, à dos plus ou moins arrondi. Diverses espèces s'en rencontrent dans nos territoires; on les distinguera comme suit :

1. a. Les deux mandibules sont rouges ou rougeâtres, au moins en majeure partie ..... 2.
- b. La mandibule inférieure est noire ..... 5.
2. a. Dessus de la tête et du cou brun rouge ..... *H. badia*.
- b. Autrement coloré ..... 3.
3. a. L'aile n'atteint pas 92 mm. Dessus de la tête nettement strié en long. Sous-alaires blanches. Couvertures alaires partiellement bordées de blanc ..... *H. chelicuti*.
- b. L'aile dépasse 92 mm. Si parfois (*H. albiventris*) le dessus de la tête est finement strié, les sous-alaires sont alors d'un jaune d'ocre. Couvertures alaires jamais bordées de blanc ..... 4.
4. a. Dessus de la tête et du cou finement striés en long. Sous-alaires d'un jaune d'ocre. Dessous du corps plus ou moins lavé de jaune ocre à brun rouille. Pas de coloration bleu-violet dans l'aile ni la queue ...
..... *H. albiventris*.
- b. Pas de striation. Sous-alaires brun rouille (1) à brun chocolat. Dessus du corps partiellement brun rouille à brun chocolat; dans le premier cas les parties bleues de l'aile et de la queue sont d'un bleu violet .....
..... *H. leucocephala*.
5. a. Scapulaires et couvertures alaires sont noires. Poitrine d'un magnifique bleu ..... *H. malimbicus*.
- b. Scapulaires et couvertures alaires sont d'un gris clair. Poitrine finement pointillée de gris ou rayée en travers, parfois lavée de bleu ..... *H. senegalensis*.

Halcyon albiventris (p. 18) ne se rencontre que dans le sud de notre Colonie (mais cependant jusqu'à l'Equateur, sous sa forme *orientalis*). *H. badia* est une espèce vivant en forêt (p. 19). *H. chelicuti* (p. 20) semble devoir se rencontrer partout en dehors des forêts, bien qu'il ne soit pas encore connu de l'Ubangi (voir la carte, p. 21). *H. leucocephala* (p. 22) est représenté par deux formes communes, l'une, *leucocephala* typique, à coloration du dessous brun chocolat et à plume d'un bleu clair à verdâtre dans l'aile, habite surtout le nord, mais se retrouve dans le Bas-Congo simultanément avec l'autre forme, *pallidiventris*; celle-ci, à dessous beaucoup plus clair, brun roussâtre à marron, et à plumes d'un bleu violet dans l'aile, se rencontre dans le Bas-Congo, le sud et l'est de notre Colonie; une troisième forme, *centralis*, a été trouvée en région de Beni : le dessous est foncé mais les plumes de l'aile sont nettement teintées de violet. *H. malimbicus* (p. 24), à poitrine superbement colorée en bleu, se retrouve du Bas-Congo au nord et à l'est et au Kasai; trois formes s'en distinguent. *H. senegalensis* (p. 26) est l'espèce de loin la plus répandue et la plus commune; elle est en général représentée par sa forme typique, mais au Katanga et dans l'est se trouve la forme *cyanoleucus*; ce Martin-Chasseur se rencontre en régions forestières comme en savanes.

(1) Dans le texte néerlandais, p. 18, ligne 4 à partir du haut, il a été imprimé par erreur « donkerbruin » au lieu de « roestbruin ». Le texte de la p. 22 ne laisse toutefois pas de doute.

Le genre *Myioceyx* (p. 29, fig. 26), à bec très caractéristique, déprimé sensiblement, la mandibule supérieure plus ou moins arrondie est représenté par la seule espèce *M. Lecontei* (p. 29), dont la distribution est grande (voir carte, p. 29) mais qui est rarement récoltée.

Une seule espèce représente également le genre *Ispidina* (p. 30, fig. 27-28). Cette espèce, *Isp. picta*, se rencontre dans toutes les régions de la Colonie, mais dans l'est et au Katanga elle offre une forme légèrement distincte, *natalensis*.

Deux espèces représentent le genre *Corythornis* (p. 32, fig. 12-13, 29-30), petits Martins-Pêcheurs à huppe rayée en travers. L'une a le dessous d'un beau blanc en son milieu : *C. leucogaster* (p. 34); l'autre a le dessous du corps d'un brun roussâtre à brun foncé : *C. cristata* (p. 32). Cette dernière espèce est répandue partout; la première, bien plus rare, semble limitée aux régions forestières.

Le genre *Alcedo* (p. 35, fig. 32-33), à bec comprimé et élevé, compte également deux espèces. *Alc. quadribrachys* (p. 35) à dos d'un bleu cobalt foncé, à dessous en grande partie brun rouge et à aile longue de 160 mm. au moins, a été récolté en de nombreux points déjà; *Alc. Böhmii* (p. 35), par contre, à dos bleu clair, dessous brun roussâtre, et aile ne dépassant pas 86 mm., n'a été trouvé qu'au Katanga.

Ceryle rudis est l'unique espèce du genre *Ceryle* (p. 37, fig. 34-35). C'est un Oiseau bien connu des Coloniaux, intrigué par sa méthode curieuse de battre des ailes sur place au-dessus de l'eau où il tâche de repérer l'un ou l'autre Poisson. Sa coloration bigarrée de noir et de blanc est typique; le mâle a la poitrine barrée de deux bandes noires; la femelle n'en a qu'une seule.

Megaceryle (p. 39, fig. 36-37) *maxima* est un Martin-Pêcheur géant, dont l'aile mesure 190 à 205 mm. de longueur; le dessus en est noir, tantôt fortement maculé de blanc, tantôt presque uniforme. Chez le mâle la poitrine est d'un brun rouge foncé à brun marron, tandis que le restant est blanc et noir; chez la femelle, la poitrine est noire, et le restant du dessous brun rouge à brun chocolat. L'espèce semble se rencontrer partout; les exemplaires venant du sud (*m. maxima*) sont en général bien plus maculé en dessus que les autres (*m. gigantea*).

FAM. MEROPIDAE (p. 41).

Les Méropides, ou Guépriers, sont des Oiseaux d'allure fine, de coloration jolie et variée, à bec assez long, fin et courbé vers le bas; la griffe postérieure est la plus courte.

La plupart des Guépriers habitent les régions herbeuses; *Melittophagus Mülleri*, *M. gularis* et *Meropogon Breweri* se rencontrent par contre en forêt. Tous se nourrissent d'insectes, qu'ils capturent au vol. Tous nichent dans le sol, y creusant des galeries horizontales qui peuvent atteindre une longueur de 2 m. et se terminent par le nid proprement dit.

1. a. La queue est fourchue ..... *Dicrocercus*.
- b. La queue est tronquée ou bien les rectrices médianes dépassent les autres ..... 2.
2. a. Les rectrices médianes et le fanion externe des autres rectrices sont d'un vert foncé; ces dernières sont pour le surplus d'un brun rouge foncé. Tête et cou noirs; restant du dessus vert foncé; dessous brun rouge à brun canelle ..... *Meropogon*
- b. Coloration autre ..... 3.
3. a. La première rémige est très courte, n'atteignant pas la moitié de la longueur de l'aile. Rectrices médianes allongées au delà des autres ..... *Merops*.
- b. Première rémige atteignant au moins la moitié de la longueur de l'aile ..... 4.
4. a. Rectrices médianes allongées. Rectrices de coloration claire, ne présentant que chez *A. Böhmii* une bande transversale noire avant l'extrémité, mais n'ayant dans ce cas pas de bande transversale noire à la poitrine ..... *Aerops*.
- b. Rectrices médianes en général non allongées; si elles le sont (*M. Mülleri*), les rectrices sont noires. Les espèces dont les rectrices sont de coloration claire ont aussi une bande transversale noire à la poitrine ..... *Melittophagus*.

Une seule espèce représente le genre *Dicrocercus* (p. 42) : *D. hirundineus* (p. 43, fig. 40-41). Elle compte deux formes : l'une dans le nord-est, l'autre dans le sud de notre Colonie, du Kwango au Katanga.

Le genre *Melittophagus* (p. 44, fig. 42-51) comporte diverses espèces, se distinguant comme suit :

1. a. Dos noir ou brun rouge à chocolat. Gorge rouge ..... 2.
- b. Dos vert ..... 3.
2. a. Dos noir; jabot et poitrine noirs mais striés de bleu clair ..... *M. gularis*.
- b. Dos brun rouge à brun chocolat; jabot noir, poitrine d'un bleu outremer ..... *M. Mülleri*.
3. a. Gorge rouge ..... 4.
- b. Gorge jaune. Une bande noire à la poitrine ..... 5.
4. a. Sus-caudales vertes comme le dos ..... *M. Bullocki*.

- b. Sus-caudales d'un bleu outremer ..... *M. bullockoides*.
 5. a. Aile dépassant 95 mm.; queue dépassant 85 mm. La bande de la poitrine est noire ou noir bleuté, sans bordure blanche ..... *M. Lafresnayi*.
 b. Aile n'atteignant pas 95 mm.; queue n'atteignant pas 80 mm. .... 6.
 6. a. La gorge jaune est bordée de blanc, également au contact de la bande noire de la poitrine. Cette bande est noire ou noir bleu ..... *M. variegatus*.
 b. Pas de bordure blanche à la gorge. Bande de la poitrine noire, mais bordée en avant de bleu clair ou de vert ..... *M. pusillus*.

M. Bullocki (p. 44) n'est connu que du nord-est de la Colonie, *M. bullockoides* (p. 45) du Bas-Congo au sud et à l'est. *M. gularis* (p. 46) se trouve partout en forêt. *M. Lafresnayi* (p. 49) est spécial aux régions montagneuses de l'est. *M. Mülleri* (p. 49), moins fréquent que *M. gularis*, se rencontre sans doute partout aussi, en forêt. *M. pusillus* (p. 50), la plus petite espèce du genre, est très commune partout; elle est représentée par trois formes fort voisines l'une de l'autre. Il en est de même pour *M. variegatus* (p. 52), un peu plus grande mais souvent confondue avec la précédente.

Meropogon Breweri (p. 54, fig. 52-53), seul représentant du genre (p. 54), est un habitant de la forêt, se rencontrant surtout au long des rivières. Sa magnifique coloration, noir-brun-vert, et ses dimensions le font aisément reconnaître. Il n'a pas été trouvé dans les régions forestières orientales.

Aerops (p. 55, fig. 54-55) a deux représentants. Le plus répandu est *A. albicollis* (p. 55), qui ne se trouve toutefois qu'en migration dans nos territoires (du Bas-Congo au nord et au nord-est); il niche dans le nord de l'Afrique noire et en Arabie. *A. Böhmi* n'a été trouvé qu'au Katanga (1).

Diverses espèces représentent le genre *Merops* (p. 57, fig. 56-63). Une d'entre elles, *M. apiaster* (p. 58), niche en Europe et ne se rencontre qu'en migration dans nos territoires. Ces espèces se distinguent comme suit :

1. a. Poitrine colorée en vert ou en bleu clair ..... 2.
 b. Poitrine colorée en rouge ou rose ..... 4.
 2. a. Dessus de la tête et du cou brun-marron ou brun-rouge. Gorge entièrement jaune ..... *M. apiaster*.
 b. Coloration autre. Gorge au plus jaune en avant ..... 3.
 3. a. Dessus de la tête coloré comme le dos, vert ou vert jaunâtre, plus ou moins lavé de bleu ..... *M. persicus*.
 b. Dessus de la tête plus sombre que le dos, brun olivâtre ..... *M. superciliosus*.
 4. a. Dessus d'un gris cendré. Gorge et dessous rose, nulle part bleu ..... *M. malimbicus*.
 b. Dessus du cou et dos sont rouge vermillon. Au moins les sous-caudales sont colorées en bleu clair ..... 5.
 5. a. Menton et gorge vert bleuté à bleu verdâtre; poitrine rouge rosé ..... *M. nubicus*.
 b. Menton et gorge colorés en rouge rosé comme la poitrine ..... *M. nubicoides*.

M. apiaster (p. 58), migrant d'Europe et d'Asie, se rencontre dans nos territoires durant nos mois d'hiver; on l'y a trouvé dans toutes les régions de savanes orientales et katangaises; mais il a aussi été signalé du Bas-Congo. — *M. malimbicus* (p. 60) est fréquent en maints endroits au long des rivières larges ou du Fleuve. — *M. nubicoides* (p. 60) niche dans le sud de l'Afrique et migre ensuite vers le nord: il a été trouvé du Kwango au Katanga et au Kivu, et exceptionnellement dans l'Uelé. — *M. nubicus* (p. 61), lui, niche dans le nord de l'Afrique noire; au cours de sa migration vers le sud il atteint le nord de nos territoires. — *M. persicus* (p. 62) niche (sous deux formes) de l'Inde et la Perse au nord de l'Afrique; on le trouve durant sa migration dans toute notre Colonie. — *M. superciliosus* p. 64) en est très voisin; il niche toutefois à Madagascar et à la côte d'Afrique voisine et c'est en migration qu'on le trouve dans nos territoires: il n'y a été trouvé que dans l'est, du Katanga au lac Albert.

FAM. PHOENICULIDAE (p. 65).

Les Phoeniculides, ou Moqueurs, ont comme les Guépriers un bec long, mince, courbé plus ou moins; leur doigt postérieur est à peu près aussi long que le doigt 3, et la griffe est plus longue que 3; tarse emplumé à la base; queue étagée, plus longue que l'aile. Les trois genres congolais se distinguent comme suit :

1. a. Plumage partiellement vert métallique. Bec de l'adulte rouge à orangé. Bec long, courbé modérément. Aile dépassant 115 mm. .... *Phoeniculus*.
 b. Plumage noir à reflets verts, violets ou pourpres. Bec en général au moins en majeure partie noir, sinon jaune ou blanc. Aile n'atteignant pas 110 mm., ou bien le bec est fortement courbé, en faucille ..... 2.
 2. a. Bec en faucille, très fin ..... *Rhinopomastus*.
 b. Bec relativement peu courbé, plus robuste ..... *Scoptelus*.

(1) En cours d'impression de ce travail le Musée du Congo a reçu un exemplaire de cette espèce récolté à Kinona près Bukama; par M. DEWIT. Le texte néerlandais (p. 54) ne mentionnait *Aerops Böhmi* que du Haut-Katanga.

La plupart des Moqueurs habitent la savane et se voient souvent en bandes; d'autres habitent la forêt. Ils se nourrissent d'Insectes qu'ils capturent sur les arbres. Ils nichent dans des arbres creux.

Deux espèces représentent le genre *Phoeniculus* (p. 55, fig. 64-66). L'une, *Bollei* (p. 65) habite la forêt, du nord à l'est, jusqu'au Ruanda-Urundi et au nord-ouest du lac Tanganika. L'autre, *purpureus* (p. 66), se rencontre dans les savanes, de l'Uelé au lac Albert et au Katanga. Chez cette dernière espèce les rémiges primaires n'offrent pas les taches blanches que l'on trouve chez *Bollei*; chez ce dernier la tête des oiseaux adultes est blanche, au moins près du bec.

Deux espèces représentent également le genre *Scoptelus* (p. 68). L'une d'elles, *aterrimus* (p. 67, fig. 67), offre des taches blanches sur les rémiges primaires; l'autre, *castaneiceps* (p. 70) n'en présente pas. Trois formes du *Sc. aterrimus* se rencontrent au Congo belge: une dans le Bas-Congo et le sud, une autre dans l'Ubangi, la troisième dans le nord-est. Les deux formes du *Sc. castaneiceps* se trouvent en forêt de l'Uelé et de l'Ituri.

Une seule espèce du genre *Rhinopomastus* (p. 70, fig. 68-69) est connue de nos territoires: *Rh. cyanomelas* (p. 71), trouvée du Katanga à la région de Beni; son bec est noir. Une autre espèce, *Rh. minor* (p. 72), plus petite et à bec jaune orangé, pourrait se rencontrer dans le nord-est.

FAM. UPUPIDAE (p. 73).

Les Huppes sont des Oiseaux de savane, aisément reconnaissables à leur bec long, fin et courbé et à la huppe médiane de longues et larges plumes, terminées de noir, que porte la tête sur la ligne médiane; leur tarse est nu et plus long que le doigt 3 avec griffe; la queue, plus courte que l'aile, est tronquée à l'extrémité.

Se nourrissant, comme les Moqueurs, essentiellement d'Insectes et autres petits Invertébrés, les Huppes recherchent leur nourriture surtout sur le sol, souvent dans les déjections du gibier ou du bétail. Elles nichent dans des arbres creux ou autres cavités.

Le seul genre *Upupa* (p. 73, fig. 70-72) représente les Huppes. Il comprend deux espèces. L'une, *Upupa africana* (p. 73), purement africaine, a les rémiges entièrement noires: elle se rencontre apparemment partout. L'autre, *Up. epops* (fig. 74), a les rémiges primaires traversées par une bande blanche: elle est représentée par trois formes, dont une niche en Afrique du nord et en Europe (en Belgique également), puis migre vers le sud; une autre, *senegalensis*, est uniquement africaine et se retrouve dans le nord de notre Colonie; une troisième, *major*, niche en Egypte.

FAM. BUCEROTIDAE (p. 76).

Les Bucérotides, ou Calaos (souvent appelés Toucans, mais à tort, par les Coloniaux), sont des Oiseaux de taille moyenne à grande, aisément reconnaissables à leur bec étrange, parfois énorme, la mandibule supérieure surmontée le plus souvent d'un « casque » ou crête, comprimé latéralement ou renflé curieusement, surtout développé chez les mâles. Le bec est toujours courbé, comprimé latéralement, pointu mais fort haut à la base; le bord des mandibules est habituellement irrégulier. Tarse emplumé à la base, sauf chez *Bucorvus*, chez qui il est d'autre part notablement plus long que le doigt 3, contrairement aux autres espèces; griffes fortes, courbées et courtes; doigts 3 et 4 longuement réunis.

La plupart des Calaos habitent la savane boisée, quelques-uns la forêt; ils vivent sur les arbres, à l'exception de *Bucorvus*, qui est surtout terrestre.

Leur nourriture consiste en fruits, insectes, larves et vers, et même parfois en petits vertébrés.

Les Calaos nichent de façon remarquable. Le nid est installé dans un arbre creux. Au moment de la ponte, le mâle ferme l'ouverture de la cavité, laissant seulement libre un orifice par lequel la femelle, restée dans la cavité, peut passer le bec. La couvaison se passe donc dans une « chambre » close, et c'est le mâle qui dorénavant se charge de l'alimentation de la femelle et des jeunes: il apporte régulièrement cette nourriture à l'orifice restée libre et l'y passe à la femelle. La cloison fermant la chambre n'est détruite que lorsque les jeunes sont en état de sortir! MOREAU a publié de belles observations à ce sujet.

Les six genres de Calaos se distinguent aisément:

1. a. Aile atteignant au moins 500 mm. Tarse dépassant 120 mm., deux fois aussi long que le doigt 3 avec griffe. Casque présentant des sillons longitudinaux à sa face supérieure. Plumage noir, à l'exception des rémiges, entièrement blanches. Côtés de la tête nus, colorés en rouge ou bleu. Oiseaux terrestres ..... *Bucorvus*.
- b. Aile atteignant au plus 450 mm. Tarse ne dépassant pas 60 mm. et environ aussi long que le doigt 3. Rémiges jamais entièrement blanches. Casque arrondi en dessus ou caréné. Oiseaux arboricoles ..... 2.
2. a. Queue très longue (au moins 370 mm.), environ deux fois aussi longue que l'aile, les rectrices s'allongeant du dehors en dedans (les rectrices extérieures sont au moins de 200 mm. plus courtes que les médianes). Cas-

- que caréné. Plumage noir, les rémiges et les rectrices avec tache terminale blanche; une huppe blanche ou grise avec stries noires ..... *Tropicranus*.
- b. Queue beaucoup plus courte, longue au plus de 320 mm., en général peu plus longue que l'aile; les rectrices extérieures au plus de 50 mm. plus courtes que les médianes; queue arrondie ou tronquée à l'extrémité. Coloration autre ..... 3.
3. a. Côtés de la tête nus; un sac nu à la gorge. Plumage entièrement noir (mâle) ou tête et cou brun marron (femelle). Rectrices (sauf les deux médianes) à tache blanche terminale; rémiges sans taches blanches. Casque renflé, arrondi en dessous ..... *Ceratogymna*.
- b. Côtés de la tête emplumés; côtés de la gorge parfois nus; pas de sac à la gorge. Les ailes sont variées de blanc ou bien (*Byc. cristatus*) les rectrices sont blanches également à leur base. Casque plus ou moins comprimé, au moins en avant, souvent peu développé chez la femelle ..... 4.
4. a. La première et la deuxième rémiges sont nettement rétrécies avant l'extrémité. Rémiges au moins partiellement colorées en blanc à l'extrémité (exc. : *B. cristatus*); coloration générale noir et blanc. Casque élargi en arrière, comprimé en avant, arrondi en dessus ..... *Bycanistes*.
- b. Les deux premières rémiges s'atténuent graduellement. Rémiges jamais largement blanches à leur extrémité lorsque le plumage est noir et blanc. Casque moins développé, comprimé dès la base, caréné ... *Tockus*.

Le genre *Tockus* (*Lophoceros*) (p. 77, fig. 74-81) renferme diverses espèces, habitant les unes la forêt, les autres la savane boisée. On les distinguera comme suit :

1. a. Dos brun à brun-noir avec une ligne longitudinale médiane blanche ou brunâtre ..... 2.
b. Pas de ligne claire sur le dos ..... 3.
2. a. Rachis des rectrices médianes blanc ou jaunâtre. Couvertures alaires bordées de blanc ..... *T. nasutus*.
b. Rachis sombre. Couvertures alaires entièrement blanches ou avec tache terminale blanche ..... *T. erythrorhynchus*.
3. a. Espèces plus petites : l'aile atteint au plus 170 mm. .... 4.
b. Plus grandes : l'aile atteint au moins 200 mm. .... 5.
4. a. Dos noir grisâtre. Ailes noires à reflets verts ou bleus. Mandibule inférieure noire, mandibule supérieure en grande partie rouge sang. Rectrice extérieure de 25 mm. plus courte que la médiane ..... *T. Hartlaubi*.
b. Dos brun rougeâtre. Ailes brun foncé à brun noir. Bec en majeure partie rouge sang. Rectrices extérieures peu plus courte que les médianes ..... *T. camurus*.
5. a. Couvertures alaires bordées de blanc ou de jaunâtre. Bec jaune ou blanc jaunâtre, partiellement gris, nulle part rouge. Dos brun grisâtre, la tête et le cou cendré ..... *T. pallidirostris*.
b. Couvertures alaires non bordées de clair. Bec au moins en partie rouge. Dos noir à noir brun ..... 6.
6. a. Tête, cou, dos et ailes noirs. Bec jaune ivoire à blanc jaunâtre, les bords des mandibules et la carène rouges à noirs ..... *T. fasciatus*.
b. Tête, cou, dos et ailes brun foncé à brun noir, les côtés de la tête plus ou moins striés de blanc. Bec rouge, jaunâtre à la base ..... *T. alboterminatus*.

T. alboterminatus (*melanoleucos*) (p. 78) habite la savane et se trouve dans l'est et le sud de nos territoires sous sa forme *Stegmanni*, et dans le Bas-Congo sous la forme *angolensis*. — *T. camurus* (p. 80) se trouve en forêt, vraisemblablement partout, sauf en régions montagneuses. — *T. erythrorhynchus* (p. 81) n'est pas connu avec certitude de nos territoires mais pourrait se rencontrer dans l'est, en savane. — *T. fasciatus* (p. 81) est le petit Calao noir commun partout en forêt. — *T. Hartlaubi* (p. 83) habite également la forêt; la forme *Granti* se trouve partout, sauf dans le Bas-Congo, où l'on découvrira sans doute la forme typique de l'espèce. — *T. nasutus* (p. 84) est représenté par deux formes, l'une, typique, dans le nord-est, l'autre dans l'est (*caffer*). — *T. pallidirostris* (p. 85), enfin, ne se trouve que dans le Katanga et l'extrême sud du Kasai, et sans doute aussi du Kwango.

Tropicranus albocristatus Cassini (p. 86), seul représentant du genre *Tropicranus* (p. 86, fig. 82-83) est le Calao à longue queue que les Noirs disent être « l'ami des Singes » et qui se rencontre dans toutes nos régions forestières, sauf en altitude.

Le genre *Bycanistes* (p. 88, fig. 84-89) est représenté par quelques espèces, à distinguer comme suit :

1. a. Les rémiges sont blanches à l'extrémité (au moins une partie d'entre elles) ..... 2.
b. Les rémiges ne sont pas blanches qu'à la base. Plumes de la tête plus ou moins grises ..... *B. cristatus*.
2. a. Poitrine et ventre sont blancs. Aile n'atteignant généralement pas 290 mm. .... 3.
b. Poitrine noire, ventre blanc. Aile généralement plus longue que 290 mm. .... 4.
3. a. Rectrices externes entièrement, ou peu s'en faut, blanches. Casque blanc jaunâtre, au moins en majeure partie. Pourtour nu de l'œil noir ..... *B. Sharpei*.
b. Rectrices externes noires mais blanches à leur extrémité. Casque noir mais blanc jaunâtre à la base et au bout ..... *B. bucinator*.

4. a. Rectrices médianes noires, avec base, et parfois aussi extrémité, étroitement blanches; les autres rectrices à moitié basale noire, moitié distale blanche. Plumes de la tête bordées de gris ..... *B. subcylindricus*.
 b. Rectrices médianes, comme les autres rectrices, largement blanches à la base et à l'extrémité, la partie intermédiaire noire ..... *B. albotibialis*.

Le *Bycanistes* le plus commun de nos forêts est *B. albotibialis* (p. 89) qui est connu de partout, sauf du Mayumbe. — *B. bucinator* (p. 90) habite la savane boisée du sud, du Kwango au Katanga. — *B. cristatus* (p. 91) aurait été vu dans le sud-est du Katanga. — *B. Sharpei* (p. 91) se rencontre dans toutes les régions forestières, sous sa forme *Duboisii*, sauf dans le Bas-Congo et le sud-ouest du Kwango, où elle est remplacée par la forme typique. — *B. subcylindricus subquadratus* (p. 93), enfin, se trouve en savane, de l'Uelé au Kivu.

Les grands Calaos noirs de forêt de genre *Ceratogymna* (p. 94, fig. 90-91) sont représentés par la seule espèce *C. atrata* (p. 95), à casque fort développé, entièrement noir et rectrices externes blanches à l'extrémité; on la trouve partout. — *C. elata* (p. 96), à bec partiellement blanc et rectrices externes entièrement blanches, pourrait se rencontrer au Mayumbe.

Deux espèces, enfin, représentent les grands Calaos terrestres, du genre *Bucorvus* (p. 96, fig. 92-97). L'une d'elles, *B. abyssinicus* (p. 97), ne se trouve que dans l'Uelé et le Kibali-Ituri; son casque est comme brisé en avant, et sa mandibule supérieure montre de chaque côté une grande tache rougeâtre ou rouge brun, tandis que le pourtour nu de l'œil est bleu ou gris bleu et que la gorge nue est bleue, en avant, rouge en arrière. L'autre espèce, *B. Leadbeateri (caffer)* (p. 98), a le casque s'atténuant vers l'avant, pas de taches rougeâtres à la base de la mandibule supérieure, et le pourtour de l'œil rouge: cette espèce se rencontre en savane, du Kwango au Katanga et au Ruanda.

XIX. — ORDRE DES STRIGIFORMES (p. 100).

Cet ordre comprend les Hiboux, Chouettes, Effraies, Ducs, et autres Oiseaux nocturnes de ce type. Le plumage en est dense et doux, la tête grande et large, à disque facial curieux, à yeux dirigés en avant. Diverses espèces portent derrière l'oreille, dont l'orifice est grand, un pinceau de plumes ou plumet. Le bec est crochu, en général avec cire basale. Le doigt externe peut se mouvoir vers l'arrière; les griffes sont fortes et aiguës; les ailes sont larges et le bord externe de la rémige primaire I tout au moins présente une « scie » typique.

Tous se nourrissent de proies qu'ils capturent eux-mêmes: petits Mammifères, Oiseaux, Poissons, Insectes, etc. Comme les Rapaces diurnes ils rejettent des pelotes renfermant les restes non digérables de ces proies. Ils nichent dans les arbres creux ou dans d'autres cavités, même dans le sol ou simplement sur celui-ci et se trouvent également dans les habitations. Les jeunes, d'un beau blanc, sont nourris au nid par les parents.

Deux familles sont à distinguer:

1. a. Le tarse est entièrement couvert de plumes, ou bien (*Scotopelia*) il présente à sa face antérieure des écailles et n'est emplumé qu'à la base. La première rémige primaire est nettement plus courte que la suivante ..... *Strigidae*.
 b. Le tarse est couvert de plumes normales dans sa partie basale mais ensuite il ne porte que des plumes ressemblant plutôt à des poils. Première rémige primaire aussi longue que la suivante, ou peu s'en faut ..... *Tytonidae*.

FAM. STRIGIDAE (p. 101)

Sept genres doivent être distingués:

1. a. La base seule de la face antérieure du tarse est emplumée, le restant étant couvert d'écailles; dessous des doigts épineux; pas de plumets aux oreilles ..... *Scotopelia*.
 b. Le tarse est entièrement emplumé ..... 2.
 2. a. Des plumets aux oreilles (très courts chez *Asio capensis*) ..... 3.
 b. Pas de plumets ..... 6.
 3. a. Aile n'atteignant pas 210 mm. .... *Otus*.
 b. Aile dépassant 240 mm. .... 4.
 4. a. Doigts nus jusqu'à la base. Plumage en grande partie brun rouille à brun rouge. Aile n'atteignant pas 190 mm. .... *Lophotrix*.
 b. Doigts emplumés en dessus ou du moins portant quelques plumes sétiformes vers la base ..... 5.
 5. a. Orifice de l'oreille pas plus large que la cornée de l'œil, son pourtour complètement emplumé. Extrémité de l'aile quelque peu arrondie, la rémige primaire 2 jamais aussi longue que la plus longue rémige secondaire. Aile atteignant au moins 295 mm. .... *Bubo*.

- b. La peau n'est pas emplumée en dessus et en dessous de l'orifice de l'oreille. Extrémité de l'aile plus pointue, la rémige primaire 2 étant toujours la rémige la plus longue ou du moins un des plus longues ..... *Asio*.
6. a. Aile dépassant 230 mm. .... *Ciccaba (Strix)*.
 b. Aile n'atteignant pas 180 mm. .... *Glaucidium*.

Le genre *Otus* (p. 102, fig. 99-100) est représenté par quatre espèces qui se distinguent comme suit :

1. a. Aile dépassant 170 mm. Coloration générale grise, le dessous à stries noires longitudinales. Face blanche, avec bande noire latérale ..... *Otus leucotis*.
 b. L'aile n'atteint jamais 170 mm. .... 2.
2. a. Coloration du dessus brun jaunâtre à roussâtre, avec fines lignes transversales sombres et taches alaires ..... *Ot. icterorhynchus*.
 b. Coloration du dessus grise, mais plus ou moins lavée de brun roussâtre ..... 3.
3. a. Aile mesurant 144-164 mm. Rémige primaire I plus longue que la rémige 6 ..... *Ot. scops*.
 b. Aile mesurant 122-143 mm. Rémige I jamais plus longue que 6 ni même que 7 ..... *Ot. senegalensis*.

Otus icterorhynchus (p. 102) n'est encore connu du Congo belge que par deux exemplaires de la forme *holerythrus*, récoltés l'un à Medje, l'autre à Banalia. — *Ot. leucotis* (p. 103) est notablement plus fréquent (fig. 99), en régions dégagées, et est représenté par une forme dans le Nord, par une autre dans le Sud. — *Otus scops* (p. 104, fig. 99) est fort voisin du suivant, qui n'en est peut-être qu'une forme : c'est une espèce européenne, qui migre vers le sud en hiver et dont deux exemplaires sont connus de notre Colonie. — *Ot. senegalensis* (p. 105) compte diverses formes, dont une a été rencontrée dans le sud et l'est de notre Colonie, et une autre dans le nord.

Le genre *Lophotrix* (p. 106, fig. 101) ne compte que l'espèce *L. Letti* (p. 106) dont le plumage a une coloration chaude, brun jaune à brun rouille en dessus; le dessous plus clair mais offrant en arrière des traits noirs ou brun chocolat très tranchés. Trouvé en forêt (fig. 101).

Le genre *Bubo* (p. 107, fig. 102-107) compte plusieurs espèces :

1. a. Aile dépassant 400 mm. .... 2.
 b. Aile n'atteignant pas 375 mm. .... 3.
2. a. La poitrine et les flancs montrent des lignes transversales noires très nettes; les bandes latérales noires de la face sont étroites ..... *Bubo Shelleyi*.
 b. Poitrine et flancs ne sont jamais régulièrement lignés en travers; le dessous est simplement irrégulièrement varié de brun ou de gris sombre; bandes latérales de la face large ..... *B. lacteus*.
3. a. Dessus et dessous sont d'un jaune roussâtre à brunâtre, avec lignes transversales noires ou brun foncé ..... *B. poensis*.
 b. Coloration autre; s'il y a des lignes transversales, en ce cas il y a des taches blanches au moins sur la tête et le cou ..... 4.
4. a. Bec jaune à verdâtre distalement. Tibias et tarsi à bandes sombres transversales plus larges que les intervalles clairs les séparant. Couvertures alaires sans taches blanches ..... *B. leucostictus*.
 b. Bec noir distalement. Pattes sans bandes sombres transversales ou à bandes étroites. Couvertures externes à grandes taches blanches ..... *B. africanus*.

Bubo africanus (p. 107), habitant de la savane, est de coloration générale assez variable, allant du gris au brun; une forme *cinerascens*, plus petite, se rencontre dans le nord de notre Colonie; la forme typique habite l'est, le sud et le Bas-Congo. Le grand *B. lacteus* (p. 109), également de savane, de coloration générale grise, se rencontre partout. — *B. Shelleyi* (p. 112), aussi grand, n'a jamais été récolté mais une plume en a été trouvée par CHAPIN dans l'Ituri. — *B. leucostictus* (p. 110) habite la forêt et a été trouvé du Bas-Congo à l'Uelé et à Stanleyville et Angumu. — *B. poensis* (p. 111), enfin, est une belle espèce, de forêt également, (fig. 109) qui a été récoltée en des points fort distants.

Le genre *Scotopelia* (p. 113, fig. 109-110), se distingue de tous les autres Strigides par les tarsi en grande partie nus et écailleux. Il comprend deux espèces, toutes deux de belle coloration et se nourrissant surtout de Poissons. *Scotopelia Peli* (p. 114), est de grande taille, l'aile atteignant au moins 395 mm. de longueur; en dessus il montre des lignes transversales noires très marquées; — *Scot. Bouvieri* (p. 113) est plus petit (aile mesurant 260-330 mm.) et a le dessus simplement marbré. Les deux espèces ont une vaste distribution comme le montre la carte, fig. 109.

Le genre *Glaucidium* (p. 115, fig. 111-113) est représenté par cinq espèces, les unes habitant la savane, les autres la forêt. On les distingue comme suit :

1. a. Rectrices montrant trois grandes taches blanches sur le fanion interne, l'externe sans taches ..... *Gl. tephronotum*.
 b. Les rectrices ont les deux fanions ornés ..... 2.

2. a. Rectrices à bandes transversales continues. Aile mesurant au moins 130 mm. .... 3.
- b. Rectrices à bandes interrompues au milieu. Aile ne dépassant pas 120 mm. .... *Gl. perlatum*.
3. a. Aile dépassant 150 mm. Les bandes des rectrices sont blanches. Dos de coloration brun marron à chocolat, sans taches ni raies ..... *Gl. Sjöstedi*.
- b. Aile n'atteignant pas 149 mm. Les bandes des rectrices sont d'un jaune brunâtre à ocre ou rouille ... 4.
4. a. Dos brun rouge à chocolat, non taché ni rayé. Dessus de la tête tacheté de blanc ..... *Gl. castaneum*.
- b. Dos rayé finement en travers. Dessus de la tête également rayé ..... *Gl. capense*.

Gl. capense (p. 116) n'est connu que du Katanga; — *Gl. castaneum* (p. 116), de l'est du Kivu, en forêt; — *Gl. perlatum* (p. 117), du Kasai et du Katanga au lac Albert; — *Gl. Sjöstedi* (p. 117), de la Tshuapa, en forêt; — *Gl. tephronotum* (p. 118), enfin, est représenté par diverses formes, habitant la forêt.

Les *Ciccaba* (*Syrnium*, *Strix*) (p. 119, fig. 113-115) sont représentés par une unique espèce, *C. Woodfordi* (p. 119), offrant toutefois trois formes géographiques, une au Katanga, une deuxième dans l'est de la Colonie, une troisième à distribution très vaste, allant du Bas-Congo à l'Ituri, l'Uelé, le Kasai et Sankuru. Ce sont des Strigides à coloration en grande partie d'un brun rougeâtre chaud à brun chocolat ou même noirâtre, le dessous toujours barré de bandes claires.

Le genre *Asio* (p. 121, fig. 116) compte deux représentants dans notre faune. L'un, *Asio capensis* (p. 122), est connu du Bas-Congo du Katanga, du Ruanda. L'autre, *Asio abyssinicus* (p. 121), n'est connue que du Ruwenzori et du nord-ouest du lac Tanganika.

FAM. TYTONIDAE (p. 123).

Ces Hiboux ou Effraies, présentent un masque curieux, plus ou moins cordiforme, divisé en deux moitiés par une sorte de crête médiane; le tarse est long, emplumé à la base mais montrant distalement seulement quelques plumes sétiformes. Pas de plumet à l'oreille.

Le seul genre représenté, *Tyto* (*Strix*) (p. 123, fig. 117-118), compte deux espèces. L'une, *T. capensis* (p. 125), a le dessus de coloration foncée uniforme, mais semé de petites taches blanches éparses, et a une tache noire devant chaque œil. L'autre, *T. alba* (p. 123), a le dessus densément et finement marbré ou moucheté de gris ou de blanc, plus ou moins lavé de roussâtre ou de jaune, avec nombreuses petites taches noires et blanches; une tache d'un brun rougeâtre à chocolat devant chaque œil. *T. alba* se rencontre fréquemment, dans toutes les régions de savane; *T. capensis* est bien moins répandu.

XX. — ORDRE DES CAPRIMULGIFORMES (p. 126).

Cet Ordre ne comprend qu'une seule famille: les Caprimulgides ou Engoulevents. Leur caractère le plus frappant est donné par le doigt médian antérieur (doigt 3), qui est fort long et dont la griffe présente au bord interne une sorte de peigne très spécial (fig. 120); les narines ont leur bord relevé en tube court.

FAM. CAPRIMULGIDAE (p. 126).

Les Engoulevents sont des Oiseaux crépusculaires, au plumage dense et doux, à bouche s'ouvrant largement et permettant la capture au vol des Insectes. Certaines espèces sont remarquables par le développement considérable d'une plume de l'aile chez le mâle. Toutes nichent à même le sol. Plusieurs de nos espèces sont migratrices, soit d'Europe vers le sud et inversement, soit sur le Continent africain même, ou simplement à l'intérieur de la Colonie.

On distinguera comme suit les divers genres :

1. a. La rémige primaire externe est la plus longue, ou du moins égale la rémige suivante ou rémige 2; les rémiges qui suivent décroissent graduellement de longueur; cette rémige montre de nombreuses taches ou bien (mâle adulte) la rémige s'allonge en un long ruban dépassant considérablement les autres rémiges ... *Cosmetornis*.
- b. La rémige 1 est plus courte que la rémige 2; parfois elle est aussi longue, mais alors 2 est plus courte que 3 ..... 2.
2. a. Les rémiges 1 à 5 portent une tache claire ou une bande transversale, avant le sinus du fanion externe. Rectrices externes généralement nettement plus courtes que les rectrices médianes ..... *Scotornis*.
- b. La rémige primaire 5 n'offre jamais de tache ni de bande. Les rectrices externes sont aussi longues que les médianes ou peu plus courtes qu'elles ..... 3.

3. a. Aucune rémige primaire n'offre de tache sur le fanion interne. Coloration générale très sombre, aussi sur le dessous du corps; pas de collier roussâtre, mais deux taches blanches à la gorge. La queue se termine par une double courbe. Vibrisses faibles ..... *Veles*.
- b. Le fanion interne des rémiges externes montre une ou des taches. En général un collier roussâtre en dessus du cou. Queue coupée transversalement ou arrondie régulièrement. Vibrisses fortes ..... 4.
4. a. Queue coupée transversalement, le rectrice la plus externe aussi longue (parfois légèrement plus longue) que la précédente. Rémiges primaires avec nombreuses bandes transversales roussâtres. Pas de taches blanches à la gorge. Chez le mâle adulte, la rémige primaire 9 se prolonge énormément, en un long rachis nu, terminé distalement par des fanions larges ..... *Macrodipteryx*.
- b. Queue arrondie distalement, la rectrice la plus externe étant un peu plus courte que la précédente. Rémiges primaires ne présentant généralement pas de nombreuses bandes transversales. En général des taches blanches à la gorge (ou une bande transversale). Aucune rémige n'est prolongée ..... *Caprimulgus*.

Le genre *Caprimulgus* (p. 128, fig. 119-125), auquel appartient l'Engoulevent qui se rencontre en Belgique et qui se retrouve en migration en Afrique centrale, est représenté par huit espèces, se distinguant comme suit :

1. a. Aucune des rémiges primaires ne montre de tache claire à son fanion externe. Pas de collier. Dessus fort uniformément coloré, finement marbré de gris ou de blanc sur fond noir ou brun noir. Dessus également sombre ..... *Capr. tristigma*.
- b. Les rémiges 3 et 4 tout au moins montrent une tache claire à leur fanion externe. Dessus moins uniforme de coloration ..... 2.
2. a. Dessus de la tête ne montrant pas de grandes taches noires, pas plus que le dos. Pas de collier. Deux rectrices externes blanches à leur extrémité. Pas de taches blanches à la gorge ..... *Capr. inornatus*.
- b. Dessus de la tête avec larges traits noirs. En général un collier. Des taches blanches à la gorge ..... 3.
3. a. Les rémiges primaires portent sur toute leur longueur des bandes transversales claires, ou bien il n'y a de tache claire au fanion interne que sur les rémiges 1 à 3. Pas de collier ..... *Capr. europaeus*.
- b. Les rémiges primaires ne sont jamais barrées sur toute leur longueur; la rémige 4 porte une tache claire à son fanion interne comme les rémiges 1-3 ..... 4.
4. a. Dessus et dessous très sombres, le ventre et les sous-caudales rayés en travers. La tache claire du fanion interne des rémiges primaires 1-2 est petite et se trouve au bord externe; pas de tache claire au fanion externe de ces deux rémiges, mais bien aux rémiges 3-4 ..... *Capr. Batesi*.
- b. Coloration beaucoup plus claire, surtout sur le dessous, le ventre et les sous-caudales plus finement rayés ou même non rayés. La tache du fanion interne des rémiges primaires 1-2 est grande et atteint en général le rachis; une tache au fanion externe des rémiges 2-4 ou parfois 1-4 ..... 5.
5. a. Côtés de la tête roussâtres. Un collier, se continuant même sur le jabot. Le sinus des rémiges externes se trouve à la hauteur de la tache claire ..... *Capr. pectoralis*.
- b. Côtés de la tête rayés de noir ..... 6.
6. a. Le sinus du fanion externe des rémiges primaires 2-4 se trouve après la tache claire de ce fanion ..... *Capr. rufigena*.
- b. Ce sinus se trouve à hauteur de la tache ..... 7.
7. a. Ventre et sous-caudales de coloration claire et non rayés. Poitrine à taches claires typiques ... *Capr. natalensis*.
- b. Ventre et sous-caudales rayés en travers. Poitrine simplement finement rayée en travers ... *Capr. poliocephalus*.

Capr. Batesi (p. 128) est un Engoulevent de forêt, remarquable par sa coloration générale très sombre, noirâtre; il est connu de la région de Bolobo à l'Uelé et à l'ouest du Ruwenzori. — *Capr. europaeus* (p. 129), qui niche en Europe, dans l'ouest de l'Asie et dans le nord de l'Afrique, ne se rencontre qu'en savane; peu d'exemplaires en sont connus de nos territoires, en migration. — *Capr. inornatus* (p. 131), à dessus remarquablement uniforme, sans traits noirs larges, niche dans le nord de l'Afrique noire, mais se trouve en migration dans le nord du Congo belge. — *Capr. natalensis* (p. 131) se rencontre dans toutes nos régions de savane, sous trois formes. — *Capr. pectoralis* (p. 133) de savane également, est représenté par deux formes. — *Capr. poliocephalus* (p. 134) se trouve seulement en régions de montagne. — *Capr. rufigena* (p. 135), migre de l'Afrique du sud, vers le nord et se rencontre alors en nos savanes. — *Capr. tristigma* (p. 135), enfin, de coloration sombre, est propre aux régions rocheuses, en savane.

Le genre *Veles* (p. 136, fig. 125) ne comprend qu'une seule espèce, *Veles binotatus* (p. 136), habitant la grande forêt.

Le genre *Scotornis* (p. 137, fig. 126-127) est représenté par deux espèces. L'une, *Scot. climacurus* (p. 137), a la queue notablement plus longue que l'aile et étagée; l'autre, *Scot. Fosseii* (p. 139) souvent rangée dans le genre *Caprimulgus*, a les rectrices externes au plus de 20 mm. plus courtes que les rectrices médianes: elle semble se trouver partout, tandis que *Sc. climacurus* se limite aux régions de sa savane du nord et du sud.

Une seule espèce représente le genre *Macrodipteryx* (p. 141, fig. 128-129). *Macr. longipennis* (p. 141) n'est connu que du nord-est de notre Colonie.

Le genre *Cosmetornis* (p. 142, fig. 130-13) n'a également qu'un seul représentant. *Cosm. vexillarius* (p. 143), qu'on retrouve dans tous nos territoires : de septembre à février dans le sud, en région herbeuse où il niche; alors commence une migration vers le nord, par dessus la forêt, et dès mars on voit l'oiseau apparaître dans les savanes du nord, qu'il commence à quitter en juillet pour retraverser la forêt et rejoindre les lieux de ponte méridionaux.

XXI. — ORDRE DES CYPSELIFORMES (p. 145).

Cet Ordre est représenté dans nos territoires par la seule famille des Apodidae ou Macropterygidae ou Martinets.

FAM. APODIDAE (p. 145).

Les Martinets sont des oiseaux à facies très typique et que chacun connaît en Europe. Les ailes très allongées, à bras court mais rémiges primaires très longues, la queue souvent échancrée, la bouche largement fendue, les pattes très courtes, à doigts dirigés tous en avant ou à doigt postérieur pouvant se déplacer vers l'avant, à griffes fortes et crochues. Tous se nourrissent d'Insectes, qu'ils capturent au vol. La plupart des Martinets ont un vol extrêmement rapide et volent à grande hauteur! il en résulte que ces oiseaux sont difficiles à récolter et que leur distribution est mal connue en général. Le Musée de Tervuren serait particulièrement heureux d'en recevoir de nombreux exemplaires.

Quatre genres se trouvent dans nos territoires.

1. a. Rectrices se terminant par une sorte d'aiguille (extrémité nue du rachis). Tarse non emplumé (*Chaeturinae*) ..... 3.
- b. Rectrices emplumées jusqu'à l'extrémité. Tarse emplumé (*Macropteryginae*) ..... 2.
2. a. Tous les doigts sont dirigés en avant; ils ne sont pas répartis en deux paires. Si la queue est fourchue, la rectrice la plus externe n'atteint jamais la longueur des deux tiers de l'aile ..... *Apus*.
- b. Les doigts sont répartis en deux paires, dirigé l'une obliquement en dehors, l'autre en dedans, vers l'avant. La rectrice la plus externe des individus adultes mesure plus des deux tiers de la longueur de l'aile ..... *Cypsiurus*.
3. a. L'aile est plus de cinq fois aussi longue que la queue ..... *Neafrapus*.
- b. L'aile n'atteint pas cinq fois la longueur de l'aile ..... *Chaetura*.

Le genre *Chaetura* (p. 147, fig. 133) est représenté par trois espèces. L'une d'elles, connue seulement de la forêt de l'Ituri, n'offre pas de bande blanche transversale sur le dessus ni le dessous, *Ch. melanopygia* (p. 147). Les deux autres sont ainsi marquées, mais chez *Ch. Sabini* (p. 147) les sous- et sus-caudales sont également blanches, tandis que chez *Ch. Ussheri* (p. 148) elles sont au moins en majeure partie noires, comme le restant du plumage.

Le genre *Neafrapus* (p. 148) comprend deux espèces. L'aile de *N. Cassini* (p. 149) dépasse 150 mm., celle de *N. Böhmi* (p. 148) n'atteint pas 140 mm. *N. Cassini* est connu du Bas-Congo au nord-est de notre Colonie; *N. Böhmi* seulement du Katanga et du Kasai.

Le genre *Apus* (*Micropus*) (p. 150, fig. 136-140) a de nombreux représentants, que l'on distinguera comme suit :

1. a. Queue nettement fourchue. Arrière-corps rarement blanc (*Apus* s. str.) ..... 2.
- b. Queue tronquée. Arrière-corps blanc (*Colletoptera*) ..... *Ap. affinis*.
2. a. Arrière-corps blanc ..... 3.
- b. Non ..... 4.
3. a. Echancrure de la queue atteignant au moins 25 mm.; côtés de la tête noirs ou brun noir ..... *Ap. caffer*.
- b. L'échancrure ne dépasse pas 20 mm. Côtés de la tête gris ..... *Ap. horus*.
4. a. Aile dépassant 188 mm. .... 5.
- b. Aile n'atteignant pas 180 mm. .... 6.
5. a. Dessous en grande partie blanc; une bande transversale brune ou noire à la poitrine ..... *Ap. melba*.
- b. Dessous sombre ..... *Ap. aequatorialis*.
6. a. Au moins la tête et le cou sont brun à brun-gris ..... 7.
- b. Dessus noir bleuté luisant, tête et cou y compris. Aile n'atteignant pas 135 mm. .... *Ap. Batesi*.
7. a. Coloration générale brun noir à brun grisâtre, le manteau noir bleuté luisant. Aile dépassant 145 mm. Queue ne dépassant pas 60 mm. .... *Ap. Toulsoni*.
- b. Aucune partie du plumage n'est noir bleuté luisant, ou bien la queue dépasse 65 mm. .... 8.
8. a. Aile n'atteignant pas 135 mm. Queue dépassant 62 mm. .... *Ap. unicolor*.
- b. Aile dépassant 145 mm. .... 9.

9. a. Aile n'atteignant pas 160 mm. .... 10.
 b. Aile atteignant au moins 160 mm. .... 11.
 10. a. Dos brun noir, généralement avec léger reflet verdâtre ..... *Ap. apus Shelleyi*.
 b. Dos brun très sombre, sans reflet ..... *Ap. pallidus niansae*.
 11. a. Plumage brun grisâtre sombre, le dos jamais noir. Première rémige primaire ordinairement au moins aussi longue que la deuxième ..... *Ap. pallidus Brehmorum*.
 b. Plumage plus foncé, allant jusqu'au brun noir, le dos en général noir. Première rémige primaire généralement plus courte que la deuxième rémige ..... 12.
 12. a. Echancrure de la queue profonde de 20-27 mm. Plumes de la gorge généralement à rachis sombre .....
 ..... *Ap. barbatus*.
 b. Echancrure de la queue profonde de 27 à 33,5 mm. Plumes de la gorge généralement entièrement blanches ..... *Ap. apus*.

Ap. aequatorialis (p. 151) n'est connu que de la région orientale, du Ruwenzori au lac Tanganika. — *Ap. affinis* (p. 152) est connu du Bas-Congo à l'Uelé, au lac Tanganika, au Ruanda. — *Ap. apus* (p. 152) est une espèce migratrice; elle est connue du Lualaba et du Kasai à l'Uelé. — *Ap. barbatus* (p. 153) n'est connu que du Kivu. — *Ap. Batesi* (p. 153) n'a été rencontré qu'en région de Beni; — *Ap. caffer* (p. 154) est représenté par deux formes, trouvées du Bas-Congo à l'Uelé, au Ruanda et au lac Tanganika. — *Ap. horus* (p. 154) est connu de Lukolela, de l'Uelé, du Kivu, des Marungu. — *Ap. melba* (p. 155) est représenté par une forme spéciale au Ruwenzori et peut-être aussi aux Volcans, et par sa forme typique, habitant également l'Europe et l'Asie occidentale, qu'on a retrouvée jusqu'au Ruwenzori. — *Ap. pallidus* (p. 156), espèce migratrice, n'est encore connu que par un exemplaire de sa forme *niansae*, trouvé sur la Haute-Semliki. — *Ap. Toulsoni* (p. 156) pourrait se rencontrer à notre côte atlantique. — *Ap. unicolor* (p. 157), enfin, est connu par trois exemplaires récoltés au nord-ouest du lac Tanganika.

Le genre *Cypsiurus* (*Tachornis*, *Tachynautes*) (p. 157, fig. 141-142) est le seul Martinet qu'il soit facile d'observer et de récolter, car il établit en général son nid sur les feuilles des Palmiers, même au voisinage immédiat des habitations. Sa coloration grise et la profondeur de la fourche de la queue le font aisément reconnaître. Il se rencontre dans toutes les régions de la Colonie. L'unique espèce, *C. parvus* (p. 157), est représentée par deux formes, l'une habitant l'est et le sud et l'autre se rencontrant dans les autres régions.

CORRIGENDA

A. — Nederlandse tekst.

a) In het eerste deel moeten nog volgende verbeteringen aangebracht worden :

- 1) Op blz. 35 werd paragraaf 24 van de tabel der *Ardea*-soorten verkeerd afgedrukt. Men leze :
24. a. Vleugelonderzijde zwart. .... *Ardea melanocephala*.
 b. Vleugelonderzijde wit. .... *Ardea cinerea*.
- 2) Op blz. 55 werd voor *Ixobrychus minutus* alleen de Nederlandse benaming « Wouwaapje » vermeld; de volksnaam « Woudaapje » had ook moeten vermeld worden. Hetzelfde geldt voor de « Lijst der Nederlandse namen » (blz. 546).
- 3) Op blz. 81 schreef ik bij vergissing dat de Lepelaar ook in ons land broedt. In Nederland zijn broedplaatsen bekend.
- 4) Op blz. 100, regel 12, lezen: VERHEYEN (niet: VERHEYDEN).
- 5) Op blz. 124, onder n° 40, a, lezen 100 mm. (niet: 100 m.).
- 6) Op blz. 131, regel 5, zijn de laatste woorden weggevallen « soms met onduidelijke vlekken ».
- 7) Op blz. 337 lezen Steltkluut in de plaats van Steltkluut.

b) In voorliggende aflevering.

1) Op blz. 18, leest men onder 4.B., voor *Halcyon leucocephala* : « Ondervleugeldekvederen donkerbruin tot chocoladebruin ». Men moet lezen: « roestbruin tot chocoladebruin », of roestbruin tot donkerbruin of chocoladebruin. De tekst blz. 22 laat hierover geen twijfel.

2) Op blz. 84 wordt de kleur van de snavel van het mannetje bij *Tockus nasutus* aangegeven; bij het wijfje is de snavel gedeeltelijk bloedrood en zwart gekleurd.

3) Op blz. 85, derde regel te beginnen van onderen, moeten de woorden « Komela (DUPUIS). — Bokungu (DUPUIS). — Yalifafu » verdwijnen. De zin moet gelezen worden: « over Katanga, tot Oost-Afrika... ».

B. — *Texte français.*

Dans le premier volume des « Vogels » la table de détermination des *Ardea* donnée à la p. 185 doit être rectifiée comme suit :

24. a. Dessous des ailes noir ..... *Ardea melanocephala.*
 b. Dessous des ailes blanc ..... *Ardea cinerea.*

INDELING VAN DE VIERDE AFLEVERING (blz. 1-176).
 SOMMAIRE DU QUATRIEME FASCICULE (pp. 1-176).

(Cursief gedrukte cijfers verwijzen naar de Franse tekst).
 (Les chiffres italiques renvoient au résumé en langue française).

Voorwoord (<i>Préface</i>)	1 - 159
Coraciiformes	3 - 159
Fam. Coraciidae	3 - 159
Fam. Alcedinidae	15 - 160
Fam. Meropidae	41 - 162
Fam. Phoeniculidae	65 - 163
Fam. Upupidae	73 - 164
Fam. Bucerotidae	76 - 164
Strigiformes	100 - 166
Fam. Strigidae	101 - 166
Fam. Tytonidae	123 - 168
Caprimulgiformes	126 - 168
Fam. Caprimulgidae	126 - 168
Cypseliformes	145 - 170
Fam. Apodidae	145 - 170
Corrigenda	171 - 172

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

INHOUDSTABEL VAN DE VIERDE AFLEVERING [Deel II, afl. 1] (pp. 1-174).

(Table du quatrième fascicule [Vol. II, fasc. 1] : (pp. 1-174).

Cursief gedrukte cijfers verwijzen naar de Franse tekst.
(Les chiffres italiques renvoient aux résumés en langue française).

	Blz. - Pag.
Voorwoord (<i>Préface</i>)	1 - 159
XVIII. — Ordo Coraciiformes	3 - 159
Fam. Coraciidae	3 - 159
Gen. <i>Coracias</i> LINN.	4 - 160
<i>Eurystomus</i> VIEILL.	10 - 160
Fam. Alcedinidae	15 - 160
Subfam. Daceloninae	
Gen. <i>Halcyon</i> SWAINS.	17 - 161
Subfam. Alcedininae	
Gen. <i>Myioceyx</i> SHARPE	29 - 162
<i>Ispidina</i> KAUP	30 - 162
<i>Corythornis</i> KAUP	31 - 162
<i>Alcedo</i> LINN.	35 - 162
Subfam. Cerylinae	
Gen. <i>Ceryle</i> BOIE	37 - 162
<i>Megaceryle</i> KAUP	39 - 162
Fam. Meropidae	41 - 162
Gen. <i>Dicrocercus</i> CAB. HEINE	42 - 162
<i>Melittophagus</i> BOIE	44 - 162
<i>Meropogon</i> BONAP.	54 - 163
<i>Aerops</i> REICHB.	55 - 163
<i>Merops</i> LINN.	57 - 163
Fam. Phoeniculidae	65 - 163
Gen. <i>Phoeniculus</i> JAROCKI	65 - 164
<i>Scoptelus</i> CAB. HEINE	68 - 164
<i>Rhinopomastus</i> JARD.	70 - 164
Fam. Upupidae	73 - 164
Gen. <i>Upupa</i> LINN.	73 - 164
Fam. Bucerotidae	76 - 164
Subfam. Bucerotinae	
Gen. <i>Tockus</i> LESS. (<i>Lophoceros</i>)	77 - 165
<i>Tropicranus</i> W. SCLAT.	86 - 165
<i>Bycanistes</i> CAB. HEINE	88 - 165
<i>Ceratogymna</i> BONAP.	94 - 166

	Blz. - Pag.
Subfam. Bucorvinae	
Gen. <i>Bucorvus</i> LESS.	96 - 166
XIX. — Ordo Strigiformes	100 - 166
Fam. Strigidae	101 - 166
Gen. <i>Otus</i> PENN.	102 - 167
<i>Lophotrix</i> LESS.	106 - 167
<i>Bubo</i> DUMÉR.	107 - 167
<i>Scotopelia</i> BONAP.	113 - 167
<i>Glaucidium</i> BOIE	115 - 167
<i>Ciccaba</i> WAGL. (<i>Syrnium</i>)	119 - 168
<i>Asio</i> BRISS.	121 - 168
Fam. Tytonidae	123 - 168
Gen. <i>Tyto</i> BILLB. (<i>Strix</i>)	123 - 168
XX. — Ordo Caprimulgiformes	126 - 168
Fam. Caprimulgidae	126 - 168
Gen. <i>Caprimulgus</i> LINN.	128 - 169
<i>Veles</i> BANGS	136 - 169
<i>Scotornis</i> SWAINS.	137 - 169
<i>Macrodipteryx</i> SWAINS.	141 - 169
<i>Cosmetornis</i> GRAY	142 - 170
XXI. — Ordo Cypseliformes	145 - 170
Fam. Apodidae (Macropterygidae)	145 - 170
Subfam. Chaeturinae	
Gen. <i>Chaetura</i> STEPH.	147 - 170
<i>Neafrapus</i> MATH. (<i>Mearnsia</i>)	148 - 170
Subfam. Apodinae	
Gen. <i>Apus</i> SCOP. (<i>Micropus</i>)	150 - 170
Subgen. <i>Colleoptera</i>	
<i>Apus</i> s. str.	
Gen. <i>Cypsiurus</i> LESS. (<i>Tachynautes</i>)	157 - 170
Résumé en langue française des pages 1-158	159
Corrigenda	171 - 172
Inhoudstabel (<i>Table</i>)	173 - 173

